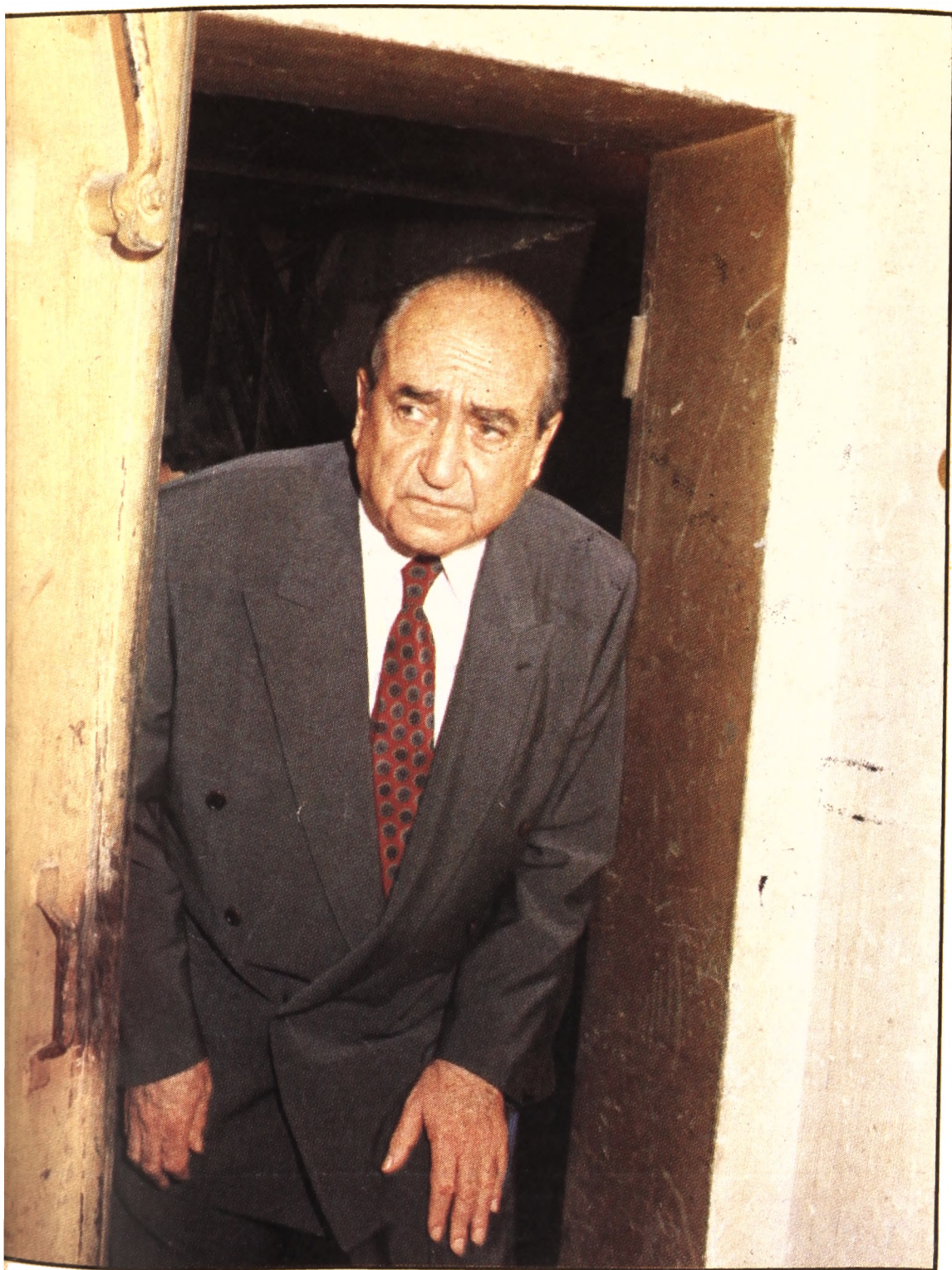

ΑΝΤΙ

ΕΜΦΥΛΙΟΣ στη ΝΔ

- Ποιοι αμφισβητούν τον Μητσοτάκη;

Περίοδος Β'
Τεύχος 495
Παρασκευή
29 Μαΐου 1992
Δρχ. 250

ΑΠΟΣΤΟΛΗ ΣΤΑ ΣΚΟΠΙΑ:
«Σταματήστε την τρέλα»

«Αναθεώρηση της πολυδάπανης
αμυντικής μας πολιτικής»
Συνέντευξη
του ΚΩΣΤΑ ΤΣΙΠΗ

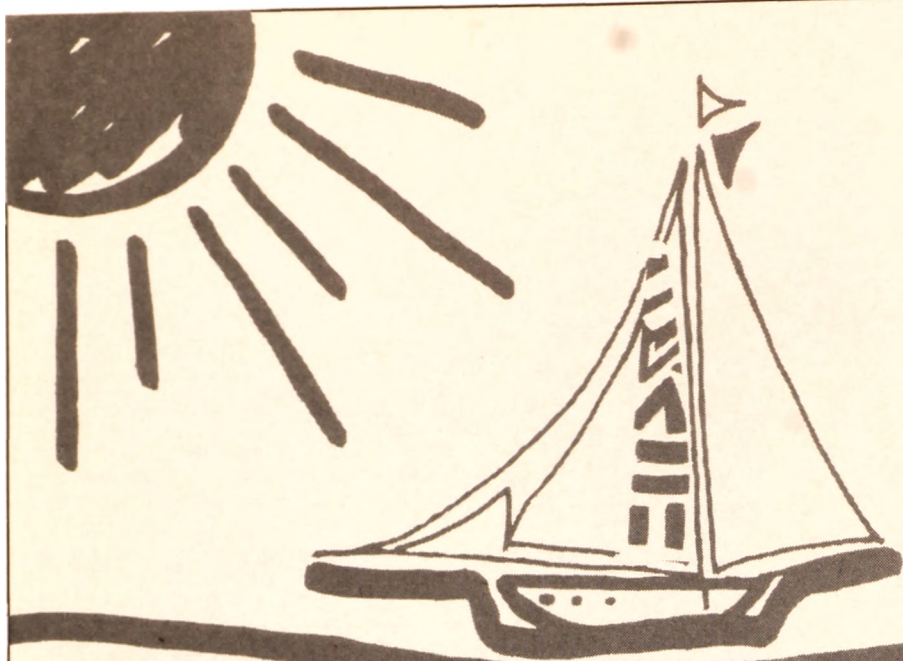
- Η Οικολογική Συνάντησι στο Ρίο
- Οι «συγκλητικοί» του ΣΥΝ
- Η Οικονομία μας, το Ασφαλιστικό, το Φορολογικό και ο κύριος Ντελός
- Κυπριακό: προς ενδοτική λύση;
- «Το κράτος - έθνος έχει ξεπεραστεί»
Μιλά ο πρίγκηπας του Μαυροβουνίου

ΝΙΚΟΣ ΓΚΑΤΣΟΣ

**ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΑΤΑΚΗ**

ΒΙΒΛΙΑ ΓΙΑ ΤΙΣ ΔΙΑΚΟΠΕΣ

ΔΗΜΟΤΙΚΟ - ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗ ΗΛΙΚΙΑ

ΣΕΙΡΑ: ΧΑΡΟΥΜΕΝΕΣ ΔΙΑΚΟΠΕΣ ΚΑΛΟΚΑΙΡΙΟΥ

- Για παιδιά της προσχολικής ηλικίας από την Άννα Μερκούρη
 - Για παιδιά που έχουν τελειώσει τις έξι τάξεις του δημοτικού
- 6 βιβλία, ένα για κάθε τάξη, από τη Ρ. Καρθαίου και την Κ. Μάνου-Πασσά

ΣΕΙΡΑ: ΚΑΛΟΚΑΙΡΙΝΑ ΤΗΣ ΑΓΓ. ΒΑΡΕΛΛΑ

- 6 βιβλία, ένα για κάθε τάξη του δημοτικού

ΣΕΙΡΑ: ΧΑΡΟΥΜΕΝΕΣ ΔΙΑΚΟΠΕΣ ΜΕ ΑΓΓΛΙΚΑ ΤΗΣ ΚΩΣΤΙΑ ΚΟΝΤΟΛΕΩΝ

- 4 βιβλία για παιδιά που έχουν κάνει 1-5 χρόνια αγγλικά

ΣΕΙΡΑ: ΖΗΤΩ! ΔΙΑΚΟΠΕΣ!

- 4 βιβλία για παιδιά 3-7 ετών

ΣΕΙΡΑ: ΜΠΛΟΚ ΔΙΑΚΟΠΩΝ-ΤΑΞΙΔΙΟΥ

- 4 βιβλία με παιχνίδια για τις διακοπές και το ταξίδι

ΓΥΜΝΑΣΙΟ

- Η Α΄ Γυμνασίου πάει διακοπές του Μάνου Κοντολέων
- Η Β΄ Γυμνασίου πάει διακοπές
- Η Γ΄ Γυμνασίου πάει διακοπές των Μάνου Κοντολέων Πόλυ Μηλιώρη

ΖΗΤΗΣΤΕ ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ ΣΕ ΟΛΑ ΤΑ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΑ

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ: Σ. ΠΑΤΑΚΗΣ Α.Ε. ΕΜΜ. ΜΠΕΝΑΚΗ 16, 106 78 ΑΘΗΝΑ, ΤΗΛ. 3638362, FAX 3628950

• Περίοδος Β'
• Χρόνος 19ος
• Τεύχος 495
Παρασκευή 29 Μαΐου 1992
Δρχ. 250

**ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ
ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ
ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ**
Δημοχάρους 60 • 115 21 ΑΘΗΝΑ
Τηλ: 72.32.713 - 72.49.300
72.32.819 - 72.48.240
FAX: 72.26.107 - TELEX: 214179 ANTI

• Εκδότης:
ΧΡΗΣΤΟΣ ΠΑΠΟΥΤΣΑΚΗΣ
Δεινοκράτους 131
115 21 Αθήνα

• Διαφημίσεις:
ΠΟΛΥΝΑ ΓΚΙΟΚΑ

• Γραμματεία-Λογιστήριο:
ΤΑΣΙΑ ΡΟΥΜΠΟΥ

• Σελιδοποίηση, Μοντάζ:
ΤΑΣΙΑ ΛΕΒΟΝ
ΜΑΡΙΑ ΚΑΝΕΛΛΟΠΟΥΛΟΥ

• Φωτοστοιχειοθεσία —
Αναπαραγωγή φιλμς:
«ΠΟΛΥΤΥΠΟ»
Δημοχάρους 60
Τηλ. 72.49.300

• Εκτύπωση:
Νέος Παρνασσός Α.Ε.
Παλλήνη Αττικής 15 344
160 Χιλ. Λεωφ. Μαραθώνος
Τηλ. 66.65.081

• Κάθε ενυπόγραφο άρθρο
εκφράζει τις απόψεις του
συγγραφέα του.
• Χειρόγραφα δεν
επιστρέφονται.

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ

Εσωτερικού
Εξαμ. 2.700 δρχ.
Ετήσια 5.400
Ετήσια Οργανισμών,
Τραπεζών, κτλ.: 20.000 δρχ.
Φοιτητική ετήσια: 4.800

Εξωτερικού
Ευρώπη - Μεσογ. χώρες:
εξάμηνη: δολ. 27
ετήσια: δολ. 54
Η.Π.Α. - Καναδάς - Αν. Ασία -
Αυστραλία - Ωκεανία:
εξάμηνη: δολ. 30
ετήσια: δολ. 60

• Εμβάσματα, επιταγές:
ΧΡΗΣΤΟΣ ΠΑΠΟΥΤΣΑΚΗΣ
Δημοχάρους 60
115 21 ΑΘΗΝΑ

ΠΙΝΗ ΤΕΥΧΟΥΣ: δρχ. 250
ΠΑΛΙΑ ΤΕΥΧΗ: δρχ. 350

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ

• Για τα βιβλιοπωλεία
της Αθήνας:
Περιοδικό «ΑΝΤΙ»
Δημοχάρους 60
τηλ.: 72.32.713 - 72.48.240

• Για τα βιβλιοπωλεία
Β. Ελλάδας:
Κέντρο του βιβλίου.
Α. Πουλουκτσή και Σια Ε.Ε.
Λαοσάνη 9,
Τηλ. (031) 285.857
54 622 Θεσσαλονίκη

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΜΦΥΛΙΟΣ ΣΤΗ Ν.Δ. _____ 12

Εμφύλιος πραγματικός. Που κλιμακώνεται. Ποιοι αμφισβητούν τον Μητσοτάκη; Και πώς σκοπεύει να αντιδράσει ο αρχηγός της Ν.Δ. Στο μεταξύ, τα σενάρια περί ανασχηματισμού αυξάνονται και πληθύνονται. Γράφουν η Χρύσα Ταβουλάρη και ειδικός συνεργάτης.

ΤΑ ΒΑΛΚΑΝΙΑ ΠΥΡΠΟΛΟΥΝΤΑΙ _____ 20

Απειλές και νέφη πολέμου. Η γειτονιά μας φλέγεται. Και στις 15 Ιουνίου έρχεται η καθοριστική μέρα όπου η σύνοδος των ΥΠΕΞ της ΕΟΚ θα αποφασίσει για το θέμα των Σκοπίων. Ο κύβος έχει ριφθεί. Γράφει ο Κ. Βασιλείου.

Οδοιπορικό στα Σκόπια _____ 22

Ο Στέλιος Κούλογλου περιγράφει μια επίσκεψή του στα Σκόπια και μεταφέρει την αγωνιώδη κραυγή των Σκοπιανών προς την Ελλάδα.

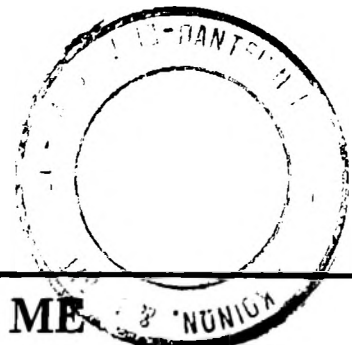
ΡΙΟ: Διάσκεψη για το περιβάλλον _____ 11

Το περιβάλλον κινδυνεύει. Μια μεγάλη παγκόσμια διάσκεψη στο Ρίο της Βραζιλίας, σε επίπεδο αρχηγών κρατών, θα αναζητήσει τους τρόπους με τους οποίους η ανθρωπότητα θα το προστατεύσει. Είναι δυνατή η αποτροπή της καταστροφής που επέρχεται; Γράφει ο Μαρτίνος Γκαίτλιχ.

ΤΟ ΚΡΑΤΟΣ - ΕΘΝΟΣ ΕΧΕΙ ΞΕΠΕΡΑΣΤΕΙ! _____ 40

Ποιος το λέει; Μα, ο έκπτωτος πρίγκηπας του Μαυροβουνίου, που θα γυρίσει στην πατρίδα του —αλλά μόνο για να οργανώσει μια ...μπιενάλε! Συνέντευξη στην Τέτα Παπαδοπούλου.

ΜΕ ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΑ ΤΑΝΚΣ ΔΕΝ ΛΥΝΟΥΜΕ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ

Ο εμπειρογνώμων σε θέματα άμυνας του MIT της Μασαχουσέτης Κώστας Τσίπης μιλά αποκλειστικά στο ΑΝΤΙ: «Χρειάζεται επιθετική οικονομική πολιτική στα Βαλκάνια και στο χώρο της Μεσογείου».

ΜΟΝΙΜΕΣ ΣΤΗΛΕΣ

ΓΕΛΟΙΟΓΡΑΦΙΑ _____ 5
Στάθης
ΠΟΛΙΤΙΚΟ
ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ _____ 6
Ο «αλληλένδετος κόσμος»
και οι μικρές αθλιότητες
ΑΝΤΗΝΩΡ
ΑΝΤΙΘΕΣΕΙΣ _____ 8
ΤΥΠΟΣ _____ 30
ΔΙΑΛΟΓΟΣ _____ 48
ΕΠΙΣΗΜΑΙΝΟΥΜΕ _____ 49

Μια έκθεση για τις μεταμορφώσεις του μοντέρνου στην Ελλάδα, τον 20ό αιώνα. Κριτική αποτίμηση του φεστιβάλ Καννών (στη φωτογραφία η αφίσα). Ο Γ. Κοροπούλης, οξύς και δηκτικός, αποτιμά το χώρο της λογοτεχνίας και της κριτικής. Και μια αναφορά μνήμης στον Ν. Γκάτσο από τον Αλ. Αργυρίου.

ΣΤΑΥΡΟΔΡΟΜΙΑ

ΜΑΣ ΕΙΝΑΙ δυσάρεστο όταν οι άλλοι μας υποδεικνύουν όχι μόνο τα λάθη μας αλλά και την πορεία που πρέπει να ακολουθήσουμε αν θέλουμε να ακολουθήσουμε τον ευρωπαϊκό βηματισμό. Σχεδόν τόσο δυσάρεστο και ενοχλητικό όσο στην περίπτωση που δεχόμαστε άδικες και υποβολιμαίες επιθέσεις για αδικήματα που δεν έχουμε διαπράξει και για σχέδια που δεν τρέφουμε.

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ της Επιτροπής της Ευρωπαϊκής Κοινότητας κ. Ντελόρ διέγραψε το πλαίσιο μέσα στο οποίο θα κινηθεί η Κοινότητα και μας υπέμνησε ότι η Ευρώπη μας χρειάζεται αρκεί να δείξουμε εμπιστοσύνη στον εαυτό μας και να πάρουμε τις αναγκαίες πρωτοβουλίες τόσο προς τον Ορθόδοξο Βορρά όσο προς τη Μεσόγειο και τον μουσουλμανικό κόσμο. «Η Ελλάδα βρίσκεται σε ένα ιδανικό σταυροδρόμι», είπε επιγραμματικά ο κ. Ντελόρ. Και προχώρησε επισημαίνοντας τους τομείς οικονομικής δραστηριότητας όπου έχουμε πλεονεκτήματα και την αναγκαιότητα του κοινωνικού διαλόγου σε όλα τα επίπεδα. Τόνισε δε την δέσμευση του «ηθικού συμβολαίου» — που θα πρέπει να είναι βέβαια αμοιβαία — για την επίτευξη των στόχων του Μάαστριχτ. ΔΕΝ ΘΑ ΕΠΡΕΠΕ να υπάρχει καμιά αμφιβολία ότι το πλαίσιο αυτό της «κοινοτικής λογικής» ανταποκρίνεται στις ανάγκες και τις επιδιώξεις του ελληνικού λαού για ευημερία, πρόοδο και ασφάλεια. Αλλά το τι πρέπει να κάνουμε αποτελεί αποκλειστικά δική μας υπόθεση. Η επιλογή είναι δική μας, όπως και η ευθύνη.

ΕΙΝΑΙ, όμως, σε θέση το πολιτικό μας σύστημα να αντέξει τους κραδασμούς και να προωθήσει τις μεταρρυθμίσεις και τον εκσυγχρονισμό που απαιτούνται με τις απαρχαιωμένες δομές του; Πώς είναι δυνατόν ο πανίσχυρος και δημαγωγικός δικομματισμός με την ξεπερασμένη ηγεσία του να ανταποκριθεί στο «κοινό μέλλον»; Πολυταξικός, πολυσυλλεκτικός, αυταρχικός συμμαχεί μόνο όταν πρόκειται να ακυρώσει αναγκαίες αλλαγές.

ΠΩΣ ΕΙΝΑΙ δυνατόν να προχωρήσει η χώρα όταν δεν υπάρχει στοιχειώδης σύμπτωση απόψεων μεταξύ των κομμάτων επί των διαδικαστικών αξιών, επί των θεσμών και της λειτουργίας των, για το δρόμο που πρέπει να πάρουμε, την απόσταση που πρέπει να διανύσουμε, τον προορισμό όπου πρέπει να φτάσουμε, τα μέσα που πρέπει να χρησιμοποιήσουμε, την ταχύτητα που πρέπει να επιτύχουμε. Το πώς, το πότε, το που και με ποιο ρυθμό, με ποιο κόστος και με ποιο επιμερισμό του, αποτελούν αντικείμενο οξύτατης διαμάχης, λαϊκίστικης καταδημαγωγώγησης και ψευδεπίγραφης συνθηματολογίας.

ΤΟ ΚΥΒΕΡΝΩΝ κόμμα της ΝΔ σπαράσσεται από αντιθέσεις. Δεν έχει σταθερό προσανατολισμό. Συνονθύλευμα αντιφατικών απόψεων συνοδευόμενο από σπασμωδικές κινήσεις. Πενιχρός ο απολογισμός. Αβέβαιο το μέλλον. Εύθραυστη η συνοχή. Ο φόβος της εκλογικής ήττας. Το πολιτικό κόστος. Είναι δυνατόν η συσώρευση όλων αυτών των στοιχείων να οδηγήσουν στην επιτυχία;

ΤΟ ΠΑΣΟΚ, από την άλλη μεριά, με την ίδια ηγεσία, τα ίδια πρόσωπα, τις ίδιες δομές επαγγέλλεται την επιστροφή στο «χρυσό αιώνα» του, καλλιεργώντας απίστευτες προσδοκίες για «καλύτερες μέρες». Με συνταγές αποτυχημένες, άρα πρακτικά άχρηστες. Με πρόγραμμα ανύπαρκτο αλλά αλαζονικότερο από ποτέ. Με την ίδια νοοτροπία και ίδιος ύφος της εξουσίας. Με καθυβριζόμενες τις ασθενικές εκσυγχρονιστικές δυνάμεις τι Μπορεί αυτή η ηγεσία κι αυτό το κόμμα να κυβερνήσουν;

Ο ΦΑΥΛΟΣ κύκλος κλείνει με την ανύπαρκτη Αριστερά: το περιχαρακωμένο ΚΚΕ και ΣΥΝ με την ομιχλώδη και απροσδιόριστη ιδεολογική, κοινωνική και πολιτική του ταυτότητα. Ποιος ρόλος πέραν του περιθωρίου είναι δυνατός;

Η ΑΝΑΓΚΗ απεμπλοκής και διάσπασης του φαύλου κύκλου είναι εμφανής. Αποτελεί εθνική επιταγή. Προϋποθέτει ένα σοβαρό πολιτικό κατ' εξοχήν διάλογο μεταξύ όλων εκείνων που συνειδητοποιούν τα σημερινά προβλήματα και έχουν τη δύναμη να συζητήσουν δημοσίως, να πείσουν και να πεισθούν, περί στόχων και μέσων.

ΝΑ ΕΠΙΣΤΡΕΨΟΥΜΕ στο παρελθόν δεν μπορούμε. Θα ήταν καταστροφικό.

ΝΑ ΑΤΕΝΙΣΟΥΜΕ το «κοινό μέλλον» διστάζουμε. Φοβούμαστε. Διαφωνούμε.

ΑΣ ΣΥΜΦΩΝΗΣΟΥΜΕ τουλάχιστον ότι το ένα κόμμα δεν φέρνει πλέον την άνοιξη. Ότι η κομματική βιομηχανία παραγωγής παραισθήσεων και παραισθησιογόνων πρέπει σταματήσει.

ΕΔΩ ΕΙΝΑΙ ΤΟ ΣΤΑΥΡΟΔΡΟΜΙ.

αντ

ΘΕΕ ΜΟΥ! ΗΤΑΝ
ΑΝΑΓΚΗ Η ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗ ΝΑ'ΡΘΕΙ
ΕΠΙ ΠΡΟΘΥΠΟΥΡΓΙΑΣ ΜΟΥ;

ΘΑΡΡΟΣ ΚΥΡΙΕ! ΓΙΑ ΤΗΝ
ΩΡΑ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΖΟΥΜΕ
ΤΗΝ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗ ΠΟΥ
ΕΦΕΡΕ Η ΠΡΟΘΥΠΟΥΡ-
ΓΙΑ ΣΑΣ!

ΣΤΑΘΗΣ Ψ'92

Ο «αλληλένδετος κόσμος» και οι μικρές αθλιότητες

ΕΙΧΕ μια «οικουμενική διάσταση», και φέτος, η απονομή των βραβείων Ωνάση στο Μέγαρο Μουσικής... Και η Αθήνα έζησε, την περασμένη Τρίτη, κάποιες στιγμές ανάτασης, καθώς ο πρόεδρος της Δημοκρατίας, Κ. Καραμανλής, απονέμοντας τα τέσσερα βραβεία του ιδρύματος, ενοποιούσε —συμβολικά— την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση με την προϊσπανική ιστορία της Κεντρικής Αμερικής, με τις νέες τεχνολογίες της ηλεκτρονικής δημοσιογραφίας και με το «κοινό μας (περιβαλλοντικό) μέλλον»... Πού αρχίζουν και πού τελειώνουν η ευαισθησία, οι κοινές προσπάθειες, τα «έργα της ειρήνης»;

ΤΟ ΕΓΧΕΙΡΗΜΑ της ευρωπαϊκής οικοδόμησης —είπε ο πρώτος από τους βραβευθέντες, ο Ζακ Ντελόρ, ο πρόεδρος της Επιτροπής της ΕΟΚ (βραβείο «Αθήναι») — διαρκεί σαράντα χρόνια. Και ο δρόμος παραμένει ακόμα μακρύς, γεμάτος προκλήσεις... Παρά ταύτα, αν καταφέρουμε να κάνουμε το σχέδιό μας «λιγότερο επιλεκτικό, λιγότερο τεχνοκρατικό, περισσότερο δημοκρατικό και κατανοητό για τους πολίτες», η ευρωπαϊκή ιδέα θα προχωρήσει. Και τα δώδεκα έθνη μας, μαζί με άλλους, μπορούν να συμβάλλουν στο έργο της ειρήνης.

ΑΛΛΑ Η ΕΥΡΩΠΗ δεν είναι ο ομφαλός του κόσμου... Στο Μουσείο Ιστορίας και Ανθρωπολογίας του Μεξικού (βραβείο «Ολυμπία»), συνυπάρχουν τρεις χιλιάδες χρόνια προϊσπανικής ιστορίας, προϊσπανικών πολιτισμών. Και το Μουσείο αυτό —είπε η διευθύντριά του Μαρί Κάρμεν Σέρα Πούσε— εκφράζει, ανάμεσα σε πολλά άλλα «την ενότητα του ανθρώπινου πεπρωμένου»...

ΑΠΟ ΤΗ μουσειογραφία το άλμα στις νέες τεχνολογίες της τηλεόρασης μπορεί να ξαφνιαίνει. Και βέβαια «οι πολεμικές ειδήσεις, οι συγκρούσεις, οι καταστροφές μπορεί να είναι μεγάλα γεγονότα για έναν τηλεοπτικό σταθμό». Όμως... όμως, «ο κόσμος θα ήταν καλύτερος χωρίς αυτά» —είπε ο τρίτος από τους βραβευθέντες, ο Τεντ Τέρνερ, ο ιδρυτής του CNN (βραβείο

«Αριστοτέλης»). Η δήλωση δεν αναιρεί, βέβαια, τα μεγάλα συνειδησιακά προβλήματα που ανέκυψαν μέσα από την αντάρα του πολέμου, στον Κόλπο: Νομιμοποιείται ένας τηλεοπτικός σταθμός της εμβέλειας του CNN, να μεταδίδει —μέσα από τη φλεγόμενη Βαγδάτη— λογοκριμένες ειδήσεις; Νομιμοποιείται να μεταδίδει τις επίσης λογοκριμένες ενημερώσεις του Πενταγώνου; Ο Τέρνερ, σε μια εξομολόγηση εκ βαθέων (και δεν ήταν η πρώτη φορά) εξέφρασε τη λύπη του για το γεγονός ότι η μεγάλη εμβέλεια του CNN είχε συνδεθεί —εδώ και ένα χρόνο— με τον πόλεμο στον Κόλπο. Για να αναφερθεί, στη συνέχεια, στην ανάγκη προστασίας της ειρήνης και προστασίας του φυσικού περιβάλλοντος.

ΑΛΛΑ για το φυσικό περιβάλλον —ακριβέστερα για την «ασφάλεια του κοινού μας μέλλοντος», που απαιτεί μόχθο, οξυδέρκεια και ικανότητα να βλέπουμε πέρα από τα στενά εθνικά όρια— μίλησε η Γκρο Χάρλεμ Μπρούντλαντ, η Νορβηγίδα πρωθυπουργός και καταξιωμένη, για τους αγώνες της, οικολόγος (βραβείο «Δελφοί»). Η ομιλία της μπορεί να μην είχε εκείνη τη φοβερή συγκινησιακή φόρτιση που είχε η παρέμβαση, πριν από δυο χρόνια, του Α. Κρένακ, προέδρου της Ένωσης Ινδιανικών Εθνοτήτων, με βασικό σημείο αναφοράς τη διάσωση του Αμαζονίου. Όμως το «μήνυμά» της Νορβηγίδας πρωθυπουργού ήταν και αυτό συγκλονιστικό: Είτε ζούμε στην κοινωνία της αφθονίας, είτε ανήκουμε στο 1,2 δισεκατομμύριο ανθρώπων που βιώνουν κάτω από συνθήκες απόλυτης ένδειας, «είμαστε όλοι γείτονες σε ένα αλληλένδετο κόσμο». Και καθώς απέχουμε μόλις έξι εβδομάδες από την Παγκόσμια διάσκεψη περιβάλλοντος, στο Ρίο, κάλεσε την Ευρωπαϊκή Κοινότητα να αναλάβει αγώνα με στόχο τη «διατηρήσιμη ανάπτυξη».

★ ★ ★

ΟΛΑ ΤΑ παραπάνω αυτά καταγράφηκαν στο Μέγαρο Μουσικής, την περασμένη Τρίτη. Και μόλις τελείωσε η τελετή, ξαναγυρίσαμε στις καθημερινές μικρές αθλιότητές μας: Ποιος θα πουλήσει, τη φορά αυτή, το Αιγαίο, το οποίο «δεν προσφέρεται για παραχωρήσεις και εκποιήσεις»; Και ποιος την Κύπρο, η οποία «δεν μπορεί να οδηγηθεί σε συμβιβασμό και παράδοση»; Και επειδή, στον τόπο αυτό, υπάρχουν αυτοί που επιμένουν στην ανάγκη «συναίνεσης» —τουλάχιστον στα μεγάλα εθνικά μας θέματα— η απάντηση του προέδρου του

ΠΑΣΟΚ (και για το Αιγαίο, και για την Κύπρο, και για τα νησιά μας, και για τη Θράκη, και για τη διαβόητη «συναίνεση») είναι μία και μόνη: «Δεν υπάρχει κανένα περιθώριο ανοχής για οποιοδήποτε συμβιβασμό και οποιαδήποτε παραχώρηση». Με άλλα λόγια: «Εδώ και τώρα εκλογές», μια και η σημερινή κυβέρνηση επείγεται —κατά τον κ. Παπανδρέου— να ανοίξει «Κερκόπορτες»... Το πλέον τραγικό, ωστόσο, είναι ότι αυτή την αμετροέπεια, αυτή την επικίνδυνη δημαγωγία και ανευθυνότητα ο πρόεδρος του ΠΑΣΟΚ αποκαλεί «θέση εθνικής ευθύνης»!

ΟΙ ΟΞΕΙΣ αυτοί τόνοι, με αφορμή τη δήλωση του Τούρκου υπουργού Προεδρίας κ. Τζαβίτ Τσαγλάρ για «συνεκμετάλλευση του Αιγαίου», δεν αναστέλλουν, ωστόσο, μια τρέχουσα διαπίστωση: ότι το Κυπριακό άρχισε και πάλι να «κινείται»· και ότι οι ελληνοτουρκικές σχέσεις εισέρχονται σε μια φάση, όπου αναζητείται και πάλι προσέγγιση. Η εξέλιξη αυτή σημειώνεται ενώ βήματα δέγιναν για την αποκατάσταση «ομαλών σχέσεων» με την Αλβανία και Βουλγαρία, σε αντίθεση με το «θέμα των Σκοπίων», που παραμένει σε νεκρό σημείο. (Κάποιες πληροφορίες που μιλούσαν για μια πρώτη επαφή Αθήνας - Σκοπίων, διαφύεστηκαν).

ΚΑΙ ΩΣ προς το Κυπριακό, όλα δείχνουν ότι, σύντομα, ο πρόεδρος Γ. Βασιλείου και ο Ραούφ Ντενκτάς, θα βρεθούν στη Νέα Υόρκη, ύστερα από πρόσκληση του γενικού γραμματέα του ΟΗΕ κ. Μπούτρος Γκάλι, για να διερευνηθούν οι δυνατότητες ενός νέου διαλόγου, στη βάση του ψηφίσματος αρ. 750. Για τις «ιδέες» που περιέχονται στο ψηφίσμα αυτό, είναι δεδομένες οι επιφυλάξεις του Δημοκρατικού Κόμματος (του κ. Σπ. Κυπριανού), του Σοσιαλιστικού Κόμματος (του γιατρού Βάσου Λυσσαρίδη), του αρχιεπισκόπου κ. Χρυσόστομου και φυσικά των λεγομένων «απορριπτικών». Αντίθετως, υπέρ της «νέας διαδικασίας» έχουν ταχθεί ο Δημοκρατικός Συναγερμός (του κ. Γλ. Κληρίδη) και το ΑΚΕΛ. Κοινό σημείο σύγκλισης Βασιλείου και κυπριακών πολιτικών κομμάτων: Κανένας διάλογος δεν πρόκειται ν' αρχίσει αν η τουρκοκυπριακή πλευρά δεν υποβάλλει σαφείς, συγκεκριμένες (και ικανοποιητικές) προτάσεις για το εδαφικό και το προσφυγικό. Και, φυσικά «δεν πρόκειται να διαπραγματευθούμε —αποσαφηνίζει ο Κύπριος πρόεδρος— ούτε την ενότητα του κράτους, ούτε το δικαίωμα επιστροφής των προσφύγων, ούτε τη αποχώρηση των τουρκικών στρατευμάτων».

ΤΟΥΤΩΝ δοθέντων, το ερώτημα που τίθεται είναι βάσει ποιας λογικής ο πρόεδρος

του ΠΑΣΟΚ προεξοφλεί ότι το Κυπριακό οδηγείται στην «παράδοση» και ότι η λύση που θα επιτευχθεί —αν επιτευχθεί— θα είναι «λύση - διχοτόμηση», «λύση - σφαγιασμός».

★ ★ ★

Η ΠΡΟΤΑΣΗ του Τούρκου υπουργού Προεδρίας για «συνεκμετάλλευση του Αιγαίου» δεν είναι ούτε νέα, ούτε πρωτότυπη. Και, φυσικά, δεν μπορεί να προωθηθεί, εφόσον δεν λύνεται το πρόβλημα της υφαλοκρηπίδας, το οποίο η μεν τουρκική πλευρά θεωρεί «πολιτικό» (άρα μπορεί να διευθετηθεί και μεταξύ των δύο ενδιαφερομένων πλευρών) η δε ελληνική «νομικό», άρα συνυποσχετικό και από κοινού προσφυγή στο διεθνές δικαστήριο της Χάγης.

Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ πλευρά ξέρει, βέβαια, ότι η βρετανική προεδρία θα είναι μια δύσκολη (και πονηρή) προεδρία. Και ότι θα θελήσει να μπλέξει το Κυπριακό με την αναβάθμιση των σχέσεων ΕΟΚ - Τουρκίας, ίσως και με το θέμα των Σκοπίων. Αλλά και η τουρκική πλευρά ξέρει ότι, παρά τη γενικότερη ενδυνάμωση του ρόλου και της επιρροής της (Βαλκάνια, Καύκασος, κ.λπ.), ο δρόμος προς την Ευρώπη περνά από την Αθήνα και τη Λευκωσία. Η Άγκυρα ίσως συνειδητοποιεί ότι το Κυπριακό «παραιτράβηξε»... Και ότι θα μπορούσε, ίσως, να το «ανταλλάξει» με μια ελληνοτουρκική συμφωνία συνεκμετάλλευσης του θαλάσσιου και υποθα-

λάσσιου πλούτου του Αιγαίου. Η Αθήνα, από την άλλη, ίσως κατανοεί ότι αυτή η πολύχρονη εναντίωσή της σε οτιδήποτε φέρνει την Τουρκία εγγύτερα της Ευρώπης, άρχισε να ενοχλεί ορισμένους κοινοτικούς εταίρους. Και διερωτάται αν μια «μικρότερη εναντίωση», θα είχε θετικά ανταλλάγματα στο Κυπριακό. Όσο για το θέμα της «συνεκμετάλλευσης», η θέση της Αθήνας παραμένει η ίδια: Αν λυθεί το πρόβλημα της υφαλοκρηπίδας, αν τακτοποιήσουμε το θέμα των δικών μας και δικών σας ποσοστών, αν βρεθούν... πετρέλαια και αν υπάρξει ένα γενικότερο κλίμα ύφεσης, γιατί όχι «συνεκμετάλλευση»! (Με ένα «αν» —λένε οι Γάλλοι— βάζεις και το Παρίσι σ' ένα μπουκάλι...).

★ ★ ★

ΜΕΣΑ ΣΤΟ δεκαπενθήμερο που επισκοπούμε δεν έλειψαν και πάλι οι τοποθετήσεις στελεχών του Συνασπισμού υπέρ μιας εκ προοιμίου συνεργασίας με το ΠΑΣΟΚ. Το πράγμα δεν θα εξένιζε (όπως δεν θα εξένιζε η ύπαρξη μιας «σταθερής», που θα λεγόταν «πράσινη τάση»...) αν ο Συνασπισμός δεν όδευε, τις μέρες αυτές, προς το συνέδριό του, με στόχο τη μετατροπή του σε ενιαίο κόμμα. Αυτό που εξέπληξε, όμως, είναι η ανάγκη που αισθάνθηκε και η πρόεδρός του, κ. Μαρία Δαμανάκη να διαδηλώσει —προτού καν ο Συνασπισμός οικοδομήσει τη δική του ταυτότητα— την ετοιμότητά

της για κυβερνητική συνεργασία με το ΠΑΣΟΚ. Παραμένει γεγονός ότι η κ. Μ. Δαμανάκη διατύπωσε, την ετοιμότητά της αυτή, με «πλαστικότητα» —κατά το χαρακτηρισμό του Λεωνίδα Κύρκου. Όμως, ο όποιος συγκρατημός, η όποια πλαστικότητα, δεν αναιρούν το «μήνυμα». Και το «μήνυμα» ελήφθη, από την άλλη πλευρά (το ΠΑΣΟΚ) με έσχατη περιφρόνηση. Ακόμα και ο νηφάλιος συνήθως Κ. Σημίτης χρησιμοποίησε όρους αρκετά βαρείς, για να χαρακτηρίσει ορισμένους «αργόσχολους» του ΣΥΝ (δεν αναφερόταν, προσωπικά στην κ. Μαρία Δαμανάκη), που δεν έχουν άλλη επιδοση παρά να υποβάλλουν, συνεχώς και ακαταπαύστως, προτάσεις συνεργασίας με το ΠΑΣΟΚ!

Ο ΣΥΝΑΣΠΙΣΜΟΣ διαθέτει, ωστόσο, και δυναμισμό και έμπειρα στελέχη, λυτρωμένα από πλέγματα, ειδώλα και πολιτικούς αυτοματισμούς. Και το συνέδριό του Ιουνίου μπορεί ασφαλώς να προχωρήσει στην οικοδόμηση ενός σύγχρονου και εκσυγχρονιστικού ευρωπαϊκού, δημοκρατικού κόμματος της Αριστεράς, ανοιχτού σε όλες τις τάσεις και ρεύματα. Φτάνει να διαμορφώσει, πριν απ' όλα, τη δική του φυσιογνωμία, τη δική του αυτονομία.

ANTHNOPO

ή λέξη

Ελληνική και ξένη λογοτεχνία

ΜΙΚΗΣ ΘΕΟΔΩΡΑΚΗΣ: Λίγες σκέψεις γύρω από τη σχέση λογοτεχνίας και μουσικής
ΘΑΝΟΣ ΜΙΚΡΟΥΤΣΙΚΟΣ: 'Η μουσική δεν είναι δχημα ούδανός
ΓΙΑΝΝΗΣ ΜΑΡΚΟΠΟΥΛΟΣ: Μελωδίας τάξης
ΔΗΜΗΤΡΗΣ Α. ΤΕΡΖΑΚΗΣ: Θεωρίες
ΕΚΤΟΡ ΜΠΕΡΑΙΟΥΣ (μετ. Σουλβάνα Ζερβακάκη): Βραδιάς όρχηστρας
ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΜΥΤΑΡΑΣ: Συνθέτουν μουσική οι συγγραφείς;
ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟΣ: 'Η ύποψία του φάλτσου

ΒΑΑΝΤ. ΓΙΑΝΚΕΛΕΒΙΤΣ
(μετ. Μαργαρίτα Καραπάνου):
'Η γοητεία και τό άλλοθι
ΒΑΣΩ ΠΑΠΑΝΤΩΝΙΟΥ:
Λογοτεχνία και μουσική
ΑΝΤ. Κ. ΛΑΒΔΑΣ:
Μουσικές διαμορφώσεις
στόν ελληνικό λόγο
ΙΖΙΝΤΟΡ ΙΖΟΥ:
Τό μέλλον της μουσικής
στην ποίηση του λετρισμού

ΑΛΕΞΗΣ ΖΑΚΥΘΗΝΟΣ:
Δισκογραφία μελοποιημένου
νεοελληνικού λυρικού λόγου
ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΜΥΡΑΤ:
'Ηχοτεχνία της ψυχής
ΦΑΙΔΩΝ ΠΑΤΡΙΚΑΛΑΚΙΣ:
Γιά τη σχέση του λόγου
και της μουσικής
ΝΙΚΟΣ ΜΠΑΚΟΥΝΑΚΗΣ:
'Εμμ. Ροδής και Ρ. Βάγκνερ:
μιά φιλολογική περιέργεια

μουσική και λόγος

αφιέρωμα

Γ.Κ. ΠΗΛΙΧΟΣ: 'Ο ελληνικός Μύθος στη δυτική μουσική
ΑΝΑΣΤΑΣΗΣ ΒΙΣΤΩΝΙΤΗΣ: 'Ο Πάουερ και η μουσική
ΑΓΟΡΗ ΓΚΡΕΚΟΥ: 'Η πορεία της μουσικής ποίησης
Φ.ΤΑΜΠΑΚΗ-ΙΩΝΑ: 'Ηχητικά σημεία και μουσική στην ποιητική γραφή του Ρεμπώ
ΛΑΚΗΣ ΚΑΡΑΛΗΣ: Παρα-λύριμα
ΑΝΤΡΕ ΚΥΒΕΛΙΕ (μετ. 'Ισαβέλλα Μαρτζοπούλου): 'Η μουσική και η ποίηση
Ρ. ΒΑΑΝΤ-ΛΑΖΟΦΕΚΙ (μετ. Γιώργος Ξενάριος): Πιάνο και γραφή: Ζίντ, Μπάρτ, Σοπέν
ή κλειψύδρα
Σχέδια και ζωγραφική του 'Αχιλλέα Δρούγκα

μάρτης -
απρίλιος '92

108

ειδικό τεύχος:
δρχ. 1000

ΔΙΑΛΕΞΤΕ ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ ΣΑΣ

μετά μουσικής
μετά καφέ και
(το σπουδαιότερο)
μετά τιμών...

ΣΤΟΥ ΓΚΟΒΟΣΤΗ

Ζ. ΠΗΓΗΣ 21, ΑΘΗΝΑ
ΤΗΛ.: 3615433, 3622251

ΣΑΠΙΟΚΟΙΛΙΑΔΕΣ - ΝΕΥΡΩΤΙΚΟΙ - ΣΚΟΠΙΑΝΟΙ...

...Και άλλα τινά ωραία κοσμητικά, που αυτές τις μέρες επινοήθηκαν για να κατατροπώσουν τη «βιομηχανία των κουλτουριάρηδων», οι οποίοι υπέγραψαν το κείμενο διαμαρτυρίας για την καταδικαστική απόφαση του δικαστηρίου σε βάρος των 4 ατόμων που μοίρασαν τη θρυλική πλέον «αντιεθνικιστική» προκήρυξη. Από τον «Ελληνικό Βορρά» μέχρι τον μακεδονομάχο κ. Παπαθεμελή και από τον «εθνικόφρονα» «Ελεύθερο Τύπο» μέχρι τη «Νομαρχιακή Διοικούσα Επιτροπή Κεντρικού Τομέα Θεσσαλονίκης» της ΝΔ, σθεναρώς υψώνεται η κατακραυγή του πανταχόθεν βαλλόμενου, ανάδελφου, μοναχού, προπηλακιζόμενου ελληνισμού, εναντίον των άλλοτε «καλύτερα κόκκινου παρά νεκρών» και τώρα «καλύτερα Σκοπιανών παρά πατριωτών»· εναντίον αυτών που «πριν λίγα χρόνια είχαν πάθει νεύρωση με τους Πέρσινγκ και Κρουζ. Αυτοί οι «170» (που το κείμενο διαμαρτυρίας για την καταδίκη των «4» και τα ονόματά τους δημοσιεύονται σε άλλες σελίδες αυτού του τεύχους) που υπέγραψαν τέτοια κείμενα, «μη έχοντας πού αλλού να κρύψουν τα κόμπλεξ τους και την κοινωνική τους ανεπάρκεια».

Από τη δική της πλευρά, η «Χαλκίν Σεσί» και άλλες τουρκικές εφημερίδες κάνουν την ίδια ακριβώς εσκεμμένη παρανόηση! Γιατί οι «170» με τη συνυπογραφή τους στο κείμενο της «Αντιεθνικιστικής Συσπείρωσης» δεν κάνουν τίποτε παραπάνω από το να προκαλέσουν την εισαγγελική αρχή για την αυστηρότατη ποινή που επέβαλαν σε κάποιους που είχαν διαφορετική γνώμη από το γενικό ρεύμα.

Αυτά είναι απλά, κατανοητά από όποιον γνωρίζει να διαβάζει ελληνικά. Αντί λοιπόν να εξορμούν με όλη την εξαλλοσύνη τους καλά θα έκαναν όσοι δέχονται ότι δεν πρέπει να διακινούνται ελεύθερα οι ιδέες στην Ελλάδα, να το πουν ανοιχτά. Θυμίζουμε μόνο σ' όλους αυτούς το παλιό εκείνο του Βολταίρου: «Διαφωνώ με όσα λες αλλά θα έκανα τα πάντα για να μπορείς να τα λες».

ΣΟΥΗΔΙΚΑ «ΜΟΝΤΕΛΑ»

Η επί δεκαετίες «ουδέτερη» σουηδική πολιτική αποκαλύπτεται, *ex post* ασφαλώς, ως μύθος. Δημοσιεύματα στο σουηδικό Τύπο της προηγούμενης εβδομάδας, φέρνουν στο φως ντοκουμέντα για τη συμμετοχή της Σουηδίας σε «προετοιμασία επιχειρησιακής συνεργασίας» με το ΝΑΤΟ, στις δεκαετίες '50 και '60. Η συνεργασία αυτή πραγματοποιείτο μέσω Νορβηγίας και Δανίας, ή απευθείας με την Ουάσιγκτον. Και το σημαντικότερο, ίσως, είναι ότι ουδείς γνωρίζει με βεβαιότητα ποια είναι η ημερομηνία λήξης αυτής της συνεργασίας.

Με εξαιρετική σκωπτικότητα, αλλά και πικρία, αυτός ο μύθος στηλιτεύεται από το χαρακτηριστικό σκίτσο με την ανθοδέσμη που δημοσιεύθηκε στην εφημερίδα της Στοκχόλμης *Dagens Nyheter*. Η

Ανθοδέσμη και συγχαρητήρια του σουηδικού λαού προς τις ηγεσίες τους.

καρτούλα της ανθοδέσμης, με υπογραφή «σουηδικός λαός» γράφει: «Ευχαριστώ όλα τα κόμματα και τους πολιτικούς που με κρατήσατε εξαιρετικά ενήμερο».

Α.Τ.

Η ασχετοσύνη μας

Στις 16 Ιουνίου, στις 6 το απόγευμα στο Auditorium της Διεθνούς ΕΧΡΟ στη Σεβίλλη, θα βραβευθούν επιχειρήσεις από τις χώρες της ΕΟΚ για την υλοποίηση του καλύτερου *Design*, του πιο επιτυχημένου βιομηχανικού σχεδίου με άλλα λόγια. Η όλη διοργάνωση και βράβευση γίνεται με χρηματοδότηση του προγράμματος *SPRINT* της ΕΟΚ. Μέλος της επιτροπής που οργανώνει τη βράβευση είναι και ο ημέτερος ΕΟΜ-MEX. Μέχρις εδώ όλα καλά. Όμως...

Όμως, σ' αυτή τη διοργάνωση που γίνεται για τρίτη φορά φέτος, η Ελλάδα απέχει —όπως απέχει και το Λουξεμβούργο και η Αγγλία. Δεν είναι η πρώτη φορά που λάμπουμε δια της απουσίας μας. Από τις τρεις σχετικές διοργανώσεις η Ελλάδα απείχε στις δύο: στην πρώτη και τη φετινή.

Τις πολύ μελαγχολικές μας σκέψεις νομίζουμε ότι θα διασκεδάσαμε μετά την επικοινωνία μας με τον αρμόδιο επί του θέματος ΕΟΜΜΕΧ. Δυστυχώς οι πληροφορίες που συγκεντρώσαμε μας οδήγησαν στο να καταλήξουμε ότι η ανικανότητα και η ασχετοσύνη είναι γενικευμένο φαινόμενο στον τόπο.

Με τις γραμμές αυτές θέλουμε να καταγγείλουμε την αδιαφορία των «αρμοδίων» και να τους ευχηθούμε καλό ταξίδι και καλή διασκέδαση στη Σεβίλλη, όπου θα μεταβούν για να βραβεύσουν κάποιους από τους 41 επιχειρηματίες που αντιπροσωπεύουν τη νοημοσύνη και την ευρηματικότητα των Ευρωπαίων. Εμείς θα είμαστε παρόντες για να επιδώσουμε στους άλλους τα βραβεία και όχι για να συναγωνιστούμε μ' αυτούς.

Γλώσσα λανθάνουσα

Το προπαγανδιστικό τουρκικό έντυπο *Newspol* (7/5), στην προσπάθειά του να προβάλλει με όλους τους τόνους και τρόπους το νέο ρόλο της Τουρκίας, υπό την ενεργό επιδοκιμασία των ΗΠΑ και της Ευρώπης, στις τουρκόφιλες χώρες της Κεντρικής Ασίας, αναφέρεται γλαφυρά στη λαμπρή υποδοχή που επεφύλαξε το Ουζμπεκιστάν στον κ. Ντεμιρέλ, κατά την πρόσφατη επίσκεψή του (28/4). Αλλά σπεύδοντας, αρχίζει το ρεπορτάζ αποκαλώντας τον κ. Ντεμιρέλ πρωθυπουργό της Τασκένδης! Ν.Χ.

Σερβία — οικονομικές κυρώσεις

Πόσο αποτελεσματικές μπορεί να είναι οι κυρώσεις κατά της Σερβίας που επεξεργάζεται η Κοινότητα και προωθεί μαζί με τις ΗΠΑ στο Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ στη βάση του άρθρου 7 του Χάρτη; Γιατί, η απαγόρευση των πτήσεων δεν πρόκειται βέβαια να γονατίσει τη Σερβία. Οι εμπορικές και οικονομικές κυρώσεις και κυρίως η ενδεχόμενη επιβολή εμπάργκο πετρελαίου θα φέρει τη Σερβία σε περισσότερο δυσχερή θέση, τη στιγμή που ο πληθωρισμός τρέχει με 10.000% και ο πληθυσμός της δοκιμάζεται σκληρά. Μολονότι δεν πρόκειται να πεινάσει άμεσα από οποιοσδήποτε οικονομικές κυρώσεις, η Σερβία θα αντιμετωπίσει σοβαρότατα προβλήματα. Το θέμα των καυσίμων είναι κρίσιμο αν και αναφέρεται ότι έχουν σωρευθεί αποθέματα για 3 μήνες. Η Κίνα, ο μεγαλύτερος προμηθευτής της και μέλος του Συμβουλίου Ασφαλείας, θα συγκατατεθεί; Άλλοι προμηθευτές της Σερβίας σε πετρέλαιο, το Ιράκ, η Λιβύη, το Ιράν, η Ρωσία τι στάση θα κρατήσουν; Το Ιράν είναι ευαίσθητο για τους αδελφούς μουσουλμάνους της Βοσνίας. Η Ρωσία χρειάζεται το συναλλαγμα. Από τους δυο πετρελαιοαγωγούς ο ένας που περνά από την Κροατία έχει ήδη κλείσει. Ο άλλος ξεκινά από την Ελλάδα και διέρχεται από τη Δημοκρατία των Σκοπίων. Τι θα πράξει η Ελλάδα; Από κει διέρχονται το 30-35% των εξαγωγών της ενώ το εμπόριο με τη Σερβία ανέρχεται σε αρκετές εκατοντάδες εκατομμύρια δολάρια. (Θα μας αποζημιώσει κανείς όπως την Τουρκία στην περίπτωση του Περσικού;) Στόχος των κυρώσεων, που η αποτελεσματικότητά τους έχει αποδειχθεί από την εμπειρία μάλλον μικρότερη από όσο συνήθως πιστεύεται, είναι να πληγεί πολιτικά ο Μιλόσεβιτς και να προκαλέσει τις αντιδράσεις του σερβικού λαού. Γι' αυτό, για να δοθεί το μήνυμα, πιθανότατα θα κλιμακωθούν ισχυρά κατάληξη το εμπάργκο πετρελαίου. Όσο για τη δέσμευση των καταθέσεων της Σερβίας, στο εξωτερικό, λέγεται ότι είναι εφικτό μέτρο, εφ' όσον η Σερβία έχει ήδη φροντίσει να τις μεταφέρει σε πιο ασφαλή μέρη.

Β.Κ.

του Δημήτρη Χαντζόπουλου

Σερβία - στρατιωτική επέμβαση;

Ως έσχατο μέτρο πειθαναγκασμού της Σερβίας συζητείται μεγαλοφώνως πλέον η στρατιωτική επέμβαση. Κι εδώ όμως υπάρχουν προβλήματα. Κατ' αρχάς ποιος θα είναι ο φορέας της επέμβασης αυτής και πόσο γρήγορα μπορεί να πραγματοποιηθεί. Τα Ηνωμένα Έθνη, έχοντας ήδη 14.000 κυανόκρανους στην περιοχή, κόστους μερικών εκατοντάδων εκατομμυρίων δολαρίων φαίνονται απρόθυμα να αναλάβουν τέτοιο ρόλο. Η Ευρωπαϊκή Κοινότητα δεν διαθέτει δικές της συλλογικές στρατιωτικές δυνάμεις για επέμβαση. Το ΝΑΤΟ, είναι ένας πιθανός φορέας επέμβασης που καθιστά βεβαία την αμερικανική εμπλοκή, αλλά είναι αμφίβολο αν στους κόλπους της συμμαχίας επιτευχθεί η αναγκαία συναίνεση για κάτι τέτοιο. Μονομερής αμερικανική επέμβαση; Κι αυτή η εκδοχή δεν φαίνεται πολύ πιθανή, μολονότι οι επικρίσεις κατά του προέδρου Μπους για τους χειρισμούς του σε θέματα εξωτερικής και εσωτερικής πολιτικής δημιουργούν πειρασμό μέγα σε περίοδο μάλιστα χαμηλής δημοτικότητας και εν όψει των προεδρικών εκλογών. Πιθανότερος φορέας είναι κάποια *ad hoc* άτυπη συμμαχία δυτικών κρατών που θα έχει τουλάχιστον προς νομιμοποίησή της τη συγκατάθεση της πλειοψηφίας μελών οργανισμών, όπως η ΔΑΣΕ, το ΝΑΤΟ, η Ευρωπαϊκή Κοινότητα ή το Συμβούλιο Ασφαλείας. Μπορεί αυτή η επέμβαση να πάρει τη μορφή μιας *Balkan Storm* και *Sword*; Μάλλον δύσκολο, εφ' όσον, θα χρειαστούν, όπως υπολογίζεται, κάπου 100.000 στρατού. Η εμπλοκή χερσαίων δυνάμεων, πέραν του ότι θα είναι πολύ δυσκολότερη σε σχέση με την περίπτωση του Ιράκ, κινδυνεύει να δημιουργήσει στην περιοχή μια νέα Ιρλανδία, ένα διαρκές πρόβλημα ασφαλείας, μια συνεχή αιμορραγία. Και κατά συνέπεια το κόστος σε θύματα, «αποδεκτό» από την κοινή γνώμη των όσων πρόκειται να εμπλακούν, δεν θα είναι τόσο χαμηλό όσο στον Περσικό. Κι από την άλλη μεριά, ποιος θα είναι ο στόχος μιας τέτοιας χερσαίας επιχείρησης;

Μια άλλη επιλογή είναι η από αέρος επίθεση από βάσεις στη Δυτική Ευρώπη και αεροπλανοφόρα με στόχο τα πολιτικά και στρατιωτικά αεροδρόμια του ομοσπονδιακού στρατού, τις μονάδες βαρέως πυροβολικού και αρμάτων μάχης, ώστε να εξουδετερωθεί η υπεροχή της Σερβίας στο θέατρο των επιχειρήσεων. Αλλά θα γίνει δυνατός ο από αέρος διαχωρισμός μεταξύ φιλών και εχθρικών δυνάμεων;

Όλες αυτές οι εκδοχές και επιλογές συζητούνται πλέον σοβαρά κι αποτελούν το τελευταίο σκαλί στην κλίμακα των πιέσεων κατά της Σερβίας.

Κ.Β.

Η κυβέρνηση δεν ξεχνά τον Ελαιώνα

Δυστυχώς η κυβέρνησή μας στιγμή δεν ξεχνά την «ανάπλαση» του Ελαιώνα, όπως βέβαια αυτή την εννοεί! Με νέες βιομηχανίες, με σύγχρονες εκτεταμένες εγκαταστάσεις χονδρεμπορίου και λιανικού εμπορίου, τύπου *Continent* και *Practiker*, με κατοικίες και γενικώς με εκατομμύρια κυβικά μέτρα πρόσθετων χτιστών επιφανειών. Κι έτσι στο περίφημο πλέον για το μωσαϊκό του χαρακτήρα νομοσχέδιο, με το οποίο αντιμετωπίζεται η ...ατμοσφαιρική ρύπανση, που μόλις ψηφίστηκε, προβλέπεται και η δημιουργία του φορέα «ανάπλασης» της πολυπαθούς περιοχής.

Όσο κι αν ηχεί γλυκά το «ΑΝΕΛ» —Ανώνυμη Εταιρεία Ανάπλασης Ελαιώνα— μην πάει στο ...κακό ο νους σας. Ασφαλώς δεν πρόκειται για φορέα με στόχο τη δέσμευση και την αγορά γης και τη μετατροπή της σε πάρκο πρασίνου, ούτε για φορέα που θα ασχολιόταν με την απομάκρυνση όλων αυτών των χρήσεων και των λειτουργιών που ενοχλούν, όχι μόνο την άμεση περιοχή, αλλά και ολόκληρο το Λεκανοπέδιο. Όχι βέβαια. Το λεγόμενο σχέδιο Μάνου πρόκειται να εφαρμόσει το σχέδιο της αντιπαροχής και της τσιμεντοποίησης.

Με το σχεπτικό ότι η κατάσταση της περιοχής δεν επιτρέπει την εύρυθμη λειτουργία των κανόνων της ...ελεύθερης αγοράς και με το φόβο ότι, εξαιτίας αυτής της ανωμαλίας, είναι δυνατό να μην επιτευχθούν οι στόχοι της κυβερνητικής ανάπλασης, δημιουργείται ειδικός φορέας προκειμένου να προωθήσει την εφαρμογή του εγκεκριμένου πλέον ρυμοτομικού σχεδίου και να υποβοηθήσει τους μηχανισμούς της αντιπαροχής.

Όχι, «ευτυχώς», μην ανησυχείτε. Ο Ελαιώνας δεν πρόκειται να μετατραπεί από σκουπιδότοπος χρήσεων σε ανάσα ζωής, εάν εφαρμοστούν τα σχέδια της κυβέρνησης. Ούτε πρόκειται να γίνει πηγή ζωής, εάν εξακολουθήσουν οι φορείς, που έχουν προσφύγει στο Συμβούλιο της Επικρατείας εναντίον του εγκεκριμένου σχεδίου, να αιτούν συνεχώς την αναβολή της εκδίκασης της προσφυγής, επειδή δεν είναι ακόμη έτοιμοι...

Εμείς οι υπόλοιποι επιτέλους τι κάνουμε;

P.K.

Προεδρικά

Σύμπασα η κοινή γνώμη και η πολιτική ηγεσία της χώρας (ξανα) κρεμάστηκε πίσω από την περιπέτεια, το απρόβλεπτο, την αναστάτωση και, φυσικά, τα νέα σενάρια εξελίξεων γύρω (και πάλι) από τη μυστηριώδη και άγνωστη έκβαση ενός προβλήματος: την υγεία του προέδρου της δημοκρατίας. Λιποθύμησε (πριν ενάμιση χρόνο) ο πρόεδρος; Ας φτιάξουμε εκλογικό νόμο στα μέτρα μας, μήπως και έχουμε πρόωρες εκλογές. Προβλήματα με την καρδιά του ο πρόεδρος; Ας «ρίξουμε» μια «γνωμοδότηση» για το πόσοι βουλευτές χρειάζονται για να βγει ο νέος πρόεδρος από την τωρινή Βουλή.

Και πάει λέγοντας. Τελικώς, αρκετές ήταν οι «ειδήσεις», τα «άρθρα», οι «πληροφορίες» σε όλο το φάσμα: από ιατρικές έως πολιτειολογικές. Κουτσοπορευτήκαμε μια βδομάδα καλά. Να και οι ευχές, μετά, να και η ανακούφιση, να και κάτι κορώνες —συμπολιτευτικές ή αντιπολιτευτικές— περί εκμεταλλεύσεως του θύματος! Άλλη μια ιστορία καφενέδων, που κατόρθωσε να απωθήσει —έστω, λίγες ημέρες— άλλες αρρώστιες και άλλα προβλήματα πολύ σημαντικότερα από την ομφαλοσκοπήση επί του βαρέως ασθενούντος συστήματος, με αρρωστικούς όρους.

T.K.

Νοθεία βενζίνης: μια παλιά ιστορία

Την περασμένη Τετάρτη ο υπουργός Εμπορίου και Βιομηχανίας κ. Ανδριανόπουλος, υπέγραψε τα δύο πρώτα πρόστιμα για τα βενζινάδικα που πουλούσαν νοθευμένη βενζίνη. Γιατί δύο, ενώ τα βενζινάδικα ήταν σχεδόν 100. Δεν το ξέρουμε, αλλά θα περιμένουμε τη συνέχεια.

Η νόθευση της βενζίνης δεν είναι καινούριο φαινόμενο. Το ΑΝΤΙ στο τ. 150 της 25ης Απριλίου 1980, με τεκμηριωμένη έρευνα του συνεργάτη του Διονύση Σχάλου είχε αποκαλύψει ότι 4 από τα 10 πρατήρια που εξετάστηκαν, πουλούσαν βενζίνη *super* με πολύ λιγότερα οκτάνια από το κανονικό.

Παρ' ότι η έρευνα είχε τεθεί υπόψη των αρχών, κανένα μέτρο δεν πάρθηκε για τον έλεγχο της βενζίνης που πουλούσαν τα πρατήρια. Η υπόθεση μπήκε —τότε— στο «αρχείο». Και τώρα, μετά από 12 χρόνια «ανακαλύπτουν» και πάλι ότι γίνεται νοθεία. Εμείς ρωτάμε τον κ. Ανδριανόπουλο —ή τον κ. εισαγγελέα— γιατί εκείνη η πολύτως τεκμηριωμένη καταγγελία μπήκε στο αρχείο;

Γ.Μ.

Αντέχει το ΠΑΣΟΚ;

Κατά την πρόσφατη σύνοδο της Κεντρικής Επιτροπής του ΠΑΣΟΚ, ο βουλευτής Γιώργος Πασχαλίδης «παραφώνησε». Αφού είπε πολλά και διάφορα για την εξωτερική πολιτική ο κ. Πασχαλίδης αποκάλυψε τα «μυστικιστικά σύνδρομα» του ΠΑΣΟΚ, όπως τα αποκάλεσε, που καταπνίγουν κάθε εκδήλωση διαφωνίας, ευνοούν τη βλακεία και δεν ανέχονται δημόσια κριτική. Όταν μάλιστα σε αυτά προστίθεται μια «ξύλινη, αξονική, απωθητική» γλώσσα και το σταρ-σύστημα των στελεχών, τα πράγματα βρίσκονται εκεί που ήταν πάντοτε. Το ερώτημα είναι: αντέχει το ΠΑΣΟΚ τις αλλαγές που προτείνει ο κ. Πασχαλίδης; Δεν έχει την εντύπωση ότι ομιλεί εις ώτα μη ακουόντων;

K.N.

ΟΛΟΙ ΟΙ ΔΡΟΜΟΙ ΟΔΗΓΟΥΝ ΣΤΟ ΡΙΟ

του Μαρτίνου Γκαϊτλιχ

Πριν από είκοσι χρόνια πραγματοποιήθηκε στην Στοκχόλμη η Διάσκεψη του ΟΗΕ για το Ανθρώπινο Περιβάλλον. Ήταν η πρώτη φορά που η ανθρωπότητα έφερε τα περιβαλλοντικά προβλήματα στο διεθνές προσκήνιο θέτοντάς τα σε παγκόσμια συζήτηση.

Μετά από δύο δεκαετίες, αντιπρόσωποι από τον ανεπτυγμένο και τον αναπτυσσόμενο κόσμο, επιχειρούν μια αμφίβολη σύγκληση με στόχο την «επιβίωση του πλανήτη», στο πλαίσιο της μεγαλύτερης συνόδου κορυφής στην ιστορία της γης. Αυτές τις μέρες, το Ρίο ντε Τζανέϊρο θα είναι το κέντρο του κόσμου που θα φιλοξενήσει την Συνδιάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη (UNCED). Η συνάντηση αυτή θα επιδιώξει τη χάραξη μιας διεθνούς στρατηγικής για να αποτραπεί η επιδείνωση της παγκόσμιας οικολογικής κρίσης και για να τεθούν τα θεσμικά πλαίσια της εφαρμογής μιας βιώσιμης ανάπτυξης.

Στα δυόμισι χρόνια της προετοιμασίας της συνδιάσκεψης αυτής έγιναν πολλές προπαρασκευαστικές συνεδριάσεις, τόσο των κυβερνητικών όσο και των μη κυβερνητικών αντιπροσώπων, σε περιφερειακό ή και σε παγκόσμιο επίπεδο.

Τα θέματα χωρίστηκαν σε ενότητες και καθορίστηκαν οι διάφορες ομάδες εργασίας με σκοπό τη διατύπωση των συμπερασμάτων στην τελευταία προπαρασκευαστική συνάντηση της Νέας Υόρκης. Η πρώτη θεματική ενότητα περιελάμβανε τα ζητήματα που σχετίζονται με την ατμοσφαιρική ρύπανση, το φαινόμενο του θερμοκηπίου και τις κλιματολογικές αλλαγές καθώς επίσης και τα προβλήματα της διάβρωσης των εδαφών, τη συρρίκνωση της βιολογικής ποικιλότητας της καταστροφής των δασών κ.λπ. Η δεύτερη ενότητα εξέταζε τα προβλήματα που αφορούν το θαλάσσιο περιβάλλον καθώς και τη διάθεση των τοξικών και επικίνδυνων αποβλήτων. Παράλληλα δε με αυτές τις ομάδες δημιουργήθηκε και

μια επιτροπή που διερευνήσει το μελλοντικό καθεστώς των διεθνών συμφωνιών και οργάνων που θα προκύψουν από τη Σύνοδο Κορυφής του Ρίο.

Ένα κύριο σημείο αναφοράς, τόσο των προπαρασκευαστικών διαπραγματεύσεων όσο και της συνδιάσκεψης στην Βραζιλία, είναι η λεγόμενη «Ατζέντα 21», δηλαδή ο οδηγός του σχεδίου δράσης που βασίζεται στην αυτοσυντηρούμενη και βιώσιμη ανάπτυξη και που θα έχει ως προοπτική τον 21ο αιώνα. Επίσης, θα πρέπει ακόμα να αναφερθεί και η πολυσυζητημένη και προσδοκώμενη διακήρυξη της «Χάρτας της Γης», ενός πλαισίου αρχών για το περιβάλλον του πλανήτη.

Αν και οι δύο προηγούμενες συνθήκες έχουν προβληθεί ως τα πολλά υποσχόμενα προϊόντα της Συνόδου Κορυφής, φαίνεται ωστόσο ότι έχουν μικρές πιθανότητες ουσιαστικής εφαρμογής και περιορισμένα περιθώρια νομικής επιβολής. Έτσι, τα μέτρα που θα κληθούν να υλοποιήσουν οι αναπτυσσόμενες χώρες προβλέπεται να συνδεθούν με μια γενναιόδωρη οικονομική βοήθεια, το ύψος της οποίας θα αποτελέσει ένα από τα επίμαχα θέματα της συνάντησης των κυβερνητικών αντιπροσωπειών. Η οικονομική αυτή βοήθεια αποτελεί ένα πρόγραμμα που σύμφωνα με ορισμένους αναλυτές ισοδυναμεί με ένα σχέδιο «Οικο-Μάρσαλ»! Και είναι βέβαια απόλυτα κατανοητές οι επιφυλάξεις εκείνων που αμφισβητούν την αποτελεσματικότητα τέτοιων προγραμμάτων καθώς και εκείνων που πιστεύουν ότι με πρόσχημα τα περιβαλλοντικά προβλήματα θα πραγματοποιηθούν σοβαρές παρεμβάσεις σε κυριαρχικά δικαιώματα των τριτοκοσμικών κρατών.

Ποιες λοιπόν είναι οι προοπτικές της Συνδιάσκεψης με βάση όλες τις προαναφερθείσες προοπτικές; Υπάρχουν άραγε περιθώρια δυσάρεστων ή ευχάριστων εκπλήξεων; Σίγουρα, μέχρι και την τελευταία στιγμή, ορισμένοι θα προοιωνίζονται παταγώδεις αποτυχίες και άλλοι θα ελπίζουν σε ριζοσπαστικές αλλαγές. Αν και θα ήθελα να συμβεί το δεύτερο, πιστεύω ότι τελικά οι ρεαλιστικότερες προβλέψεις είναι κάπου ενδιάμεσα. Το ποτήρι των αποτελεσμάτων θα έχει νερό μέχρι τη μέση. Απομένει σε εμάς να πούμε αν είναι μισοάδειο ή μισογεμάτο. □

Ο Μαρτίνος Γκαϊτλιχ είναι μέλος της Συντακτικής Επιτροπής της «Νέας Οικολογίας». Στο Ρίο θα εκπροσωπήσει ελληνικές μη κυβερνητικές οργανώσεις.

Για πρώτη φορά μετά από πολλά χρόνια, το σκηνικό στη ΝΔ κάθε άλλο παρά τακτοποιημένο είναι. Τόσο στον κομματικό, όσο και στον κυβερνητικό μηχανισμό οι συντελούμενες διεργασίες έχουν τέτοιο έντονο σωρευτικό χαρακτήρα και αφορούν τόσο κεντρικά ζητήματα πολιτικής, που εύκολα μετατρέπονται σε αλυσίδα επάλληλων και επαναληπτικών κρίσεων. Ο κ. Μητσοτάκης αμφισβητείται ευθέως, πλέον, και είναι υποχρεωμένος να καταφεύγει συνεχώς στην τακτική του «παγώματος», της «μετάθεσης», της «συγκάλυψης» των προβλημάτων, κινούμενος μεταξύ του ρόλου του ως πρωθυπουργού και προέδρου του κόμματος και του ηγέτη της ομάδας «του». Ήδη ο τελευταίος ρόλος επιλέγεται ολοένα και περισσότερο. Τα άρθρα της Χρ. Ταβουλάρη και του Ειδικού Συνεργάτη, προσπαθούν να δώσουν το πλαίσιο και την προοπτική εξέλιξης της έσχατης δυσπραγίας που αντιμετωπίζει το σημερινό κυβερνητικό σχήμα και το κόμμα που το στηρίζει.

ΕΜΦΥΛΙΟΣ στη ΝΔ

Τα δύο σχέδια αντεπίθεσης του Κωνσταντίνου Μητσοτάκη

Άρθρο ΕΙΔΙΚΟΥ ΣΥΝΕΡΓΑΤΗ

Πολυεπίπεδος και αγεφύρωτος ο εμφύλιος πόλεμος στο χώρο της κυβερνητικής παράταξης θα βαθύνει περισσότερο τις ερχόμενες εβδομάδες. Ήδη οι συνθήκες μιας γενικής κρίσης έχουν διαμορφωθεί όχι μόνο στις κορυφές της κυβέρνησης, του κόμματος και της Κοινοβουλευτικής Ομάδας αλλά και στην ευρύτερη λαϊκή βάση, η οποία εκδηλώνεται με έντονες τάσεις αποδοκιμασίας, όπως κατά του κ. Ι. Δημητροκάλλη στη συνέλευση των οργανώσεων του Λεκανοπεδίου και κατά των «διαφωτιστών» βουλευτών σε νομαρχιακές συνελεύσεις

Τα φαινόμενα έντονου κατακερματισμού σε όλα τα επίπεδα στη Ν.Δ., τα οποία οφείλονται στα αισθήματα απογοήτευσης από τη διαχείριση της σημερινής κυβερνητικής και κομματικής εξουσίας

και τα αισθήματα αγωνίας για το μέλλον. Η συντριπτική πλειοψηφία βουλευτών, στελεχών και οπαδών «δεν θέλει να πέσει» η κυβέρνηση αλλά δεν βλέπει ότι μπορεί να συνεχίσει για πολύ το βίο της με τα έως τώρα δείγματά της.

Η προϊούσα κρίση

Έτσι, εάν πριν μήνες ο προβληματισμός για όλες τις αιτίες των δεινών στρεφόταν γύρω από το περιβάλλον του πρωθυπουργικού γραφείου και της Ρηγίλλης, τώρα στρέφεται περισσότερο κατά των χειρισμών και επιλογών του ίδιου του κ. Κ. Μητσοτάκη.

Χειρισμοί και επιλογές, που δεν έχουν να κάνουν τόσο με τις επιτυχίες ή όχι της πολιτικής της κυβέρνησης, όσο με την κρίση αναξιοπιστίας σε θέματα, όπως η κάθαρση, οι προβληματικές, με τη νομή της εξουσίας μόνο από μια ολιγαρχία, τις αποπομπές των υπουργών, τις διαρκείς παλινωδίες στα οικονομικά και εξωτερικά προβλήματα. Τα θέματα αυτά είναι φυσικό να οδηγούν σε μια διαφοροποίηση, που γίνεται με τον καιρό πολεμική, από τους περισσότερους βουλευτές και στελέχη απέναντι στις κυβερνητικές πρακτικές και τη διορισμένη κομματική η-

γεσία της Ρηγίλλης.

Έτσι, δεν είναι τυχαίο και χωρίς σημασία το γεγονός ότι μεγάλη δημοτικότητα γνωρίζουν στις εμφανίσεις τους βουλευτές, οι οποίοι «τα λένε, όπως και οι οπαδοί» (Βουγιουκλάκης, Ανδρεουλάκος, Λιάπης, Κακλαμάνης, Κράτσας, Μπρατάκος, Παπαπολίτης, Κεφαλογιάννης κ.λπ.) οι οποίοι επιδιώκουν και αποκοτούν σταδιακά —και ανεξάρτητα από τα άλλα γνωρίσματά τους— τη φυσιογνωμία του «αντιηγετικού».

Ανασχηματισμός χωρίς «επώνυμους»

Παρόμοια κέρδη αναγνώρισης μέσα στην κυβερνητική παράταξη φαίνεται να υπάρχουν —και εν πάση περιπτώσει να καθορίζουν αποφασιστικά ως κριτήρια τη στάση τους— και για όλους τους επώνυμους, οι οποίοι βρέθηκαν εκτός κυβερνήσεως κατά καιρούς, με άκομψους τρόπους οι περισσότεροι. Στενοί συνεργάτες των κ. Έβερετ, Σαμαρά, Δήμα, Κοντογιαννόπουλου, Αθ. Κανελλόπουλου, Κεφαλογιάννη, Μαριέττας Γιαννάκου διαβεβαιώνουν ότι δεν πρόκειται να γίνουν υπουργοί εύκολα στην

όποια νέα κυβέρνηση, γιατί «*τούτο θα έχει περισσότερους κινδύνους παρά ωφέλη για το πολιτικό τους παρόν και μέλλον*». Το βέβαιο πάντως είναι ότι κανένας από τους επιφανείς δεν έχει συζητήσει και δεν είναι πρόθυμος να συζητήσει με τον κ. Κ. Μητσοτάκη την είσοδό του στην κυβέρνηση στη θέση κάποιου υπουργού, χωρίς όρους και ευρύτερες προϋποθέσεις που έχει θέσει με ειδικό άρθρο και φυλλάδιό του (που άρχισε ήδη να μοιράζεται κατά εκατοντάδες) ο κ. Μιλτ. Έβερτ. Όροι και προϋποθέσεις, που αφορούν σε «*αποφασιστικές αλλαγές*» στην έως τώρα λειτουργία της κυβέρνησης (χωρίς παραεπιτελεία), του κόμματος (χωρίς τη διορισμένη ηγεσία) και της Κοινοβουλευτικής Ομάδας (χωρίς το διαχωρισμό τους από τους ολίγους εκλεκτούς της «οικογένειας», νέους βουλευτές).

Ο ανασχηματισμός με βάση τα δεδομένα αυτά, τα οποία παρασκηνιακά έχουν γίνει γνωστά στον κ. Μητσοτάκη, ήταν από καιρό βέβαιο ότι αργεί και τοποθετείται στις αρχές Ιουλίου πλέον, αλλά και ότι δεν πρόκειται να περιλάβει κανένα από τους «*εκτός επώνυμους*». Οπωσδήποτε οι κ. Έβερτ, Σαμαράς, Κοντογιαννόπουλος, Κανελλόπουλος και Δήμας δεν πρόκειται να λάβουν μέρος στη νέα κυβέρνηση. Οι όροι και προϋποθέσεις που έχουν θέσει ή γνωστοποιήσει σε επαφές τους με τον πρωθυπουργό τους δίνουν αντικειμενικά το χαρακτήρα της «*ομάδας*» και ο κ. Μητσοτάκης —όπως έχει ήδη εξομολογηθεί σε στενούς συνεργάτες του— δεν πρόκειται να αναγνωρίσει τέτοιες αξιώσεις, που έχουν ως πρώτο και κύριο γνώρισμα - στόχο τη μείωση της δικής τους —σκιώδους έστω από πλευράς τελικού αποτελέσματος— παντοδυναμίας στην κυβέρνηση, στο κόμμα και την Κοινοβουλευτική Ομάδα.

Ο κ. Μητσοτάκης πιστεύει ότι κανένας δεν πρόκειται να αναλάβει το κόστος να ρίξει την κυβέρνηση και κατά συνέπεια οι όποιοι επώνυμοι έχουν περιορισμένες δυνατότητες και μηχανισμούς, ακόμα και για την αντικατάστασή τους στη θέση του πρωθυπουργού. Και φαίνεται να έχει δίκιο. Τουλάχιστον στο άμεσο μέλλον η αρχηγική και πρωθυπουργική θέση του κ. Μητσοτάκη δεν κινδυνεύει, όσο και εάν ο κατακερματισμός μέσα στην παράταξη, η αποσταθεροποίηση της θέσης του και η αδυναμία του ως «*μαέστρου ορχήστρας με κακούς σολιστές*» θα επιτείνονται. Ωστόσο, η αίσθηση μιας γενικής αδυναμίας εάν όχι χρεωκοπίας σε όλους τους τομείς —ακόμα και σε αυτούς που έχει καταπιασθεί προσωπικά ο κ. Μητσοτάκης, όπως της εξωτερικής πολιτικής με αιχμές κριτικής τα θέματα των Σκοπίων και των σχέσεων με την Τουρκία— οδηγεί άλλους ηγετικούς παράγοντες σε πιο συγκεκριμένες δυσοίωνες διαπιστώσεις.

Μετράει τις ώρες...

Επιφανής οικονομικός παράγοντας, με άριστες σχέσεις παλαιότερα με την ηγεσία της ΝΔ, διαβεβαιώνει συνομιλητές του ότι «*τελειώνουμε με αυτή την κυβέρνηση έως το Σεπτέμβριο - Οκτώβριο*».

Η «αντεπίθεση» Μητσοτάκη

Άνθρωπος των κρίσεων ο κ. Μητσοτάκης και με έντονα ανεπτυγμένα τα αισθήματά της αυτοσυντήρησης και των τακτικών κινήσεων βλέπει τη συνεχή απομόνωσή του, την αδυναμία του για κάθε είδους εφεδρείες (σε πολιτικές δυνατότητες και πρόσωπα) και μελετά αυτές τις ημέρες την αντεπίθεσή του. Μια αντεπίθεση, η οποία τον απασχολεί περισσότερο από τα θέματα εξωτερικής πολιτικής και επεξεργάζεται με ομάδα μετριοτήτων του κόμματος και της κυβέρνησης, όπως οι Σωτ. Κούβελας, Ι. Δημητροκάλλης, Κυρ. Γριβέας, Νικ. Γκελεστάθης, Νικ. Λιναρδάτος, και με τη συμμετοχή της κ. Ντόρας Μπακογιάννη.

Η αντεπίθεση αυτή φαίνεται να έχει δύο φιλόδοξους στόχους:

- αφ' ενός να αναστηλώσει το χαμένο ηθικό και να τερματίσει τις ζοφερές σκέψεις για το μέλλον και

- αφ' ετέρου να βαθύνει αντι να κλείσει τον εμφύλιο πόλεμο έως την αποφασιστική αναμέτρηση.

Κοινό σημείο και των δύο τακτικών επιλογών είναι οι λεγόμενοι *επώνυμοι*, που βρίσκονται εκτός κυβερνήσεως και οι οποίοι πρόκειται να αντιμετωπισθούν με όλες τις πρακτικές της δαιμονολογίας. Συγκεκριμένα πρόκειται τις επόμενες ημέρες να κλιμακωθεί μια «αντεπίθεση» κατά των κ. Έβερτ και Σαμαρά, όπως και κατά παντός άλλου εκτός κυβερνήσεως, ότι με τις δημόσιες δηλώσεις και τοποθετήσεις τους οδηγούν στην «*υπονόμευση του έργου, της εικόνας και του ηθικού*» της κυβερνητικής παράταξης. Η αντεπίθεση αυτή θα λάβει τη μορφή σχολίων και άρθρων από φίλους καλάρους, δη-

λώσεων και συνεντεύξεων από υπουργούς (όπως ο κ. Νικ. Γκελεστάθης) και προσκείμενους βουλευτές (όπως οι Δ. Μπεχράκης, Γ. Σκανδαλάκης, Κ. Σταμάτης) και με δηλώσεις - καταγγελίες του ίδιου του πρωθυπουργού.

Με τη μεθόδευση αυτή, οι επώνυμοι όχι μόνο θα αποκλεισθούν από την κυβέρνηση (και κατά συνέπεια θα διασωθούν οι κάθε είδους φθαρμένοι του «περιβάλλοντος» των οποιων ζητείται η αποπομπή ή ο παραγκωνισμός) αλλά ελπίζεται ότι και θα μειωθεί η προσωπική τους ακτινοβολία και επιρροή. Το δεύτερο σκέλος της αντεπίθεσης είναι η προώθηση της ιδέας για μια κυβέρνηση «*τριάντα νέων βουλευτών -υφυπουργών*», η οποία θα αρχίσει να διαδίδεται συστηματικά κατά τις επόμενες ημέρες, με στόχο τις προσδοκίες, τους πειθαναγκασμούς και την αποστασιοποίηση των νέων βουλευτών από τον κ. Α. Σαμαρά κυρίως.

Αυτή η διπολική τακτική «αντεπίθεσης» είναι η νέα φάση του εμφύλιου πολέμου και κατακερματισμού στην κυβερνητική παράταξη που προμηνύει ένα θερμό πολιτικό καλοκαίρι. Τόσο γιατί οξύνονται όλα τα εσωτερικά και εξωτερικά προβλήματα, τόσο γιατί εντείνεται η αίσθηση ότι δεν μπορούν να αντιμετωπισθούν με σοβαρό και αποφασιστικό τρόπο, όπως έχει αποδείξει η έως τώρα εμπειρία, όσο και, κυρίως, γιατί ο εμφύλιος δεν είναι πλέον αναμέτρηση κορυφής.

Οι διαιρετικές συγκρούσεις, οι διαπάλες και οι αδυναμίες στην κορυφή της κυβερνητικής παράταξης έχουν άμεση απήχηση και συστοιχία με την ευρύτερη λαϊκή βάση του κόμματος. Η οποία βεβαίως μπορεί να μην ταυτίζεται απολύτως με συγκεκριμένα πρόσωπα επωνύμων «αντιηγετικών» αλλά συμμερίζεται, υιοθετεί και ανατροφοδοτεί την κριτική τους κατά της «*άρχουσας φατρίας*» της κυβέρνησης και του κόμματος. Μιας φατρίας, η οποία κλείνεται όλο και περισσότερο στον εαυτό της, αναπαράγει τις αδυναμίες της σε πρακτικές και πρόσωπα και απομονώνεται συνεχώς.

Η νέα φάση της εμφύλιας διαμάχης στην παράταξη της Νέας Δημοκρατίας σηματοδοτείται ακριβώς από την επικείμενη αναμέτρηση «*μητσοτακικών*» - «*αντιηγετικών*» για το ποιος ευθύνεται και το ποιος διευρύνει την κρίση, την απογοήτευση και την ανυποληψία ολόκληρης πλέον της Νέας Δημοκρατίας ως κυβερνητικής παράταξης. Και αυτός ο πετροπόλεμος των επόμενων εβδομάδων, εάν συνεχισθεί χωρίς αμοιβαίες υποχωρήσεις και συμβιβασμούς (που δεν φαίνεται να γίνονται από καμιά πλευρά), θα καταλήξει αναπόφευκτα τους επόμενους μήνες σε «*αιματηρή αναμέτρηση*» και έντονη εσωτερική διαπάλη για την επικράτηση της μιας ή της άλλης πλευράς. □

Ο κυβερνητικός ανασχηματισμός, προ των πυλών

της Χρύσας
Ταβουλάρη

Μπορεί να επίκειται αναγνώριση των Σκοπίων, μπορεί η κατάσταση της οικονομίας να πηγαίνει από το κακό στο χειρότερο, μπορεί να μας κυκλώνουν τα προβλήματα αλλά ο ...ανασχηματισμός, ανασχηματισμός, η πανάκεια όλων των ελληνικών κυβερνήσεων. Ένα «σπορ» διαχρονικό και διακομματικό.

Λίγους μήνες μετά τον τελευταίο ανασχηματισμό η κυβέρνηση ανασχηματίζεται και πάλι...

Για ποιο λόγο;

- Ο πρωθυπουργός γιατί θέλει μια πιο αποτελεσματική σύνθεση και γιατί ανέκαθεν ο ανασχηματισμός ήταν μια μέθοδος αποκατάστασης των ισορροπιών (ισορροπίες μάλλον εν διαταράξει σήμερα μέσα στη ΝΔ).

- Το κόμμα (βλέπε ο κομματικός μηχανισμός) γιατί θεωρεί ότι τα στελέχη του χάνουν την κούρσα της υπουργοποίησης.

- Τα κυβερνητικά στελέχη γιατί προσβλέπουν σε καλύτερα πόστα.

- Και οι δελφίνοι —μια ειδική πλέον κατηγορία— επειδή, κατά τα κοινώς λεγόμενα, προ και κατά τον ανασχηματισμό «κάνουν παιχνίδι...».

Είθισται εν Ελλάδι να διενεργείται όταν οι κυβερνήσεις θέλουν να αποσπάσουν την προσοχή της κοινής γνώμης από κάποιο πρόβλημα...

Πότε ο ανασχηματισμός;

Εδώ η κυβέρνηση Μητσοτάκη ίσως πρωτοτυπήσει. Προγραμματίζει, ήδη, τον ανασχηματισμό για το πρώτο 10ήμερο του Ιουνίου, εκτός απροόπτου βεβαίως... Λέγεται μάλιστα ότι η λίστα είναι έτοιμη με ελάχιστα κενά.

Σύμφωνα με τελευταίες πληροφορίες, η κ. Ντόρα Μπακογιάννη επανέρχεται και μάλιστα σε υπουργικό πόστο, αυτό του υπουργείου Πολιτισμού.

Ο πρωθυπουργός θα παραδώσει τη σκυτάλη του ΥΠΕΞ στον κ. Ανδριανόπουλο ο οποίος, σύμφωνα με όλες τις ενδείξεις, υπερσχύει του κ. Παπακωσταντίνου.

Ο κ. Μάνος θα χριστεί νέος τσάρος της οικονομίας συγκεντρώνοντας υπό τη ...σχέπη του όλα τα προβλήματα της οικονομίας ενώ ο κ. Παλαιοκρασσάς θα οδεύσει οριστικά για την Ευρώπη. Και αυτά παρά τα όσα λέγονται για τεταμένες σχέσεις πρωθυπουργού - υπουργού Εθνικής Οικονομίας μετά τις «αυθόρμητες» δηλώσεις του τελευταίου περί 11ετίας και πενταετούς παγώματος των μισθών...

Το πρωθυπουργικό περιβάλλον μάλιστα δηλώνει υψηλότερα τις τελευταίες ημέρες ότι ο πρωθυπουργός έχει απόλυτη εμπιστοσύνη στις ικανότητες του κ. Μάνου και τον θεωρεί τον μοναδικό που μπορεί να πάρει «τα ρίσκα που απαιτούνται στο δύσκολο τομέα της οικονομίας», δεδομένων των χαλεπών καιρών που αναμένονται.

Έβερετ, Ανδριανόπουλος, Ντόρα Μπακογιάννη. Συνωστισμός στο ...δελφινάριο του κυβερνώντος κόμματος.

Θα πρέπει να σημειωθεί ότι το τελευταίο διάστημα έχει βρει πολλούς υποστηρικτές μεταξύ των συναδέλφων του, περισσότερους απ' ό,τι ...δικαιολογείται, ο κ. Ανδριανόπουλος... Ξαφνικά όλοι ανακάλυψαν τις ικανότητες του υπουργού Εμπορίου, ικανότητες που φτάνουν και περισσεύουν για να αναλάβει το ...δελφινόφαγο υπουργείο Εξωτερικών...

Ένα υπουργείο που αρνήθηκαν οι κ. Έβερετ και Βαρβιτσιώτης και αντιμετώπισε με δέος ο κ. Παπακωσταντίνου...

Όσο για τον κ. Σαμαρά, πρωθυπουργικοί συμβουλάτορες υποστηρίζουν ότι «δεν θα του κάνει κακό να μείνει κανά χρόνο εκτός κυβερνήσεως». Άγνωστες όμως είναι «αι βουλαί» του πρωθυπουργού ο οποίος μπορεί και να μην υποτιμά τις κινήσεις Σαμαρά εντός και εκτός Ελλάδος, άσχετα αν αυτές γίνονται με αρκετά «χονδροκομμένο», λόγω απειρίας, τρόπο (και επειδή η πείρα αποκτάται, ίσως κριθεί σκόπιμο να περιοριστούν οι ευκαιρίες με την τοποθέτηση σε κάποιο υπουργείο).

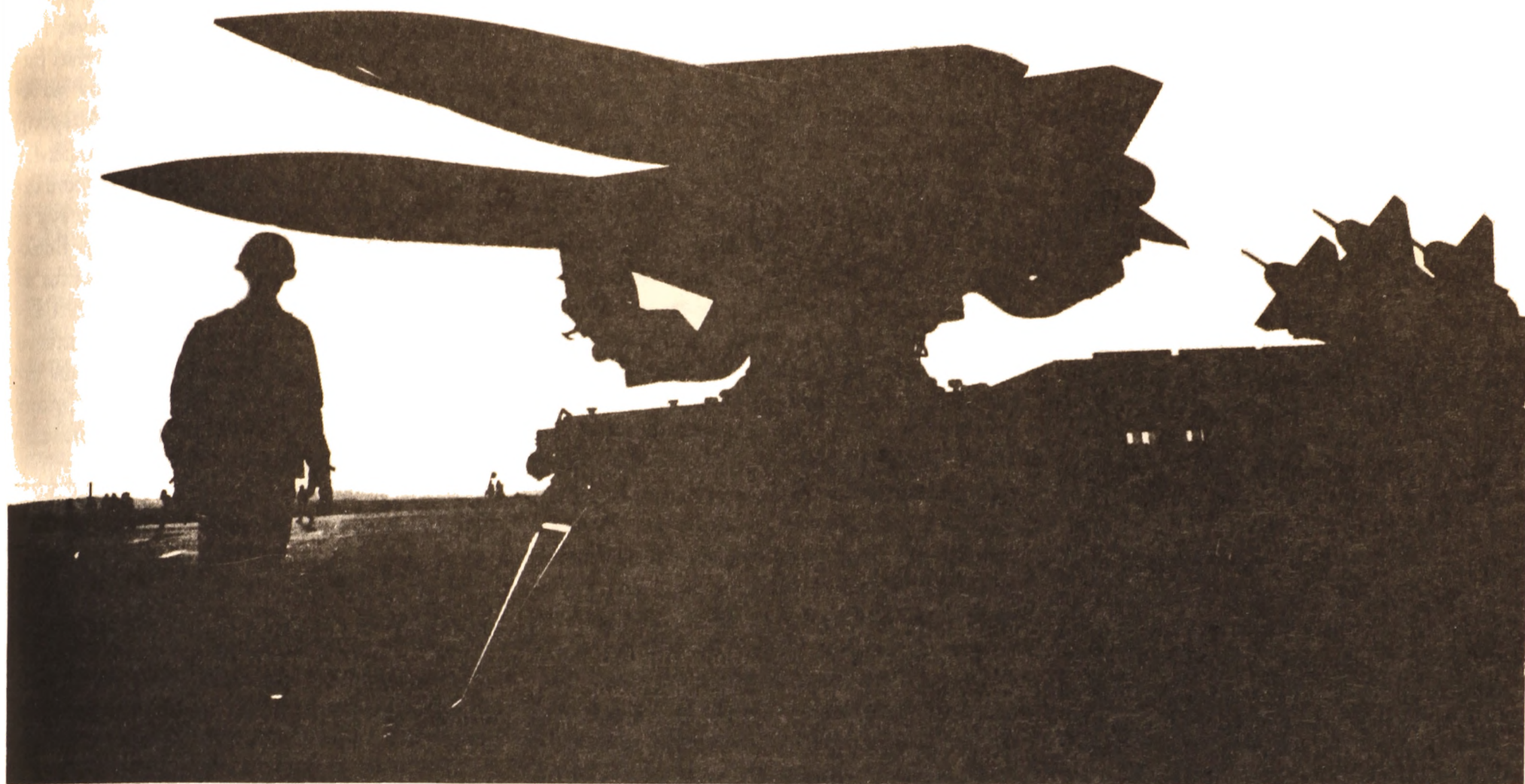
Και ο Μ. Έβερετ;

Περίεργη φάση διέρχονται και οι σχέσεις Μητσοτάκη - Έβερετ. Ακριβής χαρακτηρισμός είναι μάλλον παρακινδυνευμένος. Πάντως ο κ. Έβερετ εξακολουθεί να δηλώνει ότι δεν είναι διατεθειμένος να συμμετάσχει σε ένα υπουργικό συμβούλιο «περιορισμένης ευθύνης» και το λεγόμενο πρωθυπουργικό περιβάλλον εξακολουθεί να επιμένει ότι ουδέποτε ο κ. Έβερετ έχει καταθέσει και συζητήσει με τον πρωθυπουργό συγκεκριμένες προτάσεις και απόψεις...

Τελικά θα έχουμε άλλο έναν ανασχηματισμό για τον ανασχηματισμό, τη στιγμή μάλιστα που η ίδια η βάση της ΝΔ —όπως κατέδειξαν οι τελευταίες επιχειρήσεις ενημέρωσης— απαιτεί θεαματικές κινήσεις, ουσιαστικό έργο και λιγότερα λόγια;

Οι τοποθετήσεις στις συνλεύσεις των νομαρχιακών της ΝΔ για το ύφος και την αποτελεσματικότητα της εξουσίας συναγωνίστηκαν σε ένταση τις αιτήσεις διορισμών. Ίσως τελικά οι συνθήκες είναι ώριμες για την επανεξέταση ξεχασμένων σεναρίων που ήθελαν επαναστατικές λύσεις με αλλαγές όχι μόνο προσώπων, αλλά αλλαγές στον τρόπο άσκησης και στις μεθόδους άσκησης της εξουσίας με θεσμοθέτηση νέων οργάνων, εισοδο τεχνοκρατών σε καίρια πόστα, λιγότερο συγκεντρωτισμό και μεγαλύτερες δυνατότητες άμεσης παρέμβασης...

«Με τα περισσότερα τανκς

δεν λύνουμε προβλήματα»

● Μια συνέντευξη του ειδικού εμπειρογνώμονα Κ. Τσίπη στο ANTI

Περισσότερο από ποτέ άλλοτε, ίσως, τα ζητήματα άμυνας και εξωτερικής πολιτικής της χώρας βρίσκονται στο επίκεντρο των ενδιαφερόντων της κοινής γνώμης. Αυτό, ασφαλώς, γίνεται πρωτίστως υπό τη μορφή αντανάκλαστικών αντιδράσεων στα όσα συμβαίνουν στο χώρο της Βαλκανικής, και όχι με τρόπο που θα επέτρεπε την ψύχραιμη στάθμιση των δεδομένων που προέκυψαν για την Ελλάδα, μετά τις ιστορικές ανακατατάξεις στις τέως «σοσιαλιστικές» χώρες. Η συζήτηση που επιχείρησε το ANTI με τον Κωνσταντίνο Τσίπη —πυρηνικό φυσικό και διευθυντή Προγράμματος Επιστήμης και Τεχνολογίας για τη Διεθνή Ασφάλεια στο Μ.Ι.Τ.— είχε σκοπό να συμβάλει στην προσέγγιση διαφόρων πτυχών της αμυντικής και εξωτερικής πολιτικής της χώρας, κατά τρόπο που να αναιρεί την τρέχουσα εχθρολογική δαιμονολογία, ή να θέτει υπό αμφισβήτηση την παραδοσιακότητα η οποία χαρακτηρίζει την προβληματική, κυρίως για την άμυνα της χώρας. (Βλ. σχετικά και τα τεύχη του ANTI 476, 485, 488, όπου σχετική αρθρογραφία για την υπάρχουσα προβληματική κατάσταση στον τομέα των αμυντικών εξοπλισμών). Πιστεύουμε ότι η αντι-στρατιωτική εκδοχή πολιτικής που προτείνει ο κ. Τσίπης συνεισφέρει σε μια διαφορετική εκτίμηση των δυνατοτήτων, των προοπτικών και των προβλημάτων της χώρας.

● Με δεδομένη τη σύρραξη στα Βαλκάνια και τις ανακατατάξεις οι οποίες γίνονται, με κίνδυνο η σύρραξη να επεκταθεί, ποια προβλήματα ασφάλειας νομίζετε ότι αντιμετωπίζει η Ελλάδα; Αυτό είναι το πρώτο σκέλος της ερώτησης· το δεύτερο έχει σχέση με τη διαμάχη για την αναγνώριση των Σκοπίων, που η Ελλάδα θεωρεί ως μείζον πρόβλημα. Αυτή τη στιγμή, πώς μπαίνουν τα θέματα ασφάλειας στις διαδοχικές περιπτώσεις της *de jure*, της *de facto*, της μη αναγνώρισης, του κλεισίματος των συνόρων; Τελικά, αντιμετωπίζει η Ελλάδα πρόβλημα ασφάλειας στα Βαλκάνια;

— Η απειλή, η δυνατή απειλή που αντιμετωπίζει η Ελλάδα αυτή τη στιγμή δεν είναι νομίζω στρατιωτική όσο γεωπολιτική, γεωστρατηγική. Η Τουρκία, που είναι νομίζω η σημαντικότερη αντιπαλός μας, αργά, μεθοδικά, με συνέπεια προσπαθεί να αποκτήσει μια παρουσία στην Ανατολική Μεσόγειο και σε αυτή τη γέφυρα μεταξύ Ευρώπης, Μέσης Ανατολής και μουσουλμανικών δημοκρατιών της πρώην Σοβιετικής Ένωσης, η οποία την κάνει δεσπόζουσα δύναμη σε όλη την περιοχή. Η προσπάθειά της τώρα εστιάζεται στην πνευματική της παρουσία σε αυτές τις 5 - 6 δημοκρατίες, με τα κυκλώματα και το δορυφόρο τηλεοράσεως που έχει· έχει στείλει επίσης πρεσβευτές, εμπορικές αντιπροσωπείες και όλα αυτά ωφελούν πολλοί πλά την Τουρκία. Όπως ξέρετε, επίσης, η Τουρκία αναπτύσσει μια στρατιωτική βιομηχανία πολύπλευρη, με συμβάσεις συμπαράγωγής που έχει κάνει τόσο με αεροπορικές εταιρείες και με ναυπηγεία στη Γερμανία όσο και με εταιρείες όπως η *Thompson* για ραντάρ και η *Aydin*, που είναι ειδικευμένα στα ηλεκτρονικά μέτρα και αντίμετρα.

Όλα αυτά δεν τα κάνει μόνο για να αποκτήσει δικιά της οπλικά συστήματα αλλά για να γίνει σε λίγο ο παραγωγός των οπλικών συστημάτων για πολλές μουσουλμανικές χώρες. Ήδη η Τουρκία έχει κλείσει μια συμφωνία με την Αίγυπτο να παράγει *F-16*. Η Αίγυπτος δεν θα αγοράζει πλέον τα *F-16* από την Αμερική αλλά από την Τουρκία. Ο βασικός μας κίνδυνος είναι ότι εμείς θα χαθούμε δίπλα στην Τουρκία, θα συρρικνωθούμε, θα γίνουμε μια χώρα ανύπαρκτη που δεν θα της δίνει κανένας σημασία, θα είμαστε η φτωχή θεία που θα παίρνει τηλεφώνω και θα κρύβονται όλοι οι υπόλοιποι Ευρωπαίοι, γιατί δεν θα θέλουν να ακούνε τα παράπονά μας και τις απαιτήσεις μας. Έχει νομίζω ότι είναι το πρόβλημα της Ελλάδας, και θα πρέπει η αντίδρασή μας να είναι οικονομική, εμπορική, πολιτιστική, βιομηχανική και όχι στρατιωτική.

Ο πόλεμος ως μέσο διευθέτησης διαφορών έχει πάψει, πλέον, να είναι χρήσιμος.

Δεν μας απειλούν τα Σκόπια

Τι συμβαίνει τώρα στην Γιουγκοσλαβία. Στην Γιουγκοσλαβία συμβαίνει ό,τι συμβαίνει στην Μοζαμβίκη, ό,τι συμβαίνει και στο Σουδάν: είναι εμφύλιος πόλεμος. Εγώ δεν νομίζω ότι υπάρχει κίνδυνος για μας, ούτε άμεσος ούτε έμμεσος. Δεν στέκουν όλες αυτές οι δαιδαλές υποθέσεις ότι, π.χ., θα διεισδύσει η Τουρκία στα Σκόπια. Δεν τα βρίσκω αυτά σοβαρά θέματα. Δεν νομίζω ότι απειλείται η εδαφική ακεραιότητα της Ελλάδας από οποιαδήποτε στρατιωτική ενέργεια· ούτε από την Τουρκία, η οποία ανενπίσημα έχει πει ότι δεν έχει εδαφικές βλέψεις κατά της Ελλάδας· αλλά είναι τα θέματα που την αφορούν εν σχέσει με την Ελλάδα. Ούτε μας απειλούν, επίσης, τα δύο εκατομμύρια της γιουγκοσλαβικής Μακεδονίας. Κάναμε λάθος γιατί έπρεπε να τους προσεταιριστούμε και να τους εκμεταλλευτούμε για να μας έχουν ανάγκη. Έτσι θα έπρεπε να κάνουμε. Τώρα, φυσικά, δημιουργήσαμε ένα θέμα εκ του μηδενός. Έχουμε ντροπιαστεί στην Ευρώπη και στην Αμερική όπου μας λένε ότι παλαβώσαμε που φοβόμαστε τα Σκόπια... Νομίζω ότι αυτή τη στιγμή η απώλειά μας είναι αυτογενής. Εμείς δημιουργήσαμε το θέμα και εμείς πρέπει να το λύσουμε. Όμως το αντιμετωπίζουμε κατά το χειρότερο δυνατό τρόπο.

Οι κακές γλώσσες στην Αμερική λένε ότι το όλο θέμα δημιουργήθηκε για εσωτερική κατανάλωση στην Ελλάδα από τους Έλληνες πολιτικούς. Ακριβώς επειδή είναι τόσο άσχημη η οικονομική κατάσταση της Ελλάδας, και η πατριωτική έκρηξη κάνει τον κόσμο να ξεχνά τα οικονομικά χάλια της χώρας. Αυτή είναι μια άποψη ορισμένων καλοθελητών στην Αμερική. Όμως δεν της λείπει, οφείλω να ομολογήσω, η λογική.

● Ο αντίλογος σε αυτά που είπατε, είναι ότι η έννοια της απειλής, η έννοια της ασφάλειας, έχει ευρύ περιεχόμενο. Και η απειλή ή ο κίνδυνος για την ασφάλεια ενός κράτους μπορεί να προέλθει από πάρα πολλά πράγματα. Μας ρωτούν, π.χ., γιατί δεν αναγνωρίζουμε τα Σκόπια; Αλλά, μήπως, οι ΗΠΑ έχουν αναγνωρίσει την Κούβα; Δεύτερον, στην Ιρλανδία ο *IRA* αν και έχει μόνο πεντακόσια μέλη αποτελεί μείζον πρόβλημα ασφάλειας για την Βρετανία. Μήπως ο αλυτρωτισμός αυτός που υπάρχει μας δημιουργήσει προβλήματα ασφάλειας στο μέλλον και πώς θα μπορέσουμε να αντιμετωπίσουμε αυτά τα προβλήματα; Βεβαίως αυτή η χώρα, δεν έχει στρατό, δεν είναι οικονομικά ισχυρή, αλλά κίνδυνοι μπορεί να προκύψουν από διάφορους συνδυασμούς· από προσάρτηση ή διχοτόμησή της και στη συνέχεια προσάρτησή της στα όμορα κράτη. Αυτά πρέπει να τα σκεφτεί ένα κράτος, έτσι δεν είναι;

— Θα σας απαντήσω. Οι ρητορικές αναλογίες είναι χρήσιμες όταν διαφωτίζουν ένα θέμα αλλά δεν δίνουν πάντοτε μια λογική α-

πάντηση. Η Ιρλανδία, π.χ., έχει προβλήματα με τον *IRA* και εμείς έχουμε με την «17 Νοέμβρη». Αυτό το θέμα δεν έχει καμιά σχέση με την Μακεδονία. Οι ΗΠΑ θεωρούν επικίνδυνη την Κούβα για δύο λόγους: πρώτον, διότι η Κούβα πήρε τα χρήματα της *ESSO*, πήρε τα διυλιστήριά της και τα κρατικοποίησε· δεύτερον, οι Ηνωμένες Πολιτείες φοβήθηκαν ότι η Κούβα θα γίνει βάση επέκτασης των κομμουνιστικών καθεστώτων στην Κεντρική και Νότιο Αμερική.

Αν το ένα εκατομμύριο των Αλβανών που είναι στην Μακεδονία, τη γιουγκοσλαβική, πάει με την Αλβανία και αν το ένα εκατομμύριο των Σλάβων πάει με την Βουλγαρία, με συγχωρείτε, αλλά δεν βλέπω απειλή για την Ελλάδα. Να πω και κάτι άλλο. Τα πάντα είναι δυνατά, τι είναι πιθανό πρέπει να συζητάμε. Γεγονότα μικρών πιθανοτήτων, άμα αρχίσουμε να τα συζητάμε όλα, θα φάμε όλη την ώρα και δεν θα σκεφτόμαστε τίποτα σοβαρό.

Ο μουσουλμανικός κίνδυνος

● Αποκλείσατε σχεδόν με πλήρη βεβαιότητα το ενδεχόμενο να επεκτείνει η Τουρκία και στρατιωτικά την παρουσία της στο βαλκανικό χώρο και επί του προκειμένου στην γιουγκοσλαβική Μακεδονία. Εδώ, όπως ξέρετε, έχει αναπτυχθεί ένα επιχείρημα το οποίο θεμελιώνεται στην αντίληψη περί ενός «μουσουλμανικού τόξου» στα Βαλκάνια. Το νόημα της προηγούμενης ερώτησης ήταν ότι εάν σπάσει αυτό το κράτος (η γιουγκοσλαβική Μακεδονία) και γίνει η διανομή του με προσεταιρισμό σε κάποια όμορα κράτη, πώς είναι έστω και κατά προσέγγιση προβλέψιμο ότι μια τέτοια εξέλιξη δεν θα αποτελούσε μια πραγματική, ενδεχομένως, απειλή, δεδομένης πάλι της αντίληψης περί μουσουλμανικού τόξου· το οποίο μπορεί να είναι δαιμονολογικό και να υπηρετεί λογικές που ανήκουν στη φαντασία, αλλά το στηρίζουν στις σχέσεις που υπάρχουν ήδη μεταξύ Τουρκίας και Βουλγαρίας, σε κάποιους στρατιωτικούς δεσμούς που έχει αρχίσει να αναπτύσσει ήδη η Τουρκία με την Αλβανία και οπωσδήποτε με το έντονο ενδιαφέρον της για τη Βοσνία - Ερζεγοβίνη.

Το ερώτημα είναι, κατά πόσο υπάρχει αυτή η πραγματικότητα απειλής που κρύβει μέσα η αντίληψη περί μουσουλμανικού τόξου και δεύτερον, εάν αυτό έχει σχέση, στο άμεσο μέλλον, με την προοπτική εξέλιξης του Μακεδονικού;

Ας υποθέσουμε ότι γίνεται το χειρότερο. Ας υποθέσουμε ότι η Τουρκία αποκτά μια στρατιωτική παρουσία στην Αλβανία και στη νυν γιουγκοσλαβική Μακεδονία με την οποία έχουμε κοινά σύνορα. Ας υποθέσουμε ότι παραμένει στην εξουσία η δεξιά βουλγαρική κυβέρνηση, που υπάρχει τώρα, η οποία διάκειται ευμενώς προς τους Τούρκους αφού, για να διατηρήσει την εξουσία, χρειάζεται την στήριξη των 18 βουλευτών της τουρκικής μειονότητας. Λοιπόν, σε μια τέ-

τοια περίπτωση τι θα γίνει; Θα μας επιτεθούν; Πώς μπορούν οι Τούρκοι οι οποίοι είναι μέσα στο NATO και προσπαθούν να κάνουν τον «καλό» στην Ευρώπη, έχοντας τεράστιο πρόβλημα στα ανατολικά τους σύνορα και με τους Κούρδους και με τη Συρία, να δημιουργήσουν επεισόδια εναντίον της Ελλάδας; Το χειρότερο πράγμα που οι ΗΠΑ απεχθάνονται είναι η αστάθεια. Το να αποσταθεροποιηθεί η Τουρκία, με οποιαδήποτε ενέργειά της, τα Βαλκάνια, νομίζω ότι δεν θα γίνει ευμενώς δεκτό ούτε από τους Γερμανούς —από τους οποίους οι Τούρκοι εξαρτώνται— ούτε από τους Αμερικανούς.

Αλλού είναι ο κίνδυνος. Ο κίνδυνος, κατ'εμέ, είναι ότι υπάρχει αυτή η τεράστια μάζα μουσουλμάνων στο νότιο μέρος της πρώην ΕΣΣΔ. Η Τουρκία, το Ιράν, οι μεγάλες μουσουλμανικές μάζες του Μαγκρέμπ (η Αλγερία είναι αυτή τη στιγμή ένα καζάνι που βράζει και όπου να είναι θα εκραγεί) μπορεί να φθάσουν στα πρόθυρα της Βιέννης όπως το 1510. Φοβάμαι τη μουσουλμανική μαζική μετανάστευση και όχι τους Τούρκους και τους μουσουλμάνους της Γιουγκοσλαβίας. Εάν οι έξι Δημοκρατίες της πρώην ΕΣΣΔ στραφούν προς την Τουρκία και όχι προς το Ιράν, όπως εξάλλου όλοι θέλουν —και οι Δυτικοευρωπαίοι και οι Αμερικανοί και το Ισραήλ— θα είναι μια τεράστια πίεση εναντίον της Ευρώπης και όχι εναντίον της Ελλάδας. Οι Γερμανοί και οι Γάλλοι τρέμουν αυτό το ενδεχόμενο, διότι έχουν ήδη πρόβλημα με τους μουσουλμάνους. Γεννάται θέμα μαζικής μετανάστευσης. Οι Γερμανοί έχουν δώσει 120 δις μάρκα στην Ανατολική Ευρώπη και στην Ρωσία για να αποφευχθεί η κατάρρευση της οικονομίας και των κοινωνικών δομών εκεί, ώστε να μην αρχίσουν οι άνθρωποι να φεύγουν μαζικά προς την Γερμανία, την Πολωνία ή οπουδήποτε αλλού.

Το πρόβλημα λοιπόν είναι πολύ γενικότερο και δεν νομίζω ότι είναι αυτό το οποίο εσείς αναφέρατε.

● Αν διαβλέπετε μια τέτοια προοπτική για την Ευρώπη, εμείς, οι Έλληνες, τι περιθώρια παρέμβασης έχουμε;

— Η Ελλάδα έχει παράδοση πολλαπλή: πολιτιστική, εμπορική, ναυτιλιακή. Έχει, επίσης, και μια κατεξοχήν πλεονεκτική γεωγραφική θέση. Είμαστε μεταξύ Ευρώπης, Αφρικής και Ασίας. Η θέση μας είναι κεντρικότερη, κρίσιμη σε πάρα πολλά πράγματα. Πριν από τον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο, είμασταν στον Δούναβη, είμασταν στη Μαύρη Θάλασσα, είμασταν στον Πόντο, στην Κριμαία. Όλες αυτές ήταν ελληνικές εμπορικές περιοχές. Σήμερα, σε πολλά μέρη του κόσμου υπάρχει μια ελληνική παρουσία, όπως στην Αμερική, στην Ευρώπη εν γένει, σε πολλές χώρες της ανατολικής Ευρώπης —δεν γύρισαν όλοι το 1975, υπάρ-

χουν πολλοί Έλληνες και στην Ρωσία. Όλα αυτά είναι πλεονεκτήματα που μπορούμε να τα χρησιμοποιήσουμε. Η διείσδυσή μας και η εμπορική μας παρουσία είναι νομίζω το σοβαρότερο από όλα. Έχουμε τεράστιες ευκαιρίες, οι οποίες θα εξισορροπήσουν την παρουσία της Τουρκίας στην Ανατολική Μεσόγειο. Την παρουσία της Τουρκίας πρέπει να την αντιμετωπίσουμε, όχι αγοράζοντας οπλικά συστήματα, αλλά χρησιμοποιώντας τα πλεονεκτήματα και τις παραδοσιακές μας ικανότητες.

Η άποψή μου είναι ότι αντί να αγοράζουμε επιπλέον τανκς για να προστατεύσουμε τον Έβρο, καλύτερα είναι να φτιάξουμε ένα μεγάλο λιμάνι στην Καβάλα που να κατεβαίνουν τα τραίνα από την Πολωνία, την Ρουμανία, την Ρωσία, την Μολδαβία και από άλλες χώρες, να μπαίνουν στο καράβι, κατ' ευθείαν να πηγαίνουν στην Κρήτη, που είναι ένα διαμετακομιστικό λιμάνι, και να διοχετεύονται στην Μέση Ανατολή. Τα Δαρδανέλια παύουν να έχουν τη στρατηγική σημασία που είχαν. Το Ιράν θέλει να πουλήσει φυσικό αέριο στην Κεντρική Ευρώπη. Ο αγωγός θα περάσει ή από την Τουρκία ή από εμάς... Με αυτά πρέπει να ασχοληθούμε.

Τι τα χρειαζόμαστε τα περισσότερα τανκς που μας δίνουν οι Αμερικανοί και οι Γερμανοί; Είναι βάρος. Δεν τα χρειαζόμαστε. Νομίζω ότι κανένας λογικός πολιτικός αρχηγός αυτή τη στιγμή στην Τουρκία δεν θα ξεκινούσε έναν πόλεμο κατά της Ελλάδας.

Βλέπω την ανάγκη μιας συστηματικής, συνεχούς προσπάθειας να αυξήσουμε την επιρροή μας την οικονομική, και την παρουσία μας παντού όπου μπορούμε —Ανατολική Ευρώπη, Βόρειο Αφρική, Ανατολική και Κεντρική Ασία, Μέση Ανατολή, γιατί όχι; Αυτά πρέπει να κοιτάξουμε.

Δόγμα Ασφαλείας

● Προξενεί εντύπωση αυτό που λέτε. Τα στοιχεία της αξιοποίησης της γεωγραφικής θέσης, της εμπορικής διείσδυσης, της πολιτιστικής, της ευρύτερης οικονομικής και της πολιτικής, νομίζω ότι τα ενσωματώνετε ως αξιοποιήσιμο σύνολο στο σχεδιασμό της εξωτερικής πολιτικής. Πρόκειται πιθανότατα για μια εξωτερική πολιτική η οποία δεν στηρίζεται σε παραδοσιακό δεδομένο, το λεγόμενο στρατηγικό δόγμα της χώρας και, εκτός από το αμυντικό δόγμα, υπάρχει όλη η διάταξη μεταξύ στρατού και υπουργείου Εξωτερικών, προκειμένου να ασκηθεί εξωτερική πολιτική. Προτείνετε, λοιπόν, ένα ριζικό αναπροσανατολισμό, ακόμα - ακόμα και των προτεραιοτήτων οι οποίες έχουν δοθεί και στην άμυνα και, οπωσδήποτε πολύ περισσότερες, στην εξωτερική πολιτική.

— Μιλώ για δόγμα ασφαλείας, όχι άμυνας. Η άμυνα έχει να κάνει μόνο με στρα-

τιωτικούς. Η ασφάλεια μιας χώρας είναι πολύ ευρύτερη έννοια από την άμυνα. Η άμυνα είναι η ικανότητα να αποθαρρύνεται οποιοσδήποτε εισβολέας. Η εξωτερική μας πολιτική θα πρέπει να υποστηρίξει και τη διεθνή πρωτοβουλία και τη γενικότερη τάση της Ελλάδας να εξαπλώσει τα ενδιαφέροντά της, την επιρροή της, τη δύναμή της παντού. Εάν η εξωτερική μας πολιτική χρειάζεται ουσιαστική αλλαγή τότε να αρχίσουμε να την αλλάζουμε. Εάν μπορούμε να επιδιώξουμε την επέκταση της επιρροής και της παρουσίας της Ελλάδος σε άλλες περιοχές, χωρίς αλλαγή της εξωτερικής πολιτικής, δεν υπάρχει κανένας λόγος να την αλλάξουμε.

● Να επανέλθουμε στο πρόβλημα της Τουρκίας, το οποίο εσείς θεωρείτε ως το υπ' αριθμόν ένα πρόβλημα απειλής. Εάν δούμε την απειλή μακροπρόθεσμα και δούμε τα κρίσιμα μεγέθη στο μέλλον, αν δηλαδή κάνουμε μια προβολή από άποψη πληθυσμού, εθνικού εισοδήματος, στρατιωτικών δυνάμεων, δυνατότητας επιρροής, πολεμικής, πού θα βρεθούμε στα προσεχή χρόνια; Μήπως προκύπτει ένα επιχείρημα διαλόγου, συμφωνίας, καλής φιλίας και γειτονίας τα οποία όπως φαίνεται συζητά η ελληνική κυβέρνηση; Προκύπτει πάλι από αυτό μια συμφωνία για την Κύπρο; Τελικά, γειτονική μας χώρα είναι η Τουρκία, όλα τα έθνη του κόσμου αναπτύσσουν κάποιες αντιπαλότητες. Όμως αυτό το φάντασμα που έχουμε από την Ανατολή δεν το έχουμε από την Ιταλία —έχει τον ίδιο πληθυσμό, είναι ανεπτυγμένη, είναι και αυτή στο NATO, αλλά δεν αισθανόμαστε απειλή από την Ιταλία. Υπάρχει το δεδομένο της αντιπαλότητας με την Τουρκία. Πώς θα ξεπεραστεί;

— Με την Τουρκία έχουμε 500 χρόνια καυγάδες και η Τουρκία έχει επεκτατικές τάσεις. Κάποτε μου είπαν: «Ήταν και η Ελλάδα μεγάλη αυτοκρατορία, ήταν όμως και η Τουρκία. Τώρα είστε δέκα εκατομμύρια και είμαστε σαράντα και πρέπει να μας ακούτε». Λοιπόν, αυτός είναι ο κίνδυνος και όχι η εδαφική απειλή. Πρέπει να τους ακούμε. Εάν πράγματι συνεχίσουμε, όπως συνεχίζουμε, θα έρθει πράγματι η εποχή που θα συρρικνωθούμε και θα γίνουμε ασήμαντοι. Αλλά εγώ νομίζω ότι η αντίδραση σε αυτό τον κίνδυνο δεν είναι η αγορά επιπλέον τανκς, αλλά η επέκτασή μας στον ευρύτερο χώρο που ήταν χώρος ελληνικός. Να δημιουργήσουμε δυνατότητες και σκοπούς. Πράγματι οι Τούρκοι έχουν 600.000 στρατό και εμείς 170.000. Εκείνοι έχουν 56 δις ετήσιο εθνικό εισόδημα και εμείς έχουμε 50 δις. Εκείνοι ξοδεύουν 7.000 δολάρια ανά στρατιώτη και εμείς ξοδεύουμε 21.000 δολάρια. Μετά από 30 χρόνια οι Τούρκοι θα έχουν πολύ περισσότερα αεροπλάνα και τανκς, πολύ περισσότερο στρατό. Θα επιτεθούν όμως εναντίον χώρας της ΕΟΚ, της ΔΑΣΕ; Θα επιτεθούν εναντίον

χώρας που είναι, όπως και η Τουρκία, μέλος του ΝΑΤΟ; Εσείς πώς το εννοείτε αυτό το πράγμα; Εγώ δεν το θεωρώ ως μια δυνατή εξέλιξη.

Στρατηγικός εγκλωβισμός

● Απλώς αναφερθήκαμε στη σκέψη σας περί στρατηγικού εγκλωβισμού της Ελλάδας λόγω της εξέλιξης αυτών των μεγεθών.

— Στρατηγικός εγκλωβισμός θα γίνει αν δεν προσέξουμε τις δυνατότητές μας και τις ευκαιρίες μας. Τότε βεβαίως θα μας στραγγαλίσουν γεωπολιτικά, γεωστρατιωτικά, δεν έχω την παραμικρή αμφιβολία. Αυτός είναι λοιπόν ο φόβος μου. Επιμένω ότι η αντιδραση δεν είναι στρατιωτική. Είναι πολιτικοοικονομική.

● Τελικά εμείς τι σχέση πρέπει να αναπτύξουμε με την Τουρκία; Πού «θα τα βρούμε» με την Τουρκία; Αυτοί πρέπει να βγουν και βγαίνουν προς την Δύση. Εμείς πρέπει να κρατήσουμε αυτά που έχουμε. Πώς βλέπετε εσείς το μέλλον, ποια θα πρέπει να είναι η συμπεριφορά της μίας χώρας προς την άλλη; Άλλοι θέτουν ζήτημα διαλόγου υπό όρους. Τεκμηριωμένο, ιστορικά, είναι ότι κάθε φορά που κάνουμε διάλογο με τους Τούρκους χάνουμε. Άρα, ποιο είναι το αποτέλεσμα; Δυνάμωμα της άμυνάς μας;

— Εκεί χάνουμε, όχι επειδή είμαστε πιο αδύνατοι. Χάνουμε γιατί έχουμε κακή διπλωματία. Αλλά να πω κάτι. Η γιαγιά μου ήταν 95 ετών μου έλεγε: «Παιδί μου περισσότερο ψωμί τρως με το μέλι παρά με το ξύδι». Η Ευρώπη τρώγεται —η Αγγλία με την Γαλλία, η Δανία με την Ισπανία, η Ισπανία με την Ολλανδία, η Γερμανία με την Γαλλία. Το κόστος του να προετοιμάζεσαι για πόλεμο, να κάνεις τον πόλεμο, να διαφυλάξεις τα αποτελέσματα του πολέμου και το κόστος των χαμένων ευκαιριών λόγω του πολέμου είναι τεράστιο. Αποφάσισαν, λοιπόν, να κάνουν την Κοινή Αγορά, αρχίζοντας από το κάρβουνο και το ατσάλι. Κατάλαβαν ότι περισσότερο ψωμί και μέλι τρως όταν δεν τσακώνεσαι, όταν δεν έχεις τα τεράστια έξοδα της άμυνας.

Εάν η Τουρκία είναι ανένδοτα επεκτατική, τότε δεν μπορούμε να κάνουμε πολλά πράγματα. Αλλά νομίζω ότι οι Τούρκοι, εάν εμείς αποκτήσουμε μια παρουσία τέτοια ώστε να τους υποχρεώσουμε να εγκαταλείψουν το όνειρό τους να είναι η μόνη σοβαρή παρουσία σε αυτό το μέρος του κόσμου, ίσως αποφασίσουν να συνταχθούν με εμάς και να συνεργαστούν. Όταν βλέπουν όμως εμάς να «τρωγόμαστε» στο εσωτερικό, να ξοδεύουμε όλα τα χρήματα για να αγοράσουμε πεπαλαιωμένα τανκς, να μην έχουμε ενιαία εξωτερική πολιτική, να μην εκμεταλλευόμαστε τις δυνατότητές μας, τότε και εκείνοι δεν υποχρεώνονται να αλλάξουν πολιτική και τροχιά.

● Τα οικονομικά μέσα τα έχουμε;

— Δεν ξέρω, πρέπει να γίνει μια έρευνα αν υπάρχουν τα μέσα. Εγώ δεν βλέπω Έλληνες βιομήχανους να μην έχουν κεφάλαια. Έχουν αρχίσει και ξανοίγονται. Υπάρχουν ελληνικά «μπακάλικο» (αν ο «Βασιλόπουλος» είναι μπακάλικο), στο Λένινγκραντ. Γιατί όχι και στην Βάρνα, στο Βουκουρέστι, στην Κριμαία —από το χρυσόμαλλο δέρας και πέρα αυτά ήταν τα... τσιφλίκια μας. Γιατί όχι και τώρα;

● Δηλαδή μπορεί να χρησιμοποιηθεί σήμερα το κεφάλαιο ως όργανο εθνικής πολιτικής όταν είναι πλέον πολυεθνικό ή πρέπει να ακολουθήσει άλλους δρόμους;

— Δεν ξέρω κατά πόσο οι πολυεθνικές έχουν κατακτήσει την παραγωγική πλευρά της ελληνικής ζωής, αλλά οι πολυεθνικές πάντα κάποιο κέρδος αφήνουν στο κράτος. Εγώ δεν λέω να πάνε να χάσουν χρήματα αλλά να κερδίσουν. Κατά πόσο αυτό θα είναι μια συνεπής εθνική πολιτική εξαρτάται από την κάθε κυβέρνηση. Και ναι μεν από τη μια μεριά δεν ελέγχεις τις πολυεθνικές, όμως, από την άλλη μεριά, μπορείς να δημιουργήσεις μια τέτοια πολιτική —οικονομική, φορολογική κ.τ.λ.— που να συμφέρει τις πολυεθνικές να κάνουν ό,τι η ελληνική κυβέρνηση θα επιθυμούσε να κάνουν. Διερρωτώμαι, εάν δεν ξοδεύαμε 6 δις δολάρια το χρόνο για οπλικά συστήματα, 6% του ΑΕΠ, και ξοδεύαμε 2% όπως ξοδεύει όλη η άλλη Ευρώπη, θα υπήρχαν κεφάλαια που θα μπορούσαν κάλλιστα να χρησιμοποιηθούν ως εγγυήσεις για επενδύσεις ελληνικών ή πολυεθνικών εταιρειών. Αυτό σημαίνει έξυπνη εθνική πολιτική.

● Ένα θέμα φαινομενικά άσχετο για το τέλος. Γιατί πιστεύετε ότι ξοδεύουμε ένα τέτοιο ποσοστό του ΑΕΠ για εξοπλισμούς; Μπορεί να είναι ενδεχομένως πολύ σύνθετο, αλλά θα ήθελα κάποιες προσεγγιστικές υποθέσεις.

— Θα πρέπει να ρωτήσετε τους Έλληνες στρατιωτικούς, όχι εμένα. Εγώ δεν ξέρω, αλλά ούτε και τα ξοδεύω. Η παρατήρηση που έκανα στην ομιλία μου στο «Πανόραμα» ήταν ότι η άμυνα δεν συζητείται αρκετά στην Ελλάδα, δεν γίνεται συζήτηση θεωρητική για τα ύψη του στρατιωτικού προϋπολογισμού. Γιατί αγοράζουμε F-16 και δεν αγοράζουμε κάτι άλλο; Γιατί ξοδεύουμε αυτά τα χρήματα; Και αυτό νομίζω είναι διπλά κακό. Πρώτον απομονώνουμε τους στρατιωτικούς μας και δεύτερον θα μπορούσαμε μια τέτοια συζήτηση, μια τέτοια ανοιχτή συζήτηση, να τους δώσει επιπλέον στοιχεία και πληροφορίες και να βελτιώσουν την όλη τους ικανότητα, την επιχειρησιακή ικανότητα.

Εγώ παραδέχομαι ότι παραδοσιακά στην Ευρώπη τα στρατιωτικά θέματα δεν συζη-

τούνται με την ίδια ευρύτητα που συζητούνται στις ΗΠΑ. Νομίζω ότι αυτό δεν είναι καλό ούτε για τη χώρα ούτε για τους στρατιωτικούς ούτε για την τσέπη μας.

● Νομίζω ότι υπάρχει και ένα θέμα που το ξεχνά ο ανεπτυγμένος κόσμος. Είναι ο τρίτος κόσμος. Οι μεγάλες διαφορές στο επίπεδο ζωής. Η δυστυχία που υπάρχει αυτή τη στιγμή στην Αφρική και την Ασία είναι απερίγραπτη. Αν οι άνθρωποι αυτοί βρίσκονταν στην Ελλάδα θα είχαν κάθε δικίο να σφάζουν αδιακρίτως. Τι θα γίνει με αυτή την κατάσταση;

— Η απειλή συρράξεως και η απειλή πολέμου πάντα προέρχονται από τις μεγάλες διαφορές είτε του επιπέδου ζωής είτε του ρυθμού ανάπτυξης. Αυτό που αρχίζουν τώρα ορισμένοι Αμερικανοί να καταλαβαίνουν, όχι το κράτος αλλά ορισμένοι επιστήμονες, είναι ότι αργά ή γρήγορα αν δεν βοηθήσουν τις υπανάπτυκτες χώρες να φτάσουν σε ένα βιώσιμο επίπεδο θα έχουν τεράστια προβλήματα και μετανάστευσης και περιβάλλοντος. Η Κένυα έχει σήμερα 60 εκατομμύρια ανθρώπους. Το 2010 θα έχει 100 εκατομμύρια. Η Κένυα σήμερα παράγει περισσότερο διοξειδίο του άνθρακος από ό,τι παράγει η Αμερική, διότι τα μηχανήματά της είναι παλιά, διότι καίνε ξύλα για να μαγειρέψουν. Και ο ανεπτυγμένος κόσμος του βορρά έχει δύο δυνατότητες: ή να αφήσει την Κένυα εκεί που είναι —να ρυπαίνει το περιβάλλον και να δημιουργούνται αυτές οι τεράστιες διαφορές επιβίωσης και η πίεση πάντα θα είναι τεράστια— ή να βοηθήσει την Κένυα διοντάς της καλύτερα μηχανήματα για να καλύπτει τις ενεργειακές της ανάγκες έτσι ώστε και οι βιομηχανίες των ανεπτυγμένων χωρών να έχουν κάτι να πουλήσουν —τώρα πουλάνε όπλα. Ή θα γίνει αυτό που λέτε εσείς, αυτό που φοβούνται οι Γερμανοί, οι Γάλλοι, οι Αμερικανοί. Θα δημιουργηθούν τεράστιες μεταναστεύσεις που θα είναι όπως ήταν το 1000 μ.Χ. Άνθρωποι σκεπτόμενοι, και στην Αμερική και στη Γερμανία προσπαθούν να καταλάβουν πώς θα μειωθούν αυτές οι τεράστιες διαφορές. Και αυτό συμφέρει σε εμάς. Γιατί εάν η προσοχή του κόσμου στραφεί προς την Αφρική και εάν εμείς έχουμε μια παρουσία στην Αφρική τότε θα είμαστε ένας αγωγός αυτής της βοήθειας. Προς τα εκεί πηγαίνουμε νομίζω.

● Αυτό πώς το λέτε; Είναι μια δική σας αντίληψη;

— Στην Αμερική μεγαλώνει η πεποίθηση ότι αυτός είναι ο μόνος τρόπος να αποφύγουμε βασικές ρήξεις. Αυτό φοβούνται οι ανεπτυγμένες χώρες και έτσι αρχίζουν να δίνουν την ιδέα ότι κάτι πρέπει να γίνει. Και αυτό που πολλοί έχουν αρχίσει να σκεπτονται, ιδίως, τα επιστημονικά ιδρύματα στην Αμερική, είναι ότι πρέπει να έχουν σταθερή, συνεπή, μακρόπνοη αρωγή προς όλες τις υπανάπτυκτες χώρες.

1992

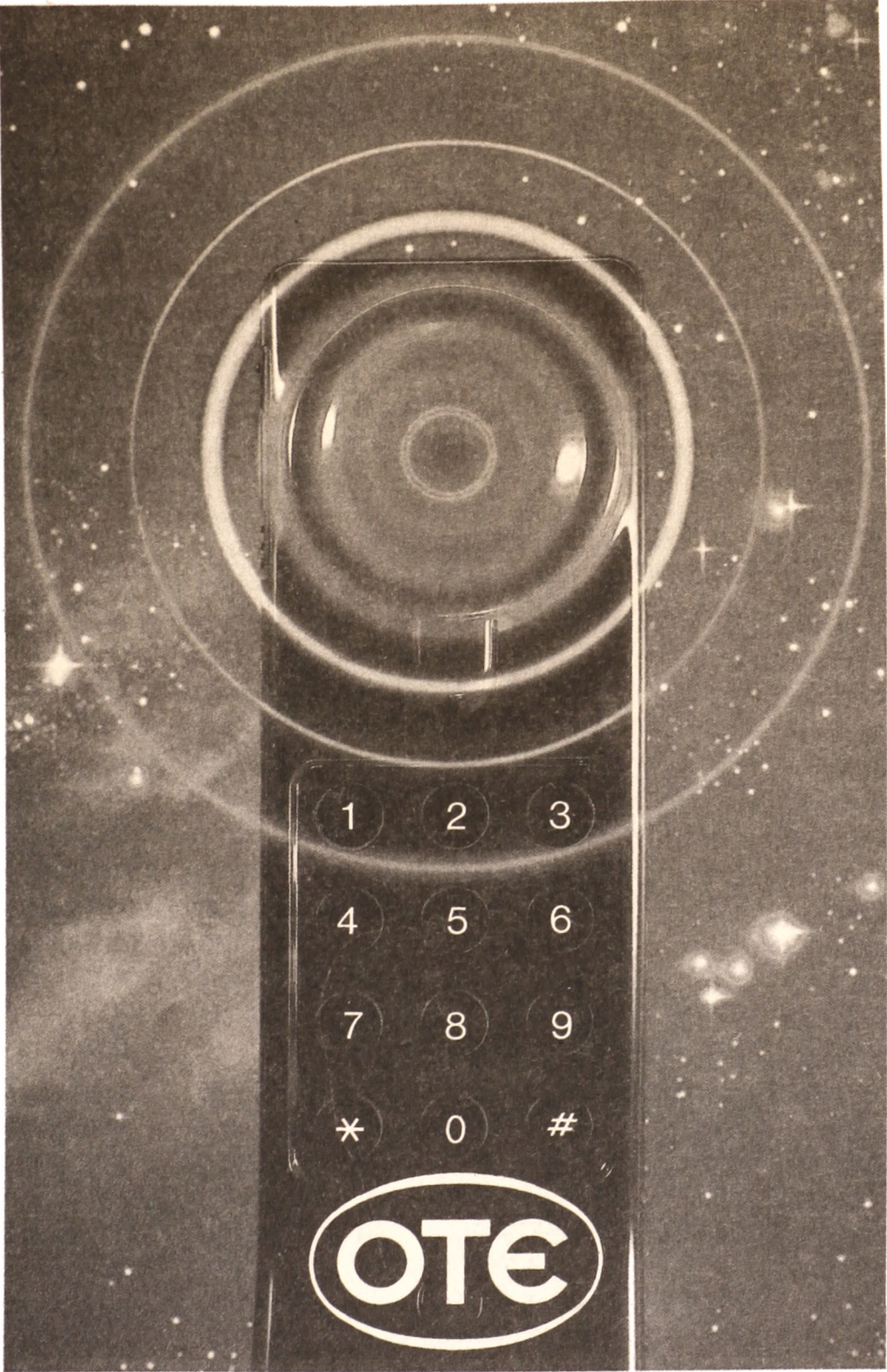
1.000 Τηλέφωνα την ημέρα! 350.000 νέες συνδέσεις σ' όλη την Ελλάδα, και 200.000 μεταφορές τηλεφώνων • Ψηφιακά τηλέφωνα-τα "έξυπνα" τηλέφωνα: η συναρπαστική όψη της επικοινωνίας στην καθημερινή ζωή. Χρόνος-σταθμός για τη βελτίωση της ποιότητας των τηλεπικοινωνιών.

TELEFAX • VIDEOTEX • HELLASCOM • ΚΙΝ. ΤΗΛΕΦΩΝΙΑ
ΑΜΕΣΗ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗ
ΜΗΝΥΜΑΤΑ «ΑΣΤΡΑΓΓΗ»

ΤΗΛΕΚΑΡΤΑ • ΤΗΛΕΕΙΔΟΠΟΙΗΣΗ • ΝΕΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ • ΝΕΟΙ ΟΡΙΖΟΝΤΕΣ

HELLASPACE • ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΩΝ
ΟΧΙ ΠΙΑ ΚΕΡΜΑΤΑ...

VIDEOCONFERENCE • ΣΥΣΚΕΥΕΙΣ ΧΩΡΙΣ ΣΥΝΟΡΑ

ΟΤΕ

ΔΥΝΑΜΙΚΗ ΕΚΤΙΝΑΞΗ ΣΤΗ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ

γιατί **ΠΟΙΟΤΗΤΑ** στις επικοινωνίες σημαίνει **ΠΟΙΟΤΗΤΑ** στη ζωή μας

Τα Βαλκάνια πυρπολούνται

Ενώ η 15η Ιουνίου, ημερομηνία της νέας συνόδου των υπουργών Εξωτερικών της Κοινότητας πλησιάζει και η ενδεικτική προθεσμία των 4 εβδομάδων που τέθηκε στην τελευταία σύνοδο των Βρυξελλών για εξεύρεση λύσης στο θέμα της αναγνώρισης των Σκοπίων εκπνέει (αν και μπορεί να μεσολαβήσει έκτακτη σύνοδος στις 4 Ιουνίου για τις κυρώσεις εναντίον της Σερβίας), τίποτα προς το παρόν δεν δείχνει ότι σημειώθηκε κάποια βελτίωση στην ελληνική θέση, ώστε η κατάληξη στο θέμα αυτό να έχει το επιθυμητό αποτέλεσμα.

του Κ. Βασιλείου

Αντίθετα το τελευταίο δεκαήμερο εμφανίστηκε πληθώρα δημοσιευμάτων στα πιο έγκυρα διεθνή έντυπα (εφημερίδες και περιοδικά) τα οποία εν χορώ δακτυλοδεικτούν την Ελλάδα και την επικρίνουν για την εξωτερική της πολιτική στα Βαλκάνια, χωρίς καμιά «κατανόηση» για τις ελληνικές «ευαισθησίες». Φυσικά το γεγονός αυτό δεν οφείλεται σε άγνοια. Έχει καταβληθεί εντονότατη και συστηματική προσπάθεια όλους αυτούς τους μήνες για την σε βάθος ενημέρωση όλων των εκπροσώπων των Μαζικών Μέσων Ενημέρωσης (ΜΜΕ) σε Ευρώπη και Αμερική. Ασφαλώς, όλοι τώρα γνωρίζουν, αλλά για διάφορους λόγους δεν συμφωνούν μαζί μας. Τι συμβαίνει; Γιατί όλος αυτός ο καταγισμός των δημοσιευμάτων κατά της ελληνικής στάσης; Γιατί η Ελλάδα κατηγορείται για εθνικιστικό παραλήρημα και παροξυσμό, ότι τρέφει επιθετικά και επεκτατικά σχέδια κατά των πένητων και άοπλων Σκοπιανών, ενώ η Δημοκρατία της παρουσιάζεται σαν «όαση ειρήνης» και ζητείται η αναγνώρισή της όσο το δυνατόν πιο σύντομα; Η απάντηση στο ερώτημα αυτό και σε άλλα συναφή δεν είναι τόσο εύκολη αν δεν θέλουμε να περιπέσουμε στις συνήθεις συνωμοτικές ερμηνείες. Προέχει όμως να αναλύσουμε σωστά τη συγκυρία και να εξάγουμε τα αναγκαία συμπεράσματα.

Εξ Ευρώπης

1. Οι χώρες - μέλη της Κοινότητας δεν φαίνονται διατεθειμένες, εκτός ίσως ελάχιστων εξαιρέσεων, να ικανοποιήσουν πλήρως το ελληνικό αίτημα περί αλλαγής του ονόματος της Δημοκρατίας των Σκοπίων. Αντίθετα, προτείνουν συμβιβασμό —όπερ σημαίνει ότι πρέπει να ικανοποιηθούν και οι δύο πλευρές— ώστε να λήξει το ενοχλητικό

αυτό θέμα. Η κοινοτική «αλληλεγγύη» έχει τα όριά της. Η πορτογαλική προεδρία κάνει τις προσπάθειές της και οι επαφές γίνονται «στα γνωστά πλαίσια», όπως δήλωσε ο κ. Μαγγίνας πρόσφατα (26/5), αλλά δεν φαίνεται, προς το παρόν τουλάχιστον, να έχει σημειωθεί κάποια εμφανής πρόοδος. Ούτε ο κ. Κουτιλέιρο έχει κάνει την εμφάνισή του.

2. Τα δημοσιεύματα εξ Ευρώπης έχουν κυρίως προέλευση τις Βρυξέλλες και σαφή στόχο να πλήξουν την αξιοπιστία της Ελλάδας και να την αναγκάσουν σε κάποιο συμβιβασμό. Γι' αυτό, πέραν των επιχειρημάτων περί «εθνικιστικού παραληρήματος» και «βαλκανικής» συμπεριφοράς, επιστρατεύονται και κοινοτικά επιχειρήματα: ότι η Ελλάδα ελάχιστα προσφέρει στην Κοινότητα «παίρνει πολλά» ενώ το βιοτικό της επίπεδο συνεχώς πέφτει· ότι δεν είναι σε θέση να τακτοποιήσει τα του οίκου της· ότι η οικονομία της βρίσκεται σε άσχημη κατάσταση· ότι χάνει το τραίνο του Μάαστριχτ και άλλα παρόμοια.

3. Στην επιχειρηματολογία αυτή προστίθεται και το «εφεδρικό» οπλοστάσιο των διπλωματικών κινήσεων στο εγγύς μέλλον. Η Ελλάδα προειδοποιείται για την αναθέρμανση και αναβάθμιση των κοινοτικών σχέσεων με την Τουρκία που προετοιμάζει με σχετική έκθεση η βρετανική προεδρία. Εμφανίζονται επιχειρήματα για ουσιαστική εξουδετέρωση του άρθρου 5 της Δυτικο-Ευρωπαϊκής Ένωσης σε περίπτωση ελληνοτουρκικής σύγκρουσης. Αφήνονται υπονοούμενα ότι η Κοινότητα μπορεί να εγκαταλείψει τη θέση της, ότι «το Κυπριακό επηρεάζει τις σχέσεις ΕΟΚ-Τουρκίας». Εν συντομία, η Ελλάδα καλείται να «εξομαλύνει» τις σχέσεις της και με τα Βαλκάνια και με την Τουρκία, να πάψει να παρεμβάλλει

εμπόδια και να συμπεριφερθεί ως κοινοτική χώρα. Ενώ η Τουρκία επικροτείται για τη «λογική» της στάση να μην επιζητεί τώρα ένταξη στην Κοινότητα —ένταξη που ουδείς πλην της ίδιας επιθυμεί— αλλά φυσικά για ανταλλάγμα θα πρέπει να της δοθεί μια πραγματική «εναλλακτική λύση».

Εξ Αμερικής

Εξ Αμερικής τα βέλη έχουν τον ίδιο στόχο, αλλά τα επιχειρήματα είναι κάπως διαφορετικά. Αφορούν κυρίως θέματα ασφαλείας της περιοχής. Και στη σημερινή συγκυρία δεν πρόκειται μόνο για τη Βοσνία και τα μέτρα - κυρώσεις που προωθούν εναντίον της Σερβίας στον ΟΗΕ οι ΗΠΑ, αλλά για το Κόσοβο και νοτιότερα. Έτσι η Ελλάδα εμφανίζεται να κατέχεται από «παράνομα» για τα Σκόπια, των οποίων η μη αναγνώριση επιδεινώνει, με ευθύνη της, την αστάθεια στην περιοχή και κινδυνεύει να εμπλέξει όλες τις όμορες χώρες, ακόμα και την Τουρκία. «Πιέζονται» οι ΗΠΑ από τη Σαουδική Αραβία κι άλλες μουσουλμανικές χώρες, που σφόδρα επιθυμούν την ύπαρξη ανεξάρτητου ισλαμικού κράτους στην Ευρώπη, να προστατεύσουν τους αδελφούς τους στη Βοσνία.

Ο Αμερικανός ΥΠΕΞ κ. Μπίκερ ήταν σαφής: «όποιος επιζητεί προφάσεις για άσκηση πράξης ή υποστηρίζει ότι ανάληψη δράσης δεν επιβάλλεται υπό τις παρούσες συνθήκες αυτού του εφιάλτη, βρίσκεται σε λάθος μήκος κύματος», είπε ευρισκόμενος στη Ευρώπη και βαθύτατα ενοχλημένος από τη γαλλογερμανική απόφαση για συγκρότηση κοινού στρατιωτικού σώματος, πρόπλασμα ευρωπαϊκού αμυντικού συστήματος. Γι' αυτό και κινητοποιείται το ΝΑΤΟ για να επεκτείνει το αμυντικό του δόγμα σε ρόλου διαχείρισης κρίσεων και ειρηνευτικών επε-

βάσεων, με «πρωτοβουλία» της Ολλανδίας. Γι' αυτό ο Αμερικανός πρεσβευτής στο NATO κ. Ταφτ ομιλεί περί «υπονόμευσης» της αμυντικής δομής του NATO με κάποια «αβεβαία διαδικασία» διαμόρφωσης ευρωπαϊκής αμυντικής ταυτότητας. Και γι' αυτό ο Βρετανός ΥΠΕΞ κ. Χερντ όταν ομιλεί περί ΔΕΕ την αναφέρει ως «αμυντικό πυλώνα του NATO», παραλείποντας το έτερο σκέλος της Διακήρυξης του Μάαστριχτ περί «αμυντικής συνιστώσας της Ευρωπαϊκής Ένωσης».

Οι Αμερικανοί γνωρίζουν την αδυναμία της Κοινότητας να επέμβει στην περιοχή με άλλα μέσα πλην των εμπορικών, οικονομικών και διπλωματικών κυρώσεων κατά της Σερβίας για να επιβάλλει την πολιτική της. Κι ενώ εύκολα οι ίδιοι επικρίνουν έμμεσα την Ευρώπη για την πολιτική της στο γιουγκοσλαβικό πρόβλημα δεν είναι πρόθυμοι να εξετάσουν τη δική τους ολιγωρία, σύγχυση και αδράνεια και τις δικές τους παλινωδίες στη χάραξη σταθερής πολιτικής στην περιοχή. Γεγονός είναι ότι προτεραιότητα της αμερικανικής πολιτικής στην περιοχή είναι αυτή τη στιγμή η απομόνωση της Σερβίας, που πρέπει να γονατίσει με κάθε τρόπο. Γι' αυτό και ο Μιλόσεβιτς, που κάθε άλλο παρά αμέτοχος είναι στη σημερινή τραγωδία και ανελέητη σφαγή, αλλά όχι και ο μόνος, παρουσιάζεται ως ο Σαντάμ των Βαλκανίων, αιμοσταγής και αιμοβόρος, στυγνός κομμουνιστής δικτάτορας εναντίον των άλλων «δημοκρατικών» χωρών και αγγελικών ηγετών. Η Ελλάδα εμφανίζεται και πάλι ως ο μοναδικός «σύμμαχος» της Σερβίας στην περιοχή, η πλέον φιλικώς διακείμενη χώρα.

Κατά συνέπεια η αναγνώριση των Σκοπίων θα συντελέσει, κατά την αμερικανική άποψη, στην εμπέδωση της σταθερότητας στο νότιο τμήμα.

Ο αλβανικός παράγοντας

Η κατάσταση στο Κόσοβο, όπως την αναλύουν οι Αμερικανοί, ενισχύει τους φόβους τους και την προθυμία τους να αναγνωρίσουν τα Σκόπια. Εάν η Σερβία, που έχει χαρακτηρίσει τις εκλογές της περασμένης Κυριακής ως «παράνομες και αντισυνταγματικές», κινηθεί, προκαλούμενη ή όχι από τις επόμενες κινήσεις των Αλβανών, τότε αυτομάτως το πρόβλημα θα μετατεθεί ποικιλοτρόπως και προς τους Αλβανούς των Σκοπίων, με απρόβλεπτες εξελίξεις γενικευμένης εμπλοκής. Έτσι, το θέμα της αναγνώρισης των εσωτερικών συνόρων της πρώην γιουγκοσλαβικής ομοσπονδίας μετατρέπεται σε θέμα αλλαγής συνόρων με αιχμή πλέον το «αλβανικό πρόβλημα». Θα μείνουν απatheis οι γειτονικές χώρες και τι θα απομείνει από τη σημερινή Δημοκρατία των Σκοπίων;

Φυγή προς τα εμπρός;

Ενώπιον των εξελίξεων αυτών η Ελλάδα βρίσκεται σε δύσκολη θέση. Έχει βέβαια καταστήσει σαφές στον κ. Μιλόσεβιτς ότι θα ακολουθήσει την κοινοτική γραμμή. Κι ασφαλώς η Ελλάδα θα πιεστεί να συμπλεύσει στην κλιμάκωση των κυρώσεων κατά της Σερβίας με σοβαρές συνέπειες για την οικονομία της. Υπάρχει οδός διαφυγής; Μπορεί η Ελλάδα να πάρει πρωτοβουλία και να βγει από τη δύσκολη θέση που έχει περιέλθει;

Είναι βέβαιο ότι οι Αλβανοί των Σκοπίων, παρά την ήπια στάση που κρατούν σήμερα, δεν θα χάσουν την ευκαιρία να ξεσηκωθούν αν η Δημοκρατία των Σκοπίων αναγνωριστεί ως «Μακεδονία». Σε αυτό το μωσαϊκό των εθνотήτων, όπου οι Αλβανοί εκπροσωπούν το 40% του πληθυσμού κι όπου υπάρχουν επίσης Σλάβοι, Σέρβοι, μουσουλμάνοι και Έλληνες, η καλύτερη λύση θα ήταν η δημιουργία δύο καντονίων ώστε όλες οι εθνότητες να συνυπάρξουν κάτω από ένα ουδέτερο όνομα που δεν θα εμπεριέχει εθνοτικά συμφραζόμενα. Σε αυτό το πλαίσιο οι «Μακεδόνες» των Σκοπίων θα μπορούσαν να έχουν το δικό τους καντόνι και οι Αλβανοί αντιστοίχα το δικό τους. Έτσι η Δημοκρατία των Σκοπίων θα περιελάμβανε και την «Ιλλυρία» των Αλβανών και τη «Σλαβία» ή «Σλαβομακεδονία» ή άλλη ονομασία των «Μακεδόνων». Ένα τέτοιο «μακεδονικό καντόνι», με άλλα λόγια, δεν θα ήταν παρά επαρχία ενός πολυεθνικού και πολυ-πολιτισμικού κράτους με άλλο, ουδέτερο όνομα χωρίς να προσβάλλει κανέναν εντός και εκτός.

Προς μια τέτοια λύση υπέδειξε σαφώς το άρθρο του γ.γ. Τύπου κ. Β. Μαγγίνα στην έγκυρη εφημερίδα της Αυστραλίας ΑΕΕ (26/5). Προηγούμενα υπάρχουν άφθονα. Φλαμανδοί και Βαλλόνοι ζουν υπό την ίδια στέγη του Βελγίου, ενώ Άγγλοι, Ουαλλοί και Σκώτοι υπό την ομπρέλα της Βρετανίας.

Υπέρ της ομοσπονδιακής δομής συνηγορεί και ο καθηγητής κ. Θ. Βερέμης σε άρθρο του που πρόκειται να δημοσιευθεί σε έγκυρη γερμανική εφημερίδα αναπτύσσοντας ένα συλλογισμό που επισημαίνει το ατελέσφορο της αναγνώρισης μικρών πολυεθνικών κρατών, αμφίβολης πολιτικής και οικονομικής βιωσιμότητας. Ο κ. Βερέμης υποστηρίζει ότι τα εθνοτικά προβλήματα στην Ευρώπη επιλύονται ως προβλήματα ανθρωπίνων δικαιωμάτων χωρίς προσφυγή στην απόσχιση και την ένοπλη σύγκρουση, ενώ στα Βαλκάνια μια αλόγιστη πολιτική εσπευσμένης αναγνώρισης πολυεθνικών κρατών οδήγησε σε τραγωδία.

Παρόμοια άποψη εξέφρασε πρόσφατα και ο κ. Πάγκαλος, στη συζήτηση με τον κ. Μαρίνο στην ΕΤ-2, ενώπιον της κ. Παναγιωταρέα.

Ας σημειωθεί ότι οι αντιλήψεις αυτές περί ομοσπονδίας εκεί όπου υπάρχουν ισχυρές εθνοτικές μειονότητες δεν είναι άγνωστες σε Αμερικανούς σχολιαστές, που έχουν επισημάνει τις συνέπειες μιας λανθασμένης στάσης στο θέμα της Βοσνίας, αλλά αρνούνται να δουν την ανάλογη περίπτωση των Σκοπίων.

Αυτή τη ρευστότητα και τον κίνδυνο του πολέμου που επισείουν διάφοροι Αμερικανοί σχολιαστές αν δεν αναγνωριστούν σύντομα τα Σκόπια εκμεταλλεύεται ο Γκλιγκόρφ, εμφανιζόμενος ως «μετριοπαθής και δημοκρατικός», με ειρηνικές προθέσεις και *modus vivendi* με τους Αλβανούς.

Μια θαρραλέα όμως πρωτοβουλία της Ελλάδας στη λογική που αναπτύχθηκε πιο πάνω θα τραβούσε το χαλί κάτω από τα πόδια του Γκλιγκόρφ και θα μετέθετε τις πιέσεις αυτοστιγμεί στα Σκόπια. □

ΜΑΛΒΙΝΑ ΚΑΡΑΛΗ

Τα κορίτσια στη Σαβάνα
ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ

Στο βιβλίο της αυτό η ΜΑΛΒΙΝΑ ΚΑΡΑΛΗ χρησιμοποιώντας την τεχνική των αποσπασματικών και κυκλικών αφηγήσεων, χτίζει μια ολοκληρωμένη ιστορία, κρατώντας μέχρι τέλους τον αναγνώστη σε απορία για το «τι συνέβη και γιατί». Με γλώσσα απλή, προσωπική και αυθόρμητη συνθέτει ένα βιβλίο που συναρπάζει με το θέμα του και ξεχωρίζει με το ύφος του.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ

Μαυρομιχάλη 9 - Αθήνα
Τηλ. 3607744 - 3639962

«Σταματήστε την τρέλα»

του Στέλιου Κούλογλου

Σκόπια, στη δεξιά όχθη του Βαρδάρη. Κόσμος, λιγοστά αυτοκίνητα, πολλά ποδήλατα. Μια πόλη βγαίνει από το λήθαργο του γιουγκοσλαβικού σοσιαλισμού.

Πολύς λόγος για τα Σκόπια, για τον... «επεκτατισμό» τους, για τη δημοκρατία που ενδέχεται να ...απειλήσει την ακεραιότητα της χώρας μας, αν τελικά ονομαστεί Μακεδονία. Ωστόσο, παρά τις λογής κορώνες κινδυνολογίας, το γειτονικό μας κρατίδιο παραμένει άγνωστος τόπος για τους πολλούς. Ο συνεργάτης μας Στέλιος Κούλογλου επισκέφθηκε τα Σκόπια και γράφει τις εντυπώσεις του από ένα ενδιαφέρον οδοιπορικό.

Οταν το πρώτο βράδυ μου στα Σκόπια χάθηκα μετά τα μεσάνυχτα σε μια γωνιά της πόλης, δεν ήξερα ακόμη τι κλίμα επικρατούσε απέναντι στην Ελλάδα. Έτσι στον Στεφάν, τον 25άρη με

τα καλά αγγλικά που προσφέρθηκε να μου δείξει το δρόμο για το «Γκραντ Οτέλ», αποφάσισα να του πω ότι ήμουν ένας δημοσιογράφος από τη Γαλλία.

Μετά από λίγα λεπτά, η κουβέντα γύρισε σε αυτό που απασχολεί όλους τους κατοίκους της μικρής δημοκρατίας των 2 εκατομμυρίων: πότε θα αναγνωρισθεί η χώρα τους από τη διεθνή κοινότητα. «Και η ελληνική στάση, πώς τη βλέπεις;», τον ρώτησα. Περιέργως στην απάντησή του δεν διέκρινα ίχνη μίσους, ούτε καν θυμού.

«Είναι πολύ λυπηρό αυτό που συμβαίνει», μου είπε. «Κανονικά έπρεπε να είμαστε πολύ φίλοι με την Ελλάδα. Οι περισσότεροι, ιδίως από εμάς τους νέους, τη βλέπουμε σαν τη μοναδική ευρωπαϊκή χώρα γύρω μας. Τα καλοκαίρια, εγώ και οι περισσότεροι φίλοι μου, πηγαίναμε στη Χαλκιδική για διακοπές.

Φέτος, όμως, είναι πολύ δύσκολο να πάμε. Όπως στην Αδριατική γίνεται πόλεμος, μας μένει η Βουλγαρία. Αλλά η Μαύρη Θάλασσα δεν είναι καλή σαν το Αιγαίο, ενώ οι Βούλγαροι μας θεωρούν Βούλγαρους και τη χώρα μας μια επαρχία που έχασαν λόγω των πολέμων. Έπειτα δεν έχει ούτε καλές ντισκοτέκ για να χορέψουμε, όπως στην Ελλάδα. Πραγματικά είμαι πολύ απογοητευ-

μένος με ό,τι έχει συμβεί. Μας άρεσαν πολύ τα ελληνικά τραγούδια, στα ραδιόφωνα και τις ταβέρνες άκουγες μόνο ελληνική μουσική. Τώρα τα περιορίσαν και αυτά στο ελάχιστο, όπως και τα σέρβικα τραγούδια. Το τρομερό είναι δε, ότι και οι Έλληνες χάνουν από αυτή την κατάσταση. Εμείς τα ψώνια μας τα κάναμε στη Θεσσαλονίκη, επειδή βρίσκαμε εκεί πιο μοντέρνα ρούχα και, μάλιστα, φθηνότερα από ό,τι στη Γιουγκοσλαβία. Εγώ έπιανα εποχιακά το καλοκαίρι δουλειά σε ένα κατάστημα στη Θεσσαλονίκη κάνοντας το μεταφραστή για τους πελάτες συμπατριώτες μου. Μιλάω, ξέρεις, και λίγα ελληνικά»...

Απότομος ως Γάλλος, εγώ συνέχισα με τα αγγλικά μου. «Οι Έλληνες υποστηρίζουν ότι χρησιμοποιείτε ένα όνομα που δεν σας ανήκει», έκανα αδιάφορος. «Κοίτα φίλε. Δεν ξέρω αν οι Έλληνες έχουν δίκιο σε όλα όσα λένε. Το θέμα είναι, καλώς ή κακώς, ότι η δικιά μου και η προηγούμενη γενιά μεγάλωσαν ως Μακεδόνες. Δεν μπορούμε να αλλάξουμε τώρα το όνομά μας. Ακόμη και αν η ονομασία της πατρίδας μου αλλάξει όπως θέλει η Ελλάδα, πάλι εμείς Μακεδόνες θα λεγόμαστε. Δες γύρω σου παντού. Υπάρχουν εστιατόρια που λέγονται νέα Μακεδονία, η εφημερίδα μας ονομάζε-

ται το ίδιο, μέχρι και η μικρή αεροπορική μας εταιρεία. Πώς θέλεις να ονομασθούμε δηλαδή; Άλλωστε πιστεύεις ότι απειλούμε εμείς την Ελλάδα, που δεν έχουμε κανένα στρατιώτη; Αύριο ορκίζονται οι πρώτοι και αν θες έλα μαζί μου να δεις αν αυτός ο στρατός μπορεί να απειλήσει κανένα».

Είμαι πολύ πατριώτης για να πεισθώ με τέτοια επιχειρήματα. «Φυσικά εσείς δεν έχετε τέτοια δύναμη», αντέτεινα με φυσικό τρόπο, «αλλά κάποιος άλλος μπορούν να σας χρησιμοποιήσουν. Άλλωστε υπάρχουν κόμματα που μιλούν για την Ένωση όλων των Μακεδόνων, δηλαδή αυτών που υποστηρίζετε ότι ζουν στην Ελλάδα και στη Βουλγαρία, σε μια πατρίδα».

«Μόνο ένα κόμμα υπάρχει τέτοιο, το ΒΜΡΟ», μου είπε. «Ναι αλλά συμβαίνει το ΒΜΡΟ να είναι το μεγαλύτερο κόμμα της Βουλής σας», είπα με ύφος καλά πληροφορημένου δημοσιογράφου. «Τώρα έχουν χάσει πολύ από την επιρροή τους και αν γίνουν εκλογές θα πάρουν πολύ μικρότερο ποσοστό. Αλλά αν θέλεις, πήγαινε να τους βρεις να σου πούνε οι ίδιοι».

Στο άντρο των Κομιτατζήδων

Αμ έπος, αμ έργον. Την επομένη το πρωί βρέθηκα στα γραφεία του ΒΜΡΟ, στο άντρο δηλαδή των παλιών Κομιτατζήδων και ζήτησα —ως Έλλην δημοσιογράφος αυτή τη φορά— να μιλήσω με τον πρόεδρο του κόμματος.

Ο κ. Λιούπτσκο Γκεοργκιέφσκι είναι μόλις 27 ετών και εκτός από πρόεδρος του ΒΜΡΟ ήταν αντιπρόεδρος της δημοκρατίας. Με δέχθηκε αμέσως παρ' ότι ήμουν απρόσκλητος, γιατί ήθελε λέει να μιλήσει με έναν Έλληνα δημοσιογράφο. Απλώς χρειάστηκε να περιμένω 10 λεπτά, μέχρι να τελειώσει τη συνομιλία του με τον Τσεχοσλοβάκο πρέσβη που είχε έρθει να τον δει. «Υποστηρίζετε πλήρως την προσπάθεια του προέδρου Γκλιγκόρφ για την αναγνώριση της δημοκρατίας σας;», ρώτησα προσπαθώντας να εκμεταλλευτώ τις αντιθέσεις εξουσίας - αντιπολίτευσης και να αποσπάσω κάποια δήλωση ευνοϊκή για τα ελληνικά συμφέροντα.

«Ναι την υποστηρίζουμε, αλλά κάνουμε και κριτική επειδή στο υπουργείο Εξωτερικών έχουν μια παθητική στάση», μου απάντησε αμέσως. «Μέχρι τις 15 Δεκεμβρίου δεν είχαμε καθόλου εξωτερική πολιτική. Ενώ Κροάτες και Σλοβένοι γύριζαν όλη την Ευρώπη, ο υπουργός Εξωτερικών μας έμενε στα Σκόπια. Χάσαμε την ευκαιρία να μιλήσουμε με την Ελλάδα και να βρούμε μια κοινή γλώσσα, πριν το πρόβλημα πάρει τις διαστάσεις που πήρε».

«Τι κοινή γλώσσα», αντέτεινα. «Ειδικά πολλές δηλώσεις του κόμματός σας έχουν ε-

πηρεάσει την ελληνική στάση. Είχατε δηλώσει εσείς ο ίδιος ότι το ερχόμενο συνέδριο του κόμματός σας θα γίνει στη Θεσσαλονίκη». «Δεν είπα ποτέ κάτι τέτοιο» απάντησε. «Ποτέ επισήμως δεν έχουμε θέσει θέμα διεκδικήσεων για κανένα γείτονα. Όλα τα μέλη του κόμματός μας ψήφισαν την τροποποίηση που κάναμε προσφάτως στο σύνταγμά μας, με την οποία δηλώνουμε ότι δεν έχουμε εδαφικές διεκδικήσεις εναντίον καμιάς χώρας. Τέτοια διάταξη δεν υπάρχει σε κανένα άλλο σύνταγμα του κόσμου. Αυτά για το συνέδριο στη Θεσσαλονίκη ήταν μια δήλωση ενός μέλους μας και δεν υιοθετήθηκε ποτέ από το κόμμα μας. Κάποιος μετανάστης από την Αυστραλία το είπε και εννοούσε κυρίως ότι έκλειναν 100 χρόνια από την ίδρυση του κόμματός μας, που είχε πράγματι γίνει στη Θεσσαλονίκη. Αυτό είναι ένα ιστορικό γεγονός και δεν έχει την έννοια της εδαφικής διεκδίκησης απέναντι στην Ελλάδα».

«Στο μέλλον θα υποστηρίζατε τη συγχρότηση μιας συνομοσπονδίας μεταξύ των τριών Μακεδονιών, της ελληνικής, της βουλγαρικής και των Σκοπίων;», επέμενα εγώ. «Έχω δηλώσει εγώ ίδιος και το κόμμα μας, ότι το βαλκανικό πρόβλημα μπορεί να λυθεί μόνο στα ευρωπαϊκά πρότυπα, δηλαδή με την κατάργηση των συνόρων. Είμαστε υπέρ των Βαλκανίων χωρίς σύνορα. Αλλά δυστυχώς δεν γίνεται αυτό σήμερα. Εγώ ο ίδιος έχω δηλώσει, ότι τα προβλήματα μεταξύ των δύο χωρών μας θα μπορούσαν να λυθούν στα πλαίσια μιας ομοσπονδίας μεταξύ μας».

...Αν με ρωτήσετε ποια είναι τα λάθη των Ελλήνων πολιτικών, θα σας πω ότι στήριξαν την πολιτική τους, στο γεγονός ότι οι Έλληνες πρέπει να μας φοβούνται. Στην πραγματικότητα θα έπρεπε η Μακεδονία να αποτελέσει ένα προνομιακό έδαφος για την ανάπτυξη της πολιτικής, οικονομικής και πολιτιστικής επιρροής της Ελλάδας. Γιατί η Ελλάδα δεν ανοίγει στο κέντρο των Σκοπίων ένα πολιτιστικό κέντρο που να πουλάει ελληνικά βιβλία και εφημερίδες, κασέτες και δίσκους με ελληνική μουσική; Είναι μια πρόταση προς την Ελλάδα, που ισχύει ακόμη και σήμερα. Την είχα διατυπώσει όταν ήμουν αντιπρόεδρος της δημοκρατίας, γιατί πιστεύω ότι πρέπει να είμαστε φίλοι».

Συνέχισα κάποιες ερωτήσεις με θέμα τη Βουλγαρία, επειδή το ΒΜΡΟ θεωρείται το πιο φιλοβουλγαρικό κόμμα, αλλά χωρίς αποτέλεσμα. Ο πρόεδρος του παραδέχθηκε ότι η μόνη γειτονική χώρα που δεν απειλεί τη δική του πατρίδα είναι η Ελλάδα. Στο μόνο θέμα που δεν ήταν τελείως σαφές, ήταν στο θέμα της ύπαρξης ή μη «μακεδονικής» μειονότητας στην Ελλάδα. «Αυτό το πρόβλημα μπορεί να λυθεί αν κάτσουμε στο τραπέζι και δούμε αν Έλληνες υπάρχουν ε-

δώ και αν αυτοί που εμείς αποκαλούμε Μακεδόνες υπάρχουν στην Ελλάδα... Εμείς εδώ μπορούμε να λέμε ό,τι θέλουμε, αλλά αν κανένας Έλληνας δεν δηλώσει ότι είναι κάτι άλλο, ή κανένας κάτοικος εδώ δεν δηλώσει Έλληνας, θα δούμε ότι δεν υπάρχουν μειονότητες, ότι δεν υπάρχει λόγος να διατηρείται αυτό το πρόβλημα». Άφησε δηλαδή να εννοηθεί ότι θα μπορούσαν να υποχωρήσουν σε αυτό το σημείο, αν η Ελλάδα έθετε ως όρο κάτι τέτοιο, πράγμα που περιέργως (;) δεν έχει κάνει μέχρι τώρα.

Η συζήτηση που είχα το ίδιο απόγευμα με τον Πετάρ Γκόσεφ, τον τέως αρχηγό του ΚΚ Μακεδονίας που μετονομάστηκε σε σοσιαλδημοκρατικό και υποστηρίζει τον πρόεδρο Γκλιγκόρφ, δεν με φώτισε περισσότερο. Όπως και ο Γκεοργκιέφσκι, έτσι και ο Γκόσεφ επέμενε για την ανάγκη φιλίας μεταξύ των δύο χωρών. «Ανεξάρτητα από τη σημερινή πολεμική, δεν πρέπει να αφήσουμε να οξυνθεί το πρόβλημα και να αναπτυχθεί μια εχθρότητα μεταξύ των δύο λαών. Πρέπει να δούμε την πραγματικότητα, που λέει ότι είμαστε δύο λαοί που ζούμε ο ένας δίπλα στον άλλο. Μετά από καιρό, ακόμη και μετά από 15 χρόνια, θα δούμε ότι πάλι ζούμε ο ένας δίπλα στον άλλον. Πιστεύω ότι αν γίνουμε ανεξάρτητο κράτος, η πρώτη χώρα με την οποία θα πρέπει να συνεργασθούμε είναι η Ελλάδα. Υπάρχουν πολύ λόγοι γι' αυτό. Η Ελλάδα είναι η πλουσιότερη χώρα της περιοχής, το μοναδικό μέλος της ΕΟΚ και από την Ελλάδα εξαρτώνται οι επικοινωνίες μας».

Ήταν φανερό ότι βρισκόμουν αντιμέτωπος με μια συνομωσία. Οι πανούργοι Σκοπianoί είχαν αποφασίσει να μας κάνουν καθησυχαστικές δηλώσεις για να τους αναγνωρίσουμε και ύστερα να μας τη φέρουν πίσω πλάτα. Το μόνο που μου έμενε να κάνω, ήταν να μιλήσω με κάποιον εκπρόσωπο της ισχυρής αλβανικής μειονότητας (20 με 30% του πληθυσμού) που βρίσκεται στα μαχαίρια με τον Γκλιγκόρφ, ώστε να μάθω την αλήθεια.

Αν το είχατε χειρισθεί έξυπνα...

Ο Εσρέφ Αλίου, ο πρόεδρος της αλβανικής Κοινοβουλευτικής Ομάδας είναι ένας πολύ έξυπνος άνθρωπος. Έχει εκείνη τη στωικότητα που χαρακτηρίζει και τους Αλβανούς του Κοσσυφοπεδίου και η μετριοπαθής πολιτική του για την αποφυγή της βίας θυμίζει λίγο την πολιτική Γκάντι. Η απάντηση που μου έδωσε όταν τον ρώτησα αν θα συμβούλευε τον Γκλιγκόρφ να αλλάξει πολιτική στο θέμα της ονομασίας για να εξασφαλίσει την αναγνώριση, ήταν μια έμμεση αλλά σαφής κριτική για τον τρόπο που χειρίστηκε το θέμα η ελληνική πλευρά.

«Αυτό το πρόβλημα της ονομασίας δεν προσεγγίστηκε πολιτικά. Η Μακεδονία δεν

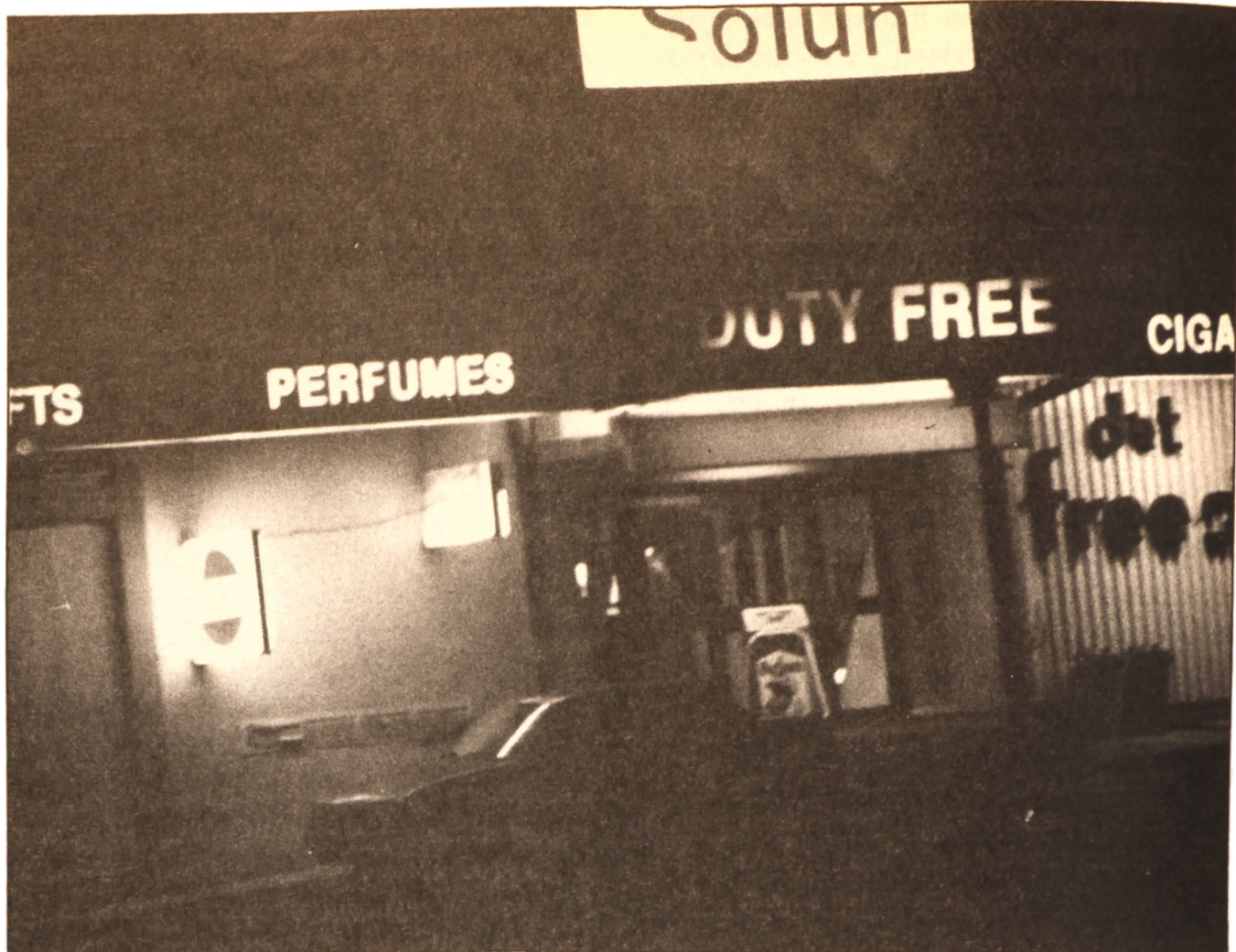
είναι η μόνη χώρα στην ιστορία που θα έπρεπε να αλλάξει ή να είχε αλλάξει το όνομά της. Υπάρχουν πολλά κράτη που άλλαξαν τα ονόματά τους και το έκαναν επειδή αυτό συνέφερε αυτές τις χώρες ή βοηθούσε τους σκοπούς που ήθελαν να πετύχουν. Η Λιβύη έχει αλλάξει πολλές φορές το όνομά της, όπως παλιότερα και η Γιουγκοσλαβία. Υποστηρίζω λοιπόν ότι το σχετικό αίτημα από την πλευρά της Ελλάδος, θα έπρεπε να είχε διατυπωθεί περισσότερο ευέλικτα, όχι με τη μορφή του τελεσίγραφου. Τώρα η Μακεδονία δεν θέλει να κάνει καμιά παραχώρηση σε ό,τι αφορά το όνομα. Τώρα το θέμα του ονόματος έγινε λαϊκό πρόβλημα και δεν μπορεί να αλλάξει. Οι αλλαγές πρέπει να γίνονται εθελοντικά, αλλά όταν τίθενται τελεσίγραφα, αυτά προκαλούν με τη σειρά τους αρνητικά συναισθήματα και καπρίτσια».

Ο κ. Αλίου δεν ήταν καθόλου αδιάφορος στις ελληνικές ανησυχίες. «Δίνω μεγάλη προσοχή σε ορισμένες ηλιθιότητες που έγιναν εδώ, όταν π.χ. το ΒΜΡΟ δήλωνε ότι το επόμενο συνέδριό του θα γίνει στη Θεσσαλονίκη, ή έχω δει εδώ και ορισμένους χάρτες που συμπεριλαμβάνουν και την ελληνική Μακεδονία ή έχουν πρωτεύουσα τη Θεσσαλονίκη. Αλλά η Ελλάδα πρέπει να πάρει κυρίως υπόψη της ότι μέσω του Συντάγματός μας διακηρύξαμε ότι δεν έχουμε εδαφικές διεκδικήσεις εναντίον των γειτόνων. Άλλωστε η Ελλάδα πρέπει να καταλάβει ότι την έχουμε ανάγκη, γιατί ανήκει στην ΕΟΚ, γιατί μπορούμε να λύσουμε μαζί της ορισμένα από τα οικονομικά μας προβλήματα. Αν θα έπρεπε να διαλέξω ανάμεσα στους γείτονές μας μια χώρα με την οποία θα έπρεπε να ξεκινάγαμε μια στενή συνεργασία, αυτή είναι με την Ελλάδα». «Ακόμη και από την Αλβανία θα διαλέγατε την Ελλάδα;», ρώτησα έκπληκτος τον παλιόσχοπιανό. «Βέβαια», μου είπε. «Πρώτα η Ελλάδα και μετά οι άλλες χώρες».

Η παράταξη του «εδώ ο στρατός σας»...

Ο κοινοβουλευτικός εκπρόσωπος της αλβανικής μειονότητας έκλεισε τη συνέντευξη με μια ερώτηση: «Νομίζω ότι πρέπει να ξεκινήσουμε διαπραγματεύσεις με την Ελλάδα για να λύσουμε αυτό το πρόβλημα», μου είπε. «Γιατί να απευθυνόμαστε σε τρίτους; Γιατί πρέπει να τρέχετε στις Βρυξέλλες να πείσετε τους εταίρους σας της ΕΟΚ, να παρακαλάμε εμείς την Ουάσιγκτον;».

Μοιάζει περίεργο, αλλά τα λόγια του κ. Αλίου ξανάρθαν στο μυαλό μου παρακολουθώντας την επίσημη τελετή με ευκαιρία την ορχομωσία των πρώτων κληρωτών του νέου schoπιανού στρατού. Μια χούφτα άγουρα παιδιά, 1.000 περίπου στρατιώτες χωρίς στοιχειώδη οπλισμό: αποχωρώντας προ-

Το καζίνο στη Γευγελή. Συνέρρεαν οι Έλληνες κάποτε. Σήμερα δεν πηγαίνουν —τους αποτρέπουν από τον τζόγο «εθνικοί λόγοι».

σφάτως, ο ομοσπονδιακός στρατός πήρε μαζί του και την τελευταία σφαίρα. Ένας στρατός που φιλοδοξεί να φθάσει μετά από πολύ καιρό τους 20 χιλιάδες άνδρες, αλλά που στερείται παντελώς όχι μόνο στόλου, αφού θάλασσα δεν υπάρχει, αλλά και αεροπορίας, πυροβολικού, ακόμη και αξιωματικών: δημοσιεύματα του Τύπου στα Σκόπια, υποστήριζαν ότι οι μισοί περίπου από τους 5 χιλιάδες ντόπιους αξιωματικούς που υπηρετούσαν στον ομοσπονδιακό στρατό πάσχουν από το «σύνδρομο του Βιετνάμ», έχουν δηλαδή τόσα πολλά ψυχολογικά προβλήματα ώστε, μετά τις συγκρούσεις στην Κροατία, δεν μπορούν πλέον ούτε να πολεμήσουν αλλά ούτε και να υπηρετήσουν...

Πώς αφεθήκαμε να εμπλακούμε σε μια τέτοια περιπέτεια με έναν «αντίπαλο», του οποίου θα μπορούσαμε σήμερα ακόμη και να εκπαιδεύουμε το στρατό; (Δεν αστειεύομαι: έθεσα το θέμα σε κάποιον εκπρόσωπο του υπουργείου Εξωτερικών και δεν αντέδρασε αρνητικά). Πώς καταντήσαμε να ζητάμε, όπως τα παλιά τα χρόνια, να εκλιπαρούμε τη βοήθεια των Ευρωπαίων για να λύσουμε ένα «εθνικό ζήτημα» το οποίο μπορούσαμε άνετα να λύσουμε μόνοι μας; Όσο το σκέφτομαι, τόσο καταλήγω ότι πού το φέρνει πού το πάει, ο κ. Σαμαράς ξαναγυρίζει στις ρίζες της παράταξης του: (Ευρωπαίοι σύμμαχοί μας), ιδού ο στρατός σας...

Αν αυτή τη φορά το όλο δουλοπρεπές σκηνικό συνοδεύτηκε από εξάρσεις «νταηλικίου» είναι επειδή διαλέξαμε να τα βάλουμε με έναν ασθενή αντίπαλο. Αν οι εθνικιστές κατάφεραν να επιβάλλουν αυτό το κλίμα υ-

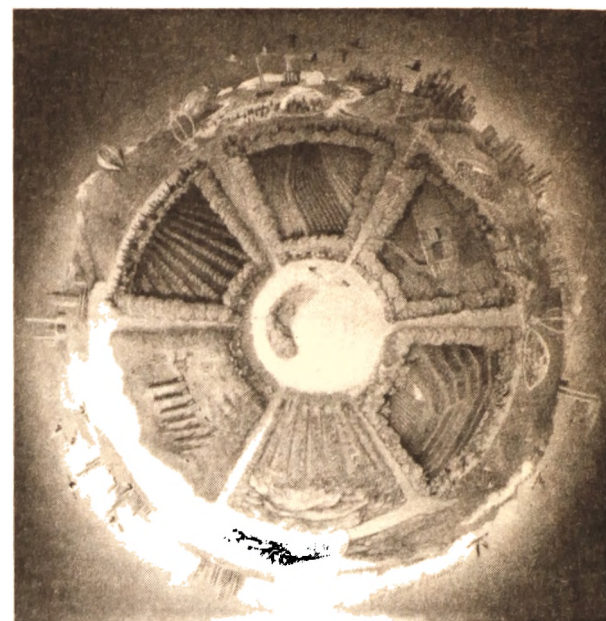
στερίας στην Ελλάδα, είναι επειδή άγγιξαν τις χορδές ενός έθνους (του οποίου η νεολαία αποκαλούσε —αποκαλεί ακόμη— «Βούλγαρους» τους οπαδούς του ΠΑΟΚ Θεσσαλονίκης) που ηττάται συνεχώς τις τελευταίες δεκαετίες και έχει την ανάγκη να αποδείξει την ανωτερότητά του, έστω και δημιουργώντας εχθρούς εκεί που δεν υπάρχουν.

«Ευχαριστούμε τον κ. Σαμαρά»

Άλλο όμως το ανέξοδο νταηλικί και άλλο η διπλωματία. Η αδιάλλακτη τακτική του υπουργείου των Εξωτερικών όχι μόνο απέτρεψε την ενδεχόμενη μετονομασία της Γιουγκοσλαβικής δημοκρατίας της Μακεδονίας, όχι μόνο μας ξαναγύρισε στις παλιές καλές εποχές των προστάτιδων δυνάμεων, αλλά ουσιαστικά κατέστησε γνωστούς τον κ. Γκλιγκόρωφ και την παρέα του. «Ουσιαστικά ο κ. Σαμαράς θα έπρεπε να χαρακτηριστεί επίτιμος πολίτης της χώρας μας», μου είπε αστειευόμενη η κ. Μιτρέφκα, συντάκτρια της εφημερίδας «Νόβα Μακεντόνια» και παλιότερα ανταποκρίτρια της ίδιας εφημερίδας στην Αθήνα. «Παλιότερα ο Γκλιγκόρωφ και ο Μάλεσκι (ο υπουργός των Εξωτερικών) πήγαιναν στις ευρωπαϊκές πρωτεύουσες και δεν τους ήξερε κανείς, ούτε κανένας επίσημος είχε διάθεση να τους δεχθεί. Ούτε οι δημοσιογράφοι δεν ήξεραν πού πέφτει η Μακεδονία, μέχρι να την καταστήσει η Ελλάδα πρόβλημα παγκοσμίων διαστάσεων. Τώρα ήρθε το CNN, το BBC, μέχρι και Γιαπωνέζοι δημοσιογράφοι».

Νέα Οικολογία

Τεύχος 91, Μάιος 1992

Μηνιαία επιθεώρηση, Μαυρομιχάλη 39, Αθήνα 106 80, τηλ. 36.19.837

Ρίο '92: Για ποιον γίνεται αυτή η συνάντηση;

Σκουπιδοφάγια, τροφιμοσκούπιδα, του Μιχάλη Μοδινού

Τουρκία, ένα αξιοπρόσεκτο μπουκότζ, του Γιάννη Παρασκευόπουλου

Η αριθμητική της φτώχειας, του Γιάννη Σακιώτη

Σπάτα: κάτι κινείται, του Γιάννη Παρασκευόπουλου

Ποιός θέλει το αεροδρόμιο στα Σπάτα; της Επιτροπής κατά του αεροδρομίου

Το πολίτευμα σε αδιέξοδο, του Γιάννη Σακιώτη

Μιχάλης Μοδινός: Η ανάπτυξη προτείνει γάμο στο περιβάλλον

Γκέρχαρντ Σέρχορν: Το παράδοξο της ευημερίας και η αυταπάτη της ανάπτυξης

Δ.Τ.: Αχελώος: Μια τρύπα στο βουνό

Ηλίας Ευθυμιόπουλος: Ζαγόρι, μια χώρα πίσω απ' τα βουνά

Βασίλης Ντισιάκος: Παράδοση και οικολογία στο Ζαγόρι

Γιώργος Παπαδημητρίου: Η Ιπποκράτειος Πολιτεία, το κράτος και η δικαιοσύνη

Θ. Βαλαβανίδης: Υγιεινή και ασφάλεια των εργαζομένων

Ευρώπη κοινωνική, ενοποιημένη, του Αλαίν Λιπιέτς

Ευρωοικολογικά, του Μιχάλη Παπαγιαννάκη

Πλήθη και κέραμοι, του Δημήτρη Κωστόπουλου

Κοινωνιολογίζουσα περιβαλλοντική εκπαίδευση, του Νίκου Μολυβιάτη

Οικολογία και μη βίαιη κουλτούρα, του Αποστόλη Λούλη

Ο νέος δρόμος της πολιτικής οικολογίας, του Νίκου Καίσαρη

Οι περιπέτειες της βιολογικής εξέλιξης, του Νίκου Τσούλια

Η ελληνική φύση το Μάιο, του Γρηγόρη Τσουνή

Το κυριότερο, ίσως, ότι μια ανεργίαστη πολιτική μιας υπό χρεωκοπία χώρας κινδυνεύει να μας κάνει εχθρούς με όλους τους γείτονες: με τους Τούρκους φυσικά, αλλά και με τους Βούλγαρους, τους Αλβανούς, τους Κροάτες, τους Σλοβένους, τους Βόσνιους και τώρα τους «Σκοπιανούς». Και όλα αυτά επειδή ο κ. Μιλόσεβιτς —ο ουσιαστικός υπεύθυνος για τη διάλυση και το αίμα που ρέει άφθονο στη Γιουγκοσλαβία, ο άνθρωπος που όταν τελειώσει ο πόλεμος θα κρεμασθεί στην κεντρική πλατεία του Βελιγραδίου για την καταστροφή που προκάλεσε στη Σερβία— είχε υποσχεθεί στην ανεργίαστη ελληνική πλευρά ότι θα «κανόνιζε» με τα στρατεύματά του τα Σκόπια, μόλις τα τελευταία εκδήλωναν προθέσεις αποχώρησης από την πάλαι ποτέ Γιουγκοσλαβία.

Υποσχέσεις που κατάπιε σαν χάνος η ελληνική κυβέρνηση, χωρίς να σκεφθεί αν ο Μιλόσεβιτς είχε τη δύναμη να το κάνει, χωρίς να σκεφθεί ότι μας συμφέρει να συνορεύουμε με ασθενείς παρά με ισχυρούς γείτονες, χωρίς να υπολογίσει ότι η διάλυση της Γιουγκοσλαβικής δημοκρατίας της Μακεδονίας οδηγεί αναγκαστικά στο διαμελισμό της και στη δημιουργία μιας «μεγάλης Αλβανίας» και μιας μεγαλύτερης Βουλγαρίας. Χωρίς να έχει κανείς την ευαισθησία για να καταλάβει, ότι το καλύτερο δεν είναι να ταπεινώσεις ένα γειτονικό λαό ή να κάνεις ό,τι περνάει από το χέρι σου για να σε μισήσει (στέλνοντας τα πολεμικά αεροπλάνα να κάνουν βόλτες πάνω από τα Σκόπια ή μπλοκάροντας τα φάρμακα στα σύνορα αντιστοίχως) αλλά δημιουργώντας τις οικονομικές και πολιτιστικές προϋποθέσεις για την εξασφάλιση της ειρήνης, της φιλίας και της ελληνικής επιρροής.

Ο Κίρο Γκλιγκόρωφ σε κατάθλιψη

Κάναμε δηλαδή τα εντελώς αντίθετα από αυτά που έπρεπε να κάνουμε, δημιουργώντας τις προϋποθέσεις για μια μεγάλη διπλωματική ήττα, χωρίς στην ουσία να υπάρχει κανείς λόγος. Δημιουργήσαμε τις προϋποθέσεις ώστε ο Γκλιγκόρωφ να μην μπορεί να υποχωρήσει, γιατί κάτι τέτοιο θα ισοδυναμούσε με την απώλεια της εξουσίας του. «Έτσι όπως έγιναν τα πράγματα, στο θέμα του ονόματος δεν έχουμε περιθώρια ελιγμών», μου είπε ένας στενός συνεργάτης του. Σημειώστε το «έτσι όπως έγιναν τα πράγματα»...

Δεν υποστηρίζω ότι δεν υπάρχουν εθνικιστές στα Σκόπια, που αυτή την εποχή λουλούζουν για να μην δώσουν επιχειρήματα στην Ελλάδα. Υπάρχουν αρκετοί, αν και δεν αποτελούν την πλειοψηφία του πληθυσμού, ούτε εκφράζουν μια εντελώς δυτικοποιημένη νεολαία που θέλει να φτάσει στη Μεσολονίκη, αλλά για να χορέψει και όχι να την κατακτήσει. Είχαμε όμως —έχουμε

ακόμη— όλες τις προϋποθέσεις για να αδυνατίσουμε αυτή την εθνικιστική πτέρυγα σε βάρος της μετριοπαθούς και γενικότερα να εξασφαλίσουμε τα —λογικώς εννοούμενα— εθνικά μας συμφέροντα για ένα και μόνο λόγο: επειδή μας ευνοεί ο συσχετισμός των δυνάμεων.

Έτσι όπως ήρθαν τα πράγματα, θα τα χάσουμε όλα. Χάσαμε ήδη την ΕΟΚ που έχει βαρεθεί να ασχολείται με τις ελληνικές μονομανίες, θα χάσουμε την ευκαιρία το νέο κράτος που θα προκύψει στα Σκόπια να κάνει σαφή δήλωση ότι δεν υπάρχει μακεδονική μειονότητα στην Ελλάδα, χάνουμε την ευκαιρία να ονομασθεί όχι Μακεδονία, αλλά κάποια ονομασία που να περιέχει και ένα γεωγραφικό προσδιορισμό. Και όλα αυτά επειδή ο κ. Σαμαράς ή ο κ. Παπανδρέου, δεν δέχονται μύγα στο χάρτινο σπαθί τους και κανένα είδος Μακεδονίας στην ονομασία. Ο μακεδονικός χαλβάς είναι ελληνικός...

Στην πραγματικότητα, όλοι ξέρουν την αλήθεια. Ο κ. Σαμαράς ξέρει ότι τα έκανε θάλασσα, ο κ. Μητσοτάκης ξέρει ότι δεν μπορεί να επιμένει εκεί που δεν σηκώνει επιμονή, ο κ. Παπανδρέου δεν φημιζόταν ποτέ για την πρόταξη των εθνικών από τα κομματικά συμφέροντα, η Αριστερά —με την τιμητική εξαίρεση του ΚΚΕ— φοβάται ότι θα χάσει τους ψήφους που της έχουν απομείνει.

Λίγες μέρες πριν τις τελεσιδικίες —από ό-σο φαίνεται σήμερα— και αρνητικές για μας αποφάσεις της ΕΟΚ, κανείς από τους τιμονιέρηδες του έθνους δεν τολμάει να προτείνει έναν ικανοποιητικό και εφικτό —ακόμη— συμβιβασμό: Μακεδονική δημοκρατία των Σκοπιών, δημοκρατία του Βαρδάρη κ.λπ. Αντίθετα, επειδή ο κ. Παπαθεμελής δεν έχει μαζέψει φαίνεται όλους τους σταυρούς που του χρειάζονται για τις ερχόμενες εκλογές, προτείνει τρομερά εντυπωσιακά μέτρα, από διαδηλώσεις στην Αθήνα (πού είσαι καημένο ΕΚΚΕ!) μέχρι κλείσιμο των συνόρων (με τρομερή οικονομική επιβάρυνση της Ελλάδος και χωρίς καμιά προοπτική —άραγε θα κλείσουν τα σύνορα για πάντα;) και ανάκληση του Έλληνα γενικού προξένου από τα Σκόπια. «Δεν καταλαβαίνω το μέτρο», μου έλεγε δυτικός διπλωμάτης. «Μήπως νομίζετε ότι ο κ. Γκλιγκόρωφ θα πάθει κατάθλιψη; Γιατί αυτό είναι το μόνο αποτέλεσμα που θα μπορούσε να έχει μια τέτοια κίνηση».

Με τη λειψανδρία που χαρακτηρίζει τον ελληνικό πολιτικό κόσμο, κανείς δεν έχει το θάρρος να βγει και να πει: «σταματήστε την τρέλα». Μου το είπε όμως ο φίλος μου ο Στεφάν, αυτός που συνάντησα το πρώτο βράδυ, όταν δυο μέρες μετά του αποκάλυφα ότι είμαι Έλληνας. «Τι φοβήθηκες και δεν μου το είπες;», με ρώτησε. «Εσείς οι Έλληνες μου φαίνεται ότι είστε τρελοί». □

Το 'νιν αντάν να τρώ' την γην τρώει
την γην θαρκέται,
μα πάντα τζέινον τρώεται τζαί
τζέινον καταλνέται.

Βασίλης Μιχαηλίδης
ποιητής και εθελοντής στους αγώνες για την
απελευθέρωση της Ηπείρου.

Κύπρος: ομοσπονδία ή απελευθέρωση;

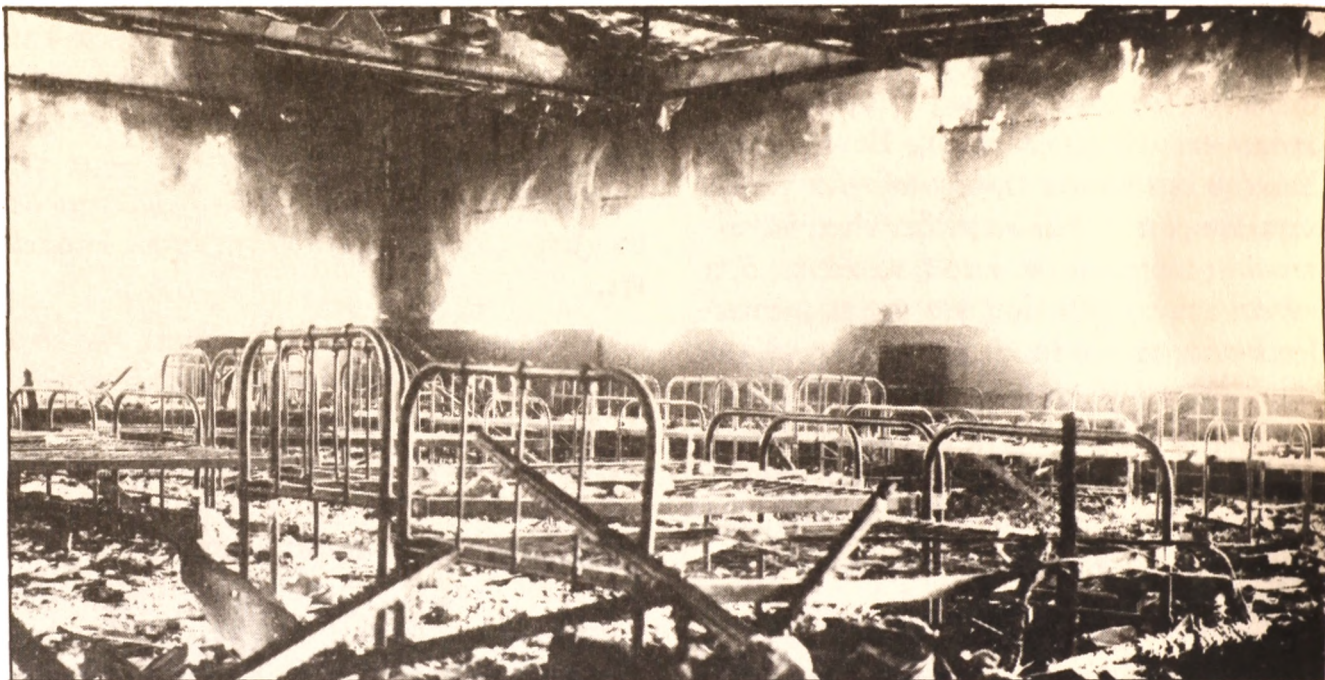
Μπορεί το συλλαλητήριο εναντίον των ιδεών Γκάλι, που έγινε στις 20/5/92 στη Λευκωσία, να μην ήταν το πιο μαζικό που έγινε ποτέ στη νήσο, μπορεί μάλιστα η έλευση του κόσμου (έξι ως επτά χιλιάδες) να δείχνει τον πραγματικό μειοψηφικό χαρακτήρα του λεγόμενου απορριπτικού κινήματος, όμως το συλλαλητήριο, παρά τη γενικώς ομολογούμενη «αποτυχία» του, είναι το πιο σημαντικό που έγινε στην Κύπρο εδώ και πολλά χρόνια. Στο σύντομο αυτό σημείωμα ας δούμε μόνο τρεις σημαντικές πτυχές του.

Α) ομοσπονδία ή απελευθέρωση;

Για πρώτη φορά μετά το 1974 αμφισβητείται η επίσημη κυβερνητική πολιτική όχι από μεμονωμένα άτομα ή περιθωριακές ομάδες αλλά από την πλειοψηφία των προσφυγικών σωματείων, τον αρχιεπίσκοπο του νησιού, τα κόμματα της αντιπολίτευσης (ΔΗΚΟ-ΕΔΕΚ) και από μερίδα του ίδιου του συμπολιτευόμενου ΔΗΣΥ. Η αμφισβήτηση αυτή για πρώτη φορά δεν γίνεται για να προβεί η κυβέρνηση σε περισσότερες υποχωρήσεις, όπως γινόταν επί προεδρίας του κ. Κυπριανού από την αντιπολίτευση (ΑΚΕΛ-ΔΗΣΥ), αλλά για να σταματήσει η κατρακύλα των υποχωρήσεων.

Στην ουσία το πρόσφατο συλλαλητήριο έθεσε τις προϋποθέσεις για την αμφισβήτηση των συμφωνιών κορυφής Μακαρίου - Ντενκτάς του 1977 και Κυπριανού - Ντενκτάς το 1979 και κατ' επέκτασιν της ίδιας της ιδέας του CYPRUS DREAM, δηλαδή της διζωνικής ομοσπονδίας. Γι' αυτό άλλωστε και η κυβέρνηση και τα συμπολιτευόμενα κόμματα (ΔΗΣΥ - ΑΚΕΛ - ΦΙΛΕΛΕΥΘΕΡΟΙ - ΑΔΗΣΟΚ) έκαναν τόσο μεγάλη φασαρία για ένα τόσο μικρό και ασήμαντο συλλαλητήριο. Το συλλαλητήριο έθαψε οριστικώς το μύθο της εθνικής ομοφωνίας στην οποία ομοφωνία μάλιστα στηρίχτηκαν όλες οι υποχωρήσεις όλων των κυβερνήσεων. Σήμερα οι Κύπριοι διαφωνούν ουσιαστικά στη μεθόδευση του περιβόητου αλλά και ως τώρα ανύπαρκτου αγώνα τους. Αυτό από μόνο του τρομοκρατεί την κυβέρνηση και τα κόμματα.

Συλλαλητήριο υπό την αιγίδα του Κύπριου αρχιεπισκόπου έγινε στη Λευκωσία στις 20/5/1992. Βασικό του θέμα, η εναντίωση στη μεθόδευση λύσης του Κυπριακού με αποδοχή της ομοσπονδίας και η οριστικοποίηση της παρουσίας του Αττίλα στο νησί. Για το συλλαλητήριο, τα αιτήματά του και κάποιες από τις πτυχές του Κυπριακού γράφει την άποψή του ο εκδότης του περιοδικού «Ένωσις».

Οι λέξεις όταν βρουν το πραγματικό τους νόημα είναι πιο δυνατές από τους πολιτικούς και τους πολιτικάντηδες.

Β) Το αδιέξοδο και η έκπτωση των κομμάτων

Τα κόμματα στην Κύπρο αντιμετωπίζουν σωρεία προβλημάτων, και η περιφημη μονολιθικότητά τους πάει κατά διαόλου. Όχι μόνο δεν πείθουν πια (ούτε καν τα στελέχη τους) αλλά ούτε μπορούν να κινητοποιήσουν τον κόσμο τους. Είναι χαρακτηριστικό ότι στο συλλαλητήριο έλαβαν μέρος άνθρωποι από όλα τα κόμματα —πλην φυσικά ΑΚΕΛακεδαιμονίων— όχι με την κομματική τους ιδιότητα αλλά με την ιδιότητα του πρόσφυγα ή του πολιτικοποιημένου ατόμου. Από αυτή τη σκοπιά το συλλαλητήριο της 20/5/92 ήταν το πιο πολιτικοποιημένο που έγινε στην Κύπρο από το 1974. Γι' αυτό και ο κομματικός και δημαγωγικός λόγος των Κυπριανού, Λυσσαρίδη και βουλευτή του ΠΑΣΟΚ στο συλλαλητήριο ακούστηκε ως παραφωνία, παρ' ότι το πλήθος στην

πλειοψηφία του ανήκε στα κόμματα των πικρών κυριών. Δεν είναι τυχαίο άλλωστε πως ο κόσμος αυτός ταυτίζεται περισσότερο με τις απόψεις του αρχιεπισκόπου παρά με αυτές των κομματάρχων τους. Ο αρχιεπίσκοπος κατάφερε στο συλλαλητήριο, όπως και στο προηγούμενο για τη Μακεδονία, να εκφράσει μια άλλη λογική μακριά από κομματικά συμφέροντα και δολοπλοκίες. Καταφέρνει να λειτουργεί ως ένας εναλλακτικός πολιτικός πόλος, δημιουργώντας σοβαρά προβλήματα σε όλα τα κόμματα και κατ' επέκταση να εισπράττει τη δριμύτατη κριτική της κυβέρνησης και των κομματοφρονών.

Γ) Ελλάδα - Κύπρος ένας λαός αγώνας κοινός

Το συλλαλητήριο κατάφερε, πέραν τού να αμφισβητήσει την ηγεμονία της κυβέρνη-

σης και των κομμάτων να χειρίζονται το Κυπριακό μονοπωλιακώς, και κάτι άλλο, ίσως και το πιο σημαντικό. Κατάφερε, με την παρουσία και τη στάση των κ. Στοφορόπουλου, Δούντα και Σαββόπουλου να θέσει τις βάσεις για μια πανεθνική στρατηγική όσον αφορά τα πολλαπλά προβλήματα του έθνους. Ο σεμνός αλλά αταλάντευτα εθνικός τους λόγος κατάφερε να θέσει καινούριες βάσεις στις τόσο ταλαιπωρημένες και παρεξηγημένες σχέσεις Ελλαδιτών και Κυπρίων. Οι κ. Στοφορόπουλος, Δούντας και Σαββόπουλος μακριά από συνθηματολογίες, με επιχειρήματα και αναλύσεις, έθεσαν τέρμα στις ανεύθυνες σοφιστείες τύπου η Κύπρος αποφασίζει και η Ελλάς συμπαρίσταται. Το σύνθημα αυτό που τόσο αρέσκονται οι ελλαδικές και κυπριακές κυβερνήσεις να πιπιλίζουν για να μπορούν ανώδυνα να «νίπτουν τας χείρας τους» έφαγε ένα τρομερό πλήγμα. Οι κ. Στοφορόπουλος, Δούντας και Σαββόπουλος επενέβησαν στα εσωτερικά μας και καλά έκαναν, ακριβώς όπως πρέπει να κάνουν όλοι οι Έλληνες διότι το κυπριακό πρόβλημα δεν είναι ζήτημα αλληλεγγύης του ελλαδίτικου λαού προς κάποιο γειτονικό λαό όπως είναι π.χ. ο παλαιστινιακός ή ο κουρδικός λαός, αλλά ζήτημα εθνικό που αφορά όλους τους Έλληνες. Η εθνική στάση των Ελλαδιτών εξόργι-

σε πολλούς, γιατί ακριβώς τους χαλάει το παιχνίδι τους. Έτσι ο κ. Ρολάνδης, στην προσπάθειά του να αντικρούσει τα επιχειρήματα των Ελλαδιτών, τους καλεί «... να ασχολούνται με τα του οίκου τους και να μας αφήσουν ήσυχους». Ο κ. Κατσουρίδης του ΑΚΕΛ προχωρεί πιο πέρα λέγοντας ότι αρνείται να συζητήσει το Κυπριακό με υπήκοο ξένης χώρας, εννοώντας βέβαια τον κ. Δούντα. Η αντίδραση αυτή των Κυπρίων Φραγκολεβαντινών είναι τουλάχιστον ασυνεπής, προπαντός τώρα που όλοι αναγνωρίζουν ότι το πιο σημαντικό στήριγμά μας είναι η Ελλάδα και ο ελλαδίτικος λαός.

Το συλλαλητήριο της 20/5/92 άνοιξε καινούριους δρόμους. Έδειξε ότι το έθνος μπορεί ακόμη να ελπίζει. Έδειξε ότι οι λέξεις όταν βρουν το πραγματικό τους νόημα είναι πιο δυνατές και από τους πολιτικούς και από τους πολιτικάντηδες. Στο συλλαλητήριο ακούστηκε η σχεδόν απαγορευμένη λέξη απελευθέρωση. Δια στόματος Δ. Σαββόπουλου ακούστηκε και το έως πρόσφατα απαγορευμένο τραγούδι των Μπακάλη - Βίρβου - Καρουπιδή «η Κύπρος είναι ελληνική» και ανακατώθηκε το στομάχι όχι μόνο των Τούρκων που τον άκουσαν στην αντίπερα όχθη αλλά και όλων των Νεοκυπρίων.

Η παρουσία του Σαββόπουλου έδωσε και

μια άλλη διάσταση στο συλλαλητήριο. Παρά τις απειλές και τους εκβιασμούς και παρά το προσωπικό και καλλιτεχνικό κόστος, συμμετείχε σε αυτή την περιθωριακή εκδήλωση με τις πιο προχωρημένες θέσεις. Μάλιστα την ίδια περίοδο όπου, όπως πληροφορούμαστε από την «Χαλκίν Σεσί», 169 Έλληνες διανοούμενοι (οι οποίοι αμφιβάλλω αν υπέγραψαν ποτέ κάποιο έστω από τα νερόβραστα ψηφίσματα υπέρ της Κύπρου) επικρίνουν την Ελλάδα για τη στάση της «έναντι των μειονοτήτων».

Ο Σαββόπουλος ξανά «περιθωριακός» τολμά να πει τα πράγματα με το όνομά τους έστω κι αν αυτό σημαίνει ότι καλλιτεχνικά πρέπει να ξεχάσει την Κύπρο. Ρωτηθείς από δημοσιογράφο εάν θέλει λύση του Κυπριακού, ο Σαββόπουλος απάντησε: «Θέλω τη λύση, όχι του Μπούτρος Γκάλι, θέλω τη Λύση* του Γρηγόρη Αυξεντίου». Όποιος δεν καταλαβαίνει τη διφορούμενη αυτή απάντηση του Σαββόπουλου πραγματικά δεν ξέρει πού πατά και πού πηγαίνει.

Βάσος Φτωχόπουλος

Γιαλούσα - Νομός Αρμοχώστου
Ελλάς

* Λύση είναι η, κατεχόμενη τώρα, γενέτειρα του Γρηγόρη Αυξεντίου.

ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

ΑΘΗΝΑ: Θεμιστοκλέους 37, τηλ. 36.26.319, fax 36.39.930

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ: Αρμενοπούλου 24, τηλ. (031) 20.23.49

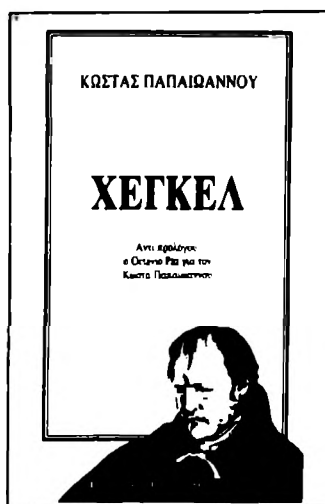
ΚΥΚΛΟΦΟΡΟΥΝ

- **Τ. ΦΙΛΑΝΙΩΤΗΣ ΧΑΤΖΗΝΑΣΤΑΣΙΟΥ**
Το ηφαίστειο του Αίμου
- **ΓΙΩΡΓΟΣ ΒΟΪΚΛΗΣ Οικολογισμός**
- **ΚΩΣΤΑΣ ΠΑΠΑΪΩΑΝΝΟΥ Χέγκελ**

Το Ηφαίστειο του Αίμου, του Τ. Φιλανιώτη Χατζηνασασίου, αποτελεί μια συνοπτική μελέτη που παρουσιάζει, όσο πιο ολοκληρωμένα γίνεται, τις πρόσφατες εξελίξεις στα Βαλκάνια με φόντο τη συνολική ιστορική διαδρομή των βαλκανικών χωρών και λαών.

Θέλει να αναδείξει τις ιστορικές προϋποθέσεις που απαιτούνται για να ανασυσταθεί ο ευρύτερος χώρος επικοινωνίας και ανταλλαγών της Ανατολικής και Κεντρικής Ευρώπης, τόσο ζωτικός για τον ελληνοισμό και τόσο αναγκαίος για τους λαούς της περιοχής, ιδιαίτερα σήμερα, που «λεγεώνες του πολέμου» αποσυνθέτουν την ενότητα αυτού του ιστορικού χώρου.

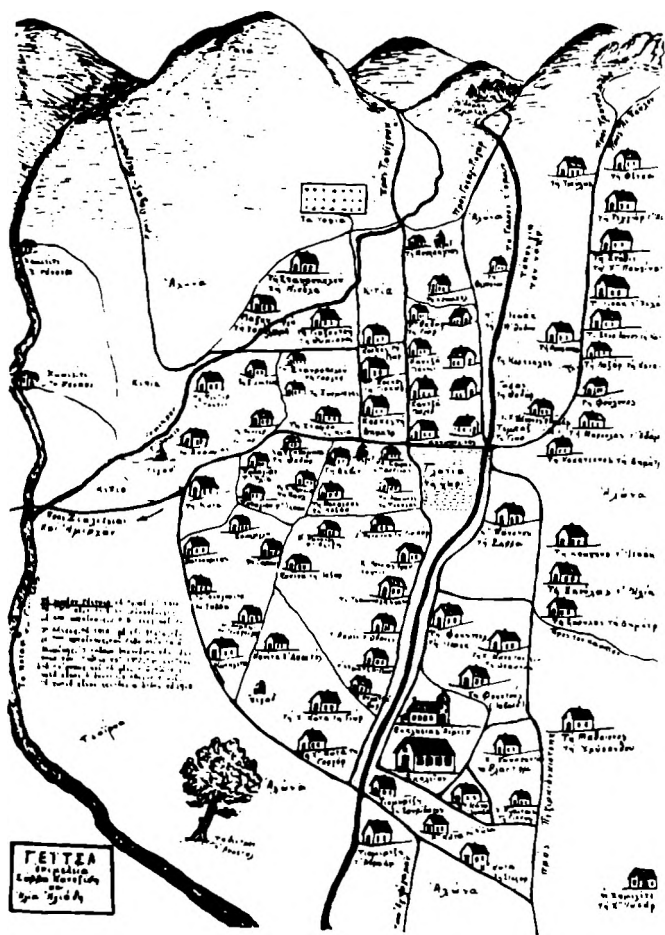

Ο «Χέγκελ» του Κ. Παπαϊωάννου αποτελεί μια εισαγωγή στο έργο του Χέγκελ, φιλοσοφικό δοκίμιο και κείμενο με λογοτεχνική αξία, όσο κι αν αφορά στη φιλοσοφία. Ο συγγραφέας δίνει τη δική του ερμηνεία για το εγελιανό έργο. Βλέπει στον Χέγκελ περισσότερο τον ενθουσιώδη εραστή της Γαλλικής Επανάστασης, της περιπέτειας του πνεύματος, της αυτοπραγμάτωσης του ανθρώπου, της ενδελέχειας της ιστορίας, παρά τον προάγγελο των ολοκληρωτισμών.

Το βιβλίο του Γ. Βοϊκλή σκοπεύει να αναδείξει την οικολογία ως εναλλακτική πρόταση για τα αδιέξοδα του βιομηχανικού πολιτισμού, της διαίρεσης του κόσμου σε Βορρά και Νότο, του καταναλωτισμού και της κοινωνικής ανισότητας. Ο τίτλος Οικολογισμός θέλει να επιμείνει σε μια παραγνωρισμένη διαφοροποίηση, αυτή μεταξύ της οικολογίας ως επιστήμης και της οικολογίας ως κοινωνικοπολιτικής αντίληψης και στάσης ζωής.

Οι εργασίες του Γ' Παγκόσμιου Συνεδρίου Ποντιακού Ελληνισμού, που πραγματοποιήθηκε στη Θεσσαλονίκη από 14-22 Μαΐου, ανέδειξαν τόσο το εύρος του ελληνισμού παγκόσμια —την άλλη Ελλάδα της διασποράς— όσο και τη διαφορετικότητα των προβλημάτων από περιοχή σε περιοχή. Το ζωνρό

Λεπτομερής αναπαράσταση του χωριού Γέιτσα 36 χιλ. νοτιοδυτικά του Κουρς, με 75 ελληνικά νοικοκυριά.

ενδιαφέρον των Ποντίων για τα εθνικά θέματα, που πάντα αποτελούσε κεντρικό χαρακτηριστικό των Συνεδρίων τους, καθώς και τα ποικίλα και σοβαρά προβλήματα που αντιμετωπίζουν αποτέλεσαν τους άξονες του Συνεδρίου.

Ο ποντιακός ελ

Η αναγκαιότητα οργανωμένης έκφρασης και δράσης του ποντιακού ελληνισμού σε παγκόσμιο επίπεδο οδήγησε τους 300 συνέδρους στην απόφαση για συγκρότηση του Παγκόσμιου Συμβουλίου Ποντιακού Ελληνισμού, με έδρα τη Θεσσαλονίκη. Συνεδροί προερχόμενοι από όλα τα μήκη και πλάτη του πλανήτη. Εκπρόσωποι έξι παμποντιακών ομοσπονδιών και 450 ελληνοποντιακών σωματείων από όλο τον κόσμο. Από τις δύο ελλαδικές ομοσπονδίες, την πανελλήνια και αυτή της Νότιας Ελλάδας, προέρχονταν οι μισοί περίπου συνέδροι. Άλλοι τόσοι προερχόνταν από τον ποντιακό ελληνισμό της διασποράς: την Αυστραλία, τις ΗΠΑ - Καναδά, τη Γερμανία και τις δημοκρατίες της πρώην ΕΣΣΔ (κυρίως από τη Ρωσία, την Ουκρανία, τη Γεωργία...).

Αυτή η ευρύτητα στη σύνθεση των εκπροσώπων έδειξε με τον πιο ανάγλυφο τρόπο τη διαφορετικότητα των προβλημάτων των ανά τον κόσμο Ελληνοποντίων.

Καταδείχθηκε η διάσταση των προβλημάτων των Ελληνοποντίων της πρώην Σοβιετικής Ένωσης που τα τελευταία χρόνια κατά κύματα έρχονται για εγκατάσταση στην ελλαδική γη.

● Οι εκπρόσωποι της Ομοσπονδίας Ελληνοποντιακών Σωματείων της πρώην ΕΣΣΔ και του Συλλόγου Παλιννοστούντων, περιέγραψαν με τα πιο μελανά χρώματα τις συνθήκες διαβίωσης των 55-60 χιλιάδων που έχουν έρθει στην Ελλάδα από το 1985 και μετά. Εκφράστηκαν πολλά παράπονα για το ενδιαφέρον και τη μέριμνα της ελληνικής πολιτείας, αλλά και την αντιμετώπισή τους από την ελληνική κοινωνία, που συχνά φθάνει στη ρατσιστική συμπεριφορά.

Οδύσσεια Ποντίων

Η γλώσσα, η εργασία και ανεργία, η στέγη, η ασφάλιση, η συνταξιοδότηση, η εκπαίδευση, τα στρατολογικά και τα τελωνειακά προβλήματα ήταν μερικά από τα προβλήματα όπου δόθηκε έμφαση.

Αναφέρθηκε ότι ούτε το 5% των μεταστεγαζόμενων δεν έχουν υπαχθεί στα προγράμματα του Εθνικού Ιδρύματος Υποδοχής και Αποκατάστασης Παλιννοστούντων Ομογενών Ελλήνων που με τα κέντρα φιλοξενίας και τους οικισμούς υποδοχής στη Βόρεια Ελλάδα, κυρίως τη Θράκη, «γχετοποιεί» τους Πόντιους.

«Η Οδύσσεια των Ελληνοποντίων συ-

νεχίζεται», είπε πολύ χαρακτηριστικά κάποιος συνέδρος.

Πολύ χαρακτηριστική είναι η περίπτωση που αναφέρει κείμενο με 66 υπογραφές από την κωμόπολη Ζούγια της Σιβηρίας.

«Ένας από τους ηλικιωμένους που ήρθαν τούτες τις ημέρες στην Ελλάδα, είχε εξοριστεί μαζί με την οικογένειά του στη Σιβηρία το 1942, μόνο και μόνο επειδή είχε ελληνικό διαβατήριο και δεν ήθελε να προδώσει την πατρίδα των προγόνων του. Αυτός ο άνθρωπος, αφού δούλεψε πάντα από 40 χρόνια εργάτης σε δυσκολότερες κλιματολογικές συνθήκες, έζησε την τραγωδία του λαού του και, με την πρώτη ευκαιρία, μετά στην Ελλάδα. Έμεινε όμως στην ιστορική του πατρίδα, χωρίς τα βασικά μέσα επιβίωσης. Αυτός ο μεσήλικας τώρα σκέπτεται σοβαρά την εκδοχή να γυρίσει πίσω. Ήταν άσκοπες μήπως οι σιγήσεις και τα βάσανα που πέρασε;».

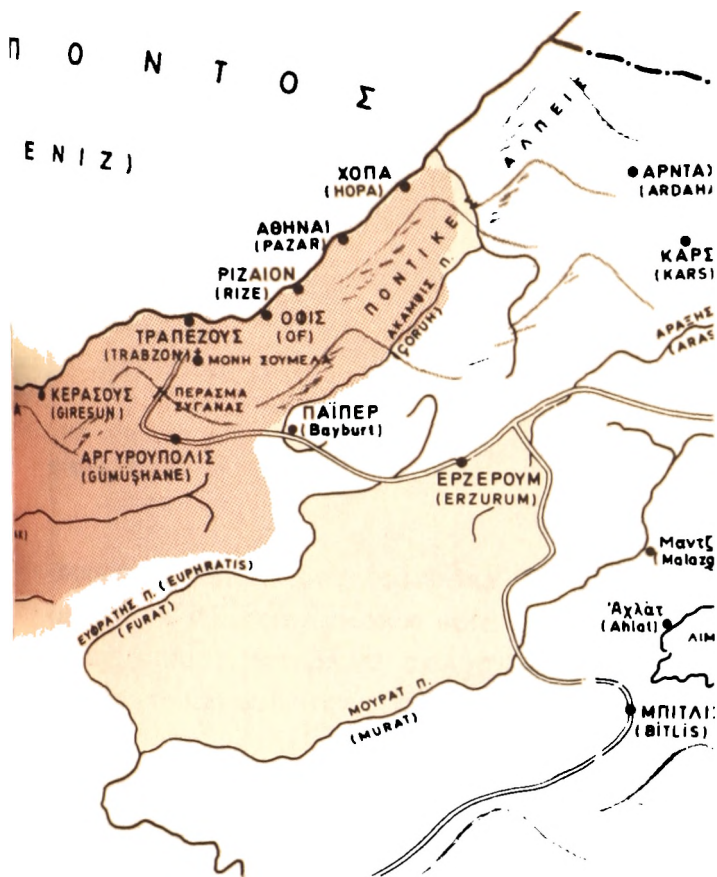
● Πέρα όμως των προβλημάτων όσων έρχονται στην Ελλάδα, μεγάλα είναι και όσων παραμένουν στις χώρες της πρώην ΕΣΣΔ. Η οικονομική ανέχεια, η ανεργία και ο εμφύλιος πόλεμος κάνει την επιβίωσή τους τραγικά δύσκολη, αυτών που διατήρησαν τα ιδιαίτερα φυσιογνωμικά τους στοιχεία μέσα στην ιστορία.

Αναγνώριση Γενοκτονίας

● Το Συνέδριο εξέδωσε μια σειρά ψηφισμάτων για το Μακεδονικό, το Κυπριακό και την αναγκαιότητα της μη κατάργησης της Βουλ-

ηνισμός

Μπάμπης Μπίκας
Μιχάλης Παναγιωτίδης

Γενικής Γραμματείας Απόδημου Ελληνισμού κ.λπ.

Το σημαντικότερο όμως είναι αυτό με το οποίο ζητείται η αναγνώριση της γενοκτονίας και η καθιέρωση της 19ης Μαΐου ως Ημέρας Εθνικής Μνήμης.

Συγκεκριμένα, απευθύνονται στο ελληνικό Κοινοβούλιο από το οποίο ζητούν να προωθήσει στους διεθνείς οργανισμούς (ΟΗΕ, ΕΟΚ, ΟΥΝΕΣΚΟ, ΔΑΣΕ, ΝΑΤΟ): «την αναγνώριση της γενοκτονίας των Ελλήνων του Πόντου που συντελέστηκε από το οθωμανικό τουρκικό κράτος, υπό την ηγεσία του Μουσταφά Κεμάλ Πασά και με εκτελεστικά όργανα τον τακτικό τουρκικό στρατό σε συνεργασία με τους ατάκτους του Τοπάλ Οσμάν, κατά τα έτη 1916-1923. Πρόκειται για την ομαδική εξόντωση 353.000 συμπατριωτών μας με τα πιο μεθοδευμένα και απάνθρωπα μέσα. Επιβάλλεται η διεθνής κοινότητα να αναγνωρίσει ότι η τότε τουρκική κυβέρνηση εξετέλεσε τα εγκλήματα της γενοκτονίας κατά των λαών της Κύπρου και των Κούρδων, ενώ απειλεί την επανάληψη στη Θράκη και το Αιγαίο».

Η τοποθέτηση του Συνεδρίου ήταν σαφής στο θέμα της γενοκτονίας μολονότι συζητήθηκε και η σκοπιμότητα αναφοράς στις ευθύνες συνολικά του τουρκικού λαού και της Τουρκίας και όχι σε ένα τμήμα του υπό συγκρότηση εθνικού τουρκικού κράτους. Το θέμα της προώθησης του αιτήματος τόσο από την ελληνική Βουλή όσο και από το ελληνι-

κό κράτος αποτελεί ένα άλλο θέμα που χρειάζεται ορθούς χειρισμούς.

Μνήμη και ευθύνη

Στο πλαίσιο του Συνεδρίου έγιναν επίσης διάφορες εκδηλώσεις στη μνήμη των θυμάτων της γενοκτονίας και των παντιοτρόπως διωχθέντων και καταδιωχθέντων Ελληνοποντίων, καθώς επίσης και πλήθος πολιτιστικών εκδηλώσεων με όλα τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του μαχητικού και αναπόσπαστου αυτού κομματιού του ελληνισμού. Έγιναν επίσης επισκέψεις σε χώρους της Μακεδονίας και της Θράκης, σε κέντρα φιλοξενίας και οικισμούς υποδοχής των Ελληνοποντίων της πρώην ΕΣΣΔ.

Είναι βέβαιο ότι το Γ' Παγκόσμιο Συνέδριο θα αποτελέσει σταθμό στην οργάνωση και προβολή των αιτημάτων των Ποντίων. Αρκεί η ελληνική πολιτεία και κοινωνία να αντιληφθούν πόση μεγάλη εθνική σημασία έχει το θέμα. Και ως προς τους παλιννοστούντες αυτό πρακτικά σημαίνει όχι μόνο ρητορικό ενδιαφέρον αλλά έντονες προσπάθειες για την αποκατάσταση και ενσωμάτωσή τους.

● Στο συνέδριο δόθηκαν τα εξής ενδιαφέροντα στοιχεία:

● Οι Πόντιοι, σε όλο τον κόσμο είναι πάνω από 2,5 εκατομμύρια.

● Στις δημοκρατίες της πρώην ΕΣΣΔ ανέρχονται στις 600 χιλιάδες.

● Ανά τον κόσμο υπήρχαν 450 ποντιακά σωματεία, τα οποία είναι κατανεμημένα ως εξής:

— 150 στη δύναμη της Πανελληνίας Ομοσπονδίας Ποντιακών Σωματείων.

— 65 στην Ομοσπονδία Ποντιακών Σωματείων Νότιας Ελλάδας.

— 50 στην Ομοσπονδία Συλλόγων Ελλήνων Ποντίων στη Δυτική Γερμανία και Δυτικό Βερολίνο (που σύντομα θα καλύπτει την ευρύτερη Ευρώπη).

— 30 στην Ομοσπονδία Ποντιακών Σωματείων Αυστραλίας.

— 30 στην Παμποντιακή Ομοσπονδία ΗΠΑ - Καναδά.

— 100 στην Πανενοσιακή Ομοσπονδία Ελληνοποντιακών τ. ΕΣΣΔ.

NANTIN ΓΚΟΡΝΤΙΜΕΡ

Ο Συντηρητής

ΟΥΤΟΠΙΕΣ ΕΝΟΣ ΡΕΑΛΙΣΤΗ

Με την καταπληκτική δεξιοτεχνία που την καθιέρωσε ως μία από τις σημαντικότερες σύγχρονες λογοτέχνιδες, η Ναντίν Γκόρντιμερ δίνει τη συναρπαστική προσωπογραφία ενός ανθρώπου ριψοκίνδυνου αλλά και υπολογιστή, συντηρητικού αλλά και αυτοκαταστροφικού. Και συγχρόνως, με ματιά διεισδυτική και ευαίσθητη, περιγράφει τις κοινωνικές και ανθρώπινες σχέσεις, τη ρευστότητα των καταστάσεων και τις αλλαγές που συντελούνται σήμερα στη Νότια Αφρική.

Εκδόσεις ΝΕΦΕΛΗ

Μαυρομιχάλη 9, 106 79 Αθήνα

Τηλ. 3639962 - 3607744

Κυκλοφορούν
οι τόμοι του ANTI
μέχρι και το
Β' εξάμηνο του 1989

● Η είδηση της χρονιάς από το «σαλόνι» του Ριζοσπάστη, το προηγούμενο Σάββατο: «Σε εξαρση η παιδερραστία»! «Εκτιμείται», μάλιστα, ότι βαδίζουμε προς αποχαλίνωσιν των ηθών.

Είδατε τι χάνετε όταν δεν διαβάζετε «παραδοσιακές» εφημερίδες;

● Φαίνεται, πάντως, ότι ο «Ριζοσπάστης» χάνει σιγά σιγά ως και τους παραδοσιακούς αναγνώστες του. Η κυκλοφορία του κατρακυλάει και, στην εφημερίδα, σκέφτονται σοβαρά να ξαναρχίσουν τις εξορμήσεις πόρτα - πόρτα.

30.000 φύλλα πάνω - κάτω, βλέπετε, για την κυριακάτικη έκδοση της εφημερίδας δεν είναι και μεγάλη κυκλοφορία. Και στον Περισσό σκέφτονται στα σοβαρά ότι ο καιρός γίνεται κατάλληλος για ...επαναστατική γυμναστική.

● Αν οι «παραδοσιακές» κομμουνιστικές εφημερίδες κατρακυλούν, δεν συμβαίνει το ίδιο με το σύνολο του «αστικού» τύπου. Τα γεγονότα έρχονται με ρυθμούς κατακλυσμιαίους και οι εφημερίδες έχουν πάρει τα πάνω τους. Έτσι, τα Νέα φλερτάρουν πλέον τα 100.000 φύλλα ημερησίως, στην περιοχή της πρωτεύουσας, ενώ και οι υπό-

λοιπες εφημερίδες είναι ανεβασμένες. Κι οι εκδότες τρίβουν τα χέρια τους...

● Αλήθεια, τι γίνεται με την Ελευθεροτυπία; Γιατί σταμάτησαν οι νύξεις για την επικείμενη μεταφορά της στο νέο κτίριο του Νέου Κόσμου; Και γιατί, παράλληλα, κυκλοφορούν φήμες για αναζήτηση αγοραστή του κτιρίου, ιδιοκτησίας Χρήστου Τεγόπουλου;

● Τα εβδομαδιαία περιοδικά στα πρόθυρα νευρικής κρίσης. Κατρακυλάει ο Ταχυδρόμος παρά τις εργώδεις προσπάθειες του Γιάννη Καψή να τον αναμορφώσει επί το παραδοσιακότερον —σε αποχρώσεις πράσινου. Ωστόσο, το κατρακύλισμα σε νούμερα κάτω των 20.000 τευχών εβδομαδιαίως αντισταθμίζεται με αρκετές απολύσεις συντακτών που έγιναν— ενώ και νέες απολύσεις επίκεινται. Παρά τις αποζημιώσεις που δόθηκαν, το επιτελείο του περιοδικού ελπίζει σε περικοπές εξόδων για το μέλλον.

● Την περασμένη εβδομάδα, ο πρωινός κριτής των πάντων από τον SKY, Γ. Τράγκας μας ενημέρωσε ότι συγχώρησε τον Μ. Ζιάγκα και απέσυρε τη μήνυση που του είχε κάνει μετά την σύγκρουση που είχαν στο Χέρφιλντ, κατά την διάρκεια

της νοσηλείας εκεί του Αν. Παπανδρέου. Ο κ. Τράγκας απέσυρε την μήνυση μετά από δήλωση του Μ. Ζιάγκα ότι όλα όσα έγιναν ήταν απόρροια του κλίματος και του εκνευρισμού που επικρατούσε εκεί.

Γιατί ο κ. Τράγκας όμως το ανακοίνωσε από την καθημερινή, πρωινή εκπομπή του; Ήθελε να δείξει την μεταλοψυχία του κριτή ή μήπως συνειδητοποίησε ότι έχουν και οι καιροί γυρίσματα;

● Όσο για το Ένα, εκεί τα πράγματα είναι χειρότερα. Στις 15.000 έπεσε η κυκλοφορία και ο σύμβουλος έκδοσης Χ. Μπουσμπουρέλης με το νέο διευθυντικό επιτελείο του περιοδικού φάχνονται.

Η κυκλοφορία πήρε την κατηφόρα ιδιαίτερα, όταν τελείωσε η «σεξουαλική εγκυκλοπαίδεια», που δημοσίευσε σε συνέχειες. Και τώρα στις συσκέψεις συζητιέται τι καινούριο —σεξουαλικό, πλην εξίσου «σοβαρό»— θα πάρει τη θέση του.

● Πάντως ο κ. Μοάτσος, ως διευθυντής του περιοδικού, σιγά σιγά μαθαίνει. Έτσι λένε οι πληροφορίες μας...

● Ζάπινγκ λέγεται το περιοδικό για την τηλεόραση που εκδίδεται με τη συνεργασία των συγκροτημάτων Μπόμπολα - Λαμπράκη. Ήθελε να είναι σοβαρό και, το αποτέλεσμα, παρά τη διαφήμιση, ήταν να πέσει στις 30.000 τεύχη εβδομαδιαίως. Άρον άρον, λοιπόν, το

Ξεσπάθωσαν οι Τακχοι της δημοσιογραφίας, με την επίσκεψη Τζαίην Φόντα στην Αθήνα. Ανάμεσα στα διάφορα γλαφυρά, η χειραψία Δήμητρας - Μαρίκας Δυστυχώς, πολλοί υπηρετούν τη δημοσιογραφία και έτσι...

εκδοτικό του επιτελείο αποφάσισε αναδίπλωση (ο κ. Μπόμπολας, άλλωστε, φέρεται χαλακτηρίσας το περιοδικό «κουλουριάρικο»): ευθύς αμέσως αρχίζουν οι προσφορές. Πρώτο έπαθλο, σε αυτόν τον ιδιότυπο, αν και συνηθισμένο, τηλεοπτικό τζόγο ένα τσίλικο, καταλυτικό αυτοκίνητο.

150 εκατομμύρια θα κοστίζει η διαφημιστική δαπάνη που θα γνωστοποιήσει το νέο πρόσωπο του περιοδικού. Ποιος είπε ότι το χρήμα φέρνει την ευτυχία;

● Η απόλυση του Θέμου Αναστασιάδη από την Καθημερινή δεν φαίνεται να είναι απλώς απόρροια της διαμάχης του με τον πρώην διευθυντή σύνταξης. Φημολογείται ότι κάποια προσέγγιση Αλαφούζου με πρωθυπουργό έχει συντελεσθεί και πρώτο θύμα αυτής της προσέγγισης, υπήρξε ο βλάσφημος «Άνεμος».

Που, στην κυριολεξία, τον πήρε ο άνεμος.

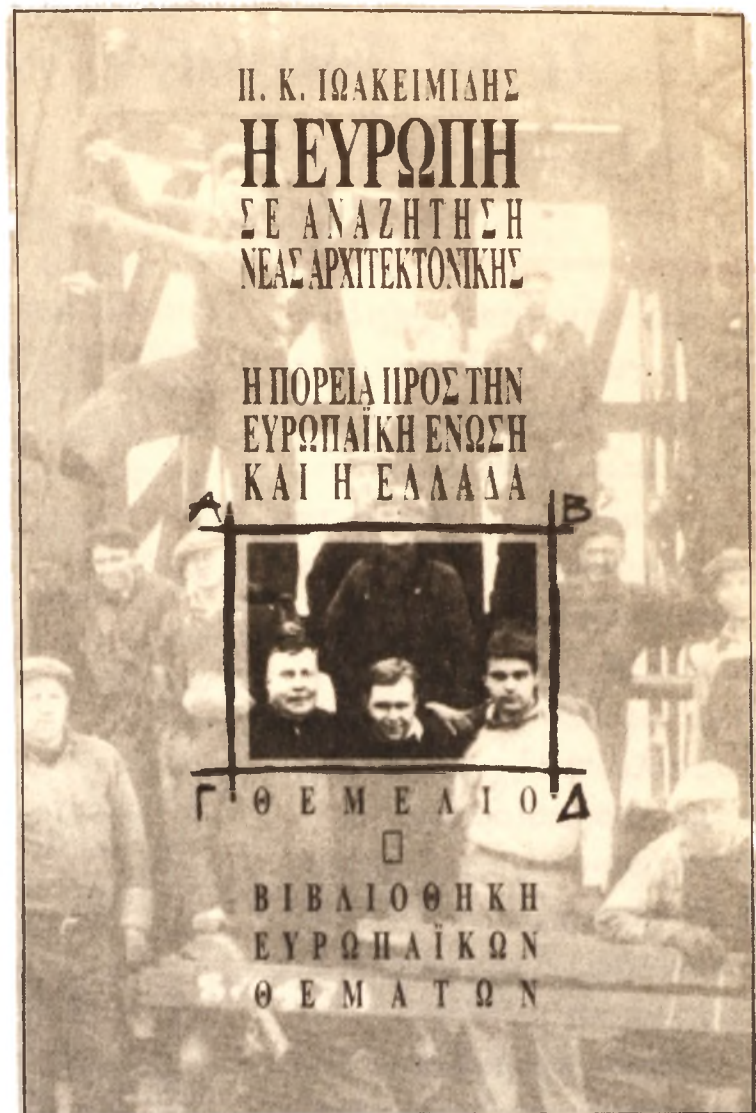
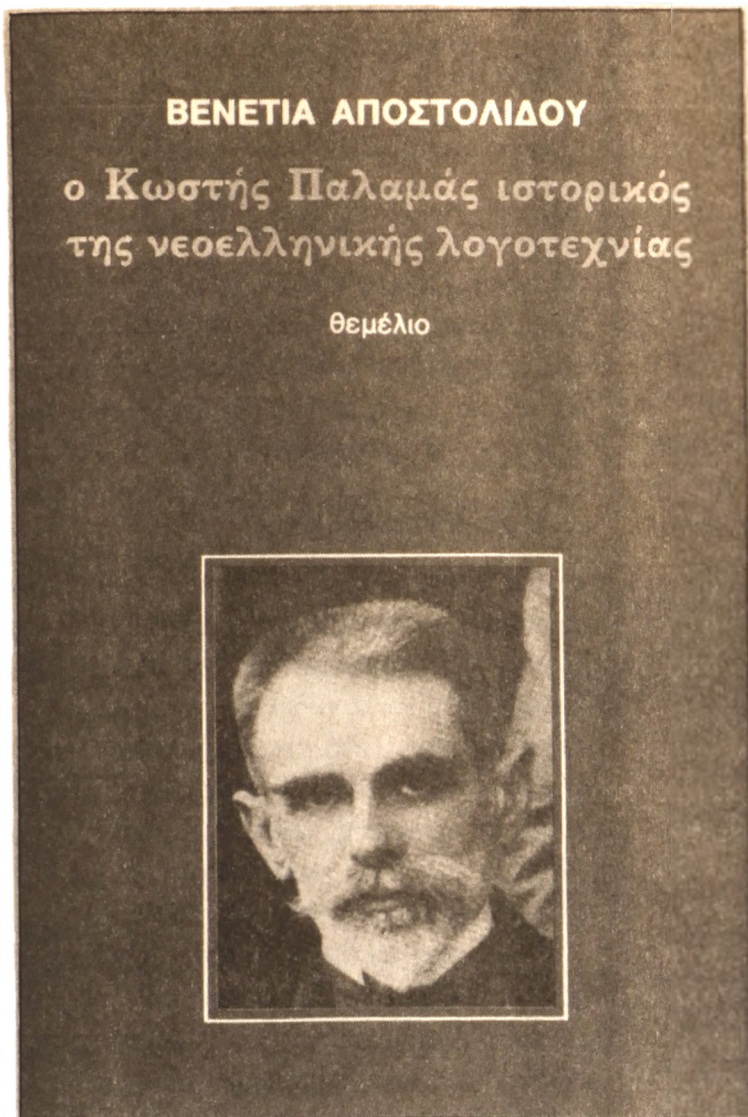
● Απόρροια αυτής της προσέγγισης, άλλωστε, φαίνεται ότι είναι και η εξασφάλιση άδειας λειτουργίας τηλεοπτικού σταθμού από το Sky. Αυτή τη φορά, όμως, γίνονται αργά μα σταθερά βήματα. Πρώτο βήμα του νέου σταθμού, η παραγωγή προγραμμάτων που προβάλλονται από το Mega Channel. Πρώτο πρόγραμμα αυτής της «εκπαιδευτικής» συνεργασίας, η εκπομπή του Γ. Μητσικώστα που προβάλλεται από το κανάλι το γουήκ-εντ.

● Ο ελληνικός τύπος δεν είναι μόνον αυτός που ξεφυλλίζουμε στα σπίτια μας ή παρατηρούμε αναρτημένο στα περίπτερα. Ελληνικός τύπος είναι επίσης μια εφημεριδούλα που λέγεται «Λαϊκό Βήμα», εκδίδεται στο Αργυρόκαστρο περίπου 50 χρόνια τώρα και ήταν η μόνη ελληνική φωνή στο καθεστώς Χότζα. Αυτή η εφημερίδα περνά πολύ δύσκολες ώρες. Έπεσε σε χέρια ανεύθυνα και όλο το συντακτικό της προσωπικό —που το αποτελούν οι δημοσιογράφοι Θανάσης Σούτζιος, Ανδρέας Ζαρμπαλάς, Βασ. Παππάς, Βαγγ. Ζαφειράτης, Μιχ. Νάτσης και Ζήσος

Λούτσης— προσπαθεί να συνεχίσει τη μοναδική φωνή της Βορείου Ηπείρου. Επειδή το ελληνικό κράτος αδιαφορεί, η ΕΣΗΕΑ και όλοι οι δημοσιογράφοι πρέπει να τους συντρέξουν. Δίνουμε ένα τηλέφωνο στο Αργυρόκαστρο: 00355-726-2544. Όλοι πρέπει να τους ενισχύσουμε. Με χρήματα, με συνεργασίες, με κάθε είδους συνδρομή.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΘΕΜΕΛΙΟ • ΣΟΛΩΝΟΣ 84 • ΤΗΛ. 3608180
Μόλις κυκλοφόρησαν

1. Βενετία Αποστολίδου
Ο Κωστής Παλαμάς, Ιστορικός της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας.
2. Π.Κ. Ιωακειμίδης
Η Ευρώπη σε αναζήτηση νέας αρχιτεκτονικής. Η πορεία προς την Ευρωπαϊκή Ένωση και η Ελλάδα
3. Χρήστος Λυριντζής
Το τέλος των τζακιών Κοινωνία και Πολιτική στην Αχαΐα του 19ου αιώνα.

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ ΓΙΑ ΤΑ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΑ

ΔΑΝΑΟΣ • ΚΕΝΤΡΟ ΠΡΟΒΟΛΗΣ ΚΑΙ ΔΙΑΚΙΝΗΣΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ • ΜΑΥΡΟΜΙΧΑΛΗ 64

Προς το ώριμο «Πράσινο», ή το πρώιμο «Κόκκινο - Πράσινο»;

του Ν. Καίσαρη

Μετά από την αποτυχημένη προσπάθεια για την ίδρυση της «Ομοσπονδίας Οικολογικών και Εναλλακτικών Οργανώσεων» (ΟΟΕΟ), ο οικολογικός χώρος σαν πολιτική έκφραση δεν είναι πια αυτός που γνωρίζαμε τα τρία τελευταία χρόνια. Μια μικρή ομάδα κυρίως από το χώρο της εξωκοινοβουλευτικής αριστεράς φαίνεται αποφασισμένη να διατηρήσει τον —χωρίς πλέον ουσιαστικό περιεχόμενο— τίτλο της Ομοσπονδίας. Παράλληλα στο πραγματικό κενό που δημιουργήθηκε, προβάλλουν και το τμήμα εκείνο του διαλυμένου ΚΚΕ εσ. - Α/Α που θέλει το κομμουνιστικό να συγκατοικεί με το οικολογικό και ο Συνασπισμός που, μπροστά στο ιδρυτικό του συνέδριο, αναζητά συμμαχίες ή και προσχωρήσεις ικανές να αιτιολογήσουν και κάποιο οικολογικό πρόσθημα στο δικό του τίτλο.

Αναρωτιέται, λοιπόν, κανείς αν στο άμεσο μέλλον θα υπάρξει αυτόνομος «πράσινος» πολιτικός φορέας ή αν κάτω από την πίεση του στριμωγμένου αλλά έμπειρου πολιτικά «Κόκκινου» θα επιλεγεί αυτό που αρκετοί στην Ευρώπη και στην Ελλάδα θεωρούν επόμενο βήμα, δηλαδή τη συνένωση, με κάποιο τρόπο, του «Πράσινου» με το «Κόκκινο».

Το ερώτημα αυτό απασχόλησε σημαντικό αριθμό «Πρασίνων», οι οποίοι συναντήθηκαν το διήμερο 23/24 Μαΐου και που στην πραγματικότητα αντιπροσώπευαν το πιο δυναμικό και πολυπληθές τμήμα των οικολογικών ομάδων και οργανώσεων, ιδιαίτερα της Αθήνας.

Παρότι, όμως, η απάντησή τους ήταν ομόφωνη στη διατύπωση πως «δεν μπορεί

να υπάρξει σκέψη για συνεργασίες με άλλες πολιτικές δυνάμεις πριν την ολοκλήρωση των χαρακτηριστικών του πράσινου κινήματος στην Ελλάδα», το τελικό γεγονός δεν θα είναι ανεξάρτητο από την επιτυχία της προσπάθειας που ανελήφθη για το «νέο ξεκίνημα των Οικολόγων Εναλλακτικών».

Άλλωστε, ούτε η επιλογή του τίτλου που αναφέρεται σαφώς στο πρώτο εκείνο αυτόνομο «γιουρούσι» των ευρωεκλογών είναι τυχαίος, μια και επικαλείται στοιχεία συνέχειας ενός αυτόνομου εγχειρήματος, ούτε ο τρόπος σύγκλισης της συνάντησης άφηne περιθώρια για διαφορετικές ερμηνείες.

Πράγματι, στη συνάντηση προσκλήθηκαν δρώντα στελέχη του οικολογικού κινήματος που συμμετείχαν στην τελευταία περίοδο της ΟΟΕΟ ή είχαν αποχωρήσει ακριβώς λόγω του ετερόκλητου των συμμετεχόντων σε αυτό τον οργανισμό.

Πολιτική πλατφόρμα

Το διήμερο αυτό που πιθανόν να αποτελέσει σημαντικό σταθμό για τις εξελίξεις στον οικολογικό χώρο, αποτελείτο από δύο ευδιάκριτα μέρη.

Στο πρώτο μέρος επιχειρήθηκε η οριοθέτηση μιας πολιτικής πλατφόρμας ικανής να οδηγήσει σε ένα συνέδριο του χώρου στα τέλη του φθινοπωριού.

Φαίνεται μάλιστα ότι οι εισηγήσεις των Μιχ. Μοδινού —ο οποίος απουσίαζε λόγω κωλύματος— Σπ. Παπασπηλιόπουλου και Γ. Σακιδώδη για την οικονομία και την ανάπτυξη περιέγραψαν και τα αποδεκτά όρια για το θέμα.

Εξάλλου, ιδιαίτερης αποδοχής έτυχαν οι εισηγήσεις του Γ. Παρασκευόπουλου «για μια οικολογική αντίληψη στις διεθνείς σχέσεις» και του Μιχ. Τρεμόπουλου για την «Ευρώπη και τις μειονότητες». Θα πρέπει να σημειωθεί ότι τα δύο τελευταία θέματα αποτελούσαν και το πλέον ευδιάκριτο μέρος των διαφορών με το τμήμα των Εναλλακτικών της ΟΟΕΟ. Της ίδιας περίπου υποδοχής έτυχαν και οι εισηγήσεις του Ν. Χρυσόγελλου και της Οργανωτικής Επιτροπής για τη στρατηγική και την τακτική του νέου φορέα καθώς και για τα οργανωτικά ζητήματα. Είναι ιδιαίτερα ενδιαφέρον ότι φάνηκε να προτιμάται η επιλογή της ομο-

σπονδίας περιφερειών έναντι της ομοσπονδίας ομάδων από το μεγαλύτερο αριθμό συμμετεχόντων, ενώ παρέμεινε σαν ερώτημα αν οι περιφέρειες θα είναι ενώσεις προσώπων ή και ομάδων.

...και δυσκολίες

Αν όμως όλα αυτά αναδίδουν μια ατμόσφαιρα θετικής εξέλιξης, παραμένουν δυσκολίες που ήταν εμφανείς και στη συνάντηση. Πρώτα απ' όλα η χαμηλή συμμετοχή προσκεκλημένων από την υπόλοιπη —πλην Αθηνών— Ελλάδα η οποία μέχρι στιγμής είναι αδιευκρίνιστη, δεδομένου ότι η συμμετοχή είχε τον ίδιο χαρακτήρα και στις τελευταίες συναντήσεις της ΟΟΕΟ.

Αλλά και οι διαφορετικές απόψεις για το χειρισμό θεμάτων που αφορούν το διαζύγιο με τους Εναλλακτικούς: δεδομένης της επιμονής τους να χρησιμοποιούν τον ψευδεπίγραφο πλέον τίτλο της Ομοσπονδίας, υπολογίζοντας σε αδρανειακά φαινόμενα εκλογικιστικού χαρακτήρα ή και σε ευκαιριακές συμπράξεις που αυτόματα θα χρεώνονται σε όλους όσοι μετείχαν στην ΟΟΕΟ, το πρόβλημα προμηνύει και πιθανές δικαστικές διαπομπεύσεις που δεν αντέχει το προφίλ του οικολογικού χώρου.

Την κατάσταση αυτή επιβαρύνει και η ευνοϊκή —για διάφορους λόγους— στάση της σημερινής βουλευτού κ. Ιατροπούλου η οποία μάλιστα προσπάθησε με ανακοίνωσή της να αποτρέψει το ναυάγιο του τρίτου μέρους του συνεδρίου της ΟΟΕΟ, που αποφάσισε και την παράταση της χρονικής διάρκειας της βουλευτικής της θητείας.

Δικαίως λοιπόν πιστεύεται πως η νέα επιτροπή που εκλέχτηκε με εντολή να οργανώσει το συνέδριο και να εκδώσει εσωτερικό έντυπο πληροφόρησης —την «Οικοπληροφόρηση»— δεν θα έχει πολύ εύκολη δουλειά.

Φαίνεται πως στους Αν. Ανδρεαδάκη, Μ. Βασιλόπουλο, Ν. Καίσαρη, Θ. Παπακωσταντίνου, Κ. Προκάκη, Σπ. Σγούρο, Π. Τακόπουλο, Μιχ. Τζιώτη και Βαγ. Στογιάννη, μαζί και σε όσους άλλους εκλεγούν στις περιφερειακές συσκέψεις, έπεσε ο κλήρος να οργανώσουν το συνέδριο του «ώριμου Πράσινου». Αλλιώς ο δρόμος για το «πρώιμο Κόκκινο - Πράσινο» είναι ανοιχτός. □

ΓΙΑ ΕΥΧΑΡΙΣΤΟ ΚΑΙ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΟ ΚΑΛΟΚΑΙΡΙ
ΒΙΒΛΙΑ ΓΙΑ ΠΑΙΔΙΑ
ΒΙΒΛΙΑ ΓΙΑ ΤΙΣ ΔΙΑΚΟΠΕΣ
Από τις ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗ

ΓΙΑ ΠΑΙΔΙΑ ΠΟΥ ΕΧΟΥΝ ΤΕΛΕΙΩΣΕΙ ΤΟ ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΟ

- Παιχνίδια για έξυπνα Σνόρκελ
- Παρατηρώ και χρωματίζω
 - Παίζω με τα χρώματα
 - Συγκρίνω και σχεδιάζω
 - Παίζω με τα σχήματα
- Το βιβλίο των διακοπών μου (Παίζω και μαθαίνω)

ΓΙΑ ΠΑΙΔΙΑ ΠΟΥ ΕΧΟΥΝ ΤΕΛΕΙΩΣΕΙ ΤΗΝ Α' ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

- Παιχνίδια με μυστήριο
- Παιχνίδια με τελίτσες
- Το βιβλίο των διακοπών μου (Παίζω και μαθαίνω)

ΓΙΑ ΠΑΙΔΙΑ ΠΟΥ ΕΧΟΥΝ ΤΕΛΕΙΩΣΕΙ ΤΗ Β' ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

- Παιχνίδια στο αυτοκίνητο
- Παιχνίδια με χρώματα
- Το βιβλίο των διακοπών μου (Παίζω και μαθαίνω)

ΓΙΑ ΠΑΙΔΙΑ ΠΟΥ ΕΧΟΥΝ ΤΕΛΕΙΩΣΕΙ ΤΗΝ Γ' ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

- Αξέχαστες διακοπές
- Το βιβλίο των διακοπών μου (Παίζω και μαθαίνω)

ΓΙΑ ΠΑΙΔΙΑ ΠΟΥ ΕΧΟΥΝ ΤΕΛΕΙΩΣΕΙ ΤΗΝ Δ' ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

- Μεγάλα παιχνίδια
- Το βιβλίο των διακοπών μου (Παίζω και μαθαίνω)

ΓΙΑ ΠΑΙΔΙΑ ΠΟΥ ΕΧΟΥΝ ΤΕΛΕΙΩΣΕΙ ΤΗΝ Ε' ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

- Παιχνίδια στο ταξίδι
- Παιχνίδια στον αέρα
- Το βιβλίο των διακοπών μου (Παίζω και μαθαίνω)

ΓΙΑ ΠΑΙΔΙΑ ΠΟΥ ΕΧΟΥΝ ΤΕΛΕΙΩΣΕΙ ΤΗΝ ΣΤ' ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

- Επιστημονικά και μαγικά τρικ
- Επιστημονικά παράδοξα
- Το βιβλίο των διακοπών μου (Παίζω και μαθαίνω)

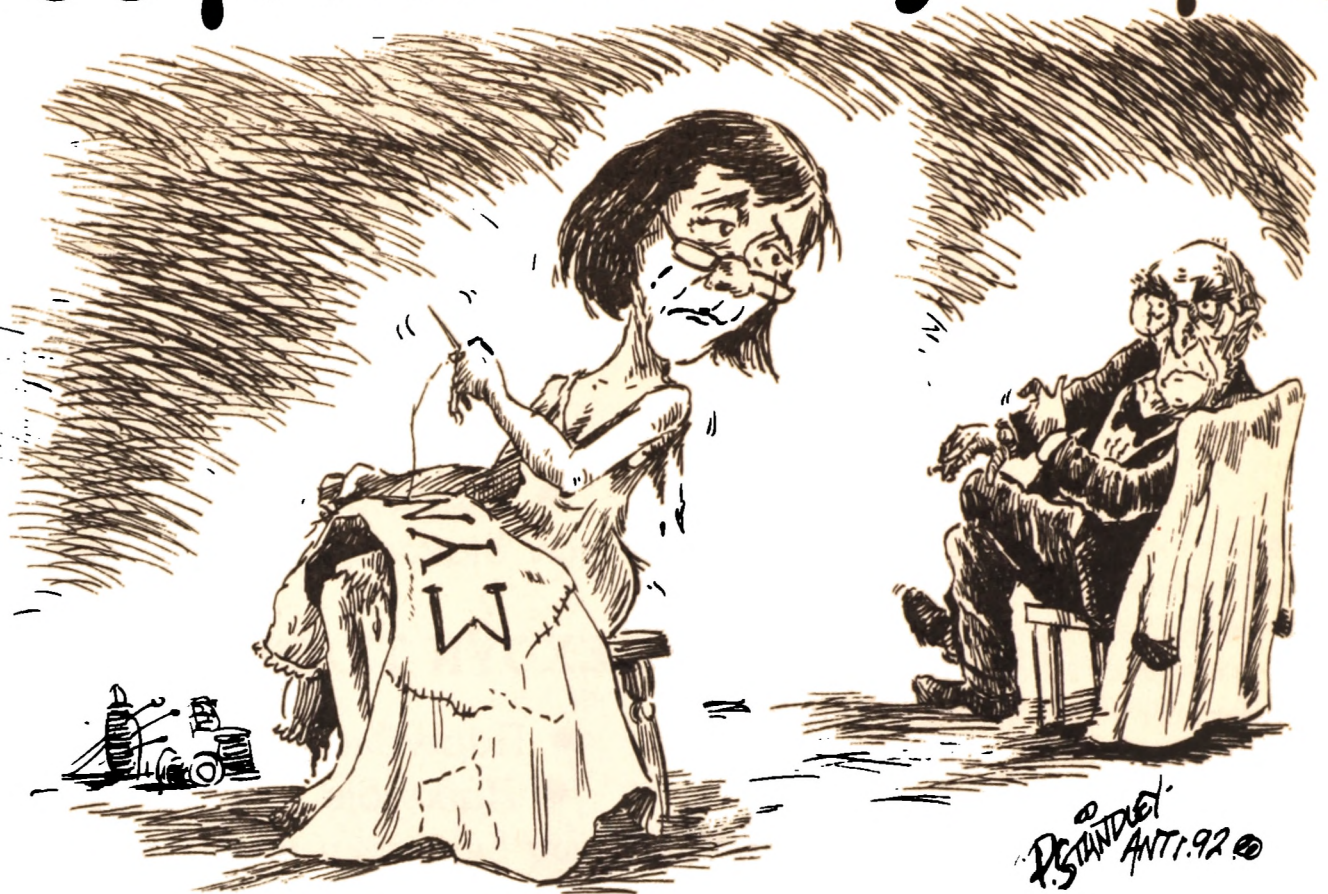
ΖΗΤΗΣΤΕ ΤΑ ΣΤΑ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΑ

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ: ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗ, Ζ. ΠΗΓΗΣ 3, 106 78 ΑΘΗΝΑ, ΤΗΛ.: 360.32.34 — 360.13.31

Με τους «συγκλιτικούς» προς

Ποια εναλλακτική κυβέρνηση κατά τη γνώμη σας στις σημερινές συνθήκες πρέπει να προβάλλει και να διεκδικεί ο ΣΥΝ;

- Οικουμενική κυβέρνηση;
- Κυβέρνηση συνεργασίας των δυνάμεων που επιδιώκουν τον προοδευτικό εκσυγχρονισμό;
- Καμιά κυβερνητική πρόταση γιατί δεν υπάρχουν οι προϋποθέσεις;

Αυτό είναι ένα από τα 27 ερωτήματα του ερωτηματολογίου που απεστάλη ταχυδρομικώς στα μέλη του Συνασπισμού και τα οποία κλήθηκαν να απαντήσουν μέχρι τις 12 Ιουνίου, δηλαδή λίγες μέρες πριν από την έναρξη του συνεδρίου της παράταξης. Οι απαντήσεις θα βοηθήσουν την ηγεσία του Συνασπισμού να μορφώσει άποψη σχετικά με το τι θέλει η βάση, με το πώς απαντά στο μείζον ερώτημα των πολιτικών συμμαχιών που φαίνεται να ταλανίζει τη Θεμιστοκλέους και να προκαλεί ισχυρές εντάσεις και δημόσιες συγκρούσεις από τις οποίες δεν λείπουν και τα «χτυπήματα κάτω από τη ζώνη».

Αν θελήσουμε να προβλέψουμε τις αποκρίσεις των μελών του Συνασπισμού στο προαναφερθέν ερώτημα δεν θα είμαστε μακριά από την πραγματικότητα αν πούμε πως η πρώτη εκδοχή (οικουμενική) δεν θα συγκεντρώσει παρά τις προτιμήσεις ευάριθμων μελών. Το σχήμα αυτό δοκιμάστηκε, πριν από λίγο καιρό και απέτυχε παταγωδώς, όχι φυσικά με ευθύνη του Συνασπισμού. Οι οπαδοί των διακομματικών κυβερνητικών λύσεων όποτε διατύπωσαν παρόμοιες απόψεις αντιμετώπιστηκαν από όλα τα κόμματα με σκωπτικότητα ή, στην καλύτερη των περιπτώσεων, με αδιαφορία. Ειδικότερα στο Συνασπισμό εκείνοι που ερωτοτροπούσαν με την ιδέα των οικουμενικών λύσεων θεωρούνται εκτός κλίματος, εκτός εποχής, ενώ δεν απουσιάζουν και οι κριτικές που τους αποδίδουν σκοπιμότητα. Χαρακτηρίζονται «οικόσιτοι του πολιτικού συστήματος» γιατί το αντιλαμβάνονται ως

ένα ενιαίο όλο που δεν χρειάζεται να ανατραπεί —άρα λογικές ρήξεων είναι αποβλητές— αλλά να επιδιορθωθεί. Μέσα στο πλαίσιο αυτό, το πλήρως απο-ιδεολογικοποιημένο, αναβαθμίζεται ο ρόλος των τεχνοκρατών, των τεχνικών της πολιτικής και των θιασωτών της «ταξικής ειρήνης». Δηλαδή ο δικός τους ρόλος.

Αν τα πράγματα είναι απλά για την περίπτωση της οικουμενικής γίνονται σύνθετα για τις δύο άλλες κατευθύνσεις. Τόσο οι οπαδοί της συνεργασίας με το ΠΑΣΟΚ, όσο κι αυτοί που εμμένουν, στην πάση θυσία καταγραφή του αυτόνομου στίγματος του Συνασπισμού, καταλαμβάνουν θέσεις μάχης και ετοιμάζονται για την κορυφαία και για πολλούς μοιραία, για τη συνοχή της παράταξης, σύγκρουση. Ήδη γίνονται οι πρώτες αναγνωριστικές βολές για να μετρηθεί η δύναμη, η αντοχή και η εμβέλεια του «εχθρού». Και το ένα και το άλλο αντίπαλα ρεύματα πιστεύουν ότι συσπειρώνουν την πλειοψηφία των μελών της βάσης αλλά μάλλον λογαριάζουν ερήμην της, αφού μέχρι τώρα δεν υπάρχει κάποια ένδειξη για τις διαθέσεις της. Η πρώτη και εν πολλοίς ασφαλής μέτρηση θα προκύψει από το ερωτηματολόγιο. Πάντως το παιχνίδι ή, αν θέλετε, η διελκυστίνδα θα παιχτεί και στο επίπεδο των εντυπώσεων. Και ως γνωστόν τις εντυπώσεις, τη σήμερον ημέρα, δημιουργούν τα πάσης φύσεως μέσα ενημέρωσης. Έτσι όποιοι έχουν τις καλύτερες προσβάσεις σε αυτά θα κατισχύσουν και θα επηρεάσουν τα μέλη της παράταξης. Η διαφήμιση και ο αντίποδάς της, η συκοφάντηση προσώπων

και αντιλήψεων, θα πρωταγωνιστήσουν.

Στο υπονομευμένο έδαφος που προσφέρουν τα μέσα ενημέρωσης «οι συγκλιτικοί» και «οι αντισυγκλιτικοί» (οι όροι χρησιμοποιήθηκαν από μέλος της Κεντρικής Πολιτικής Επιτροπής και έκτοτε υιοθετήθηκαν, για τη συννενόηση από τον Τύπο) διασταυρώνουν τα ξίφη τους και διαμορφώνουν, εξ' αντανακλάσεως, τους συσχετισμούς στο εσωτερικό της παράταξης (κατά κανόνα οι αριστεροί πολίτες είναι εφημεριδοφάγοι). Στον αγώνα αυτό σημειώνονται πρόσκαιρες ήττες και νίκες. Το τελευταίο διάστημα οι εραστές της συνεργασίας με το ΠΑΣΟΚ κατήγαγαν θρίαμβο αφού κατάφεραν να προσελκύσουν και την πρόεδρο του Συνασπισμού Μ. Δαμανάκη η οποία έδειχνε αποστασιοποιημένη από τα τεκταινόμενα και περιοριζόταν στη μίζερη θέση του διαιτητή.

Με τη συνέντευξή της στο «Έθνος της Κυριακής» (24/5) δεν πλειοδότησε φυσικά έναντι του Μίμη Ανδρουλάκη, ο οποίος στην κοινή συνέντευξη με τον Θ. Πάγκαλο στην «Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία» έφτασε στο σημείο να προτείνει συγκρότηση ομάδων εργασίας ΠΑΣΟΚ-ΣΥΝ, αλλά τοποθετήθηκε, για πρώτη φορά, ανοιχτά και καθαρά υπέρ της συνεργασίας, βγαίνοντας από τον άχαρο ρόλο που οι κομματικές συνθήκες της είχαν επιβάλλει. Άφησε, με άλλα λόγια, τις μεσοβέζικες θέσεις και τις στρεψόδικες απόψεις που διατύπωνε χάριν της ενότητάς και προδιέγραψε με σαφήνεια τις προϋποθέσεις και όχι τους όρους όπως θα ήθελαν ορισμένοι (λες και μιλάμε για σύμβαση μεταξύ νικητή και ηττημένου) για μια κοινή

ην ομηρία

του Τάσου Παππά

Γραφτείτε συνδρομητές στο ΑΝΤΙ

πορεία μεταξύ ΠΑΣΟΚ και Συνασπισμού.

Χωρίς να παραβιάζει το πνεύμα των συλλογικών αποφάσεων της παράταξής της, η κ. Δαμανάκη αρνήθηκε να συνεχίσει να ασκεί τα καθήκοντά της με τέτοιο τρόπο που και την προσωπικότητά της υποβάθμιζε και την εξουσία της έθετε εν αμφιβόλω, αφού στο κενό που δημιουργούσε η απουσία συντεταγμένης πολιτικής από τη μεριά της, αναπτύσσονταν οι ηγεμονικές φιλοδοξίες άλλων παραγόντων.

Σε γενικές γραμμές αυτό που συνάγεται από την αντιπαράθεση των δύο πόλων στο Συνασπισμό είναι πως δεν υπάρχουν πλέον περιθώρια διαφυγής από την πραγματικότητα στο θέμα των πολιτικών συμμαχιών. Ή το συνέδριο θα απαντήσει με διαύγεια ότι θέλει τη συνεργασία και θα αποφασίσει με ποιο τρόπο θα την προτείνει ή θα επιλέξει το δρόμο της μη συμμετοχής σε κυβερνητικές θέσεις και κατ' ανάγκη θα υποχρεωθεί να επεξεργαστεί και να εκπονήσει μια πολιτική που θα αποτρέπει το ενδεχόμενο της δραματικής συρρίκνωσης των δυνάμεων της Αρι-

στεράς. Η πρώτη επιλογή μπορεί να οδηγήσει στην ομηρία. Η δεύτερη στην κοινοβουλευτική εξαφάνιση. Στην πολιτική όμως διακρίνονται αυτοί που τολμούν...

Είναι πολύ πιθανόν αυτή η συζήτηση στο Συνασπισμό να γίνεται στο κενό. Το ΠΑΣΟΚ επισήμως δεν έχει απαντήσει —στελέχη του μόνο τάσσονται υπέρ ή κατά της συνεργασίας. Ο «καθ' ύλην αρμόδιος», όμως, ο Ανδρέας Παπανδρέου, θεάται χωρίς να μιλά. Άλλοι ερμηνεύουν τη σιωπή του ως συγκρατημένη αποδοχή της ιδέας της συνεργασίας. «αλλιώς», λένε, «θα μάζευε τα λουριά». Άλλοι ανασύρουν στην επιφάνεια τον κλασικό Παναγνδρέου, τον πολιτικό των ευφών χειρισμών που αποκοιμίζει τον υποψήφιο συνεταιρο ή θύμα για να μειώσει τις άμυνές του και την κατάλληλη στιγμή χτυπά και λεηλατεί: «γιατί υπογραμμίζουν να θέλει συμμάχους τώρα που βαδίζει ακάθεκτος για την αυτοδυναμία. Βέβαια δεν θα πει όχι σε προσχωρήσεις στελεχών του Συνασπισμού».

Ένα νέο - παλιό σχήμα

«Το συνέδριο αποφάσισε με μεγάλη πλειοψηφία ότι ολοκληρώθηκε η φάση της κομμουνιστικής ανανέωσης, όπως αυτή εκφράστηκε ιδιαίτερα από το ΚΚΕ εσ. αρχικά και το ΚΚΕ εσ. Α/Α στη συνέχεια και ενέκρινε το νέο τίτλο "Ανανεωτική Κομμουνιστική και Οικολογική Αριστερά"».

Με αυτό το λιτό τρόπο «ενταφιάστηκε» μια προσπάθεια και ετέθησαν τα θεμέλια για την έναρξη μιας νέας απόπειρας στο άλυτο πολιτικά και ιδεολογικά περιβάλλον. Πέντε χρόνια άντεξε το εγχείρημα. Αντιστάθηκε στο παλιρροϊκό κύμα που προκάλεσε η ίδρυση του Συνασπισμού. Αντιστάθηκε στις ευκολίες του αριστεριστικού χώρου που θυμόταν την ενότητα της αντικαθεστωτικής αριστεράς πριν από κάθε εκλογική αναμέτρηση για να την ξεχάσει αμέσως μετά, κάτω από το βάρος των δυσμενών αποτελεσμάτων και να περιπέσει εκ νέου στο βολικό υποκειμενισμό του. Αντιστάθηκε ακόμη στις πλαγιοσκοπήσεις του Συνασπισμού ο οποίος το τελευταίο διάστημα με κάθε τρόπο επεδίωκε την αφομοίωση του

ΚΚΕ εσ. Α/Α, είτε απευθείας είτε μέσω μετωπικών σχημάτων τύπου «Φόρουμ».

Η σημερινή μετεξέλιξη δεν έγινε χωρίς απώλειες. Στελέχη του όπως ο Ν. Βούτσης, ο Ν. Καϊμάκης κ.ά. δεν προσχώρησαν στο νέο κόμμα και διερευνούν τη δυνατότητα να συναντηθούν με αριστερές δυνάμεις που κινούνται, αυτή την περίοδο, εντός του Συνασπισμού. Μοιραία και άλλοι, στο μέλλον, θα βαδίζουν στα ίδια «χνάρια». Μοιραία, ορισμένοι, θα απογοητευθούν και θα επιλέξουν το δρόμο της ιδιώτευσης, αλλά θα είναι πάντοτε έτοιμοι να συνεισφέρουν σε κάποια άλλη προσπάθεια που θα εξασφαλίζει στοιχειωδώς τα εχέγγυα για μια αξιοπρεπή παρουσία.

Επικήδειος λοιπόν ή γεννητούρια; Κρατάμε την κατακλείδα του άρθρου του Γιάννη Μπανιά στην «Εποχή» στις 24 Μαΐου: «Εάν κινηθούμε με φαντασία, επιμονή και με ανοιχτό νου, είναι βέβαιο ότι πολύ σύντομα θα συναντηθούμε με ευρύτερες δυνάμεις».

Τ.Π.

ΟΙΚΟΤΟΠΙΑ

Διμηνιαία έκδοση για το περιβάλλον και την πολιτική οικολογία
τεύχος 18, Ιούνιος '92 400 σελ.

Παγκόσμια
Διάσκεψη
για τη Γη

Το Δέλτα
του Αξιού

Λειψυδρία

Βιοτεχνολογία

Φυτικές βαφές

Ευρωπαϊκή Κοινότητα και
Περιβάλλον

Μια άγνωστη χώρα
με αθέτατο μέλλον
Βοσνία-Ερζεγοβίνη

τεύχος 18,

Ιούνιος 1992

Παγκόσμια Διάσκεψη για τη Γη της Μαρίας Κα-
στρίτσανακη ● Πώς να συμφιλιώσουμε την οικο-
λογία με την ευημερία του Ignacy Sachs ● Ο εξ-
τρεμισμός του Κέντρου του Γιώργου Ριτζούλη ●
Το "ουτοπικό" στοιχείο στην πολιτική οικολογία
του Γιώργου Μπλιώνη ● Το τέλος της ελπίδας
της Ελένης Ανδρικοπούλου ● Η πολιτική της
Ευρωπαϊκής Κοινότητας για τους υγρότοπους
του Ivan Rudd ● Διαρθρωτικά Ταμεία και Περι-
βάλλον του Σταύρου Υφαντή ● Δέλτα Αλιάκ-
μονα-Λουδία-Αξιού του Γιώργου Μπλιώνη ●
Λειψυδρία του Μανώλη Γλέζου ● Το ολοκαύτωμα
για τη δυτική είσοδο του Αλέξανδρου Παπάζο-
γλου ● Χρώμα και Φύση, ένας οδηγός για τη
χρήση φυτικών βαφών της Νέτας Γαζίλα ●
Βιοτεχνολογία: νεοπλασίες που ζητούν τη νομική
τους κατοχύρωση της Κατερίνας Τσαουσίδου ●
Η Πολιτική των Λέξεων του Κωνσταντίνου Κα-
τσουρού ● Βαλκάνια χωρίς στρατούς: μια ουτο-
πία; του Ζόραν Όστριτς ● Βοσνία-Ερζεγοβίνη,
μια άγνωστη χώρα με αθέτατο μέλλον του Άντε
Μάρκοβιτς ● Οικολογική Εναλλακτική Μουσική
του Σάκη Παπαδημητρίου ● Η ποίηση του Πάουλ
Τσέλαν της Ιωάννας Αβραμίδου & της Κατερίνας
Τσαουσίδου ● και όπως πάντα: περιβαλλοντική
εκπαίδευση ● Οικοτοπία της περιφέρειας

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ

ΑΘΗΝΑ: βιβλιοπωλείο Κομμούνα, Θεμιστοκλέους 37,
τηλ. (01) 3602.644

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ: Κέντρο του βιβλίου, Λασσάνη 8,
τηλ. (031) 237.463

Παλιό και γνωστό το πρόβλημα... Αλλά ποιος θα αποφασίσει;

του Αλ. Βυζάντιου

Τώρα τελευταία στην Ελλάδα έχουν γίνει πολύ της μόδας τα «πορίσματα» και οι «προτάσεις».

Η κυβέρνηση μπροστά σε ένα σωρό αδιέξοδα, που τα βρήκε μεν αλλά που τα πολλαπλασίασε δε, και μην βρίσκοντας λύσεις, αναθέτει σε διάφορες επιτροπές να συντάξουν πορίσματα και προτάσεις. Η δημοσιοποίηση των προτάσεων αυτών δημιουργεί σωρεία αντιδράσεων, η κυβέρνηση ανακοινώνει ότι δεν δεσμεύεται από τις προτάσεις αυτές και στη συνέχεια δεν γίνεται τίποτα ή σχεδόν τίποτα. Συνήθως όταν γίνεται κάτι αφορά τους λιγότερο ευνοούμενους κατοίκους αυτής της χώρας.

Ας πάρουμε σαν παράδειγμα το ασφαλιστικό —μέγα— πρόβλημα. Η κυβέρνηση αναθέτει στην «Επιτροπή Φακιολά» να της προτείνει μέτρα αναμόρφωσης του ασφαλιστικού μας συστήματος, το οποίο όχι απλώς νοσεί αλλά ψυχορραγεί. Η επιτροπή υποβάλλει τις προτάσεις της, ξεσηκώνεται θύελλα διαμαρτυριών, η κυβέρνηση λέει «δεν δεσμεύεται»... το καλοκαίρι πλησιάζει... το φθινόπωρο βλέπουμε... Στο μεταξύ, οι πάντες ανησυχούν, θεωρούν ότι θίγονται (είτε θίγονται είτε όχι) και η ζωή συνεχίζεται...

Κατ' αρχάς δεν μπορούμε να ξεφύγουμε από τον πειρασμό να επαναλάβουμε ορισμένα γνωστά πράγματα. Και πρώτα από όλα ότι ο ασφαλιστικός τομέας έχει ένα έλλειμμα ύψους 1,5 τρισεκατομμυρίου δραχμών. Θα ξεφύγουμε όμως από τον πειρασμό να αναφερθούμε στο «τις πταίει;». Και αυτό διότι σε τελευταία ανάλυση θα πρέπει κάποτε να μην ρίχνουμε συνέχεια τα βάρη στους προηγούμενους, αλλά να αναζητούμε το τι πρέπει να γίνει. Έχουμε λοιπόν ένα τεράστιο έλλειμμα και 550.000 περίπου αναπηρικές συντάξεις. Η σχέση αναπηρικών προς τις κανονικές συντάξεις είναι μοναδική στον κόσμο. Όσο για τους συνταξιούχους προς τους εργαζομένους η σχέση αυτή είναι 4

προς 7. Να λοιπόν το πρόβλημα.

Πώς λύνεται; Πρώτα - πρώτα για να λυθεί αυτό το πρόβλημα χρειάζεται διάλογος, που όμως η κυβέρνηση δεν φαίνεται καθόλου διατεθειμένη να τον αρχίσει. Και χρειάζεται διάλογος διότι ούτε το πρόβλημα είναι καινούριο, ούτε είναι η πρώτη κυβέρνηση που αποφασίζει (ή «αποφασίζει») να το λύσει. Υπάρχουν δεκάδες «πορίσματα» και «προτάσεις» πανεπιστημιακών φορέων, κρατικών ερευνητικών ιδρυμάτων (ΚΕΠΕ) και άλλων που αναφέρονται στο πρόβλημα. Άρα γιατί πρέπει να συστήνονται κάθε τόσο επιτροπές για να μας λένε τα ίδια γνωστά πράγματα; Θυμίζουμε ότι από το 1985, όταν η ΝΔ ήταν ακόμα αξιωματική αντιπολίτευση, είχε κάνει τις προτάσεις της για το ασφαλιστικό, ενώ τον Απρίλιο του 1990 η έκθεση της Επιτροπής Αγγελόπουλου «Για την σταθεροποίηση και ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας» ανέφερε μεταξύ άλλων ότι πρέπει να καθιερωθούν αυστηροί όροι για τη χορήγηση συντάξεων αναπηρίας. Επίσης ότι οι συντάξεις του ΙΚΑ θα πρέπει να υπολογίζονται με βάση τις αποδοχές της τελευταίας πενταετίας και ότι χρειάζεται αναθεώρηση των όρων παραγωγής στην κατηγορία των βαρέων και ανθυγιεινών επαγγελματιών. Γνωστά δηλαδή πράγματα. Γνωστά από τον καιρό της μεταπολίτευσης. Τι έγινε από τότε; Τίποτα. Επανερχόμαστε στα ίδια και στα ίδια, χρόνια τώρα.

Ακόμα και τώρα η «Επιτροπή Φακιολά», πολλά στοιχεία του πορίσματος της οποίας τα συναντάμε στο άλλο πόρισμα της «Επιτροπής Παυλόπουλου», δεν βάζει «το μαχαίρι στο κόκκαλο» και ας μην το ομολογεί κανείς.

Κι αυτό γιατί τη λύση στο πρόβλημα την αναβάλλει. Αναφέρεται συνέχεια σε «σταδιακές λύσεις», λύσεις πενταετίας κ.λπ., ενώ το πρόβλημα είναι τώρα, εδώ, μπροστά μας, τεράστιο και επικίνδυνο.

Και αντί να προταθεί η επίλυση του προβλήματος «από χθες», γίνονται προτάσεις για πολλά χρόνια μετά. Όλα φυσικά τα προηγούμενα θα μπορούσαν να αποτελέσουν μια παρένθεση, αφού έτσι κι αλλιώς οι επιτροπές προτείνουν και οι κυβερνήσεις δεν δεσμεύονται...

Το βάρος των αλλαγών το φέρει φυσικά η κυβέρνηση η οποία εδώ και δύο χρόνια αναφέρεται στα προβλήματα και τα επανα-

λαμβάνει κατά τρόπο μονότονο, χωρίς να παίρνει τα απαραίτητα ριζοσπαστικά και αμέσου εφαρμογής μέτρα για να λυθούν τα προβλήματα. Για παράδειγμα πόσες φορές έχει επαναληφθεί ότι θα επανεξεταστούν οι περιπτώσεις των βαρέων και ανθυγιεινών επαγγελματιών; Πόσες φορές ότι οι αναπηρικές συντάξεις δεν είναι ούτε οι μισές πραγματικές από όσες χορηγούνται; Πόσες φορές ότι οι συντάξεις πάνω από ένα όριο θα «παγώσουν»;

Και ακόμα. Πόσες φορές ότι η «πολυφαρμακία» δίνει και παίρνει; Ή ότι τα νοσήλια είναι χαμηλά και οι κρατήσεις περιορισμένες;

Συμπέρασμα. Όλα όσα παρουσιάζονται και λέγονται είναι γνωστά σε όλους. Εκείνο που χρειάζεται είναι οι λύσεις.

Αυτή είναι η μια πλευρά του νομίσματος. Η άλλη όψη είναι τι φταίνει όλοι, για να την πληρώνουν όλοι, ενώ το ασφαλιστικό πρόβλημα οφείλεται σε λίγους ή τουλάχιστον σε μερικούς. Και πρώτα - πρώτα, αν έχουν πέσει έξω τα ταμεία φταίνει οι ιθύνοντες και οι διοικητές τους και στη συνέχεια όσοι χορήγησαν και όσοι πήραν παράνομα ή παράτυπα συντάξεις αναπηρικές ή βαρέων και ανθυγιεινών επαγγελματιών. Οι υπόλοιποι τι φταίνει;

Αλλά υπάρχει και κάτι άλλο για το οποίο αποφεύγουμε να μιλάμε. Οι πάντες προτείνουν αύξηση των ορίων συνταξιοδότησης γιατί, λένε, στην Ευρώπη τα όρια είναι παραπάνω και πρέπει να προσαρμοστούμε. Κατ' αρχάς κανείς δεν μας υποχρεώνει να ακολουθήσουμε τα όσα γίνονται στα άλλα κράτη της Ευρώπης και ειδικότερα της ΕΟΚ. Και κατά δεύτερον τα όρια συνταξιοδότησης συνδέονται και με τα όρια μέσου όρου ζωής. Στην Ελλάδα ο μέσος όρος ζωής είναι χαμηλότερος από ότι στα δυτικοευρωπαϊκά κράτη και τα κράτη της Σκανδιναβίας. Αν ακολουθήσουμε το τι γίνεται εκεί τότε οι συντάξεις θα χορηγούνται μετά θάνατο. Και μην μου πείτε ότι αυτό που αναφέραμε είναι «μακάβριο» γιατί τότε αυτό που θα εφαρμοστεί πώς θα το ονομάσουμε;

Το μέγα πρόβλημα, το ασφαλιστικό, δεν εξαντλείται φυσικά μέσα σε λίγες γραμμές. Αλλά εκείνο που εξαντλείται είναι αναμφίβολα η υπομονή του κόσμου που όλο και ακούει προτάσεις και πορίσματα και τίποτα δεν λύνεται... □

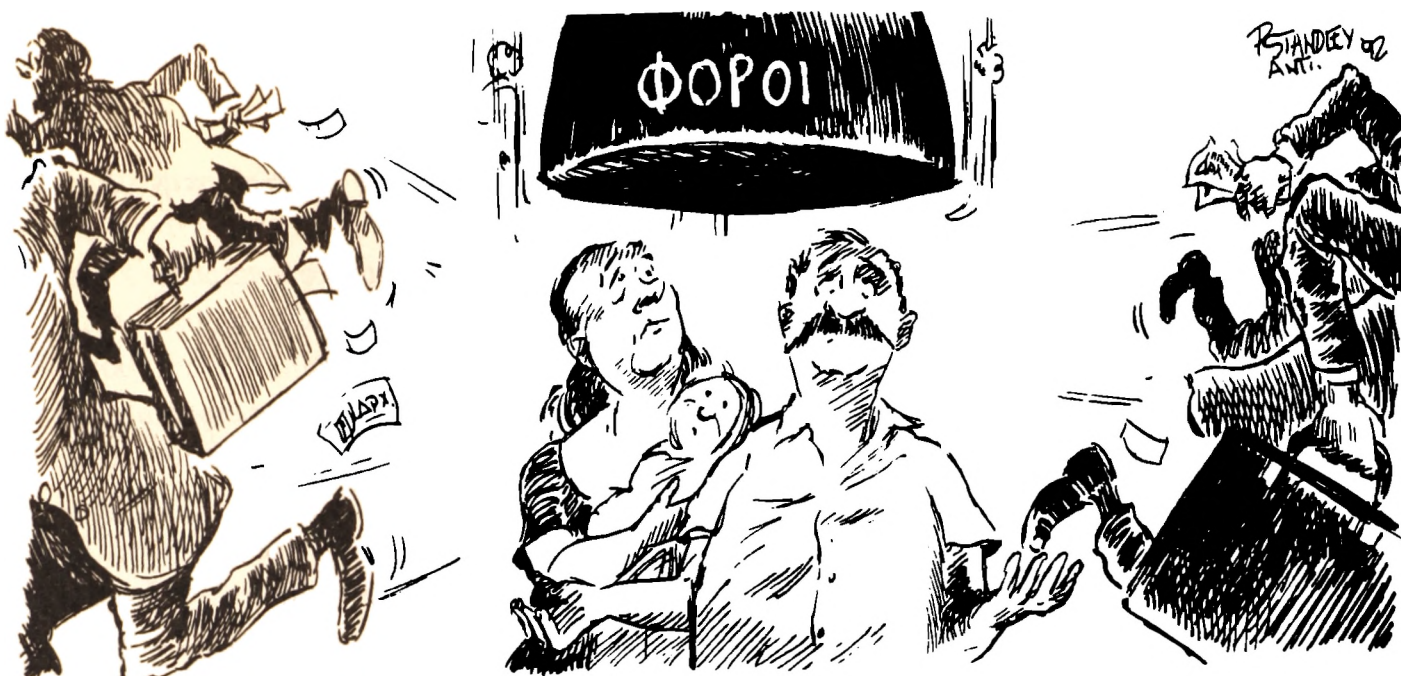
Πλήρης έλλειψη φαντασίας

του Δ. Βυζάντιου

Το σημαντικότερο αντικίνητρο για έναν υποψήφιο επενδυτή είναι αναμφίβολα οι συνεχείς αλλαγές θεσμικού περιεχομένου. Όταν ο επενδυτής δεν γνωρίζει τους «κανόνες του παιχνιδιού» ή όταν τους γνωρίζει αλλά δεν ξέρει για πόσο διάστημα θα ισχύσουν, τότε απλούστατα δεν επενδύει. Και για να είμαστε ειλικρινείς, ο τελευταίος που χάνει ή που χάνει τα λιγότερα είναι ο ίδιος

Γιατί όλα αυτά; Απλούστατα γιατί τα τελευταία χρόνια ένα από τα σημαντικότερα αντικίνητρα για τους υποψήφιους επενδυτές είναι οι συνεχείς αλλαγές στα φορολογικά. Και επειδή ξεχνάμε εύκολα, θυμίζουμε ότι μόνο στα δύο τελευταία χρόνια έχουν ψηφισθεί 4 νόμοι που αφορούν τα φορολογικά. Όλες οι αλλαγές φυσικά έχουν το ίδιο χαρακτηριστικό γνώρισμα. Αποβλέπουν στην εισπραξη υψηλότερων εσόδων μέσω της φορολογίας. Μέχρις εδώ, ουδέν το μεμπτόν.

Από εδώ όμως και πέρα ακολουθούν πολλά μεμπτά. Και πρώτα - πρώτα το γεγονός ότι και με το καινούριο φορολογικό νομοσχέδιο δεν γίνεται καμιά σοβαρή προσπάθεια σύλληψης της φοροδιαφυγής και ελάφρυνσης των φορολογικών βαρών των χαμηλόμισθων. Για να ανατραπεί η σημερινή απαράδεκτη κατάσταση χρειάζεται κατ' αρχάς η αλλαγή στη νοοτροπία μέσα στο ίδιο το υπουργείο Οικονομικών και η ενίσχυση με νέο πνεύμα της ΥΠΕΔΑ (Υπηρεσία Διακίνησης Ελέγχου Αγαθών). Υπενθυμίζουμε ότι το φορολογητέο εισόδημα που δηλώθηκε φέτος ανήλθε σε 3,5 τρισεκατομμύρια δραχμές, από τα οποία τα 2,5 τρισεκατομμύρια δηλώθηκαν από μισθωτούς και συνταξιούχους. Όλες οι άλλες τάξεις δήλωσαν ένα τρισεκατομμύριο δραχμές, ενώ, σύμφωνα με τον ίδιο τον υπουργό Οικονομικών κ. Ι. Παλαιοκρασσά, έπρεπε να δηλώνουν τουλάχιστον

χιστον όσα και οι μισθωτοί και οι συνταξιούχοι. Ομολογείται δηλαδή ότι δηλώνεται, από συγκεκριμένες τάξεις, 1.500 δισεκατομμύρια δραχμές λιγότερα από όσα έπρεπε να δηλωθούν. Για να το πετύχουν αυτό οι άλλες τάξεις θα πρέπει κάποιος να μην τους ελέγχουν τόσο όσο θα έπρεπε. Αυτό δεν σημαίνει ότι οι εφοριακοί δεν κάνουν καλά τη δουλειά τους, αλλά θα μπορούσαν να την κάνουν καλύτερα. Αυτό είναι ένα το κρατούμενο. Πάμε τώρα στο δεύτερο. Ο υπουργός Οικονομικών δηλώνει πως σε καραμπινάτες περιπτώσεις φοροδιαφυγής θα αφαιρείται η άδεια λειτουργίας από τον παραβάτη, για να προσθέσει αμέσως μετά πως αυτό θα ισχύσει πρόσκαιρα. Δημιουργεί έτσι λοιπόν την αίσθηση του περιστασιακού. Και αφού πρόκειται για περιστασιακό γιατί να ισχύσει; Το φορολογικό νομοσχέδιο μπορεί τελικά να μην περιλαμβάνει όλες τις διατάξεις του περί ποινών όταν γίνει νόμος. Η αίσθηση του περιστασιακού έκανε τη δουλειά της.

Στην ουσία του θέματος τώρα. Το φορολογικό περιέχει μια σειρά διατάξεις - καταργήσεις που ήταν ευνοϊκές για το φορολογούμενο. Αναφέρουμε μόνο τις σημαντικότερες, όπως κατάργηση της επιδότησης ενοικίου, κατάργηση των αποζημιώσεων λόγω καταγγελίας των συμβάσεων, κατάργηση της απαλλαγής από το φόρο προσωρινών επιδομάτων των δημοσίων υπαλλήλων.

Παράλληλα, ο πολυδαίδαλος των διατάξεων που αφορούν τη φορολογία των εταιρειών, θα λειτουργήσει ως αντικίνητρο για επενδύσεις. Αν ισχύσουν όσα αναφέρονται στο φορολογικό, τότε το άδικο σύστημα φορολόγησης των εταιρειών σε μια εταιρεία θα είναι ακόμα περισσότερο άδικο.

Το μόνο ίσως θετικό σημείο αφορά τις α-

ποσβέσεις, μέσω των οποίων θα αυξάνουν τα κέρδη τους οι επιχειρήσεις και το φορολογητέο εισόδημά τους.

Αλλά υπάρχουν και άλλες αντιρρήσεις, ακόμα και από εκπροσώπους των εφοριακών οι οποίοι καλούνται να εφαρμόσουν το φορολογικό. Για παράδειγμα υποστηρίζουν ότι οι διατάξεις για το πόθεν έσχες δεν λύνουν το πρόβλημα της φοροδιαφυγής, ότι η φορολογική βάση δεν διευρύνεται όσο θα έπρεπε και άλλα παρόμοια. Η αναπροσαρμογή των τεκμηρίων, λένε, απαλλάσει τους φοροφυγάδες και δηλώνοντας αυτοί μετρητά και χρεόγραφα που «φύλαγαν», τους παρέχεται άφεση αμαρτιών και δυνατότητα να φοροδιαφύγουν και στο μέλλον. Από μια άποψη έτσι είναι. Αλλά υπάρχει και κάτι άλλο. Το υπουργείο Οικονομικών δεν πρόκειται να αφήσει ανεκμετάλλευτο το γεγονός της καταμέτρησης του πλούτου και κάποια στιγμή θα προβεί και σε άλλη φορολογία. Μόνο που αυτό δεν το έχει πει, με αποτέλεσμα αν το πράξει (και μάλλον θα το πράξει) να δώσει άλλο ένα καίριο χτύπημα στην αξιοπιστία της κυβέρνησης.

Στο μεταξύ όλο και περισσότεροι υποστηρίζουν ότι το φορολογικό νομοσχέδιο, σαν νόμος, πολύ λίγο θα εφαρμοσθεί. Ο κ. Παλαιοκρασσάς ευελπιστεί ότι θα τοποθετηθεί Επίτροπος στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Και φυσικά ο νέος υπουργός Οικονομικών θα θέλει να θέσει τη δική του σφραγίδα σε ένα φορολογικό. Οπότε για μια ακόμα φορά οι κανόνες του παιχνιδιού θα αλλάξουν. Και όπως είπαμε όταν οι «κανόνες του παιχνιδιού» αλλάζουν συχνά, είναι ότι το καλύτερο σαν αντικίνητρο για τους υποψήφιους επενδυτές. Η φαντασία έλειψε ολότελα από αυτούς που κατάρτισαν το φορολογικό νομοσχέδιο. □

Απλά μαθήματα οικονομικής

Μια σπάνια δημόσια συνάντηση υψηλών οικονομικών παραγόντων της ΕΟΚ και της Ελλάδας, έγινε κατά τη διάρκεια της γενικής συνέλευσης του ΣΕΒ, την περασμένη Δευτέρα. Ο πρόεδρος της Κομισιόν, Ζακ Ντελόρ, είχε έρθει στην Αθήνα για να παραλάβει το βραβείο Ωνάση και μίλησε στους Έλληνες βιομηχάνους, καλύπτοντας όλο το φάσμα των σχέσεων της Ελλάδας με την Κοινότητα.

Οι ομιλίες του πρωθυπουργού Κ. Μητσοτάκη και του υπουργού Εθνικής Οικονομίας Στ. Μάνου, στον ίδιο χώρο, έδειξαν το πόσο «αδιάβαστοι» παρουσιάστηκαν οι υπεύθυνοι για την «ανόρθωση» της ελληνικής οικονομίας, μπροστά στον πρόεδρο της Κομισιόν.

Ο Ζακ Ντελόρ ξεκαθάρισε την θέση της Κοινότητας απέναντι στην Ελλάδα, ότι θα στηρίξει δηλαδή τον εκσυγχρονισμό της ελληνικής οικονομίας. Έκανε ταυτόχρονα, όμως, σαφές ότι η Κοινότητα εκτιμά πως δεν ακολουθείται η σωστή πολιτική. Η απάντηση του κ. Μητσοτάκη σε ερώτηση δημοσιογράφου για το αν συμφωνεί και ο κ. Ντελόρ με τη θέση της ελληνικής κυβέρνησης, ότι δηλαδή η ελληνική οικονομία «βρίσκεται στο σωστό δρόμο», έδειξε τη διάσταση απόψεων που υπάρχει μεταξύ των δύο πλευρών.

Ο πρόεδρος της Επιτροπής τόνισε με έμ-

φαση ότι η Ελλάδα δεν βοήθησε στην ευρωπαϊκή ολοκλήρωση, αν και ωφελήθηκε σημαντικά από τους κοινοτικούς πόρους. Είπε, χαρακτηριστικά, ότι η Ελλάδα «δεν συμβαδίζει με τους υπόλοιπους 11 εταίρους, αν και η βοήθεια της ΕΟΚ αντιπροσωπεύει το 3% του ετήσιου εθνικού εισοδήματος της χώρας».

Υπεραμύνθηκε του «Σχεδίου Ντελόρ II», λέγοντας ότι αν εγκριθεί το σχέδιο αυτό, οι διαρθρωτικοί πόροι για τις λιγότερο ανεπτυγμένες περιοχές, θα αυξηθούν κατά 67% την περίοδο 1992-97. Η χρηματοδότηση αυτή όμως προς την Ελλάδα, δεν θα είναι χωρίς όρους. Το «ηθικό συμβόλαιο», βάσει του οποίου πρέπει να διέπονται πλέον οι σχέσεις ΕΟΚ - Ελλάδας, δείχνει ότι οι κοινοτικοί δεν εμπιστεύονται καθόλου τις διαβεβαιώσεις της ελληνικής κυβέρνησης.

Δεν παρέλειψε, βέβαια, κρατώντας κάποιες ισορροπίες, να δηλώσει ότι και από την πλευρά της ΕΟΚ έγιναν λάθη, ως προς την συμπεριφορά της απέναντι στην Ελλάδα, χωρίς όμως να διευκρινίσει σε τι συνίστανται αυτά τα λάθη.

Το τμήμα αυτό της ομιλίας του προέδρου της Κομισιόν Ζακ Ντελόρ, έρχεται σε σαφή αντίθεση με την ομιλία του πρωθυπουργού κ. Μητσοτάκη και του υπουργού Εθνικής Οικονομίας Στ. Μάνου, οι οποίες θεωρούσαν τα οικονομικά μέτρα που έχει πάρει η κυβέρνηση θετικά. Ο πρωθυπουργός, μάλιστα, για να διασκεδάσει τις αρνητικές εντυπώσεις που δημιουργήθηκαν, χαρακτήρισε την ομιλία του κ. Ντελόρ θετικό μήνυμα, προσθέτοντας όμως ότι μόνη της η κυβέρνηση «δεν αρκεί» και «χρειάζεται συνεχή βοήθεια από όλους».

Δημόσιο έλλειμμα

Οι ομιλίες των κ. Μητσοτάκη και Μάνου κινήθηκαν, κυρίως, σε ένα πλαίσιο: αυτό της μείωσης των δημοσιονομικών ελλειμμάτων και της αποκρατικοποίησης της οικονομίας. Ο Στ. Μάνος έδωσε πολλά νούμερα, γνωστά και πολλές φορές επαναλαμβανόμενα, και διατύπωσε πολλές ευχές για το μέλλον, χωρίς όμως να μιλήσει για συγκεκριμένα μέτρα.

κριμένα μέτρα. Μίλησε για καθιέρωση θεσμών και κανόνων, για πενταετή συμφωνία επί των αμοιβών στο Δημόσιο, αλλά από εκεί και πέρα τίποτα. Έκλεισε δε την ομιλία του με αναφορά σε θετικά «σημεία που υπάρχουν στον ορίζοντα».

Ο δημόσιος τομέας ήταν ο βασικός πόλος αναφοράς και του πρωθυπουργού Κ. Μητσοτάκη. Τόνισε πολλές φορές την προσπάθεια που γίνεται για την αποκρατικοποίηση και τη δημιουργία συνθηκών ελεύθερου ανταγωνισμού.

Σε μια αποστροφή της ομιλίας του, η οποία προξένησε εντύπωση και δημιουργήσε ερωτηματικά στα μέλη του ΣΕΒ, εξέφρασε την απορία του προς τους βιομηχάνους, για το ότι, παρόλα τα θετικά γι' αυτούς μέτρα που έχει πάρει η κυβέρνηση, αυτοί δεν επενδύουν. Προέτρεψε μάλιστα τους Έλληνες βιομηχάνους να σταματήσουν την επενδυτική αποχή και να δραστηριοποιηθούν. Και στο σημείο αυτό ήταν μια από τις ελάχιστες φορές που ακούστηκε από ελληνικά χείλη η λέξη ανάπτυξη.

Το ουσιαστικό πρόβλημα της ελληνικής οικονομίας είναι η έλλειψη αναπτυξιακών στόχων και στο σημείο αυτό εστιάζεται όλη η κριτική που ασκείται για την πολιτική που ακολουθεί η κυβέρνηση.

Η κριτική αυτή δεν ασκείται μόνο από

ανάπτυξης

του Τάσου Μπάρλα

Οι κ. Αργυρός, Ντελός και Στράτος, κατά την διάρκεια της γ.σ. του ΣΕΒ.

την αντιπολίτευση. Ο κ. Έβερτ, ο κ. Κανελλόπουλος, ακόμα και οι καθηγητές Ζολώτας και Αγγελόπουλος, υποστηρίζουν ότι η έλλειψη ανάπτυξης αποτελεί το μείζον πρόβλημα της ελληνικής οικονομίας.

Μάθημα οικονομίας

Και εδώ, κατά τη γνώμη μας, ο πρόεδρος της Επιτροπής της ΕΟΚ έκανε την ουσιαστικότερη «παρέμβαση» που μπορούσε κανείς να πιθανολογήσει, λαμβάνοντας υπόψη την ιδιότητα του κ. Ντελός και τις λεπτές ισορροπίες που αυτή υπαγορεύει. Ο κ. Ντελός έκανε «μαθήματα οικονομικής πολιτικής» στην ελληνική κυβέρνηση. Χάραξε με σαφήνεια το δρόμο που πρέπει να ακολουθήσει αυτή η πολιτική και καθόρισε με απόλυτη ακρίβεια τους τομείς στους οποίους πρέπει να στραφεί η προσπάθεια ανάπτυξης, μέσα στο σημερινό πλαίσιο του ευρωπαϊκού καταμερισμού πόρων και εργασίας.

Χαρακτήρισε ως δυναμικούς τομείς της ελληνικής οικονομίας τις βιομηχανίες του αγροτικού τομέα, ένα σημαντικό αριθμό μεσαιών επιχειρήσεων, και επεσήμανε την παράδοση που έχει η χώρα μας στις υπηρεσίες.

Ο βιομηχανικός τομέας των τροφίμων είναι αυτός στον οποίο πρέπει να στραφεί η προσπάθεια ανάπτυξης, σύμφωνα με τον κ. Ντελός. Πρέπει να επιτευχθεί η βελτίωση

της ποιότητας καθώς και η προσαρμογή των προϊόντων στις σύγχρονες απαιτήσεις των καταναλωτών, τόνισε.

Ο τομέας του τουρισμού πρέπει, επίσης, σύμφωνα με την ΕΟΚ, να εκσυγχρονιστεί. Είναι γνωστό ότι οι υπηρεσίες που προσφέρει η Ελλάδα είναι σε πολύ χαμηλότερο επίπεδο από αυτό των άλλων μεσογειακών χωρών και, μάλιστα, σε πολλές περιπτώσεις, και από αυτές της Τουρκίας. Ο Ζ. Ντελός τόνισε με έμφαση τη βελτίωση των παρεχομένων υπηρεσιών στον τουρισμό, την εισροή όλο και περισσότερου συναλλάγματος και τη βελτίωση της εικόνας της Ελλάδας στην Ευρώπη, η οποία τους τελευταίους μήνες εμφανίζεται, λόγω των συνεχών αρνητικών για τη χώρα μας δημοσιευμάτων του ξένου Τύπου, πολύ αρνητική.

Αλλά τα απλά μαθήματα πολιτικής οικονομίας συνεχίστηκαν με θέμα την αποκέντρωση, την οποία τόσο πολύ ακούγαμε κατά τη διάρκεια της διακυβέρνησης της χώρας από το ΠΑΣΟΚ —χωρίς βέβαια κάποιο αποτέλεσμα— ενώ τώρα έχει πλήρως εγκαταληφθεί, ιδίως μετά την ακύρωση από τη ΝΔ της προσπάθειας για τη θέσμιση αυτοδιοίκησης β' βαθμού.

Και επιστημαίνει ο πρόεδρος της Κομισιόν ότι «σε μια χώρα με τόσες πολλές και αρχαίες εστίες ανάπτυξης και πολιτισμού, η αποκέντρωση θα λειτουργήσει ως πολλαπλασιαστής των πρωτοβουλιών και θα βελτιώσει οπωσδήποτε τις παρεχόμενες υπηρεσίες αλλά και την παραγωγικότητα του δημόσιου τομέα», αναφερόμενος από τελείως διαφορετική γωνία, σε αυτό το τόσο «προσφιλές» στην ελληνική κυβέρνηση θέμα.

Η αποκέντρωση συνδέθηκε όμως από τον κ. Ντελός και με τον κοινωνικό διάλογο. Και συστήνει στην κυβέρνηση την επέκταση του κοινωνικού διαλόγου σε όλους τους τομείς της οικονομικής και της πολιτικής ζωής. Έδωσε μάλιστα παράδειγμα κοινωνικού διαλόγου, την εργασιακή ειρήνη που έχει επιτευχθεί στον ιδιωτικό τομέα μεταξύ εργαζομένων και εργοδοσίας.

Η αποστροφή αυτή της ομιλίας του κ.

Ντελός προξένησε εντύπωση στο ακροατήριο του, γιατί τέτοιου τύπου πολιτική προϋποθέτει άλλες προτεραιότητες από την κυβέρνηση αλλά και άλλο «ύφος» διακυβέρνησης. Δίνοντας ένα ευρύτερο πλαίσιο στην προβληματική του, ο κ. Ντελός υπογράμμισε το ρόλο που μπορεί να παίξει η Ελλάδα στην περιοχή. Τόνισε το ρόλο της Ορθοδοξίας και τη θέση της χώρας μας ανάμεσα στον ορθόδοξο Βορρά και στο μεσογειακό και μουσουλμανικό κόσμο στα νότια σύνορα της Ευρώπης. Όλα αυτά όμως προϋποθέτουν τους απαραίτητους εκσυγχρονισμούς στον οικονομικό τομέα και διαρθρωτικές αλλαγές στις δομές του κράτους και της διοίκησης.

Περί Μακεδονίας

Στο τέλος της ομιλίας του, ο πρόεδρος της Επιτροπής επεφύλαξε ειδικό ρόλο στη Μακεδονία και την Θεσσαλονίκη. Ο χώρος αυτός, είπε, μπορεί να παίξει σημαντικό ρόλο στην ανάπτυξη της χώρας και μπορεί η Θεσσαλονίκη να γίνει κέντρο ανάπτυξης όλου του περιβάλλοντος βαλκανικού χώρου. Διαβεβαίωσε ότι η Κοινότητα θα βοηθήσει αμέριστα την προσπάθεια ανάπτυξης της περιοχής αυτής, γιατί αυτό θα αποτελέσει και απόδειξη ότι η Ευρώπη μπορεί να αντλεί πλούτο από τις «διαφορές» της και να συμβάλλει στην οικονομική ανάπτυξη των λιγότερο ευνοούμενων τμημάτων της, καθώς και στην εξασφάλιση της ειρήνης.

Η συγκεκριμένη αναφορά του κ. Ντελός, προξένησε μεγάλη ικανοποίηση στους βιομήχανους της Β. Ελλάδας, οι οποίοι τονίζουν σε ανακοίνωσή τους ότι έχουν ξεκινήσει μια προσπάθεια οργάνωσης των παραγωγικών τάξεων της Μακεδονίας και της Θράκης, διαβλέποντας τις ευρύτερες οικονομικο-κοινωνικές ανακατατάξεις στην ευρύτερη περιοχή.

Ο πρόεδρος της Κομισιόν Ζ. Ντελός πέρασε από την Αθήνα και ασχολήθηκε με τα μείζονα, για την προσπάθεια σύγκλισης της ελληνικής οικονομίας με αυτές των υπολοίπων χωρών της ΕΟΚ, σε αντίθεση με τους κ. Μητσοτάκη και Μάνο οι οποίοι δυστυχώς ασχολήθηκαν για ακόμα μια φορά με τα ελάσσονα.

Δεν μπόρεσαν, για ακόμα μια φορά, να θέσουν σαν κύριο στόχο της ελληνικής οικονομίας την ανάπτυξη. Η μόνη ελπίδα είναι η ομιλία του κ. Ντελός να μην πεταχθεί σε κάποιο αρχείο, αλλά να διαβαστεί πολύ καλά, κυρίως από τους κ. Μάνο και Παλαιοχρασά. □

«Το κράτος - έθνος έχει

Συνέντευξη
στην Τέτα Παπαδοπούλου

Ο Νικολά Πέτροβιτς - Νιέγκος, 48 ετών, αρχιτέκτονας ζει με την οικογένειά του στο Παρίσι, στο Μονπαρνάς. Μέχρι το 1989 το Μαυροβούνιο δεν ήταν γι' αυτόν παρά «ένας οικογενειακός μύθος». Ακούγεται κάπως περίεργα, αλλά ο Νικολά Πέτροβιτς - Νιέγκος είναι απόγονος της βασιλικής οικογένειας του Μαυροβουνίου κι έχει τον τίτλο του πρίγκηπα. Πολιτικοποιημένος, διαμορφωμένος, ιδίως με το πνεύμα του Μάη του '68, ο Νικολά Πέτροβιτς - Νιέγκος δεν εμπλέκεται στα βαλκανικά πάθη. Δεν είναι όμως αδιάφορος, κάθε άλλο μάλιστα, για όσα συμβαίνουν στο χώρο της τέως Γιουγκοσλαβίας. Τον συναντήσαμε στο Παρίσι, στα μέσα Απριλίου, όπου μας παραχώρησε την συνέντευξη που ακολουθεί.

Νικολά Πέτροβιτς - Νιέγκος. «Λατρεύω το Μαυροβούνιο ούτε για ένα λεπτό»

ΕΡ.: Τι σημαίνει για σας σήμερα η Γιουγκοσλαβία; Τι αντιπροσωπεύει για σας σήμερα, ειδικότερα, το Μαυροβούνιο; ΝΙΚΟΛΑ ΠΕΤΡΟΒΙΤΣ-ΝΙΕΓΚΟΣ: Εδώ και λίγο καιρό σημαίνει πολλά πράγματα. Μιλώ έτσι, διότι ακριβώς πολύ πρόσφατα η προσωπική μου ιστορία συνδέθηκε με τη χώρα αυτή... Ο πατέρας μου ήταν ένας από τους τελευταίους απογόνους της βασιλικής οικογένειας του Μαυροβουνίου. Δεν έζησε όμως ουσιαστικά ποτέ στην Γιουγκοσλαβία —έφυγε από το Μαυροβούνιο σε ηλικία έξι ετών— αλλά κυρίως στην Γαλλία. Παντρεύτηκε Γαλλίδα, τη μητέρα μου. Είμαι, λοιπόν, επίσης Γάλλος και στην πραγματικότητα μεγάλωσα με ένα τρόπο εντελώς γαλλικό. Για μένα το Μαυροβούνιο ή-

ταν απλώς και μόνο ένας οικογενειακός μύθος. Δεν είχα καμιά άλλη σύνδεση.

ΕΡ.: Ωστόσο μια ορισμένη στιγμή κάτι άλλαξε. Κάτι συνέβη μάλιστα «πολύ πρόσφατα», όπως είπατε. Θα θέλατε να μιλήσετε γι' αυτό;

Ν.Π.Ν.: Την άνοιξη του 1989 έλαβα ένα τηλεφώνημα από την πρεσβεία της Γιουγκοσλαβίας. Μου είπαν ότι ήθελε να με συναντήσει ο υπουργός Πολιτισμού του Μαυροβουνίου. Για ποιο λόγο; Διότι η κυβέρνηση είχε αποφασίσει να γίνει η μετακομιδή των λειψάνων του βασιλιά Νικολάου¹ από την Ιταλία, όπου είχε ταφεί, στο Μαυροβούνιο. Η άδεια της οικογένειας ήταν απαραίτητη και γι' αυτό απευθύνθηκαν σε μένα. Με κάλεσαν, επίσης, να συμμετέχω στην όλη τελετή της μεταφοράς από την Ιταλία στο Μαυροβούνιο.

ΕΡ.: Ποια συγγένεια έχετε με το βασιλιά Νικόλαο;

Ν.Π.Ν.: Ήταν προπάππος μου. Μορφή θρυλική στην εποχή του, με τεράστια αίγλη στους Σλάβους του Νότου. Νίκησε τους Τούρκους κάθε φορά που συγκρούστηκε μαζί τους. Ο Νικόλαος υπήρξε ο μεγάλος βασιλιάς του Μαυροβουνίου. Από αυτή την άποψη, η μετακομιδή των λειψάνων του στον τόπο που γεννήθηκε, μου φαινόταν εντελώς λογική ενέργεια. Έδωσα λοιπόν την άδεια. Δεν είχα καμιά αντίρρηση.

Ταυτοχρόνως όμως, σκεφτόμουν: άραγε τι να κρύβεται πίσω από αυτή την υπόθεση; Για ποιο λόγο μια κομμουνιστική κυβέρνηση κάνει μια τέτοια κίνηση; Βεβαίως ο Νικόλαος, ο οποίος πέθανε το 1921, δεν είχε καμιά προσωπική εμπλοκή με τους κομμουνιστές. Όμως ήταν βασιλιάς, επομένως ιστορικός εχθρός του καθεστώτος. Ακόμη και το όνομά του αποτελούσε ταμπού... Στο μεταξύ είχαν αρχίσει οι σφοδρές συγκρούσεις στο Κοσσυφοπέδιο και η επέμβαση

1. Νικόλαος Α' Πέτροβιτς - Νιέγκος (1841 - 1921). Πρίγκηπας (1860 - 1910) και στη συνέχεια βασιλιάς του Μαυροβουνίου (1910 - 1918).

«ξεπεραστεί...»

... αλλά δεν έχω διάθεση να υποδυθώ κάποιο ρόλο

του στρατού. Τα θρησκευτικά και εθνικά πάθη αναδύονταν, ξανά, παντού, απειλητικά... Ενώ συνέβαιναν λοιπόν όλα αυτά, θα γινόταν, επίσης, και η μετακομιδή των λειψάνων του Νικολάου... Το σκέφτηκα, το ξανασκέφτηκα και, τελικά, κατέληξα ότι έπρεπε να συμμετάσχω. Πήγα, λοιπόν, μαζί με τη σύζυγό μου, τα παιδιά τη μητέρα μου και συνοδεύσαμε την πομπή.

Η Μπιεννάλε της Τσέτινιε

ΕΡ.: Πηγαίνοντας, τι περιμένατε ότι θα συναντήσετε;

Ν.Π.Ν.: Περίμενα να δω μία από εκείνες τις γνωστές τελετές του κομμουνιστικού πρωτοκόλου. Ξέρετε, μπροστά ο πρόεδρος, μετά οι υπουργοί, όλοι στη θέση τους, και παντού αστυνομικοί. Αντ' αυτού, βρέθηκα μπροστά σε μια λαϊκή έκρηξη. Έμεινα κατάπληκτος. Παντού κόσμος, σε όλη τη διαδρομή, από το λιμάνι του Μαυροβουνίου ως

την Τσέτινιε την παλιά πρωτεύουσα όπου κατέληξε η πομπή. Εκεί, σ' αυτή την πόλη των 15.000 κατοίκων, είχαν συγκεντρωθεί 200.000 άνθρωποι... Σκεφθείτε μόνο ότι ο συνολικός πληθυσμός του Μαυροβουνίου δεν ξεπερνά τις 600.000... Με εντυπωσίασε επίσης η φύση, το τοπίο και, ιδίως, η Τσέτινιε. Είναι μία πόλη ονειρική, όπως μόνο ένα παιδί μπορεί να φανταστεί. Χτισμένη σε μαγευτική θέση, ψηλά στα βουνά, με αγελάδες στους δρόμους και παλιά αχρησιμοποίητα μέγαρα, σχεδόν μπαρόκ, στα οποία κατά τη διάρκεια των βαλκανικών πολέμων στεγάζονταν οι πρεσβείες όλων των χωρών της Ευρώπης... Όλα αυτά ήταν για μένα μια ανακάλυψη· ανακάλυψη ενός κόσμου.

ΕΡ.: Ποιος είναι, ακριβώς, ο τίτλος που φέρετε;

Ν.Π.Ν.: Πρίγκιπας του Μαυροβουνίου.

ΕΡ.: Να υποθέσω ότι υπήρξαν εκδηλώσεις του κόσμου ακριβώς λόγω και της δικής σας παρουσίας εκεί;

Ν.Π.Ν.: Ναι. Συνέβη κι αυτό. Εν πάση περιπτώσει, εγώ αισθάνθηκα ότι κάτι άλλαξε στη ζωή μου. Το Μαυροβούνιο μπήκε στη ζωή μου. Σημειώστε πως όλα αυτά έγιναν τον Οκτώβριο του 1989. Ένα μήνα αργότερα έπεσε το τείχος του Βερολίνου. Η ανατολική Ευρώπη δεν ήταν πλέον κλειστή... Η επικοινωνία, παρά τα όποια καινούρια προβλήματα, τώρα δεν εμποδιζόταν. Ήθελα λοιπόν κάτι να κάνω.

ΕΡ.: Πού; Εννοείτε στο Μαυροβούνιο;

Ν.Π.Ν.: Μάλιστα, στο Μαυροβούνιο. Είμαι αρχιτέκτονας, αυτή είναι η δουλειά μου. Έχω μια επαγγελματική εξειδίκευση με τους χώρους. Βλέποντας τα εντυπωσιακά και αχρησιμοποίητα μέγαρα των πρεσβειών στην Τσέτινιε, σκέφτηκα, ότι μπορούσαν θαυμάσια, να χρησιμοποιηθούν ως χώροι εκθέσεων ζωγραφικής. Γιατί να μην γίνει η Τσέτινιε ένα κέντρο συναντήσεων και ανταλλαγών για τη ζωγραφική; Γιατί όχι;

Αποφάσισα λοιπόν να οργανώσω μια Μπιεννάλε ζωγραφικής στην Τσέτινιε. Αντιλαμβάνεστε ότι αυτό σήμαινε: σχεδιασμό, προτάσεις, επαφές με τους εκεί υπεύθυ-

νους, αναζήτηση οικονομικών πόρων, συναντήσεις με καλλιτέχνες εντός και εκτός Γιουγκοσλαβίας, επιλογή των έργων κ.λπ. κ.λπ. Οι δυσκολίες που έπρεπε να παρακαμφθούν δεν ήταν λίγες. Επιπλέον, η γενική ευφορία του 1989, σιγά σιγά, άρχισε να διαλύεται. Ο ενθουσιασμός και η ανταπόκριση που υπήρχε στην αρχή, μεταβλήθηκε στη συνέχεια σε δυσπιστία και επιφύλαξη. Η ανάδυση των εθνικών προβλημάτων δημιούργησε, ασφαλώς, και άλλες επιφυλάξεις. Τελικά, όλα έγιναν πολιτικά, συγκεχυμένα, διφορούμενα.

ΕΡ.: Και η Μπιεννάλε; Ματαιώθηκε;

Ν.Π.Ν.: Όχι, δεν ματαιώθηκε. Έγινε πέρσι τον Ιούνιο, αλλά σε μικρότερη κλίμακα από εκείνη που υπολόγιζα στην αρχή. Φέτος, τον Αύγουστο και τον Σεπτέμβριο, έχει προγραμματισθεί μια νέα σειρά εκθέσεων στην Τσέτινιε.

«Δεν θα παγιδευτώ»

ΕΡ.: Το όνομα Πέτροβιτς - Νιέγκος αποτελεί, ενδεχομένως, βάρος για σας;

Ν.Π.Ν.: Είναι καταπληκτικό όνομα, όχι διότι λέγομαι έτσι (γέλια), αλλά επειδή είναι το όνομα μιας εξαιρετικής δυναστείας. Και τούτο έχει, ιστορικά, τεκμηριωθεί. Πρόσφατα διάβασα, ξανά, την απίστευτη ιστορία του Μαυροβουνίου. Επί πέντε αιώνες οι Τούρκοι ήταν προ των πυλών, όμως ποτέ δεν μπόρεσαν να το κατακτήσουν. Οι Μαυροβούνιοι, την εποχή εκείνη 30.000 άνθρωποι όλοι κι όλοι, τα έβαλαν με την μεγάλη οθωμανική αυτοκρατορία. Τηρουμένων των αναλογιών είναι σαν να είχαν κερδίσει οι Ινδιάνοι στην Αμερική (γέλια)...

Η δυναστεία των Πέτροβιτς - Νιέγκος κυβέρνησε επί 230 χρόνια. Η ιστορία της είναι συνυφασμένη με αυτήν του Μαυροβουνίου. Η δύναμη και το κύρος που έχει ακόμη και σήμερα το όνομα Πέτροβιτς - Νιέγκος, προκαλούν κατάπληξη. Αυτό σας βεβαιώ ότι το διαπίστωσα, ήδη, πολλές φορές. Τα χρήματα για την πρώτη έκθεση —σημειωτέον ότι τα βρήκα όλα στην Γιουγκοσλαβία— μου τα έδωσαν επειδή ονομάζομαι Πέτροβιτς - Νιέγκος. Εμένα κανείς δεν με ξέρει. Είμαι πολύ υπερήφανος και ευτυχής για το όνομά μου. Υπάρχουν όμως και δυσκολίες. Έχοντας ένα τέτοιο όνομα δεν μπορεί να κάνει κανείς ευτελή πράγματα (γέλια)...

ΕΡ.: Ανησυχείτε μήπως ο «πρίγκιπας του Μαυροβουνίου» σας περιορίσει σ' ένα ρόλο ενός ορισμένου τύπου;

Ν.Π.Ν.: Θέλω να μείνω ο εαυτός μου. Πι-

στεύω ότι δεν χινδυνεύω να τον χάσω... Είμαι ένας άνθρωπος, και λόγω ηλικίας, αρκετά διαμορφωμένος. Ανήκα πάντα στο χώρο της αριστεράς. Δεν έχω καμιά διάθεση να υποδυθώ κάποιο ρόλο ούτε για ένα λεπτό. Όμως το Μαυροβούνιο το λατρεύω. Νομίζω ότι υπάρχουν πολλά πράγματα που μπορεί να κάνει κανείς εκεί. Ξέρω, επίσης, ότι κι εγώ θα κερδίσω από αυτό. Δεν θέλω όμως να παγιδευτώ σε μια στρατηγική ή σε μια μη στρατηγική.

Θέλω να ζήσω αυτή την ιστορία σαν να ήταν μια ιστορία ερωτική. Φανταστείτε, ας πούμε, τον τσαγκάρη με την κόμισσα. Ο τσαγκάρης έχει δύο δυνατότητες. Είτε θα γίνει κόμης και, έτσι, θα μεταμορφωθεί σε ένα ηλίθιο και υπερφίαλο πρόσωπο είτε θα παραμείνει τσαγκάρης, δηλαδή ο εαυτός του, και θα ωφεληθεί από αυτά που του προσφέρει η κόμισσα (γέλια). Εγώ επιλέγω τη δεύτερη δυνατότητα.

ΕΡ.: Αλλά οι Μαυροβούνιοι; Εκείνοι, πώς επιθυμούν, άραγε, να ζήσουν την ιστορία; Ν.Π.Ν.: Είναι πολύ δύσκολο να το καταλάβουν, διότι εκείνοι ξεκινούν από κάτι εντελώς διαφορετικό. Ξεκινούν από την παράδοση. Για ορισμένους Μαυροβούνιους, δεν γνωρίζω πόσους, θα ήταν λογικό να κατέφθαναν εκεί λέγοντας «είμαι ο Πέτροβιτς - Νιέγκος, το Μαυροβούνιο μου ανήκει και θα το κάνω μια μικρή Ιαπωνία»... Όμως αυτά είναι αστεία πράγματα.

Έλειψε η ευαισθησία...

ΕΡ.: Το Μαυροβούνιο ήταν πάντα, και παραμένει, πιστός σύμμαχος της Σερβίας. Πώς αντιδράσατε από τη στιγμή που άρχισε ο πόλεμος στην Γιουγκοσλαβία, δεδομένου του ρόλου της Σερβίας σε αυτόν;

Ν.Π.Ν.: Έχω τοποθετηθεί εναντίον του πολέμου με τον πλέον κατηγορηματικό τρόπο και με κείμενα που δημοσιεύθηκαν στον Τύπο και με εκκλήσεις που έκανα από τη Γιουγκοσλαβική εκπομπή του *Radio France Internationale*. Είπα ότι πρόκειται για ένα πόλεμο ντροπής, για ένα όργιο αλληλοσφαγής που προξένησαν παράφρονες πολιτικοί. Είπα, επίσης, ότι η μόνη γενναία πράξη είναι να μην συμμετέχει κανείς σ' αυτή την άθλια σύγκρουση.

Όταν άρχισε ο βομβαρδισμός του Ντουμπρόβνικ έκανα έκκληση, ξανά, να μην συμμετέχει το Μαυροβούνιο σ' αυτή τη βαρβαρότητα. Δεν θεωρώ τις πέτρες σημαντικότερες από την ανθρώπινη ζωή. Αλλά όταν μια κοινωνία καταστρέφει μόνη της τα

πιο όμορφα μνημεία της κληρονομιάς της, τότε βρισκόμαστε μπροστά στην πιο συμβολική πράξη αυτοκαταστροφής της κοινωνίας αυτής...

ΕΡ.: Ποια είναι η γνώμη σας για τον τρόπο με τον οποίο αντιμετώπισε η Ευρώπη τη διάλυση της Γιουγκοσλαβίας;

Ν.Π.Ν.: Τη στάση της Ευρώπης την χαρακτηρίζει η έλλειψη αντίληψης, η έλλειψη φαντασίας και ευαισθησίας, εν τέλει η έλλειψη ανθρωπιάς. Το πρόβλημα δεν λύνεται με την άμεση αναγνώριση της ανεξαρτησίας των πρώην ομόσπονδων δημοκρατιών της Γιουγκοσλαβίας.

Κατά τη γνώμη μου η αναγνώριση έπρεπε να γίνει σε δύο χρόνους, δηλαδή έπρεπε να ολοκληρωθεί σε δύο φάσεις. Η πρώτη φάση θα ήταν η αναγνώριση ορισμένων αρχών. Καθένα από αυτά τα νέα κράτη θα έπρεπε να αποδείξει στη διεθνή κοινότητα ότι πράγματι οικοδομεί μια κοινωνία δημοκρατική και μια οικονομία φιλελεύθερη. Στο διάστημα αυτό παρατηρητές της Ευρωπαϊκής Κοινότητας θα μπορούσαν να διαπιστώσουν, επί τόπου, την εξέλιξη της κατάστασης (τώρα οι παρατηρητές της ΕΟΚ κοιτούν από πού έρχονται οι οβίδες...). Η οριστική αναγνώριση —η δεύτερη φάση— θα ερχόταν αφού είχαν εκπληρωθεί οι παραπάνω προϋποθέσεις.

Το παιχνίδι του συστήματος

ΕΡ.: Με τον Μιλόσεβιτς στην Σερβία, ήταν δυνατόν να γίνει κάτι τέτοιο; Υπήρχαν τα περιθώρια;

Ν.Π.Ν.: Ναι, ήταν δυνατόν. Μπορούσε η Ευρώπη να επιβάλλει ορισμένα πράγματα στην Σερβία. Τελικά, όμως, όλοι έπαιξαν το παιχνίδι του συστήματος. Οι άνθρωποι που αγωνίζονται, πράγματι, για την ελευθερία και τη δημοκρατία στην Γιουγκοσλαβία δεν έτυχαν της υποστήριξης μας.

Αρκεστήκαμε να πούμε ότι: απέναντί μας είναι ορισμένοι λαοί που διεκδικούν την αυτοδιάθεσή τους και έχουν καθεστώτα τα οποία επέλεξαν με δημοκρατικό τρόπο. Μα πώς μπορούμε να μιλάμε για ελεύθερες εκλογές; Ούτε στην Σερβία ούτε στην Κροατία... Στην εξουσία βρίσκονται πολιτικοί έτοιμοι να κάνουν τα πάντα προκειμένου να τη διατηρήσουν. Αν, γι' αυτό, τους χρειάζονται 200.000 νεκροί, τότε θα υπάρξουν 200.000 νεκροί...

ΕΡ.: Κατά τη γνώμη σας, οι διανοούμενοι και οι ονομαζόμενοι συνειδητοί πολίτες στην Ευρώπη, έδειξαν ουσιαστικό ενδιαφέρον για το δράμα των ανθρώπων στην πρώην Γιουγκοσλαβία;

Ν.Π.Ν.: Οι διανοούμενοι, στις περισσότερες περιπτώσεις, είπαν αυτό που έπρεπε να πουν, ίσως με σχετικά προσεκτική διατύπωση. Η ιστορία της χώρας είναι ασφαλώς πολύ περίπλοκη και η κατάσταση στην οποία βρίσκεται σήμερα είναι πολύ συγκεχυμένη. Εξαιρετικά σοβαρό βρίσκω το γεγονός ότι εκείνοι —οργανώσεις και άτομα— που κατεβαίνουν συνήθως στους δρόμους για να υπερασπιστούν τα ανθρώπινα δικαιώματα κ.λπ., στην περίπτωση της Γιουγκοσλαβίας δεν το έκαναν. Παρέλυσαν. Δεν ξέρει κανείς ποιον να υπερασπιστεί... Κι όσοι πήραν μέρος της μίας ή της άλλης πλευράς, συχνά, απατώνται.

Ο πόλεμος στην Κροατία είναι —δεν χρειάζεται να το λέω συνέχεια— μια απίστευτη φρικαλεότητα. Όμως είναι εντελώς γελοίο να θεωρήσουμε τη σύγκρουση Κροατίας - Σερβίας ως σύγκρουση ενός δημοκρατικού καθεστώτος με τον μπολσεβικισμό. Στην Κροατία δεν υπάρχει υποψία δημοκρατίας. Στο Βελιγράδι, στην πρωτεύουσα του στρατού αυτού του πολέμου, όσο κι αν σας φαίνεται παράξενο, οι άνθρωποι ζουν πιο ελεύθερα από ό,τι στο Ζάγκρεμπ.

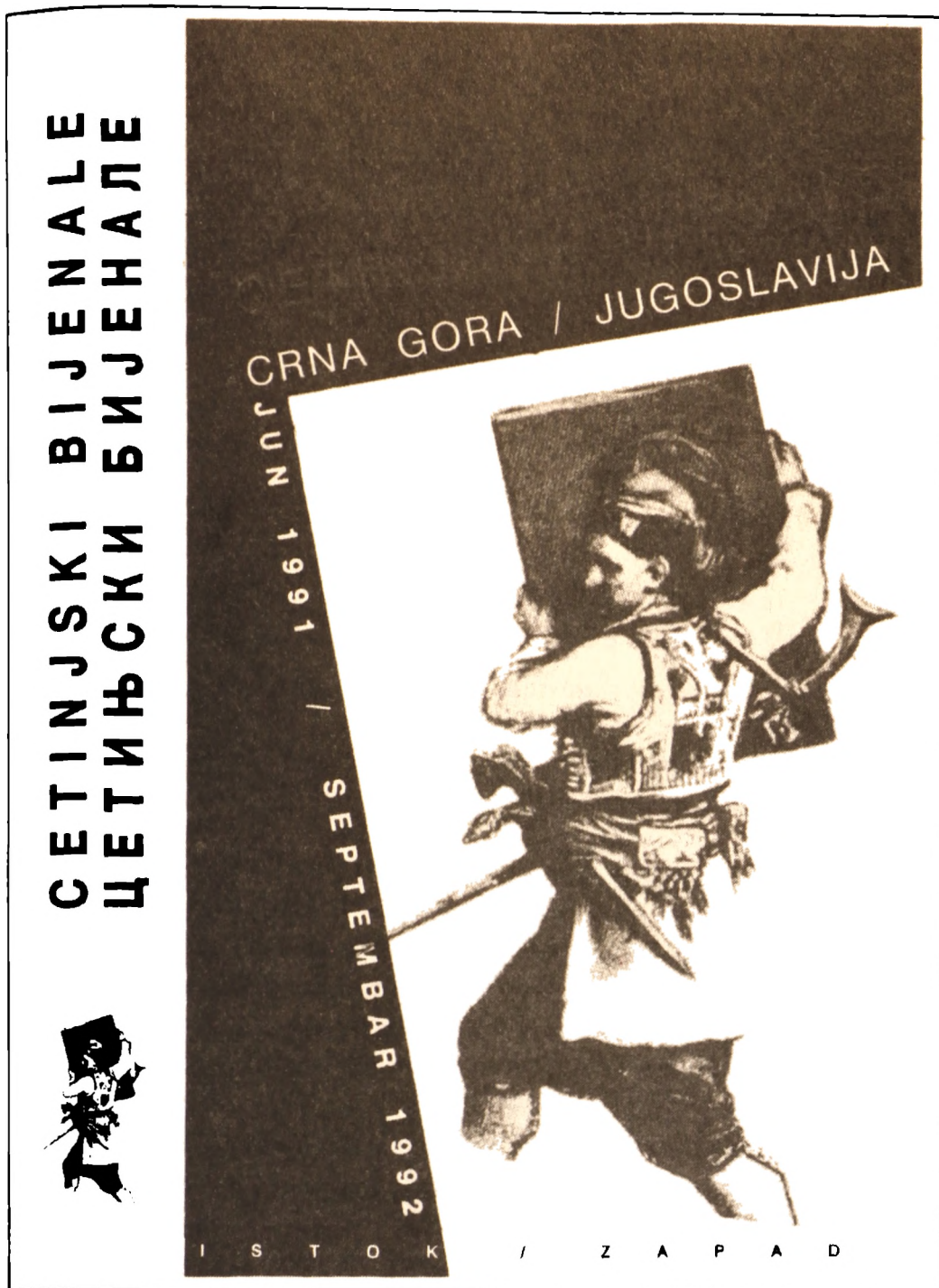
ΕΡ.: Μα, πράγματι, το πιστεύετε αυτό;

Ν.Π.Ν.: Βεβαίως. Στο Βελιγράδι υπάρχει αντιπολίτευση. Στο Ζάγκρεμπ η αντιπολίτευση απαγορεύεται. Στο Βελιγράδι υπάρχει, επίσης, αντιπολεμικό κίνημα.

Πάντως, πιστεύω ότι, παρά τα όσα έχουν συμβεί, οι λαοί αυτοί, οι Σλάβοι του Νότου, θα ξανασυναντηθούν. Θα χρειαστεί ασφαλώς να περάσει καιρός. Θα χρειαστούν χρόνια για τη συγνώμη και τη λήθη των εγκλημάτων. Όμως το μέλλον τους είναι κοινό.

Οι Ευρωπαίοι δεν κατόρθωσαν να καταλάβουν τι συνέβη στην Γιουγκοσλαβία. Όλα τα εξήγησαν με τη γνωστή θεωρία των εθνοτικών προβλημάτων· λες και ήταν ζωολογικός κήπος όπου δεν βάζουν ορισμένα ζώα μαζί, γιατί δεν μπορούν να συμβιώσουν... Όμως είναι αναληθές ότι οι Σέρβοι και οι Κροάτες δεν μπορούσαν να ζήσουν μαζί. Θα φέρω ένα απλό παράδειγμα. Στη διάρκεια και της τουρκικής και της αυστρουγγρικής κατοχής, οι Σέρβοι που βρίσκονται στην Κράινα της Κροατίας —εκεί όπου τώρα έγινε η μεγάλη σφαγή— έζησαν πάντα πολύ ομαλά με τους Κροάτες. Ακόμη και σήμερα, στα ρεπορτάζ της τηλεόρασης, βλέπετε Σέρβους και Κροάτες αυτής της περιοχής που λένε ότι μέχρι πρότινος ζούσαν μαζί χωρίς προβλήματα.

ΕΡ.: Επομένως; Πώς ερμηνεύετε εσείς όσα φρικτά συνέβησαν και συνεχίζουν να

Η αφίσα της Μπιεννάλε ζωγραφικής την οποία οργανώνει ο Νικολά Πέτροβιτς - Νιέγκος στην Τσέτινιε, την παλιά πρωτεύουσα του Μαυροβουνίου. Νέος κύκλος εκθέσεων με τον οποίο θα ολοκληρωθεί η Μπιεννάλε: Αύγουστος, Σεπτέμβριος 1992.

συμβαίνουν;

Ν.Π.Ν.: Πιστεύω ότι το πρόβλημα είναι πο-λι-τι-κό και όχι πρόβλημα σχέσεων μεταξύ των εθνών. Βεβαίως υπάρχει η παρά-μετρος αυτή, όπως και η θρησκευτική (κα-θολικοί και ορθόδοξοι) καθώς, επίσης, υ-πάρχουν πληγές από το Β' Παγκόσμιο Πό-λεμο. Σκέφτομαι ότι όλα αυτά, που συμβαί-νουν στην Γιουγκοσλαβία, ήταν μέσα στο πνεύμα της εκμετάλλευσης ενός συστήματος το οποίο ήθελε με κάθε τρόπο να κρατηθεί στην εξουσία. Εννοώ το σύστημα των απαρ-ράτσικ.

ΕΡ.: Το οποίο πού υπάρχει ακόμη;

Ν.Π.Ν.: Υπάρχει και στην Σερβία και στην Κροατία και παντού. Αν και η χώρα κατατμήθηκε, οι θεσμοί όμως διατηρήθη-καν... Έτσι, σήμερα, π.χ., δεν μπορείτε να γίνετε διευθυντής μιας τράπεζας ή μιας εται-ρείας, π.χ., στην Κροατία εάν δεν είστε μέ-λος του Εθνικού Κόμματος...

Για μια ανθρώπινη Ευρώπη

ΕΡ.: Η κοινοτική Ευρώπη βαδίζει προς κάποια μορφή ενοποίησης, ενώ η μετακομμουνιστική Ευρώπη κρατά τη

σημαία της εθνικής ανεξαρτησίας.

Ν.Π.Ν.: Μπορούμε να φανταστούμε την Ευρώπη —όλη την Ευρώπη— ενωμένη με τη μορφή της συνομοσπονδίας. Μπορούμε να φανταστούμε μια ευρωπαϊκή συνομο-σπονδία βασισμένη στην ιδέα των αναβαθ-μισμένων περιοχών, της εθνικής αυτο-νομίας, της πολιτιστικής ταυτότητας, όπου το έθνος δεν είναι πλέον κυριαρχικό στοιχείο. Όμως δεν μπορούμε να φαντα-στούμε μια Ευρώπη στην οποία κάθε περιο-χή, κάθε ταυτότητα, κάθε ιδιαιτερότητα θα γινόταν ένα κράτος ή ένα έθνος.

Η Ευρώπη, τώρα, είναι μπροστά σε μια πρόκληση. Σιγά σιγά γίνεται φανερό ότι δεν αρκεί να συνεδριάζουν οι διάφορες επιτροπές των διαφόρων χωρών... Έτσι δεν πρόκει-ται να γίνει τίποτα σημαντικό. Η Ευρώπη, εάν μια ημέρα δημιουργηθεί, θα έχει μια διάσταση ανθρώπινη. Πρέπει λοιπόν οι άνθρωποι —όχι απλώς οι επιτροπές— να συναντηθούν, να γνωριστούν. Η Ευρώπη θα αποκτήσει πολιτική βούληση εφόσον οι άν-θρωποι το θελήσουν, εφόσον δημιουργή-σουν ένα αληθινό πολιτικό κίνημα.

ΕΡ.: Βλέπετε να υπάρχουν, έστω, απλές

ενδείξεις μιας τέτοιας βούλησης;

Ν.Π.Ν.: Όχι. Αλλά όπως ξέρουμε, τίποτα δεν έρχεται εύκολα, τίποτα δεν γίνεται χω-ρίς κόπο, χωρίς συγκρούσεις. Ωστόσο από κάθε άποψη επείγει να δημιουργηθεί η Ευ-ρώπη. Σε λίγα χρόνια θα είναι εξίσου επεί-γον να δημιουργηθεί ένα παγκόσμιο σύστη-μα. Τα προβλήματα, ήδη, τίθενται σε παγ-κόσμιο επίπεδο. Δυστυχώς όμως το πολιτι-κό σύστημα στηρίζεται ακόμη στο κράτος - έθνος, παρ' ότι αυτό δεν είναι σε θέση να λύ-σει τα σημερινά προβλήματα. Η αδυναμία του κράτους - έθνους να ανταποκριθεί στις σύγχρονες απαιτήσεις είναι προφανής.

Συνεπώς από αυτήν τη άποψη τα προ-βλήματα της Γιουγκοσλαβίας, των εθνοτή-των κ.λπ. είναι εντελώς γελοία. Αυτά τα κράτη δεν έχουν κανένα μέλλον, παρά μόνο ένα μέλλον πολιτιστικό. Αυτές οι κοινωνίες, οι οποίες δεν έχουν καμιά γενικότερη προο-πτική, δεν έχουν κανένα σχέδιο που να ξε-περνά τα σύνορά τους είναι καταδικασμένες σε συστηματική αποτυχία.

Πιστεύω ότι αυτό που εμείς πρέπει να κά-νουμε είναι να στηρίξουμε τους ανθρώπους εκεί, σε ηθικό, σε ανθρώπινο επίπεδο. Δεν μπορούμε, εξάλλου, να κάνουμε κάτι διαφορετικό αφού δεν έχουμε τα μέσα. Ό-μως αυτή η υποστήριξη έχει μεγάλη σημα-σία. Έχει, επίσης, σημασία να γίνει γνωστό ότι υπάρχουν κινήματα αντιπολίτευσης, ότι υπάρχουν ορισμένα έντυπα τα οποία δεν κάνουν προπαγάνδα. Βεβαίως, έτσι, δεν θα σταματήσουμε όλους αυτούς που είναι οπλι-σμένοι μέχρι τα δόντια και αποφασισμένοι να φθάσουν ως τα άκρα... Ωστόσο παρά τις δυσκολίες σφείλουμε να βοηθήσουμε εκεί-νους που αναζητούν μια άλλη λύση, ένα μέλλον διαφορετικό...

ΕΡ.: Οι εκθέσεις ζωγραφικής που οργανώνετε στην Τσέτινιε, έχουν, επομένως, ένα τέτοιο νόημα. Δεν είναι έτσι;

Ν.Π.Ν.: Το ελπίζω. Θα είναι μια ευκαιρία για ανθρώπους ευαισθητοποιημένους να συ-ναντηθούν, να γνωριστούν, να ανταλλάξουν απόψεις. Θέλω να πω επίσης ότι εκείνοι που δεν μπορούν να πάνε, μπορούν να στεί-λουν ένα σχέδιο, μία αφίσα, ένα μήνυμα. Όλα αυτά, τα μικρά πράγματα, έχουν το νόημά τους. Μαθαίνω, επίσης, ότι υπάρχει ένα πρόγραμμα να γίνει το νησί Βις των δαλματικών ακτών ελεύθερη, αποστρατιω-τικοποιημένη ζώνη. Αυτές τις κινήσεις πρέ-πει να τις υποστηρίξουμε, όπου κι αν βρι-σκόμαστε. Αν θέλουμε να δημιουργήσουμε την Ευρώπη, αυτές οι πρωτοβουλίες μας α-φορούν... □

Διαφωνούν με τη δίωξη

Με τη (συν)υπογραφή τους κάτω από το κείμενο της προκήρυξης «Όχι στον εθνικισμό και τον πόλεμο» που κυκλοφόρησε η «Αντιεθνικιστική Αντιπολεμική Συσπείρωση», 170 πνευματικοί άνθρωποι έφεραν σε δεινή θέση τις διωκτικές αρχές και την ελληνική δικαιοσύνη. Για το περιεχόμενο και τη διανομή της προκήρυξης τέσσερα μέλη της «Συσπείρωσης» καταδικάστηκαν σε 19 μηνών φυλάκιση. Θεωρώντας ότι με τη δικαστική αυτή απόφαση πλήττονται «θεμελιώδη και κατοχυρωμένα από το Σύνταγμα δικαιώματα», οι 170 συνυπέγραψαν και δημοσιοποίησαν την καταδικασμένη προκήρυξη. Μένει τώρα να διαπιστώσουμε αν οι «αρμόδιοι εισαγγελείς» προς τους οποίους απευθύνεται η ανοικτή επιστολή των 170, θα ασκήσουν εναντίον τους, και με τα ίδια επιχειρήματα, τη δίωξη που άσκησαν εναντίον των τεσσάρων φοιτητών που έχουν καταδικαστεί. Ή αν θα θεωρήσουν ότι άλλη δικαιοσύνη και άλλα μέτρα ισχύουν για τους «ανώνυμους» φοιτητές και άλλα για τους «επώνυμους» πολίτες. Για μια ακόμη φορά η αξιοπιστία της ελληνικής δικαιοσύνης τίθεται σε δοκιμασία.

Προς κάθε αρμόδιο εισαγγελέα

Αθήνα 11 Μαΐου 1992

Κύριε εισαγγελέα

Όσοι συνυπογράφουμε την ακόλουθη προκήρυξη της «Αντιεθνικιστικής Αντιπολεμικής Συσπείρωσης», πληροφορηθήκαμε ότι τέσσερις συμπολίτες μας έχουν καταδικαστεί από το Πλημμελειοδικείο Αθηνών σε σοβαρές ποινές, επειδή διένειμαν το εν λόγω κείμενο. Δεν ανήκουμε στην Αντιπολεμική - Αντιεθνικιστική Συσπείρωση.

Επειδή όμως θεωρούμε ότι με την καταδίκη αυτή πλήττονται θεμελιώδη και κατοχυρωμένα από το Σύνταγμα δικαιώματα που αφορούν την ελευθερία του λόγου και την ελεύθερη διακίνηση των ιδεών.

Και επειδή, ανεξάρτητα από τις επιμέρους αντιλήψεις του καθενός μας για τα θέματα που αναφέρονται στην προκήρυξη, πιστεύουμε ότι είναι χρέος των πολιτών να υπερασπίζονται, με όσα μέσα θεωρούν πρόσφορα, τις θεμελιώδεις ελευθερίες.

Συνυπογράφουμε την καταδικασμένη προκήρυξη και σας καλούμε, Κύριε Εισαγγελέα, να λάβετε τα μέτρα που επιβάλλει η ισόνομη μεταχείριση των πολιτών.

Με τη δέουσα τιμή
Οι συνυπογράφωντες

«ΟΧΙ ΣΤΟΝ ΕΘΝΙΚΙΣΜΟ ΚΑΙ ΣΤΟΝ ΠΟΛΕΜΟ

Εμείς, που υπογράφουμε αυτό το κείμενο, έχουμε διαφορετική άποψη, ριζικά αντίθετη, απ' αυτήν της κυβέρνησης και του επίσημου συναινετικού πολιτικού κόσμου για τα εθνικά θέματα, το ζήτημα της τέως Γιουγκοσλαβικής Μακεδονίας και τους κινδύνους που απειλούν το λαό της χώρας μας.

Είμαστε σίγουροι ότι παίζεται στις πλάτες μας ένα βρώμικο παιχνίδι, που κι αν ακόμα δεν καταλήξει σε πόλεμο, θα έχει οδυνηρές συνέπειες στη ζωή όλων μας. Κυβέρνηση, πολιτικά επιτελεία, καλοπληρωμένοι δημοσιογράφοι, στρατηγοί και μητροπολίτες προσπαθούν να μας πείσουν ότι κινδυνεύουμε. Παρουσιάζουν μια εικόνα ασφυκτικής περικύκλωσης της Ελλάδας που δημιουργεί ανασφάλεια και φόβο στους Έλληνες πολίτες.

Εμείς λέμε ότι αυτό γίνεται σκόπιμα. Οι ηγεμόνες μας καλλιεργούν την εθνικιστική υστερία, την πατριδολαγνεία και την προγονολατρεία για να μας κάνουν να ξεχάσουμε την οικονομική εξαθλίωση, την ανεργία, τη συρρίκνωση του εισοδήματος και την υποβάθμιση της ποιότητας ζωής μας, την καταπίεση των φαντάρων και τα θανατηφόρα δυστυχήματα στο στρατό, την υποταγή τους στα πολιτικοστρατιωτικά σχέδια των μεγάλων ιμπεριαλιστικών δυνάμεων. Οι ηγεμόνες μας προσπαθούν να μας πείσουν ότι ταυτίζονται οι ανάγκες μας με τα συμφέροντά τους για να συναινέσουμε στο δικό τους στόχο να γίνουν «βαλκανιάρχες» και στις ευρύτερες επιδιώξεις των μεγάλων δυνάμεων στην περιοχή.

Μας λένε ψέματα! Και μας δηλητηριάζουν με τον εθνικισμό, την πολεμοκαπηλεία και το ρατσισμό!

Θέλουν να μας κάνουν να δεχόμαστε αδιάφορα τις δολοφονίες των Αλβανών φυγάδων στα σύνορα από τα ειδικά στρατιωτικοαστυνομικά που έχουν συγκροτήσει.

Θέλουν να αγανακτούμε όταν κάποιος στα Σκόπια κάνει εθνικιστικές δηλώσεις αλλά να χειροκροτούμε όταν ακούγονται πολύ χειρότερες στην Αθήνα και στη Θεσσαλονίκη.

Θέλουν να εξαφανίσουν αξίες και παραδόσεις, που ευτυχώς διατηρεί ακόμα η ελληνική κοινωνία, όπως η φιλοξενία, η αλληλεγγύη και η ανθρωπιά.

Ναι, ο ελληνικός λαός κινδυνεύει! Αλλά όχι από το άοπλο κρατίδιο που βρίσκεται στα βόρεια σύνορα της χώρας μας. Ούτε από τους πεινασμένους Αλβανούς πρόσφυγες!

Κινδυνεύουμε από τον πόλεμο που συνεχίζεται στην πρωην Γιουγκοσλαβία και που η χώρα μας μπορεί να εμπλακεί σε αυτόν, αν η κυβέρνηση και η αξιωματική —κυρίως— αντιπολίτευση δεν εγκαταλείψουν τα μεγαλοϊδεάτικα σχέδια και κορόνες τους και δεν σταματήσουν το παιχνίδι της εθνικής πλειοδοσίας και του «ψηφοθηρικού πατριωτισμού».

Επιτέλους, ως τότε θα μας εμπαιζουν; Εμείς λέμε καθαρά: Όχι στο κλίμα πόλεμου με την τ. Γιουγκοσλαβική Μακεδονία.

Πρέπει να σταματήσει η επιθετική και ρατσιστική αντιμετώπιση του γειτονικού λαού, με το πρόσχημα της χρήσης του ονόματος «Μακεδονία», που στο κάτω κάτω το χρησιμοποιεί εδώ και μισόν αιώ-

να. Έχει δικαίωμα και αυτός ο λαός να αυτοκαθοριστεί εθνικά και να αποκτήσει τη στοιχειώδη κρατική υπόσταση που θα επιτρέψει την επιβίωσή του.

Είναι ντροπή να δεχόμαστε αδιαμαρτύρητα τον συνεχιζόμενο οικονομικό αποκλεισμό της γειτονικής χώρας όπως και τις διάφορες «αγωνιστικές» προτάσεις για στρατιωτική εισβολή σε αυτήν.

Είναι ντροπή να αφήνουμε κάποιους με το πρόσχημα της καταπίεσης που υφίσταται η ελληνική μειονότητα στην Αλβανία να κραυγάζουν για εμβολές και προσαρτήσεις εδαφών.

Δεν πρέπει να δεχτούμε οποιαδήποτε εδαφική επέκταση προωθούν τα σωβινιστικά επιτελεία σε όποια χώρα κι αν βρίσκονται!

Πολλοί θα μας κατηγορήσουν γι' αυτές τις απόψεις μας ως «μειοδότες», «προδότες» ή και «πράκτορες». Αυτές οι κατηγορίες μάς αφήνουν παγερά αδιάφορους. Όχι μόνο επειδή αρνούμαστε να δεχτούμε το γελοίο «εθνικό επιχείρημα» ότι όλοι οι εθνικιστές βρίσκονται εκτός Ελλάδας ενώ στη χώρα μας υπάρχουν μόνο πατριώτες. Αλλά και γιατί ξέρουμε ότι οι διάφοροι «προστάτες των λαών», Δυτικοί, Ευρωπαίοι και Ανατολικοί, εκμεταλλεύονται κυνικά την απελπισία και τις αυταπάτες εκατομμυρίων εξαθλιωμένων ανθρώπων προκειμένου να διευρύνουν τις αγορές και τις ζώνες επιρροής τους.

Θέλουμε να ζήσουμε ειρηνικά με όλους τους λαούς των Βαλκανίων! Και απειλούμαστε από ιμπεριαλιστικές επεμβάσεις, εθνικιστικές κυβερνήσεις και ναζιστικά κηρύγματα περί φυλετικής καθαρότητας και εξόντωσης των μειονοτήτων!

Δεν είναι ντροπή για μια κοινωνία να συμβιώνουν αρμονικά στο εσωτερικό της διαφορετικοί πολιτισμοί και εθνικές ομάδες. Είναι τιμή της. Ντροπή είναι στο όνομα της ενότητας και της καθαρότητας του έθνους να καταπιέζονται και να συντρίβονται οι μειονότητες.

Στην Ελλάδα ζουν και Τούρκοι, Πομάκοι, Σλαβομακεδόνες και Τσιγγάνοι! Γι' αυτές τις μειονότητες που ζουν στη χώρα μας νιώθουμε ό,τι α-

κριβώς και για τους υπόλοιπους Έλληνες πολίτες!

Δεν θέλουμε ούτε να τις εξαφανίσουμε ούτε να τις ενσωματώσουμε. Αντίθετα, αγωνιζόμαστε για να απολαμβάνουν όσες ελευθερίες και ευκαιρίες έχουμε όλοι μας και παράλληλα υπερασπιζούμε τα ιδιαίτερα γλωσσικά, θρησκευτικά και πολιτιστικά δικαιώματά τους που προκύπτουν από τη διαφορετική εθνική καταγωγή τους.

Εξάλλου αυτά ακριβώς δεν διεκδικεί και η ελληνική κυβέρνηση για τις ελληνικές μειονότητες που ζουν σε άλλες χώρες;

Όσοι αντιμετωπίζουμε τα βάρη της οικονομικής κρίσης, τις συνέπειες της αντιλαϊκής πολιτικής της κυβέρνησης Μητσοτάκη, την ανυπαρξία ουσιαστικής αντιπολίτευσης και τη διαλυτική πολιτική των συναινετικών κομμάτων στο συνδικαλιστικό κίνημα και στους δίκαιους αγώνες των εργαζομένων, οφείλουμε να αντιληφθούμε ότι εχθροί μας δεν είναι οι γειτονικοί λαοί, που αντιμετωπίζουν τα ίδια με εμάς, αλλά ο εθνικισμός, ο ρατσισμός και ο πόλεμος. Εναντίον τους θα πρέπει να ενωθούμε οι μισθωτοί και οι νέοι των βαλκανικών χωρών μέσα από κοινά αντιπολεμικά κινήματα, εκδηλώσεις και αγώνες αλληλοϋποστήριξης και διεθνιστικής αλληλεγγύης.

Γιατί ποιος μπορεί να αμφισβητήσει ότι τα «Σκόπια» μας κάνουν να ξεχνάμε την Αθήνα και τη Θεσσαλονίκη της ακρίβειας, του νέφους και της αστυνομοκρατίας;

Γιατί ποιος μπορεί να αμφισβητήσει ότι τα συλλαλητήρια για τη Μακεδονία κρύβουν το Λαύριο, το Μαντούδι και τους αγώνες που πρέπει να κάνουμε για να υπερασπίσουμε τη δουλειά, το εισόδημα και τις ελευθερίες μας;

Γιατί ποιος αμφισβάλλει ότι στους άδικους πολέμους που μπορεί να μας οδηγήσουν οι ηγεμόνες μας, οι σίγουροι ηττημένοι θα είναι οι εργαζόμενοι, οι νέοι και οι λαοί που θα συρθούν σε αυτούς;

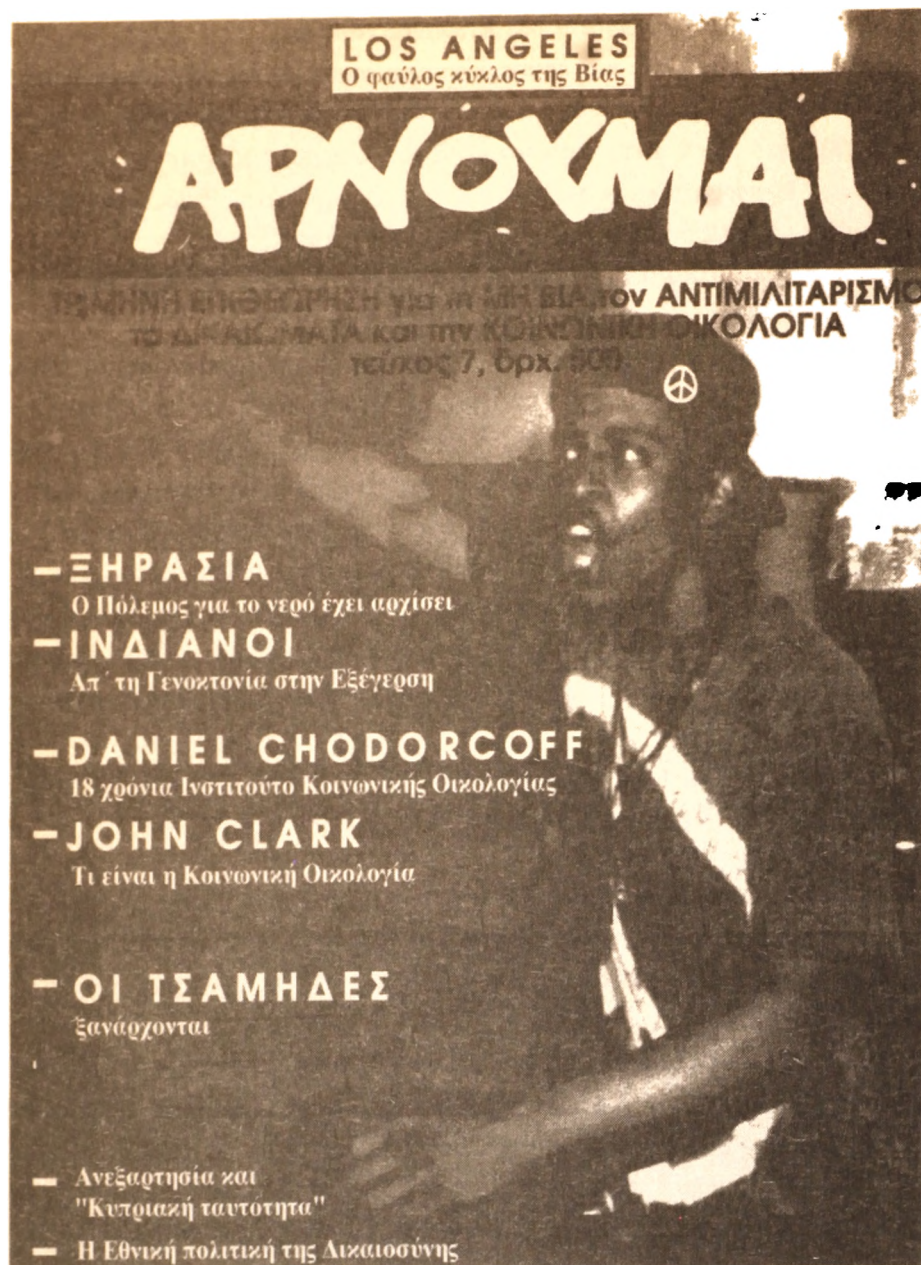
30/3/92

ΑΝΤΙΠΟΛΕΜΙΚΗ ΑΝΤΙΕΘΝΙΚΙΣΤΙΚΗ ΣΥΣΠΕΙΡΩΣΗ»

ΟΙ ΣΥΝΥΠΟΓΡΑΦΟΝΤΕΣ

Έφη Αβδελά, Ιστορικός, ΑΠΘ. Βένιος Αγγελόπουλος, Μαθηματικός, καθηγητής ΕΜΠ. Χριστίνα Αγκριαντώνη, Ιστορικός, ΚΝΕ/ΕΙΕ. Γρηγόρης Ανανιάδης, Πολιτειολόγος, Πανεπιστήμιο Αιγαίου. Γιάννης Αναστασίου, Φιλολόγος, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων. Ανδρέας Ανδρεόπουλος, Χημικός, ΕΜΠ. Δημήτρης Αντωνακάκης, Αρχιτέκτων. Σουζάνα Αντωνακάκη, Αρχιτέκτων. Ευάγγελος Ασημακόπουλος, Μουσικός. Νάσος Βαγενάς, Φιλολόγος, Πανεπιστήμιο Αθηνών. Θεόφιλος Βέικος, Φιλόσοφος, Πανεπιστήμιο Αθηνών. Ντίνα Βαϊού, Αρχιτέκτων, ΑΠΘ. Γιώργος Βότσης, Δημοσιογράφος. Γιάννης Βούλγαρης, Πολιτικός Επιστήμων. Άννυ Βρυχέα, ΕΜΠ. Κώστας Γαβρόγλου, Φυσικός, ΕΜΠ. Ρέα Γαλανάκη, Συγγραφέας. Ευστράτιος Γαλανής, Μαθηματικός, ΕΜΠ. Παναγιώτης Γετίμης, Κοινωνιολόγος, Πάντειο Πανεπιστήμιο. Γιάννης Γιαννουλόπουλος, Ιστορικός, Πάντειο Πανεπιστήμιο. Γρηγόρης Γιάνναρος, Βουλευτής. Μιχάλης Γκανάς, Ποιητής. Κωστής Γκάρτσος, Πολεοδόμος. Απόστολος Δεδουσόπουλος, Οικονομολόγος, Πάντειο Πανεπιστήμιο. Βαρβάρα Δεσποινιάδου, Αρχιτέκτων, Πανεπιστήμιο Πατρών. Άγγελος Δεληβοριάς, Αρχαιολόγος, Διευθυντής Μουσείου Μπενάκη. Παναγιώτης Δημητράς, Πολιτικός Επιστήμων, Οικονομικό Πανεπιστήμιο. Μαριάννα Δήτσα, Φιλολόγος, ΑΠΘ. Θανάσης Διαμαντόπουλος, Πολιτικός Επιστήμων, Πάντειο Πανεπιστήμιο. Κύρκος Δοξιάδης, Πολιτικός Επιστήμων, Πανεπιστήμιο Αθηνών. Κώστας Δουζίνας, Συνταγματολόγος, Πανεπιστήμιο Λονδίνου. Μάρω Δούκα, Συγγραφέας. Σωτηρία Δρακοπούλου, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων. Άγγελος Ελεφάντης, Εκδότης. Λεωνίδας Εμπειρίκος, Μουσικολόγος, Κέντρο Μικρασιατικών Σπουδών. Αντώνης Ζαρκάδης, Χημικός, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων. Γιάννης Ζαρκάδης, Βιολόγος, Πανεπιστήμιο Πατρών. Περσεφόνη Ζέρη, Κοινωνιολόγος, Πάντειο Πανεπιστήμιο. Νατάσα Ζούκα, Χορογράφος. Μυρσίνη Ζορμπά, Εκδότρια. Γιώργος Ζουπάνος, Φυσικός, ΕΜΠ. Κώστας Ζουράρις, Πανεπιστήμιο Παρισίων (VII). Λίζα Ζώη, Μουσικός. Μαρία Ηλιού, Κοινωνιολόγος, Πανεπιστήμιο

Αθηνών. Φίλιππος Ηλιού, Ιστορικός. Μάκης Καβουριάρης, Οικονομολόγος, Πανεπιστήμιο Παρισίων (VIII). Λεωνίδας Καλλιβερετάκης, Ιστορικός, ΚΝΕ/ΕΙΕ. Σπύρος Καράβας, Ιστορικός, Πανεπιστήμιο Αιγαίου. Βασίλης Καραποστόλης, Κοινωνιολόγος, Πανεπιστήμιο Αθηνών. Βασίλης Καρδάσης Ιστορικός, Πανεπιστήμιο Κρήτης. Ελένη Καρανδρού, Συνθέτρια. Κυριάκος Κατζουράκης, Ζωγράφος. Όλγα Κατσαρδή - Χέρινγκ, Ιστορικός, Πανεπιστήμιο Αθηνών. Γιώργος Κατσιγιάννης, Δικηγόρος Πατρών. Ηλίας Κατσούλης, Πολιτικός Επιστήμων, Πάντειο Πανεπιστήμιο. Ιωάννα Κανταντζόγλου, Πολιτικός Επιστήμων, Πανεπιστήμιο Αθηνών. Δημήτρης Κέκος, Χημικός, ΕΜΠ. Φραγκίσκη Κεφαλλωνίτου, Αρχαιολόγος. Νίκος Κηπουργός, Συνθέτης. Βάσω Κιζήλου, Πολεοδόμος. Ράνια Κλουτσινιώτη, Πολεοδόμος. Φραγκίσκος Κολίσης, Χημικός, ΕΜΠ. Περικλής Κοροβέσης, Συγγραφέας. Ηλίας Κούβελας, Γιατρός, Πανεπιστήμιο Πατρών. Άννα Κούγκου, Χημικός, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων. Γεράσιμος Κουζέλης, ΑΠΘ. Νάντια Κουλουμπή, Γιατρός, Πανεπιστήμιο Πατρών. Σταύρος Κουρεμένος, Φιλολόγος, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων. Γιώργος Κουρουπός, Συνθέτης. Μάγδα Κοτζιά, Εκδότρια. Βασίλης Κρεμμυδάς, Ιστορικός, Πανεπιστήμιο Αθηνών. Κούλη Κυριάκη, Μαθηματικός, ΕΜΠ. Αγγελική Κωνσταντακοπούλου, Ιστορικός, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων. Κώστας Κωστής, Ιστορικός, Πανεπιστήμιο Αθηνών. Όλγα Λαζαρίδου, Ηθοποιός. Αντώνης Λιάκος, Ιστορικός, Πανεπιστήμιο Αθηνών. Ευθύμιος Λιαροκάκης, Φυσικός, ΕΜΠ. Χριστόφορος Λιοντάκης, Ποιητής. Θάνος Λίποβατς, Πολιτικός Επιστήμων, Πάντειο Πανεπιστήμιο. Λεωνίδας Λουλούδης, Γεωπόνος, Γεωργικό Πανεπιστήμιο. Γεράσιμος Λυκιαρδόπουλος, Εκδότης. Χρήστος Λυριντζής, Πολιτικός Επιστήμων, Πανεπιστήμιο Αθηνών. Αντώνης Μανιτάκης, Συνταγματολόγος, ΑΠΘ. Νίκος Μαρκάτος, Χημικός, ΕΜΠ. Λεωνίδας Μαρούδας, Οικονομολόγος, Πανεπιστήμιο Αιγαίου. Δ.Μ. Μαρωνίτης, Φιλολόγος, ΑΠΘ. Γιώργος Μαυρογιώργος,

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ: (031) 234.033 - (01) 88.29.736

ενημερωτικό δελτίο του ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΙΚΟΥ ΦΟΡΟΥΜ του Συνασπισμού

Θα τα βρείτε στα κεντρικά γραφεία του ΣΥΝ (Θεμιστοκλέους - Πλ. Κουμουνδούρου) και ακόμη στην ΑΥΓΗ, στην ΕΠΟΧΗ, στα βιβλιοπωλεία ΕΣΤΙΑ, ΘΕΜΕΛΙΟ, ΚΟΜΜΟΥΝΑ, ΠΑΡΑΤΗΡΗΤΗΣ και ΠΡΩΤΟΠΟΡΙΑ (Αθήνα) ΘΥΜΕΛΗ και ΠΑΡΑΤΗΡΗΤΗΣ (Θεσσαλονίκη) ΠΟΛΥΕΔΡΟ (Πάτρα)

Πληροφορίες και συνδρομές
στο τηλέφωνο 3216953

Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων. Γιώργος Μαργαρίτης, Ιστορικός Πανεπιστήμιο Κρήτης. Τζένη Μαστοράκη, Ποιήτρια. Δήμος Μαυρομμάτης, Δημοσιογράφος. Μαρίνα Μείντανη - Παπαγιαννάκη, Νομικός, Πάντειο Πανεπιστήμιο. Γιάννης Μηλιός, ΕΜΠ. Θάνος Μικρούτσικος, Συνθέτης. Τάκης Μίχας, Δημοσιογράφος. Νίκος Μουζέλης, Κοινωνιολόγος, Πανεπιστήμιο Λονδίνου. Αριστείδης Μπαλτάς, ΕΜΠ. Αλεξάνδρα Μπακαλάκη, Ανθρωπολόγος, Πανεπιστήμιο Αιγαίου. Παντελής Μπασάκος, Πάντειο Πανεπιστήμιο. Αλέξης Μπένος, Γιατρός. Βαγγέλης Μπιτσώρης, Μεταφραστής. Θέμης Μπόκαρης, Φυσικός, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων. Χρόνης Μπότσoglou, Ζωγράφος, ΑΣΚΤ. Μ. Μπουζάκης, Εκδότης. Παντελής Μπουκάλας, Δημοσιογράφος. Ηλίας Νικολάκοπουλος, Πολιτικός Επιστήμων, Πανεπιστήμιο Αθηνών. Γιώργος Νουτσόπουλος, Καθηγητής ΕΜΠ. Μπάμπης Νούτσος, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων. Παναγιώτης Νούτσος, Φιλόσοφος, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων. Όλγα Πανοπούλου - Μαράτου, Ψυχολόγος, Πανεπιστήμιο Αθηνών. Βασίλης Παπαβασιλείου, Σκηνοθέτης. Στέφανος Παπαγεωργίου, Ιστορικός, Πάντειο Πανεπιστήμιο. Μαντώ Παπαδάκη, Αρχαιολόγος, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων. Ευθύμης Παπαδημητρίου, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων. Τέτα Παπαδοπούλου, Δημοσιογράφος. Λόης Παπαδόπουλος, Αρχιτέκτων, ΑΠΘ. Κώστας Παπαϊωάννου, Δημοσιογράφος. Νίκος Παπαμίχας, Αρχιτέκτων, ΑΠΘ. Προκόπης Παπαστράτης, Ιστορικός, Πάντειο Πανεπιστήμιο. Άκης Παπαταξιάρχης, Ανθρωπολόγος, Πανεπιστήμιο Αιγαίου. Βασίλης Παππάς, Ερευνητής, Πανεπιστήμιο Πατρών. Τίτος Πατρίκιος, Ποιητής. Μάνος Περάκης, Αρχιτέκτων. Νίκος Πετραλιάς, Οικονομολόγος, Πανεπιστήμιο Αθηνών. Σταύρος Πετρολέκκας, Σύμβουλος Τηλεοπτικών. Ιωάννα Πετροπούλου, Ερευνήτρια, Κέντρο Μικρασιατικών Σπουδών. Βαγγέλης Πολίτης, ΤΕΙ Μεσολογγίου. Ελένη Πορτάλιου, Αρχιτέκτων, ΕΜΠ. Χρύσα Προκοπάκη, Φιλολόγος. Άλκης Ρήγος, Πολιτικός Επιστήμων, Πάντειο Πανεπιστήμιο. Ματούλα Ρίζου - Κουρουπού, Ιστορικός, Κέντρο Μικρασιατικών Σπουδών. Σπύρος Σακκάς, Βαρύτονος. Δημήτρης Σερεμέτης, Οικονομολόγος, Πανεπιστήμιο Αιγαίου. Νόρα Σκουτέρη - Διδασκάλου, Ανθρωπολόγος, ΑΠΘ. Γιάννης Σμαραγδής, Σκηνοθέτης. Στάθης Σορώκος, Κοινωνιολόγος, ΕΚΚΕ. Γιώργος Σταθάκης, Οικονομολόγος, Πανεπιστήμιο Κρήτης. Δημήτρης Σπάθης, Θεατρολόγος, Πανεπιστήμιο Αθηνών. Κώστας Σπαρτινός, Μηχανικός. Μιχάλης Σπουρδαλάκης, Πολιτικός Επιστήμων, Πανεπιστήμιο Αθηνών. Μιχάλης Σταθόπουλος, Καθηγητής Νομικής, Πανεπιστήμιο Αθηνών. Γιώργος Σταμάτης, Οικονομολόγος, Πάντειο Πανεπιστήμιο. Κ.Μ. Σταμάτης, ΑΠΘ. Ρένα Σταυρίδη - Πατρικίου, Ιστορικός, Πάντειο Πανεπιστήμιο. Ριχάρδος Σωμερίτης, Δημοσιογράφος. Μιράντα Τερζοπούλου, Ερευνήτρια, Ακαδημία Αθηνών. Γιάννης Τζαννετάκος, Δημοσιογράφος. Βούλα Τσινόρεμα, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων. Γιώργος Τριανταφύλλου, Αρχιτέκτων. Κωνσταντίνος Τσουκαλάς, Κοινωνιολόγος, Πανεπιστήμιο Αθηνών. Γιώργος Τσαμασφύρος, Μηχανολόγος, ΕΜΠ. Λίξη Τσιριμώκου, Φιλολόγος, ΑΠΘ. Νικόλας Φαρακλας, Αρχαιολόγος, Πανεπιστήμιο Κρήτης. Νίκος Φακιολάς, Ερευνητής ΕΚΚΕ. Άννα Φραγκουδάκη, Κοινωνιολόγος, Πανεπιστήμιο Αθηνών. Θεανώ Φωτίου, Αρχιτέκτων, ΕΜΠ. Γιάννης Χαΐνης, Ζωγράφος. Δημήτρης Χασαπογιάννης, Πανεπιστήμιο Πατρών. Έρση Χατζηαργυρού, Ζωγράφος. Κωστής Χατζημιχάλης, Αρχιτέκτων, ΑΠΘ. Βάσω Χατζηνικήτα, Χημικός, Πανεπιστήμιο Αιγαίου. Νίκος Χατζηνικολάου, Ιστορικός Τέχνης, Πανεπιστήμιο Κρήτης. Θεόδωρος Χατζηπαντελής, Πολυτεχνική Σχολή, ΑΠΘ. Λεωνίδας Χατζηπροδρομίδης, Δημοσιογράφος. Τάκης Χατζόπουλος, Σκηνοθέτης. Γιώργος Χειμωνάς, Συγγραφέας. Γιώργος Χουλιαράς, Αρχιτέκτων. Νίκος Χουλιαράς, Λογοτέχνης. Κοσμάς Ψυχοπαίδης, Πολιτικός Επιστήμων, Πανεπιστήμιο Αθηνών. Δημήτρης Ψυχογιός, Κοινωνιολόγος, ΕΚΚΕ.

● Οι βουλευτές του ΠΑΣΟΚ Σταύρος Μπένος και Μαρία Φαραντούρη είχαν αρχικά υπογράψει αλλά απέσυραν τελικά τις υπογραφές τους.

ΗΛΙΟΧΩΡΟΙ

FOUR SEASONS
SUNROOMS

οι μόνοι με τόν «μαγικό» ΚΑΘΡΕΦΤΗ ΘΕΡΜΟΤΗΤΑΣ™

ο οποίος:

- Απορροφά την υπεριώδη ακτινοβολία
- Το καλοκαίρι αντανακλά τη ΘΕΡΜΙΚΗ ακτινοβολία του ήλιου
- Το χειμώνα δεν αφήνει να διαφύγει η εσωτερική θερμότητα του σπιτιού
- Ενισχύει την ηχομόνωση κατά 3 τουλάχιστον ντεσιμπέλ

ΤΕΧΝΗ α.τ.ε. — ΜΟΝΤΕΡΝΑ ΔΟΜΙΚΑ ΥΛΙΚΑ
ΓΙΑΝΝΕΝΑ, Ν. Ζέρβα 39 (στοά), τηλ.: (0651)31-9-32, fax: 309-70

GREENPEACE

Το συγκλονιστικό χρονικό της αλόγιστης χρήσης της πυρηνικής ενέργειας στο δεύτερο μισό του εικοστού αιώνα.

ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ ΤΗΣ ΠΥΡΗΝΙΚΗΣ ΕΠΟΧΗΣ John May

Ένας απολογισμός των γνωστών και άγνωστων μέχρι σήμερα πυρηνικών ατυχημάτων που έφεραν την ανθρωπότητα στο χείλος της καταστροφής.

ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ ΑΠΟ ΤΙΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΣΕΛΑΣ
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ: ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΕΠΕ 3608937/54

ΓΙΑ ΤΗ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ BINTAA NAKE

● Άλλη μια επιστολή για τη γνωστή συνέντευξη:

Αγαπητό ANTI,

Ήθελα να αναφερθώ στο άρθρο σου με τη συνέντευξη του Γάλλου ιστορικού Πιέρ Βιντάλ - Νακέ, που την βρήκα βέβαια πολύ ενδιαφέρουσα, και σας συγχαίρω για το θάρρος σας, να φιλοξενήσετε αυτήν ειδικά την περίοδο απόψεις που διαφέρουν αρκετά από όσα έχουμε συνηθίσει να ακούμε και θέλουμε να πιστεύουμε σχετικά με την ιστορία του έθνους μας και συγκεκριμένα εδώ με τη Μακεδονία και που δεν αμφισβάζω, ότι πολλοί Έλληνες θα αγανάχτησαν και θα σκανδαλίστηκαν διαβάζοντάς τα. Εμένα δεν με ενδιαφέρει εδώ η «πατριωτική» πλευρά του ζητήματος, όσο η ιστορική αλήθεια, λόγω και του επαγγέλματός μου «ξεναγός», η οποία δυστυχώς δεν εννοεί να διευκρινιστεί, εξαιτίας προφανώς των πολιτικών σκοπιμοτήτων και συμφερόντων, και δεν έχω μπορέσει ακόμα να καταλάβω, τι τελικά συμβαίνει με την ελληνικότητα των αρχαίων Μακεδόνων.

Όμως και ο κ. Β.Ν. δεν διευκρινίζει σαφώς το ζήτημα. Λέει ότι στην εποχή του Δημοσθένη δεν θεωρούσαν τη Μακεδονία ελληνική περιοχή. Τι σημαίνει αυτή η φράση, αναφέρεται πουθενά σε αρχαία κείμενα, ή είναι δικό του συμπέρασμα που βασίζεται στα όσα αναφέρει παρακάτω; Εν πάση περιπτώσει στη συνέχεια λέει, ότι ο βασιλιάς της Μακεδονίας γινόταν δεκτός ως Έλληνας. Πώς εξηγείται αυτό; Αναφέρει επίσης ότι ο Δημοσθένης χαρακτήριζε τους Μακεδόνες βάρβαρους με ακαταλαβίστικη διάλεκτο. Γιατί όμως η λέξη διάλεκτος και όχι γλώσσα; Διάλεκτος ξέραμε ότι σημαίνει παραλλαγή μιας συγκεκριμένης γλώσσας. Αν λοιπόν ο κ. Β.Ν. χρησιμοποιεί τη λέξη αυτή, εννοεί προφανώς κάποια παράξενη διάλεκτο της

ελληνικής γλώσσας. Και η Ποντιακή διάλεκτος είναι ακαταλαβίστικη για τους υπόλοιπους Έλληνες, αλλά πρόκειται για την ελληνική γλώσσα. Το να περιφρονούνται οι Μακεδόνες, αλλά να γίνεται ο βασιλιάς τους δεκτός, μήπως εξηγείται με το χαμηλό πολιτιστικό επίπεδο του λαού, λόγω της καθυστέρησης στην ανάπτυξη του σε σχέση με τους άλλους Έλληνες; Τι πιο φυσικό, από το να «σνομπάρουνται» οι καθυστερημένοι Μακεδόνες από τους προηγμένους νότιους Έλληνες; Οι Μακεδόνες, πάντως, βασιλείς, βασιλίσσες, στρατηγοί κ.λπ., έχουν όλοι ελληνικότατα ονόματα, στοιχείο πολύ ενδεικτικό για την εθνικότητα αυτών των ανθρώπων.

Τώρα το ότι η Μακεδονία ήταν εκείνη την εποχή για τους άλλους Έλληνες δύναμη ιμπεριαλιστική και κατακτητική δεν χρειάζεται αμφισβήτηση, και άλλες πόλεις (Αθήνα, Σπάρτη κ.ά.) υπήρξαν ηγεμονικές και κατακτητικές. Έλληνας δεν θα πει Άγιος. Φυσικά και είχαν οι άλλες πόλεις κάθε δικαίωμα αμυνόμενες στα επεκτατικά σχέδια του Φιλίππου να επικαλούνται προηγούμενους αγώνες τους για την ανεξαρτησία και αυτοδιάθεσή τους, όπως ο Μαραθώνας και η Σαλαμίνα, γιατί απλούστατα εκείνες οι μάχες υπήρξαν δίκαιες και τους εμψύχωσαν.

Αυτά όλα, έχω την εντύπωση, ότι ο κ. Β.Ν., ενώ αφήνει να διακρίνονται μέσα από αυτά που λέει (άρα είναι εντάξει ως ιστορικός επιστήμονας), τα συγκαλύπτει όμως, αντί να τα φανερώσει. Εδώ επιβεβαιώνεται εξάλλου αυτό που λένε, ότι «συνδυάζει την επιστημονική έρευνα με την πολιτική παρέμβαση». Αν υποθεθεί πάντως ότι το κάνει με την καλή πρόθεση, να βάλει φρένο στις όποιες εθνικιστικές εξάρσεις των Ελλήνων, δεν πιστεύω ότι η συγκαλυψη της επιστημονικής, ιστορικής αλήθειας είναι ο κατάλληλος τρόπος, εκτός των άλλων και για τον απλούστατο λόγο, ότι δεν υπήρξε ποτέ. Ως ιστορικός

εξάλλου ασφαλώς θα το γνωρίζει αυτό και ο κ. Β.Ν. πολύ καλά.

Σας ευχαριστώ πολύ
Όλγα Λυδάκη

ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΥΡΚΑΓΙΑ ΣΤΟ ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟ

● Οι 28 συλληφθέντες στο χώρο του ΕΜΠ κατά τα γεγονότα της 24-25 Οκτωβρίου 1991, γράφουν.

Στη δικογραφία που έχει σχηματίσει εις βάρος μας για τον εμπρησμό δεν υπάρχει κα-

νένα στοιχείο πέραν τις καταθέσεις αστυνομικών, ενός «αγανακτισμένου πολίτη» και ενός δημοσιογράφου του ANTENNA. Αξίζει να σημειωθεί ότι εμφανίστηκαν και κατέθεσαν ψευδή στοιχεία, ο επικεφαλής των αστυνομικών δυνάμεων κ. Αναγνώστου, ο κ. Ζιάκας επικεφαλής της διμοιρίας 338 των ΜΑΤ, ο κ. Κρανίτης.

Είναι φανερό ότι προσπαθούν να μας εξοντώσουν, να δώσουν ένα ακόμη χτύπημα γερό στο νεολαιίστικο κίνημα γιατί στο πρόσωπό μας συκοφαντήθηκε και ηττήθηκε σοβαρά το φοιτητικό κίνημα και οι κατακτήσεις του.

Η ΩΡΑ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΩΝ;

● Το κείμενο, απόσπασμα του οποίου δημοσιεύουμε πιο κάτω, ζητάει την παρέμβαση όσων αισθάνονται συνειδητοί πολίτες, για να αντιμετωπισθεί ο «ασταμάτητος κατήφορος παρακμής» που διαπιστώνει. Μεταξύ άλλων σημειώνεται:

«Ο κρατικός μηχανισμός λειτουργεί σαν κομματικό φέουδο. Στελεχώνεται κάθε φορά από χιλιάδες κομματικούς ευνοούμενους. Κυρίαρχο κριτήριο αποτελεί η τακτοποίηση των "ημετέρων". Επιπλέον, ο συγκεντρωτικός αυτός μηχανισμός δείχνει περιφρόνηση για τα καυτά προβλήματα του τόπου και θωρακίζεται λειτουργώντας σαν αυταρχική γραφειοκρατία. Αδηφάγος, ελάχιστα παραγωγικός, απομυζά τον κρατικό προϋπολογισμό, συνθλίβοντας κάθε ελπίδα ανόρθωσης της χώρας. Το υδροκέφαλο, στεγανό αυτό Δημόσιο καθιστά αγεφύρωτο το χάσμα ανάμεσα στον πολίτη και το κράτος.

Αυτή ακριβώς η σύμπραξη κομμάτων και κράτους υποβαθμίζει και παραλύει όλους τους θεσμούς που συνθέτουν μια αληθινή δημοκρατική κοινωνία. Εκκολλάει την κοινωνική σήψη, τον εθνικό διχασμό και την ηθική χρεωκοπία. Οδηγεί στη μοιρολατρεία. Με μεθοδικότητα κόμματα και κράτος διαμορφώνουν φανατικούς ψηφοφόρους - οπαδούς αλλά σε καμιά περίπτωση ενεργούς πολίτες.

Η αποσύνθεση αυτή γίνεται πιο επικίνδυνη με εκκρεμή τα μεγάλα εθνικά θέματα, όταν απόψεις τυφλού εθνικισμού που αναμφίβολα αντιστρατεύονται το γνήσιο πατριωτικό αίσθημα, με προπέτασμα την καλοπροαίρετη αγανάκτηση, μπορούν να υποσκάψουν βαθύτατα την εθνική και κοινωνική συνοχή.

Μπροστά σε αυτή τη ραγδαία αποσύνθεση της κοινωνίας μας και στις σαφείς απειλές για την εθνική μας ακεραιότητα απευθυνόμαστε στην ύστατη αυτή ώρα προς όλους τους αγρυπνούντες πολίτες, κάνοντας έκκληση για πανελλαδική, συντονισμένη προσπάθεια ώστε να διαμορφωθεί και στη χώρα μας, όπως σε όλες τις προηγμένες δημοκρατικές χώρες, το αυτοδύναμο ρεύμα της κοινωνίας των πολιτών».

Υπογράφουν ο Δημοκρατικός Ανανεωτικός Σύνδεσμος, η Εταιρεία Ενεργών Πολιτών, Τ.Θ. 4097, Αθήνα 102 10, Τ.Θ. 30548, Αθήνα 100 33 και οι Σύνδεσμοι για την Ηθική, Πολιτική και Κοινωνική Αφύπνιση, Χαριλάου Τρικούπη 29, Αθήνα 106 81, καλώντας παράλληλα όσους συμφωνούν με τις πιο πάνω διαπιστώσεις να ενεργοποιηθούν για το ξεπέρασμα της κρίσης.

Μήπως μοιάζει με κάλεσμα για τη συγκρότηση σε κόμμα ενός κάποιου κεντρώου ρεύματος που δεν εκφράζεται από τους υπαρκτούς κομματικούς μηχανισμούς;

Copyright, "Clopyright" και διαμαρτυρίες αρκετές

της Μαρίας Δημητροπούλου

Το νομοσχέδιο για την πνευματική ιδιοκτησία και τα συγγενικά δικαιώματα κατατέθηκε αυτές τις μέρες προς συζήτηση στη Βουλή και, όπως φαίνεται, η ψήφισή του θα πραγματοποιηθεί από κάποιο θερινό τμήμα της. Σε περίοδο διακοπών, λοιπόν, η έγκριση του νομοσχεδίου ενώ προς το παρόν έχει ξεσηκωθεί θύελλα αντιδράσεων από τα κόμματα της αντιπολίτευσης αλλά και από τους άμεσα θιγόμενους των ρυθμίσεών του. Το ANTI παρουσιάζει σε αυτό το τεύχος τα βασικά σημεία νόμου και τις διαφωνίες του εκδοτικού χώρου.

Η ανάγκη για σύνταξη νέου νόμου περί πνευματικής ιδιοκτησίας είναι ένα γεγονός που έχει κάνει αισθητή την παρουσία του, αφού ο ήδη υπάρχων νόμος είναι στη βάση του προϊόν του 1920. Από τότε έχουν γίνει μόνο αποσπασματικές και συχνά πρόχειρες τροποποιήσεις ώστε να αντιμετωπιστούν κάποιες σύγχρονες ανάγκες. Παρόλα αυτά το νέο σχέδιο νόμου έχει χαρακτηριστεί από πολλές πλευρές ελλιπές και βιαστικό, ενώ επίσης έχουν διατυπωθεί διαφωνίες κυρίως ως προς το γεγονός ότι οι ρυθμίσεις του νομοσχεδίου προστατεύουν τα πνευματικά δικαιώματα όχι των ιδίων των δημιουργών αλλά περισσότερο των μεσάζοντων και αυτών που εκμεταλλεύονται τα πνευματικά έργα.

Κάποια βασικά σημεία

Το νέο νομοσχέδιο, που όπως επισημαίνεται στην εισαγωγή του, δημιουργήθηκε κατά κύριο λόγο για να ανταποκριθεί στα «προβλήματα που δημιουργήθηκαν από τις τεχνολογικές εξελίξεις», δεν ήταν δυνατόν να αφήσει έξω την πληροφορική. Έτσι τα προγράμματα των ηλεκτρονικών υπολογιστών κατατάσσονται ρητά μεταξύ των πνευματικών δημιουργημάτων, σύμφωνα με την Οδηγία της ΕΟΚ της 14/5/1991. Ένα άλλο βασικό σημείο για τις σύγχρονες τεχνολογίες αφορά τα διάφορα μηχανήματα που διευκολύνουν την αναπαραγωγή των έργων (φωτοτυπίες, αποθήκευση σε ηλεκτρονικούς υπολογιστές, μαγνητοταινίες, βιντοεκαστές). Στις περιπτώσεις αυτές η

αναπαραγωγή πρέπει να γίνεται από τον ίδιο το χρήστη, σε ιδιωτικό επίπεδο, ενώ δεν θεωρείται ιδιωτική χρήση η αναπαραγωγή από επιχειρήσεις και δημόσιες υπηρεσίες. Ακόμη τονίζεται ότι εισάγεται ειδική επιβάρυνση 5% στην τιμή των αντικειμένων που χρησιμοποιούνται για την αναπαραγωγή.

Σε άλλο άρθρο εισάγεται μια καινοτομία για τους δημιουργούς έργων εικαστικών τεχνών, καθώς καθιερώνεται να συμμετέχει ο δημιουργός με ένα μικρό ποσοστό της τιμής σε κάθε μεταπώληση του έργου του. Σε σχέση με τους ερμηνευτές ή εκτελεστές καλλιτέχνες, το νομοσχέδιο διακρίνει δύο είδη δικαιωμάτων: σε ορισμένες περιπτώσεις αυτοί μπορεί να επιτρέπουν ή να απαγορεύουν ορισμένες χρήσεις της ερμηνείας τους ή της εκτέλεσής τους, ενώ σε άλλες έχουν αξίωση να πάρουν εύλογη αμοιβή πέρα από την αρχική. Πάλι για τους ίδιους καθιερώνεται ένα δικαίωμα εύλογης αμοιβής σε κάθε περίπτωση εκμετάλλευσης του υλικού φορέα, όπου έχει ενσωματωθεί η ερμηνεία τους ή η εκτέλεσή τους. Σε άλλο σημείο του νομοσχεδίου ορίζεται η διάρκεια της προστασίας του περιουσιακού δικαιώματος της πνευματικής ιδιοκτησίας ίση με τη διάρκεια ζωής του δημιουργού συν 70 χρόνια ύστερα από το θάνατό του. Το προηγούμενο όριο ήταν 50 χρόνια μετά το θάνατο του δημιουργού, κάτι το οποίο καθορίζεται τώρα για τους δημιουργούς προγραμμάτων ηλεκτρονικών υπολογιστών.

Οι σύλλογοι εκδοτών βιβλιοπωλών διαφωνούν με αρκετές από τις ρυθμίσεις του νο-

μοσχεδίου, θεωρώντας ελλιπή και περιορισμένα τα άρθρα που αφορούν τον εκδοτικό χώρο. Σύμφωνα με τον κ. Τίτο Μυλωνόπουλο, γραμματέα του Συνδέσμου Εκδοτών Βιβλίου οι βασικές διαφωνίες των εκδοτών αφορούν τις αναγκαστικές διατάξεις του νομοσχεδίου και ιδιαίτερα το υποχρεωτικό ποσοστό 10% επί της λιανικής πώλησης, που θα καταβάλλεται στο δημιουργό, όταν οι πωλήσεις ξεπερνούν τα 1000 αντίτυπα. Οι εκδοτικοί σύλλογοι ζητούν, με τροποποιήσεις τους, που έχουν καταθέσει προς το υπουργείο, να συμφωνείται ελεύθερα η αμοιβή του δημιουργού, είτε με ορισμένο ποσό είτε με ποσοστό επί της αμοιβής. Οι ίδιοι αναδεικνύουν σε κύριο θέμα το γεγονός ότι με τις διατάξεις του νομοσχεδίου απειλείται το μέλλον του ελληνικού βιβλίου και αποκλείονται από τις εκδόσεις τους έργα όπως τα λεξικά, οι ανθολογίες, οι εγκυκλοπαίδειες, οι ποιητικές συλλογές, τα εικονογραφημένα έργα, τα βιβλία τσέπης, τα επιστημονικά έργα και τα έργα πολυτελείας.

Οι άλλες τροποποιήσεις αφορούν την πρόβλεψη, μετά από σχετική συμφωνία, για τον αριθμό των αντιτύπων που θα παραχθούν όπως και το χρόνο κατά τον οποίο ο εκδότης μπορεί να διαθέσει στην αγορά τα αντίτυπα τα οποία είχαν παραχθεί πριν από τη λήξη της σύμβασης. Η αμοιβή του μεταφραστή καθορίζεται επίσης με ελεύθερη συμφωνία και, στην περίπτωση που η αμοιβή είναι ποσοστιαία, ο εκδότης οφείλει να καταβάλλει στο μεταφραστή 5% επί της λιανικής τιμής όταν ξεπεραστούν τα 2.000 αντίτυπα. Το νέο νομοσχέδιο προβλέπει να καταγράφεται στο εξώφυλλο και το όνομα του μεταφραστή, κάτι που οι εκδότες δεν θεωρούν αναγκαίο παρά μόνο στις ιδιαίτερες περιπτώσεις που η μετάφραση αποτελεί ισάξιο λογοτεχνικό έργο με αυτό του δημιουργού. Στο τέλος του άρθρου που αφορά τη νόμιμη και χωρίς αμοιβή αναπαραγωγή άρθρων δημοσιευμένων σε έντυπα, σύντομων αποσπασμάτων έργων ή εικαστικών τεχνών, εφόσον γίνεται αποκλειστικά για τη διδασκαλία ή τις εξετάσεις σε εκπαιδευτικό ίδρυμα, προστίθεται ότι της αναπαραγωγής αυτής εξαιρούνται τα έργα που έχουν εκδοθεί ειδικά για να χρησιμοποιηθούν στην εκπαιδευτική διδασκαλία. Τέλος, για τις συμβάσεις που έχουν καταρτισθεί πριν από την έναρξη ισχύος του τωρινού νόμου, με το νέο σχέδιο νόμου καθορίζεται ότι διέπονται από το προγενέστερο δίκαιο, επί πέντε χρόνια από την έναρξη ισχύος του νόμου, ενώ οι εκδότες ζητούν να διέπονται από το προγενέστερο δίκαιο μέχρι το χρόνο λήξης τους. □

Προς μια αναθεώρηση του Μοντερνισμού (Α)

της Αθηνάς Σχινά

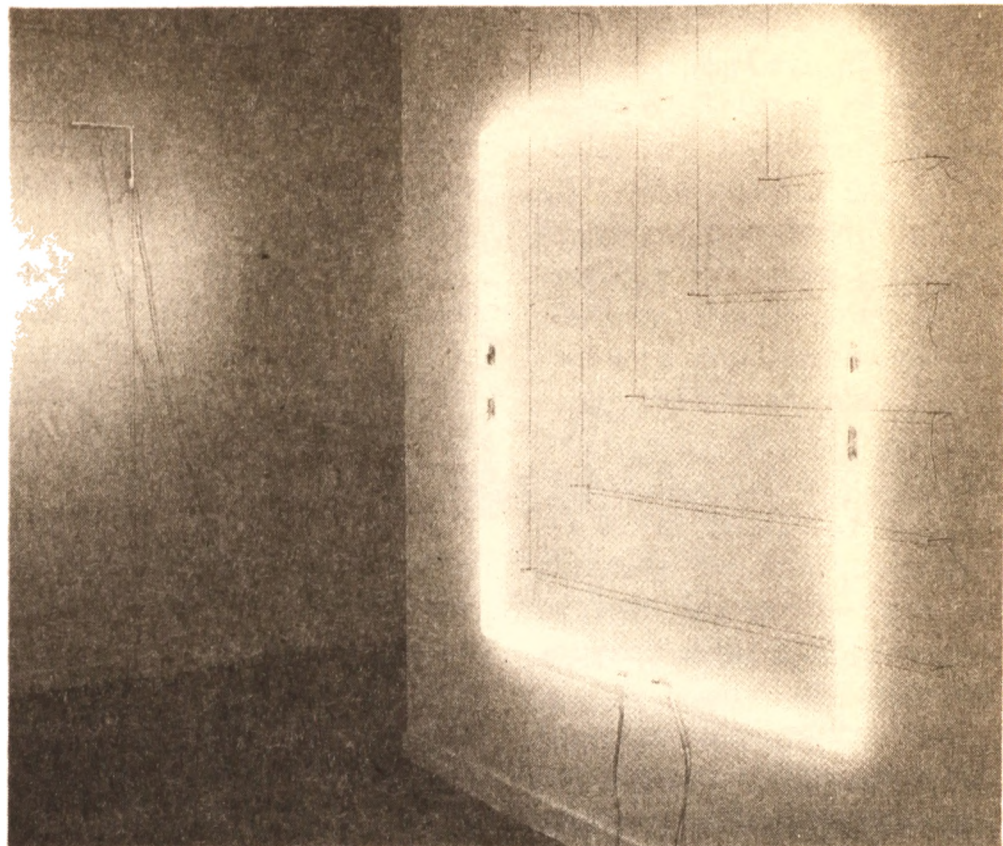
Με θέμα προς αναζήτηση, τις «Μεταμορφώσεις του Μοντέρνου - Η Ελληνική Εμπειρία» εγκαινιάστηκε πρόσφατα η προετοιμαζόμενη επί σειρά μηνών (ίσως και περισσότερο) έκθεση της Εθνικής Πινακοθήκης, την οποία οργάνωσε κι επιμελήθηκε η ιστορικός τέχνης κ. Άννα Καφέτση.

Πριν καν εξεταστούν, διερευνηθούν και μελετηθούν οι πτυχές της πρότασης αυτής, άρχισαν ήδη οι πρώτες αντιδράσεις για παραλήψεις γνωστών καλλιτεχνών και αρκετών έργων που σηματοδότησαν και διαμόρφωσαν ορισμένες αντιλήψεις ή επενέργησαν στην αλλαγή κάποιων κριτηρίων. Ακούστηκαν, πέρα από τα ευμενή σχόλια, και κάποια άλλα δυσάρεστα για εξωεπιστημονικές παρεμβολές κύκλων του λεγόμενου κατεστημένου, για εκθεσιακή κατανομή και διάταξη έργων λανθασμένη, για πλημμελή φωτισμό σε ένα χώρο δύο ορόφων που, ομολογουμένως, ασφυκτιά, για δυσχέρεια στην παρακολούθηση του σκεπτικού, με αποτέλεσμα οι

παραπάνω λόγοι να προκαλούν σύγχυση στο θεατή, πυροδοτώντας τη θρυαλίδα εντέλει που οδηγεί στις ποικίλες διαφωνίες, καλυμμένες ή απροκάλυπτες.

Χωρίς να συμμεριζόμαστε αυτές τις θέσεις αλλά και χωρίς να τις παρακάμπουμε, θα θέλαμε αρχικά να επιστήσουμε την προσοχή σε ένα γεγονός. Όταν η Εθνική Πινακοθήκη (που δεν είναι Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης, το οποίο ακόμα περιμένουμε να ιδρυθεί επιτέλους) πραγματοποιεί τις συνηθισμένες και προγραμματικές της εκθέσεις, με το όποιο ενδιαφέρον αυτές έχουν, λησμονούμε τη δεοντολογία και διαμαρτυρόμαστε γιατί δεν ανοίγει τις πύλες της σε νέες προτάσεις.

Κι όταν οργανώνονται και

Γιάννης Μπουτιάς: Μετάπλαση, 1976.

παρουσιάζονται κάποια εγχειρήματα νέων προτάσεων (χωρίς να είναι τίποτα τελεσίδικο και παγιωμένο, αυτό άλλωστε απαιτούν τα ζητούμενα), τότε έρχεται το άλλο, ισχυρότερο αυτό κύμα διαμαρτυρίας, γιατί δεν συμπεριλαμβάνονται τόσοι και τόσοι που έμειναν απ' έξω. Λες και η καταξίωση έρχεται από την ένταξη σε μια ομάδα ή σε μίαν άλλη.

Όντως παραλήφθηκαν πολλά, πράγματι δεν αντιπροσωπεύθηκαν όλες οι τάσεις, κυρίως δεν αντιμετωπίστηκαν ορισμένες περιπτώσεις ή έργα καλλιτεχνών που σηματοδότησαν ένα παρόν ανανέωσης της τέχνης και των τροχιών που αυτή διένυσε μέχρι τις μέρες μας, μιας και αντιπροσωπεύονται πολύ πρόσφατες ακόμα εξελίξεις, όσον αφορά στα ιδιώματα.

Είναι αλήθεια όμως και κάτι άλλο. Ότι αυτή η έκθεση συνοδεύεται από ένα σκεπτικό. Αν το παρακολουθήσει κανείς τότε θα κατανοήσει πληρέστερα και τους στόχους και το αποτέλεσμα της έρευνας. Εν πάση περιπτώσει θα κατανοήσει τις θέσεις της επιμελήτριας και τους τρό-

πους που επιχειρεί να επανεξετάσει το ή τα φαινόμενα του Μοντερνισμού μέσα από τις ελληνικές του εμπειρίες.

Αν εξαιρέσει κανείς την επένεργεια ή τις παρενέργειες των ιδεολογημάτων, τις απομιμήσεις των προτύπων και σταθεί στις περιπτώσεις εκείνες των ρήξεων με τα παραδοσιαχότερα σχήματα και τις μορφές κι αν το έργο της τέχνης (ιδιαίτερα της ζωγραφικής) εξεταστεί υπό το πρίσμα της δομοσυστατικής του ανάλυσης και των εγγενών ιδιαιτεροτήτων που η ανατροπή τους φέρνει στο προσκήνιο (ορίζοντας νέες κάθε φορά κατευθυντήριες), τότε μια τέτοια πρόταση και γόνιμη είναι και σοβαρή ως προς την αντιμετώπισή της. Σοβαρή γιατί ανοίγει επιτέλους ένα διάλογο, όχι όπως τον έχουμε συνηθίσει μέχρι σήμερα (τάσεις, γενιές, θέματα, μορφολογικά γνωρίσματα) αλλά μέσα από διαπραγματεύσεις ενός ευρύτερου προβληματισμού που άπτεται του πολιτιστικού γίγνεσθαι μέσα από μια πρισματική θέαση. Μια θέαση που εμπεριέχει τη μεταποίηση των ερεθισμάτων και των κινή-

Νάσος Δάφνης:
6-52 (1952).

ADOLF LOOS KAI LE CORBU

τρων, δημιουργώντας ανανεωτικές σχέσεις ως προς την αποκωδικοποίηση της εικαστικής γλώσσας και τις συνισταμένες ερμηνείας της.

Το πρώτο μέρος χειμένου και έκθεσης ξεκινά από τα περιθώρια της αναπαραστατικής παραμέτρου, κατευθυνόμενη προς την οπτική αντίληψη και σκέψη, για να καταλήξει από την αυτοαναφορικότητα στη χειρονομία. Το δεύτερο μέρος, με βάση τα σημαίνοντα και τα σημαινόμενα αυτής της αυτοαναφορικότητας, εξετάζει τα πλαίσια του μοντερνισμού, στον τρόπο διαπραγμάτευσης όσων υποθηκεύει. Από τη ζωγραφική λοιπόν διεργασία τείνει να διακριβώσει τη δημιουργία του αντικειμένου, από τη γλυπτική την ενέργεια και από το έργο εντέλει τη διαδικασία πραγματοποίησής του.

Την έκθεση συμπληρώνουν χαρακτηριστικές περιπτώσεις της αρχιτεκτονικής, συμπαρατιθέμενες στα όσα προτείνονται ως μια ανάγνωση της νεώτερής μας τέχνης. Το συνοδευτικό τόμο συμπληρώνει ένα ανθολόγιο χειμένων ως επίμετρο θέσεων και αντιπαραθέσεων για τις διάφορες ερμηνείες που έχουν κατά εποχές, μέσα στον αιώνα μας διατυπωθεί, ολοκληρώνοντας τις θέσεις της επιμελήτριας, να παρουσιάσει την πολυεπιπεδικότητα αυτής της επανεξέτασης, καθώς και τα προβλήματα που υπαγορεύει.

Περισσότερο αυτή η έκθεση ανοίγει ένα διάλογο, όχι μόνο για να ανακύψουν κάποιες νέες απόψεις, αλλά ένα διάλογο και προς τα ίδια τα έργα που τα βλέπουμε πλέον να λειτουργούν χωρίς τις γνωστές τους ταξινομικές ταυτότητες.

Ο τρόπος που η Α.Κ. προσεγγίζει τα προτεινόμενα έργα είναι εμβριθής και με ιδιαίτερη ευαισθησία αποτολμημένος. Ο λόγος της έχει πειστικότητα και ευελιξία, ευστοχία παρατηρήσεων και ευφάνταστη συνδυαστικότητα. Θα μπορούσα να πω ότι αυτό συναντάται περισσότερο στα παλιότερα έργα που εξετάζει, παρά στα νεώτερα. Εκεί υπάρχουν και παραμένουν κάποιες ακάλυπτες πτυχές, οι ο-

ποίες οφείλονται στο σύστημα αποκωδικοποίησης που επιχειρεί. Όπως επίσης θα μπορούσα να συμπληρώσω, ότι δεν αντιμετωπίζονται όλα τα έργα ισodύναμα από την άποψη της σταθεράς που προσφέρουν στο εκάστοτε ερμηνευτικό εποικοδόμημα.

Τα κλειδιά αλλάζουν και στοιχεία πρωτεύοντα έρχονται δευτερεύοντα ή ισχύουν αντιθετικά και οι δύο όροι τους, αν δεν είναι περισσότεροι.

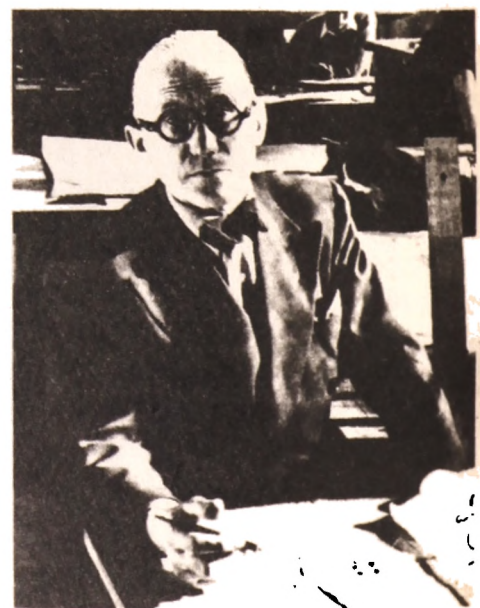
Ωστόσο, δεν θα μπορούσε να θεωρήσει κανείς την έκθεση αυτή σαν μια από τις συνηθισμένες. Είναι αλήθεια ότι ταραίζει τα νερά, ανασκώνοντας την ομίχλη που είχε επιπέσει με το πέρασμα των ετών. Αν πράγματι σήμερα θα θέλαμε να επανεξετάσουμε το ζήτημα της νεωτερικότητας στην τέχνη, αυτή είναι μια σοβαρή και επαρκής αφορμή. Κι είναι μια αφορμή που την προσφέρει μια ανάγνωση, χωρίς να αποκλείονται και άλλες. Άλλωστε μέσα από το διάλογο δημιουργείται ιστορία. Και φυσικά δεν σημαίνει ότι επειδή παραλήφθηκαν ο Γ. Χαλεπάς, ο Φασιανός, ο Ντίνος Βυζάντιος και τόσοι μα τόσοι άλλοι, ενώ παρουσιάζονται καλλιτέχνες με πολλά τους έργα (εκεί θα μπορούσε να υπάρξει διαφορετική οικονομία), ότι δεν έχουν γράψει τη δική τους ιστορία αυτοί οι δημιουργοί. Ούτε ότι επειδή δεν μπήκαν σε αυτή την έκθεση, είναι χαμηλότερης αξίας η συμβολή τους. Όλα εξαρτώνται από την ερμηνεία. Κι εδώ θα θέλαμε να τονίσουμε ότι η προσπάθεια της κ. Άννας Καφέτση υπήρξε και μεγάλη και δύσκολη. Από τη φύση της η έννοια της μοντερνικότητας είναι αντιφατική και πολυποικίλη. Αν κατόρθωσε να μας δώσει μια της έστω παράμετρο αναθεώρησης, αυτό ήδη είναι ένα κέρδος. Κέρδος που ανανεώνει τις αντιλήψεις και αποσύρει το πέπλο των προκαταλήψεων, ανοίγοντας ένα παράθυρο για διάλογο πάνω απ' όλα. Κι αυτό είναι το ζητούμενο, για το οποίο θα επανέλθουμε, καθώς και άλλοι θεωρητικοί που τους απασχολεί αυτός ο προβληματισμός. □

*Ανάμεσα στις λίγες
εκθέσεις που
οργανώνονται για την
αρχιτεκτονική στην
Αθήνα, η πρόσφατη
συγκριτική
αντιπαράθεση του έργου
δύο από τους
σημαντικότερους
ασχιτέκτονες του αιώνα
μας, του Adolf Loos και
του Le Corbusier,
χαρακτηρίζεται από
ξεχωριστό ενδιαφέρον με
σαφώς εκπαιδευτικές
προεκτάσεις.*

ΣΤΗΝ ΕΚΘΕΣΗ αυτή, που συνεχίζεται στην αίθουσα του Γαλλικού Ινστιτούτου Αθηνών μέχρι τις 4 Ιουνίου, παρουσιάζονται σχέδια και μακέτες από γνωστές κατοικίες που σχεδίασαν οι δύο αρχιτέκτονες ανάμεσα στο 1919 και το 1930. Η συνύπαρξή τους δεν είναι βέβαια τυχαία επιλογή. Αποσκοπεί στη διερεύνηση των αντίστοιχων συνθετικών αρχών: του *Raumplan*, για τον *Adolf Loos*, και του *plan libre*, για τον *Le Corbusier*. Πρόκειται

δηλαδή για το μέσον μιας εμβάθυνσης στη διαδικασία του αρχιτεκτονικού σχεδιασμού, που εγγράφεται όντως στο πλαίσιο ενός εκπαιδευτικού προγράμματος. Αξίζει λοιπόν να ανατρέξουμε στο ιστορικό της οργάνωσής της.

Τις περισσότερες φορές οι εκθέσεις αποτελούν αυτοσκοπό και συνδέονται με τον εορτασμό επετείων, την επίδειξη έργων ή την εικονογράφηση κάποιων ιδεών, που απασχολούν τους οργανωτές. Αντίθετα, στην αφετηρία της συγκεκριμένης έκθεσης βρίσκεται μόνο ένα μάθημα, στο πλαίσιο των σπουδών αρχιτεκτονικής του Πανεπιστημίου *Delft* της Ολλανδίας. Ο εμπνευστής του μαθήματος, *Max Risselada*, ζήτησε από τους τεταρτοετείς σπουδαστές του να εμβάθυνουν στη διαδικασία του αρχιτεκτονικού σχεδιασμού μελετώντας τον τρόπο που αντιμετώπισαν την κατοικία δύο αρχιτέκτονες με πλούσιο συνθετικό, αλλά και θεωρητικό έργο. Δύο αρχιτέκτονες που κατόρθωσαν να διατυπώσουν, μέσα από τη δουλειά τους, συγκροτημένες προσεγγίσεις του προβλήματος με παραδειγματική σημασία για τις επόμενες γενιές. Αφ' ενός ο Βιεννέζος *Adolf Loos*, που επεξεργάστηκε την έννοια του *Raumplan*, δη-

Raumplan V's Plan Libre: Adolf Loos, Le Corbusier

: ΜΙΑ ΕΚΘΕΣΗ ΚΙ ΕΝΑ ΣΥΝΕΔΡΙΟ

λαδή το σχεδιασμό του χώρου με όρους όγκων και όχι μόνο επιφάνειας. Και αφ' ετέρου ο *Le Corbusier*, που επεξεργάστηκε την έννοια του *plan libre*, της ελεύθερης κάτοψης, δηλαδή το σχεδιασμό του χώρου σε πλήρη απεξάρτηση από τα φέροντα και κατασκευαστικά στοιχεία της οικοδομής, στα όρια της πλαστικής καταγραφής των λειτουργιών.

Τριάντα περίπου σπουδαστές δούλεψαν με τον *Risselada* σε δύο διαδοχικά χρόνια σπουδών, σε ιστορική μελέτη, συστηματική ανασυγκρότηση των φάσεων του σχεδιασμού και ακριβή αναπαράσταση περίπου είκοσι κατοικιών με σχέδια και μακέτες σε διαφορετικές κλίμακες, από 1:100 μέχρι 1:10 για κάποια εσωτερικά. Το αποτέλεσμα ήταν εντυπωσιακό και οδήγησε αναπόφευκτα σε μια έκθεση, στο περιβάλλον του εκπαιδευτικού ιδρύματος, και σε ένα τεύχος - κατάλογο, που συνόψιζε τη μέθοδο και μια πληθώρα στοιχείων και αναλύσεων (Δεκέμβριος 1986). Ο αντίκτυπος της εκδήλωσης υπήρξε όμως τόσο μεγάλος, ώστε η έκθεση να ταξιδεύει έκτοτε σε αρχιτεκτονικές σχολές και πολιτιστικά ιδρύματα ανά τον κόσμο.

Κάπως έτσι έφθασε λοιπόν η έκθεση, με τίτλο *Raumplan versus Plan Libre*, και στην Ελλάδα. Πρώτα πήγε στη Θεσσαλονίκη και ύστερα στην Αθήνα. Τη διοργάνωσή της ανέλαβαν το Τεχνικό Επιμελητήριο της Ελλάδας, Ελληνικό Τμήμα της U.I.A., και το Γαλλικό Ινστιτούτο Αθηνών, με τη συμμετοχή του περιοδικού «Τεύχος». Είναι αναμφισβήτητα μια πολύ καλή έκθεση, που θα έπρεπε να επισκεφθούν —πέραν από τους «συνήθεις» αρχιτέκτονες— και όλοι οι σπουδαστές της αρχιτεκτονικής μας σχολής, γιατί αποτελεί ένα σπουδαίο μάθημα. Τη συνοδεύει ένας μικρός αλλά

περιεκτικός κατάλογος στα ελληνικά και γαλλικά, με εισαγωγή του *Risselada* και κείμενα του *Loos* και του *Le Corbusier*, που δυστυχώς εξαντλήθηκε σε τρεις μέρες, ενώ τα λίγα αντίτυπα του μεγάλου αγγλικού καταλόγου του Πανεπιστημίου της *Delft* «χάθηκαν» σε λίγες ώρες το βράδυ των εγκαίνιων.

Παράλληλα, όμως, με την έκθεση, οργανώθηκε, στις 14 και 15 Μαΐου, ένα μικρό συνέδριο με τη συμμετοχή Ελλήνων και ξένων ομιλητών, που επέτρεψε να αποσαφηνιστούν οι σχεδιαστικές προσεγγίσεις των δύο αρχιτεκτόνων. Στη συνεδρίαση της Πέμπτης (14/5), πέραν από χαιρετισμούς του *Michel Guérin* (IFA), του Νίκου Μπανιά (ΤΕΕ) και του Βασιλή Γρηγοριάδη (ΣΑΔΑΣ-ΠΕΑ), μίλησε ο *Max Risselada* και παρουσίασε το πνεύμα της έκθεσης και τον τρόπο που αυτή οργανώθηκε στην *Delft*. Την επόμενη μέρα έγιναν τρεις συνεδριάσεις. Το πρωί μίλησαν η Σουζάνα Αντωνακάκη, ο *Benedetto Gravagnuolo*, ο *Jehuda Safran* και ο υπογράφων. Κύριο θέμα ήταν η διερεύνηση των εννοιών του *Raumplan* και του *plan libre*. Η πολύ ευαίσθητη ομιλία της Σ. Αντωνακάκη αντιμετώπισε «το θέαμα και την αρχιτεκτονική με αφορμή τα σπίτια του *Le Corbusier*».

Με αφετηρία τη σχέση ανάμεσα στην όραση και το σώμα, αναφέρθηκε στις χρονικές διαδοχές που χωροποιούνται, στο χώρο που διευθετείται με το ίδιο το σώμα του ανθρώπου, στο διάκοσμο, το χρόνο και την κίνηση, καταλήγοντας πως η νοσταλγία του παρελθόντος, αλλά και του μέλλοντος, μπορεί να είναι γόνιμες ή ολέθριες. Ο *B. Gravagnuolo*, γνωστός μελετητής του *Loos*, συνέκρινε το έργο του Βιεννέζου με εκείνο του *Le Corbusier*, τοποθετώντας το πρώτο στο χώρο μιας «κουλ-

τούρας του κατοικείν» και το δεύτερο «στα όρια του (ορθού) λόγου». Επιπλέον, έδειξε μερικές από τις θαυμάσιες διαφάνειες του φωτογράφου *R. Schetzen*, αποκαλύπτοντας μια άλλη, πολύχρωμη άποψη του εσωτερικού του *Adolf Loos*. Ο *Y. Safran*, που μίλησε ως φιλόσοφος, αναφέρθηκε στις αλληλεπιδράσεις της φιλοσοφίας του *Ludwig Wittgenstein*, της μουσικής του *Arnold Schönberg* και της λογοτεχνίας του *Thomas Mann* με τη θεωρητική προσέγγιση της αρχιτεκτονικής από τον *Loos* στο γόνιμο περιβάλλον της Βιέννης των αρχών του 20ού αιώνα. Τέλος, ο υπογράφων παρουσίασε μια γενικότερη ερμηνεία της συνθετικής μεθόδου του *Loos*, αντιδιαστέλλοντας την κατοικία και το δημόσιο κτίριο.

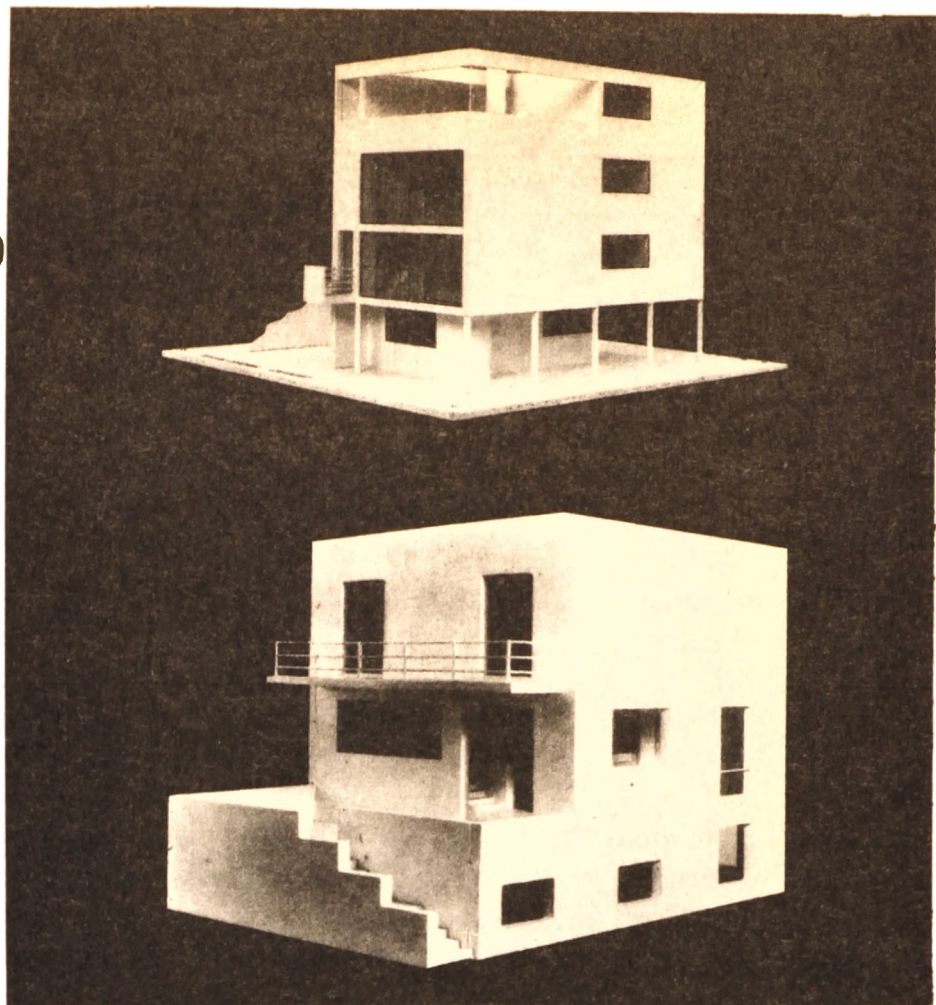
Αν στην πρωινή συνεδρίαση η πλάστιγγα του ενδιαφέροντος έγειρνε προς το μέρος του *Loos*, η απογευματινή έτεινε προς εκείνο του *Le Corbusier*. Ο Δημήτρης Φατούρος κράτησε, βέβαια, τις κατά το δυνατόν ίσες αποστάσεις ανάμεσα στους δύο αρχιτέκτονες. Αλλά ο Αριστομένης Προβελέγγιος, που θυμήθηκε με πολλή συγκίνηση τα χρόνια του στο γραφείο *Le Corbusier*, δεν έκρυψε ούτε στιγμή πως, γι' αυτόν, ο Γαλλοελβετός «δάσκαλος» δεν έχει να συγκρίνεται με τρίτους, ακόμα

και αν η σύγκριση ορμάται από εκπαιδευτικούς σκοπούς. Η βραδυνή συνεδρίαση —ένα στρογγυλό τραπέζι— έφερε τη συζήτηση στο πρόβλημα των σχέσεων ανάμεσα στα μέσα κοινωνίας και την αρχιτεκτονική.

Μέσα από τον επιτήδαιο συντονισμό του Γιάννη Πολύζου, ο *Max Risselada*, ο Σάββας Κονταράτος, ο Γιώργος Σημαιοφορίδης και ο Σάββας Τσιλένης τοποθέτησαν το πρόβλημα, όσον αφορά τις σχέσεις των δύο αρχιτεκτόνων με τα *media* αλλά και, γενικότερα, όσον αφορά τη σύγχρονη σχέση της αρχιτεκτονικής, ως οικοδομική πραγματικότητα, με την αρχιτεκτονική ως δημοσιευμένη εικόνα. Η συζήτηση που ακολούθησε ήταν η πιο έντονη σε όλο το συνέδριο, φανερώνοντας το ευρύτερο ενδιαφέρον του θέματος.

Κάπως έτσι συνέβησαν τα πράγματα σε αυτό το μικρό συνέδριο, που απέδειξε, με τη συδρομή του κοινού, πως οι συντονισμένες και προκλητικού ενδιαφέροντος εκδηλώσεις αποτελούν θεμέλιο για την καλλιέργεια της αρχιτεκτονικής παιδείας. Μιας παιδείας, που φαινομενικά τελειώνει τη στιγμή που παίρνεις το δίπλωμα, αλλά στην ουσία διαρκεί όσο έχεις τη δύναμη να ασχολείσαι με την αρχιτεκτονική.

Παναγιώτης Τουρνικιώτης

Επάνω: *Le Corbusier*, Μοντέλο του σπιτιού Citrohan (1919-27). Κάτω: *Loos*, Το αυθεντικό μοντέλο του «Dice House» (1928-29).

ΑΠΟΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΣ ΣΤΟΝ ΝΙΚΟ ΓΚΑΤΣΟ

του Αλέξ. Αργυρίου

Δεν ξέρω γιατί έπρεπε να ενοχληθούμε επειδή ο θάνατος του Γκάτσου δεν πέρασε ασχολίαστος από την πολιτική μας ηγεσία. Ούτε και από τις φτενές και —όλο και περισσότερες— συρρικνωμένες «πολιτιστικές» σελίδες των εφημερίδων που δανείζονται ανομολόγητα υλικά από εγκυκλοπαίδειες, ανθολογίες και βιβλία. Το πράγμα μεταχουντικά έχει καταντήσει κοινός τόπος. Κάποιος θα βρίσκεται πληροφορημένος, μέσα, ή πλάι, στα επιτελεία των πολιτικών που θα ξέρει γράμματα και τέχνες. Βέβαια θα μου πεις: τι το χρειάζονται οι πολιτικοί αφού δεν πρόκειται να τους φέρει ψήφους; Πόσοι, διάβOLE, από τους ψηφοφόρους τους ξέρουν τι μπορεί να σημαίνει όχι μόνο Γκάτσος αλλά και Σεφέρης. Ένας επαγγελματίας, όταν πήραμε το Νόμπελ, το 1963, μου τον έλεγε: Σεφέρης —κατά το ρέφερης, για λόγους ομοιοκαταληξίας. Πάντως φαντάζομαι ότι οι σύμβουλοι του βασιλέως δεν θα υποχρεώνουν και το —γυμνό;— βασιλιά να διαβάσει και τι έχει γράψει ο ποιητής. Διότι φαντάζομαι την αμηχανία ενός συντηρητικού πολιτικού, όταν θα μάθαινε ότι ο Γκάτσος έγραφε πως οι «*νυχτερίδες τρων πουλιά και κατουράνε σπέρμα*». Όσο για τους προοδευτικούς ηγέτες —ξέρετε ότι υπάρχει και *φθίνουσα γεωμετρική πρόοδος*;— αναλογίζομαι πόσες φορές το όνομα Γκάτσος φιλοξενήθηκε στις στήλες των εφημερίδων τους. Και μια που το φέρνει ο λόγος, όταν το 1948, ο Α.Ι. Δεσποτόπουλος έδωσε μια μελέτη του «*Εισαγωγή στη νέα ποίηση*» στα «Ελεύθερα Γράμματα», το περιοδικό δημοσίευσε το πρώτο μέρος της μελέτης, αλλά το δεύτερο μέρος, που αναφερόταν ειδικά στην «Αμοργό» του Γκάτσου, δεν το δημοσίευσε ποτέ. Κι ύστερα μου λες πως δεν σου γράφω. Ψιλά γράμματα θα πεις, αλλά γιατί να στενοχωριόμαστε; Επιτέλους είναι κάτι το ότι υπάρχουν και οι εξαιρέσεις.

Αλλά ποια ήταν η παρουσία του Νίκου Γκάτσου στα Ελληνικά Γράμματα, για να μιλήσουμε επιτέλους σοβαρά. Και αφού εκείνο που «*χάσαμε το πιο τίμιο τη μορφή του*», ας αρχίσουμε από αυτό. «Ψιλός, λιγνός, μελαχρινός» όταν τον πρωτογνώρισε ο Οδυσσέας Ελύτης. «Μολονότι πολύ αθώς, είχε κάποτε ύφος φοβερά βλοσυρό» έχει γράψει ο Γιώργος Σεφέρης. Κι εγώ —τηρουμένων των αναλογιών— τον θυμάμαι στον «καθιστό» Λουμίδη, που λέγαμε, της οδού Σταδίου, να κάθεται στο πατάρι και να περιτοιχίζεται από νέους λόγιους και μη.

Ήταν ήδη τότε ένας μύθος. Η «Αμοργός» είχε ενεργήσει «κατακόρυφα» που θα έλεγε και ο Νίκος Καζαντζάκης. Τόσο που κάποιοι νέοι ποιητές έγραφαν «κατά τον τρόπο του». Θα το δούμε παρακάτω. Ωστόσο παρά και μέσα στον κύκλο των νέων που τον περιέβαλαν ο Γκάτσος δεν έκανε το δάσκαλο. Μιλούσε πολύ λίγο και μάλλον απαντούσε, στις ερωτήσεις των άλλων, με κοφτές φράσεις. Είχε μια εντυπωσιακή άνεση, χωρίς να την επιδεικνύει. Θυμάμαι εκείνα τα μάτια του που νόμιζες ότι σε διαπερνούσαν. Σκεπτόμουν τι θα έγραφε ο Καβάφης αν τον είχε γνωρίσει.

Θα ήτανε άνοιξη του '45, όταν βρήκα και αγόρασα από ένα καροτσάκι —ό,τι πάρετε ένα δίφραγκο— την «Αμοργό» και το «Ο πεθαμένος και η Ανάσταση» του Ν.Γ. Πεντζίκη. Του το έδειξα και γελάσαμε για την ευτελή χρηματική του αξία. Ήταν ήδη ένα δισεύρετο βιβλίο, παρά τα εγκώμια που εισέπραξε. Στον κολοφώνα εκείνης της πρώτης έκδοσης διάβαζες: «Η εκτύπωση αυτού του βιβλίου τέλειωσε τον Αύγουστο το 1943...» και είχε τυπωθεί «σε τριακόσια αντίτυπα αριθμημένα από το 1-300» εκτός από 8 «αριθμημένα από το I-VIII με ειδική αφιέρωση το καθένα».

Οταν το Γενάρη του 1944 ξαναβγήκαν «Τα Νέα Γράμματα», στην τελευταία διαφημιστική σελίδα —μετά τους Καραγάτση, Ελ. Αλεξίου, Αντώνη Βουσβούνη, Ελύτη, Αλέξη Σολωμό, Κόντογλου, Βενέζη, κ.λπ.— υπήρχε μια φωτογραφία του Γκάτσου, δεξιό προφίλ —έχομε ελάχιστες φωτογραφίες του— και αποσπάσματα από τα κριτικά σημειώματα που είχαν, τότε, γραφτεί: Τ.Κ. Παπατσώνης, Α. Καραντώνης, Ελύτης, Ν.Δ. Παππάς, Γιάν. Σφακιανάκης και Μιχ. Ρόδας. Ο τελευταίος κρατούσε τη στήλη του βιβλίου στο, τότε, «Ελεύθερον Βήμα», αλλά έγραφε και «πεζοτράγουδα» —ο θεός να σε φυλάει. Αντιγράφω το σπάραγμα από τα γραφόμενά του για την «Αμοργό»: «Αν ο κ. Γκάτσος δεν επρέσβευε την αρλουμπολογία, ασφαλώς το κείμενό του θα είχε αξία».

Πριν από τον Γκάτσο είχαν προηγηθεί, σε νεωτερική γραφή στην Ελλάδα, ο Παπατσώνης, ο Θεόδωρος Ντόρρος, (που μας έστειλε από τα Παρίσια, όπου ζούσε, τη συλλογή ποιημάτων «Στου γλυτωμού το χάξι»), ο Νικήτας Ράντος (Κάλας), ο Σαραντάρης, ο Οικονόμου, ο Σεφέρης, ο Εμπειρίκος, ο Βαφόπουλος, ο Βρεττάκος, ο Ρίτσος, ο Δ.Ι. Αντωνίου, κ.λπ. Και αν περιοριστούμε στους υπερρεαλιστές ο Ράντος, ο Εμπειρίκος, ο Ελύτης και ο Εγγονόπουλος. Τι λοιπόν ιδιαίτερο πρόσφερε ο Γκάτσος για να έχει τονιστεί η συνεισφορά του ώστε ο Καραντώνης να υποστηρίζει ότι «η σύγχρονη ελληνική ποίηση, αποκτώντας τον γλωσσικό πνεύμονα που της έλειπε, χρωματίζεται γοητευτικά με τα υποβλητικά και γνώριμα χρώματα της ζωντανής ποιητικής παράδοσης». Ο Ελύτης παρατηρούσε:

«**Τ**ο ποίημα αυτό, γραμμένο σύμφωνα με τις ποιητικές αρχές του Αντρέ Μπρετόν και τις φιλοσοφικές θεωρίες του Χούσερλ (...) έχει ωστόσο το μεγάλο καλό να μην απαιτεί καμιά γνώση των παραπάνω θεωριών για μια απρόσκοπτη τουλάχιστον κατανόησή του». Και ύστερα μιλάει για «ρίζες ουσιαστικά ελληνικές, ρίζες μάλιστα μωραϊτικές», για «επικολυρικό ύφος και για την εντέλεια του ρυθμού του που έρχεται να θυμίσει πόσο δύσκολο πράγμα είναι ο σωστός ελεύθερος στίχος» και για «το παράδοξο σύμπλεγμα της γερμανικής (Χαϊλντερλινικής θα έλεγα) αντίληψης του ρωμαντισμού με τον *sui generis* δωρικό ρωμαντισμό της Μάνης(...)». Και επειδή μερικά πράγματα φαίνονται σήμερα

προφανή, θα αντιγράψω ένα άλλο σημείο από το κείμενο του Ελύτη που δείχνει ποια ήταν η κατάσταση τότε για τη νέα ποίηση η οποία είχε ήδη δώσει ώριμους καρπούς.

«Σκοπός μου δεν είναι να αναλάβω καμιά προσωπική επίθεση, κι αν χρησιμοποίησα για μια στιγμή το όνομα του κ. Ροδά το έκανα μόνο και μόνο γιατί μου χρειάζεται ένα σύμβολο που να υπονοεί όλους όσους, ωσάν αυτόν, έχουν μια απλοϊκή και χονδροειδή αντίληψη για την ποίηση μα συνάμα και θέση και θάρρος και θράσος για να τη συζητούν (...). Καιρός είναι να μην βλέπουμε πια μπροστά μας ποιήματά τους (των νέων) γραμμένα σύμφωνα με τις αισθητικές αντιλήψεις του κ. Σωτήρη Σκιπη. Καιρός να λείψουν οι φευτοαισθηματολογίες. Να λείψουν οι μικροαστισμοί (...). Ας προτιμήσουν (οι νέοι ποιητές) αντί να αποτελέσουν όλοι τους μαζί ένα φέρετρο, επιμελίστατα κλεισμένο επάνω στη χλιαρή στάχτη του κόσμου που πεθαίνει, να πλέξουν καλύτερα τα μπράτσα τους και να αποτελέσουν τη μεγάλη Σχεδιά, εκείνη που μέσα από μπουρινιασμένα πελάγη και αστραποσκισμένους ορίζοντες θα περισώσει και θα φέρει την παιδούλα Ελπίδα ίσαμε την εύφορη γη της καινούριας Δημιουργίας (1943)».

Σκόπιμα παρέθεσα ένα μεγάλο τμήμα από το κείμενο του Ελύτη, επειδή, εκτός των άλλων, φανερώνει το κλίμα της (μη) αποδοχής τότε, της λογοτεχνικής πρωτοπορίας.

Είναι γεγονός ότι κάποιοι από τους νέους, που επικαλείτο ο Ελύτης το '44, άκουσαν καλά τη φωνή του Γκάτσου και έγραψαν ποιήματα τα οποία κατάγονταν από την «Αμοργό». Θα αναφέρω δύο, επειδή τους άλλους τους πήρε το ποτάμι του χρόνου, των οποίων τα πρώτα ποιήματα, που δεν συμπεριέλαβαν στις συλλογές τους αργότερα, παρουσίαζαν εμφανή ίχνη της επίδρασης: Τάσος Λειβαδίτης και Μιχάλης Κατσαρός. Το φαινόμενο δεν πρέπει να χρεωθεί εις βάρος τους, αλλά ως τεκμήριο της απήχησης μιας ποιητικής γραφής με ισχυρά θεμέλια.

Για να μην επανέρχομαι, μετά την «Αμοργό» ο Γκάτσος δημοσίευσε άλλα δύο νεωτερικά ποιήματα, το «Ελεγείο» (1946) και το «Ο ιππότης και ο θάνατος» (1947).

Στο μεταξύ δημοσίευσε και τη μετάφραση ενός ποιήματος του Λόρκα «Νυχτερινό τραγούδι» (1944) και αργότερα τα: «Ματωμένος Γάμος», «Το σπίτι της Μπερνάντα Άλμπα» και «Περλιμπλίν και Μπελίτσα», όλα θεατρικά του Λόρκα, και ακόμη: Στρίνμπεργκ «Ο πατέρας» και Ο' Νηλ «Ταξίδι μακριάς ημέρας μέσα στη νύχτα».

Από τα μελετήματα της ώριμης περιόδου του, σημειώνω την απάντησή του στην έρευνα του περ. «Καλλιτεχνικά Νέα» για τη νέα ποίηση (1944), για τον Πωλ Βαλερύ (1945, στα «Ελεύθερα Γράμματα»), για «Τα απομνημονεύματα του Μακρυγιάννη» (1945, στην «Αγγλοελληνική Επιθεώρηση») και το «Η σημασία του επάθλου Παλαμά» στο ίδιο περιοδικό (1949), όταν είχε απονεμηθεί το βραβείο στον Σεφέρη και είχε ξεσπάσει μέγας θόρυβος. Έκτοτε ο Γκάτσος είχε αποσυρθεί από το ποιητικό και πνευματικό προσκήνιο, χωρίς να έχει αποσυρθεί και από το παρασκήνιο. Ήταν ενημερωμένος για ό,τι συνέβαινε και οι κρίσεις του που εξέφραζε, στο μικρό πάντοτε κύκλο του, έδειχναν την ευαισθησία και την εγρήγορσή του.

Μια απάντηση στην απορία: γιατί σιώπησε τόσο νωρίς ο Γκάτσος μάς παραπέμπει σε «υπόθεσες ψυχικές», που έλεγε ο Σολωμός. Ένας καλός φιλόλογος, λίγο μετά το 1960, εύρισκε αναλογίες, στις δυσκολίες του Γκάτσου, με τον Σολωμό, στο όνομα της τελειοθρησίας τους. Ο φίλτατός του Μάνος Χατζιδάκις, φαντάζομαι στηριζόμενος σε ομολογίες του ποιητή, υποστηρίζει: «Στον Γκάτσο, από ένα σημείο και μετά, συνέβη αυτό: η κριτική υπερέβη το όραμα. Η βαθύτατη αυτή κριτική σκέψη». Μια τέτοια άποψη ήταν διαδεδομένη στο στενό του κύκλο. Για δικό μου λο-

Νίκος Γκάτσος

γαριασμό —αν μετράει— δεν έχω να δώσω απάντηση και δεν μπαίνω στον πειρασμό να την εφεύρω. Υποπτεύομαι όμως ότι σε τέτοιες περιπτώσεις πρέπει να υπάρχουν «πολλαπλά αίτια», για να χρησιμοποιήσω τη διατύπωση του Κ.Θ. Δημαρά.

Αν όμως ο Γκάτσος σιώπησε ως ποιητής —για το στιχουργό θα μιλήσω παρακάτω— οι κριτικοί δεν έπαψαν να τον αναφέρουν κατά καιρούς. Ο Αντρέας Καραντώνης αναφερόταν εκτενώς στην ποίησή του, στο βιβλίο του «Εισαγωγή στη νεώτερη ποίηση» (1958), και όταν εξεδόθη η δεύτερη έκδοση της «Αμοργού» (1964), γράφτηκαν μερικά κριτικά σημειώματα —αίφνης, στο περιοδικό «Ο Ταχυδρόμος» (1/1/1965)— πάντοτε θετικά. Βεβαίως σημασία έχει και η απουσία κριτικής, που άλλοτε δηλώνει αμηχανία και άλλοτε άρνηση. Από όσο μαθαίνω, και η τρίτη έκδοση της «Αμοργός» —για να αντιγράψω το «Η Γυναίκα της Ζάκυνθος» του Σολωμού— του 1987, είχε επιτυχία. Και τώρα, με το θάνατό του, μερικά κείμενα νέων συγγραφέων έδειξαν ότι το ποιητικό έργο του Γκάτσου λειτουργεί ικανοποιητικά και στους νεότερους λογοτέχνες.

Να σημειώσω επίσης ότι το 1983 είχαμε τη διεξοδική, αναλυτική και εκτενή μελέτη του Τάσου Λιγνάδη, με τίτλο «Διπλή επίσκεψη σε μια ηλικία και σε έναν ποιητή. Ένα βιβλίο για τον Νίκο Γκάτσο». Μελέτη πλούσια σε πληροφορίες και σε ελεύθερο, φιλολογικά, δοκιμιακό λόγο.

Καιρός όμως να πάμε στον ίδιο το έργο. Ο τίτλος του Αμοργός φαίνεται —και είναι— άσχετος με το περιεχόμενο. Αλλά όσο και αν θεωρήσουμε ότι η εκλογή του οφείλεται σε υπερρεαλιστική τόλμη και αυθαιρεσία, πρέπει να λάβουμε υπόψη τη φωνητική του τραχύτητα. Ίσως ακόμη και την αντίστιξη: Μωρίας και νησιά του Αιγαίου.

Η «Αμοργός» αποτελείται από έξι διακεκριμένα —και τυπογραφικά— μέρη. Τα μέρη αυτά είναι άτιτλα. Πρόκειται άραγε για έξι τμήματα ενός και του αυτού ποιήματος, ή για έξι ποιήμα-

τα που εντάχθηκαν σε μια συλλογή; Το τι από τα δύο θα αποφασίσουμε, εξαρτάται από το πώς κάνει ο καθένας μας την ανάγνωσή του. Ξέρομε φυσικά ότι με τη νεωτερική γραφή τα πάντα είναι δυνατά. Ας σκεφθούμε ότι με 24 ποιήματα έχει συντεθεί το «Μυθιστόρημα» του Σεφέρη, όπως και τα τρία μέρη της «Κίχλης», τα οποία συνηθίζεται να θεωρούμε *συνθετικά* ποιήματα. Ποιήματα που έχουν μια ενότητα και εστιάζονται σε κάποια, ή κάποιες, «ποιητικές ιδέες». Συνθετικό ποίημα θεωρούμε και το «Ἄξιον Ἐστί» του Οδυσσέα Ελύτη, το οποίο έχει πολλούς άξονες. Τώρα να θεωρήσουμε συνθετικό ποίημα την «Αμοργό» θα πρέπει να βρούμε τους κοινούς (γεωμετρικούς) τόπους των έξι μερών. Αφήνω προςώρας ανοιχτό το ερώτημα και πηγαίνω στη γραφή του ποιήματος. Ας δούμε όμως πρώτα, την επιγραφή (το μόττο, λέγαμε άλλοτε) του ποιήματος, που ανήκει στον Ηράκλειτο. Και επειδή το πρωτότυπο μπορεί να μας βάλει σε μπελάδες, δίνω τη σχολιασμένη μετάφραση του φίλου Τάκη Κουφόπουλου¹.

Για τους ανθρώπους, αν έχουν βάρβαρες ψυχές, τα μάτια και τ' αυτιά είναι μάρτυρες κακοί.

Με άλλα λόγια, τα ποιήματα αυτά, δεν προσεγγίζονται από βάρβαρες ψυχές. Και για να συμπληρώσουμε, συνεκδοχικά. Όλα τα ποιήματα δεν προσεγγίζονται από βάρβαρες ψυχές, που έχουν κλεισμένα τα μάτια και τ' αυτιά τους. Να το θεωρήσουμε υπερρεαλιστική έπαρση; Λόγω των συνθηκών της εποχής μπορεί να πεις: δικαιολογημένη. Εν πάση περιπτώσει, ο Ηράκλειτος αποτελούσε ένα ακλόνητο άλλοθι.

Πριν από τον Γκάτσο είχαν προηγηθεί οι «ορθόδοξοι» υπερρεαλιστές Εμπειρίκος και Εγγονόπουλος, ο Νικήτας Ράντος από μικτό κανάλι, και ο «αναθεωρητικός» υπερρεαλισμός του Ελύτη. Κρίνοντας από το αποτέλεσμα θα λέγαμε ότι είχαμε ήδη ικανοποιητικά δείγματα ελληνικής γραφής του υπερρεαλισμού. Χωρίς αυτό να συνεπάγεται ότι είχε κλείσει ο κύκλος των δοκιμών. Ποιος όμως ήταν ο πνεύμονας που της έλειπε, όπως έγραφε ο Καραντώνης, και τον οποίο κάλυπτε η γραφή Γκάτσου;

Και τι σήμαινε η τιμητική αναφορά του Ελύτη στον ελεύθερο στίχο του Γκάτσου; Πριν δώσω τη δική μου απάντηση, κρίνω σκόπιμο να αναφέρω ότι το τρίτο τμήμα (ή ποίημα) της «Αμοργός» είναι γραμμένο στη μετρική στιχουργία. Έχουμε έξι δεκαπεντασύλλαβα (δύο εξαιρέσεις) ανομοιοκατάληκτα τετράστιχα, ενώ ένας στίχος, που επαναλαμβάνεται τέσσερις φορές, αντλείται από δημοτικό τραγούδι. Ωστόσο, παρά την παραδοσιακή μορφή, το πνεύμα είναι σαφώς υπερρεαλιστικό. Τολμώ μάλιστα να ισχυριστώ, ότι η μετέπειτα στιχουργική φάση του Γκάτσου, κατάγε-

ται από αυτό το προηγούμενο, έστω και αν, για λόγους πρόσληψης, είναι λιγότερο φορτωμένα. Ας προσέξουμε τις ομοιότητες και τις διαφορές. Αντιγράφω από την «Αμοργό»:

*Κι αν θα διψάσεις για νερό θα στίψουμε ένα σύννεφο
Κι αν θα πεινάσεις για ψωμί θα σφάξουμε ένα αηδόνι*

Και τώρα το τέλος από το τραγούδι «Βράδυ στον Κολωνό»:

*Αγόρι αλαφροϊσκιωτο με τα παλιά βιβλία
πού 'βαλες πάνω απ' τον καιρό των άστρων τη φιλία
για μια στιγμή στη σκέψη σου και μένα κράτησέ με
πες μου πού να βρω λίγο φως και παρηγόρησέ με.*

Στο ποσοστό της τόλμης διαφέρουν, και στο βαθμό της απλοποίησης. Όσο για την ομοιοκαταληξία, είναι αμετάκλητος όρος στα τραγούδια που μελοποιούνται. Εξάλλου ας μην συγκρίνουμε ανόμοια είδη. Στα τραγούδια οι στίχοι παίζουν ένα δευτερεύοντα ρόλο, συμπληρωματικό, ενώ τον κύριο κατέχει η μουσική. Η ποιητική ιδιοφυΐα του Γκάτσου, και ολίγων άλλων, υπερβαίνει κάποτε την εντολή. Αλλά είναι η εξαιρεση. Και μια που έκανα την παρέκβαση, θα συμπληρώσω ότι σε μερικά τραγούδια του Γκάτσου, κάτω από ένα προσιτό, αφηγηματικό πρώτο στρώμα, υπόκειται μια κατάσταση δραματική, που αντλείται από λαϊκές αντιλήψεις με ηθικές προεκτάσεις. Αναφέρομαι ενδεικτικά στο τραγούδι «Ο Γιάννης ο φονιάς». Έχει νομίζω αρκετά από τα στοιχεία, κατά συνεκδοχήν, ενός λόγιου δημοτικού τραγουδιού. Ο αφαιρετικός λόγος κατασταίνει την όλη «υπόθεση» —μέσα στην αοριστία της— αμφίσημη, έτσι ώστε να αναλαμβάνει ποικίλα περιεχόμενα. Και το έμμεσο πόρισμα: η αποδοχή της πράξης του φόνου από τον περίγυρο, δεν οδηγεί τελικά στη δικαίωσή του, αφού οι συνέπειές του, σε άλλο πεδίο, παραμένουν αμετάκλητες.

Το τέταρτο τμήμα —για να γυρίσουμε στο ποίημα, έπειτα από τόση (μάταιη;) περιπλάνηση— είναι γραμμένο σε πρόζα. Πρόκειται για πεζόμορφο ποίημα, όπως το λέμε σήμερα. Συνηθισμένη μορφή των υπερρεαλιστών, που συνέχισαν την παράδοση του Ρεμπώ. Ωστόσο μέσα στα αλλεπάλληλα στρώματα της πρόζας, ο ρυθμικός τόνος του ποιήματος διακρίνεται καθαρά έτσι που να μπορούμε να το αντιγράψουμε σε στίχους.

Το πέμπτο τμήμα, γραμμένο σε καθαρεύοντα λόγο, τηρεί τις αποστάσεις του από τα ανάλογα του Εμπειρίκου, καθώς η γραμμή πλεύσεώς του δεν φαίνεται να υπακούει στην αυτοματική γραφή. Το θέμα του —αν επιτρέπεται να αναφερόμαστε σε κλασικές ταξινομήσεις— μοιάζει να δανείζεται την επίσημη γλώσσα, προκειμένου να υποσκάψει και την ίδια, τους ρήτορες της και τα ιδεολογήματά τους.

Τ' ΑΡΧΑΙΟ ΠΑΡΑΜΥΘΙ

*Στόν Νίκο Γκάτσο
μέ τόν τρόπο του*

*Ποιανού νά πεις τ' αρχαίο παραμύθι
καί ποιός νά ιδεί τήν πάχνη τής έλιās;
Ἀγέρηδες ζαβοί μās πāν σέ βύθη
δπου δέ φέγγουν μιās άκρογιαλιās
γεράνιο κύμα βότσαλα καί στήθη.*

*Κι έσύ τώρα κοιτās λεπρά δελφίνια
στό πέλαγο πού λίγνεψε πικρό
άπ' τόν άφρό μακριά κι άπ' τά μπουρνίνα
βάρκες μέ τό τιμόνι τους νεκρό
νά τίς πατοῦν τά πλαστικά χαμίνια.*

*Στῆς Ἀκριβούλας τά μαλλιὰ τυλίχτη
πλοκάμι τῶν καιρῶν άσβολερό
κι άν πāμε νά ξεφύγουμε τό δίχτυ
άγκίστρι μās καρφώνει δολερό
κι είναι χωρίς άυγή τό μεσονύχτι.*

*Μήτε πιά μοιρολόγι μήτε φώκια
μές στό λιμάνι πού έφτυσε χολή
άράξανε καράβια δίχως δκια
σάν Κύκλωπες πού άπόμειναν τυφλοί
κι ό ἴσκιος τους μαρμάρωσε στά ντόκια.*

Κανείς γιά νά κεντήσει χελιδόνια

*κανέννας νά ταράξει τά νερά
πετρῶσαν οί καιροί καί στά σεντόνια
πού άνθίζαν στίς αὐλές μας μιά φορά
έχουν νά κοιμηθοῦν τ' άστέρια χρόνια.*

*Μά έσύ νά πεις τ' αρχαίο παραμύθι.
Θά λαμπυρίσει ή πάχνη τής έλιās
πουλί θά πεταρίσει καί στά βύθη
άγέρας δροσερός άκρογιαλιās
θά πνέει κατά τό Φῶς όπ' άνεστήθη.*

23-24/4/1988

Νίκος Τριανταφυλλόπουλος

ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΤΟΥ ΠΑΛΙΟΥ ΚΑΙΡΟΥ

Γιὰ τὸν Γιώργο Σεφέρη

Ἀλλάζουν οἱ καιροὶ περνᾶν τὰ χρόνια
τοῦ κόσμου τὸ ποτάμι εἶναι θολό
μὰ ἐγὼ θὰ βγῶ στοῦ ὄνειρου τὰ μπαλκόνια
γιὰ νὰ σὲ ἰδῶ σκυμμένο στὸν πηλὸ
καράβια νὰ κεντᾶς καὶ χελιδόνια.

Τὸ πέλαγο πικρὸ κι ἡ γῆ μας λίγη
καὶ τὸ νερὸ στὰ σύννεφα ἀκριβό
τὸ κυπαρίσσι ἡ γύμνια τὸ τυλίγει
τὸ χόρτο καίει τὴ στάχτη του βουβό
κι ἀτέλειωτο τοῦ ἡλίου τὸ κυνήγι.

Κι ἤρθες ἐσὺ καὶ σκάλισες μιὰ κρήνη
γιὰ τὸν παλιὸ τοῦ πόντου ναυαγὸ

ποὺ χάθηκε μὰ ἡ μνήμη του ἔχει μείνει
κοχύλι λαμπερὸ στὴν Ἀμοργὸ
καὶ βότσαλο ἀομυρὸ στὴ Σαντορίνη.

Κι ἀπ' τὴ δροσιὰ ποὺ σάλεψε στὴ φτέρη
πήρα κι ἐγὼ τὸ δάκρυ μιᾶς ροδιᾶς

γιὰ νὰ μπορῶ σὲ τοῦτο τὸ δεπτέρι
καημὸνς νὰ συλλαβίσω τῆς καρδιᾶς
μὲ τοῦ παραμυθιοῦ τὸ πρῶτο ἀστέρι.

Μὰ τώρα ποὺ ἡ Μεγάλῃ φτάνει Τρίτη
κι Ἀνάστασι θ' ἀργήσει νὰ φανεῖ
θέλω νὰ πᾶς στὴ Μάνη καὶ στὴν Κρήτη
μὲ συντροφιά σου ἐκεῖ παντοτινὴ
τὸ λύκο τὸν ἀητὸ καὶ τὸν ἀστρίτη.

Κι ἄμα θὰ ἰδεῖς κρυφὰ στὸ μέτωπό σου
νὰ λάμπει μ' ἀπαλὴ μαρμαρυγὴ
τ' ἄλλοτινὸ πεφτάστερο σηκώσου
νὰ ζωντανέφεις πάλι μιὰ πηγὴ
ποὺ καρτερεῖ στὸ βράχο τὸ δικό σου.

Ἀλλάζουν οἱ καιροὶ περνᾶν τὰ χρόνια
τοῦ κόσμου τὸ ποτάμι εἶναι θολό
μὰ ἐγὼ θὰ βγῶ στοῦ ὄνειρου τὰ μπαλκόνια
γιὰ νὰ σὲ ἰδῶ σκυμμένο στὸν πηλὸ
καράβια νὰ κεντᾶς καὶ χελιδόνια.

Νίκος Γκάτσος

Με ὅσα σημείωσα, υποθέτω ὅτι ο Γκάτσος στην «Αμοργό» πειραματίζεται με διάφορα εἶδη υπερρεαλιστικής γραφῆς. Δοκιμάζει τρόπους ἔκφρασης. Προβαίνει σε ασκήσεις ὕφους, κάτω ἀπὸ τὴν αἴσθηση τῆς ποιητικῆς γλώσσας, τῆς παράδοσής της καὶ τοῦ ανανεωτικοῦ χαρακτήρα τοῦ υπερρεαλισμοῦ, παραμένοντας ε-λεύθερος σκοπευτῆς του.

Ἐχει υποστηριχθεῖ ὅτι με τὰ ποιήματα τῆς «Στροφῆς» ο Σεφέρης δοκίμαζε τοὺς διάφορους τρόπους τῆς παραδοσιακῆς μετρικῆς ἔκφρασης, ἐνῶ συγχρόνως, ἡ γνώση του τῆς καθαρῆς ποιήσεως, τὸν οδηγούσε στὴν υπέρβασή της. Νὰ υποθέσουμε ὅτι κάτι ἀνάλογο συμβαίνει καὶ με τὸν Γκάτσο; Αὐτὸ θὰ προσπαθῆσω νὰ υποδείξω με τὰ στοιχεῖα ποὺ ἀποκομίζω ἀπὸ τὴν οργάνωση τῆς γραφῆς του.

Αφαιρῶ ἀπὸ τὸ λογαριασμὸ τὸ τρίτο καὶ πέμπτο τμῆμα (ἡ ποίημα) ἐπειδὴ τὰ θεωρῶ καθαρὰ πειραματικῆς γραφῆς, ποὺ δὲν ἐντάσσονται —ἐστὼ ἀπὸ λάθος μου— στα ὑπόλοιπα, χωρὶς αὐτὸ νὰ σημαίνει ὅτι τὰ θεωρῶ ατυχῆ.

Ο ποιητικὸς λόγος τοῦ Γκάτσου σε πρῶτο ἐπίπεδο δὲν γεννᾷ ἐπροσκόμματα στὴν κατανόησή του. Κάθε στίχος καὶ κάθε ἐνότητα στίχων, υποβάλλει μιὰ σαφὴ κατάσταση, λογικὰ ἐλεγχί-μη, παρὰ τὰ νόμιμα λογικὰ ἄλματα, κατὰ τὰ ἤθη τοῦ υπερρεαλι-σμοῦ, τὰ ὁποῖα ὅμως, ἐνῶ φαίνονται αυθαίρετα, ἔχουν μιὰ ἐσωτε-ρική οἰκονομία ποὺ τὰ κατασταίνει οργανικά. Λειτουργοῦν μέσα στο δικό τους σύστημα, τὸ ὁποῖο μας ἐπιτρέπει τὴν παραπομπή του στο οἰκεῖο μας σύστημα. Ὅταν ὅμως συνεχίσουμε καὶ περάσο-με ἀπὸ ἓνα στροφικὸ σύστημα στο ἐπόμενο, καὶ ὕστερα, σε ὅλη τὴν υποτιθέμενη ἐνότητα τοῦ ποιήματος, τὰ πράγματα ἔχουν μπερδευτεῖ. Ἡ ἀνάπτυξη δηλαδὴ τοῦ ποιήματος, ἐνῶ φαίνεται ὅτι στοιχειοθετεῖται ἀπὸ λογικὲς ἐνότητες, δὲν υπακούει σε ἓνα καὶ μοναδικὸ κέντρο. Τὸ ὁποῖο κέντρο —αν υποθέσουμε ὅτι ὑπάρχει— ἔχει υπονομευθεῖ, καθὼς προσκομίζονται συμπληρωματικὰ στοι-χεῖα με διαφορετικὴ, ἀπὸ τὴν ἀρχικὴ, διάταξη, ποὺ ἀνατρέπουν τὴ νοηματικὴ σειρὰ, νομίζεις: εἰς πείσμα τῆς. Μιὰ ἄλλου εἶδους ἀνατροπὴ τῆς λογικῆς, ἐντελῶς διάφορη ἀπὸ τοῦ Εγγονόπουλου, χωρὶς ἐμφαση καὶ χωρὶς προγραμματικὲς υποβολές.

Καὶ ὅλα αὐτὰ, με ἀποτελεσμα, μέσα στο ἀόριστο κλίμα ποὺ οἰ-κοδομεῖ τὸ ποῖημα, ο ἀναγνώστης νὰ ἔχει παγιδευτεῖ σε ἓνα δάσος σημείων, ἀναφορῶν καὶ νὰ μένει με τὴν ἐντύπωση ὅτι ἔχει διαβεῖ το κατώφλι ἐνὸς κόσμου ἀχειροποίητου.

Τὸ ἀποτέλεσμα πιστεύω ὅτι ἐνισχύεται ἀπὸ τὸ ρυθμικὸ τόνο τοῦ ποιήματος, ποὺ ἄλλοτε ἔχει μετρικὴ συνέπεια, καὶ ἄλλοτε τὴν διαταράσσει, χωρὶς νὰ τὴν καταστρέφει, ἐτσι ποὺ, ὁ ὅποιος αὐτὸς ρυθμὸς, νὰ συντηρεῖ τὴν αἴσθηση τῆς νοηματικῆς ἐνότητας, ποὺ ἀν καὶ δὲν ὑπάρχει, ὁ ρυθμὸς με τὰ ἐπαναλαμβανόμενα μοτίβα του, νὰ τὴν υποβάλλει, εἰς τρόπον ὥστε, ὅχι πια τὸ ποῖημα ἀλλὰ τὸ παιχνίδι τοῦ ποιήματος νὰ διεξάγεται τίμια, ποὺ συνεπάγεται: ἀ-ποτελεσματικά.

Μήπως κάποια τέτοια στοιχεῖα γοητεύουν μεταγενέστερες ποι-ητικὲς συνειδήσεις, μὴ βεβαρημένες ἀπὸ τὸ σύνδρομο τοῦ μεταπο-λέμου;

Νομίζω, ἀλλὰ δὲν ἔχει πια σημασία, ὅτι ἡ «Αμοργὸς» ἀποτε-λεῖται ἀπὸ ἕξι ποιήματα, ποὺ, τὸ καθένα, μας οδηγεῖ πουθε-νὰ, ἀλλὰ μας φαίνεται πειστικά: κάπου.

Καὶ ἐπειδὴ πρέπει νὰ τελειώσω. Τὸ ποῖημα ποὺ εἶχε υποσχεθεῖ ὁ Γκάτσος ὡς δική του συμμετοχὴ στὸν τιμητικὸ τόμο γιὰ τὸν Σε-φέρη, τὸ 1931, γιὰ τὰ 30 χρόνια τῆς «Στροφῆς», ἀργήσε νὰ γρα-φεῖ ἡ γραφὸταν τρία χρόνια. Καὶ δόθηκε σε παραδοσιακὴ γραφῇ, ἐστὼ ὅπως τὴν ἀντιλαμβανόταν ἐκεῖνος. Ἀραγε νὰ ἦταν ἐπειδὴ «εἶχαν σκληρύνει τὰ δάχτυλά του», μετὰ τόσα χρόνια ἀσκήσεως στὴν ἀπλὴ στιχουργία, ἢ ἐπειδὴ πεισματικά δὲν ἠθέλε νὰ ἐπιστρέ-φει στοὺς χώρους τῆς «Αμοργὸς»; Ἡ διότι —καὶ αὐτὸ πιθανό— θὰ ἀντιδρούσε ἐτσι στα ξεστρατίσματα τῶν ἄλλων;

Δεν ξέρω. Ἐτσι ἢ ἀλλιῶς οἱ καλοὶ ποιητὲς μας εἶναι ἀλύτα αι-νίγματα. □

1. Τάκης Κουφόπουλος: *Ο σκοτεινός*. Σημειώσεις γιὰ τὸν Ηράκλειτο (1991). Εἶναι κρίμα ποὺ ἡ ἐκδοσὴ αὐτὴ παραμένει ιδιωτικὴ καὶ κυκλο-φόρησε σε ελάχιστα ἀντίτυπα. Ἐχει γίνῃ με πλήρη, ὅσο τὸ δυνατόν, βι-βλιογραφικὴ ἐνημέρωση καὶ οἱ μεταφράσεις συνοδεύονται με πλούσια σχόλια.

Η ρήξη με την παράδοση δεν είναι απλή υπόθεση

Ο Γιώργος Κοροπούλης γεννήθηκε στην Αθήνα το 1960 και σπούδασε Οδοντιατρική. Επί δωδεκαετία εργάζεται ως διορθωτής και επιμελητής κειμένων. Προσφάτως επιμελείται τη νέα σειρά του Βιβλιοπωλείου της «Εστίας» Η ελληνική ποίηση, που θα περιλαμβάνει κείμενα του 19ου και των αρχών του 20ού αιώνα.

Από τις εκδόσεις «Αγρα» έχουν εκδοθεί τέσσερα βιβλία του: Αρχή Σοφίας (1983), Γεθσημανή (1985), Τρίτον από της αληθείας (1988), «Don Giovanni» (1991). Με τους Διονύση Καψάλη και Ηλία Λάγιο συνεργάστηκε στο Τριώδιο (Αγρα, 1991).

Με τον Γιώργο Κοροπούλη βρεθήκαμε να συζητήσουμε για την ποιητική του δουλειά και για το αίτημά της. Απεραντολογώντας, αποφασίσαμε από κοινού να κρατήσουμε και να δημοσιεύσουμε ένα μέρος μόνο της συζήτησής μας —για την κριτική και για το νόημα της λογοτεχνίας. Η συζήτηση ξεκίνησε με τον Γιώργο Κοροπούλη να μιλάει για τη δεοντολογική περιχαράκωση τέτοιου είδους συνεντεύξεων:

— Υποτίθεται πως καλούμαι να μιλήσω για το βιβλίο που προσφάτως δημοσίευσα. Φοβάμαι όμως πως αυτά τα λογύδρια εκτοπίζουν το κείμενο προς όφελος της δημόσιας εικόνας του συγγραφέα του κι έτσι εμποδίζουν την ανάπτυξη του μοναδικού λόγου που, πέραν του ίδιου του βιβλίου, είναι θεμιτό να ενδιαφέρει τον αναγνώστη: του δημόσιου γραπτού κριτικού λόγου.

Δεν ξέρω αν μπορώ να αποφύγω και το να μιλήσω εξ αφορμής του βιβλίου, ως «πνευματικός άνθρωπος» που λένε. Σε αυτήν την περίπτωση, και προκειμένου να αποφύγω την αθλιότητα να μιλώ για την προσωπική μου ζωή ή (πράγμα που θα έπρεπε να διεκδικώ ως πολίτης) να εκφέρω επί παντός επιστητού τις απόψεις μου, θα επεκτεινόμουν ενδεχομένως σε γενικές αποτιμήσεις περί ποιήσεως. Στις συνεντεύξεις, τέτοιες γενικεύσεις συνηθίζονται —αλλά πού οδηγούν; Και κυρίως: τι αποκρύπτουν; Προτείνω λοιπόν —αν συμφωνείς— να αντιστρέψουμε το παιχνίδι. Ας δούμε,

χρησιμοποιώντας μια συνέντευξη, τις σιωπηρές προϋποθέσεις και τις επιπτώσεις τέτοιων γενικεύσεων, όταν μάλιστα εκφέρονται ως συντεταγμένη κριτική.

Ας κουβεντιάσουμε, παραδείγματος χάριν, για το κείμενο που προσφάτως δημοσίευσε στα Νέα ο συγγραφέας και κριτικός Δημοσθένης Κούρτοβιχ με θέμα τον νέο δρόμο που ανοίγει, σε σχέση με τους προδρόμους, η πεζογραφία της «γενιάς του '80». Άλλωστε το θέμα αποκτά μεγαλύτερο ενδιαφέρον αφού κι ο Κούρτοβιχ ανήκει κατά τεκμήριον σε αυτή τη γενιά.

● Θα επιλέξουμε δηλαδή έναν νεότερο κριτικό για να μιλήσουμε παραδειγματικά; Ή, μήπως, θα επιλέξουμε τον Δημοσθένη Κούρτοβιχ γιατί σκοπεύεις ενδεχομένως να τον εγκαλέσεις —για τι άραγε;

— Ασφαλώς και δεν έχω σκοπό να εγκαλέσω κανέναν, κι αν επιλέγω να αναφερθώ στον Κούρτοβιχ, είναι γιατί θεωρώ το κείμενό του παραδειγματικό, και τον ίδιο τον εκτιμώ. Τι βλέ-

Γιώργος Κοροπούλης: «Η φόρμα υποκρύπτει νόημα και ηθική».

πουμε σε αυτό το κείμενο; Ότι ένας κριτικός, που έντιμα και με σαφήνεια δοκιμάζει να προσεγγίσει το φαινόμενο της σύγχρονης λογοτεχνικής παραγωγής, ξαφνικά εκτρέπεται σε μια γενική περιπτωσιολογία (το οξύμωρο είναι εσκεμμένο), αποπειράται δηλαδή λόγο κανονιστικό υιοθετώντας μια μέθοδο που βρίσκεται στους αντίποδες οποιασδήποτε θεωρητικής επεξεργασίας: αθροίζει τα μειονεκτήματα ενός εκάστου των συγγραφέων της «γενιάς του '80» σε ένα υπερβατικό πλεονέκτημα που μπορούμε να το ονομάσουμε «μοντερνισμό» για να συνεννοηθούμε. Το άθροισμα θεωρείται θετικού προσήμου αυτονοήτως, και η συζήτηση δεν ξεκινά καν, είναι υπονομευμένη. Πρόκειται για τυπική «λήψη του ζητουμένου», στάση ουσιωδώς αντιθεωρητική.

● Εννοείς ότι το κείμενο αποσιωπά τις θεωρητικές προϋποθέσεις του ή δεν τις συζητά;

— Εννοώ ότι αγνοεί το προφανές. Κατ' αρχήν, η πεζογραφική τουλάχιστον παραγωγή σήμερα, στην Ελλάδα, παρουσιάζεται προβληματική. Η άγνοια του παραδοσιακού μυθιστορήματος ή η δυσλεξία δεν αποτελούν τεκμήρια μοντερνισμού. Κείμενα που ούτε απολαυστικά ούτε ανατρεπτικά είναι —αν υποθέσουμε ότι μπορούμε να αντιδιαστείλουμε αυτές τις δύο ιδιότητες— δεν μπορούν να δικαιολογούν τη συγγραφή τους προφασιζόμενα, δια του κριτι-

κού τους, ότι ανοίγουν νέους δρόμους.

Δεύτερον, ταλαντούχοι και ήδη ώριμοι (όπως, ας πούμε, ο Τατσόπουλος), που μοχθούν και ατάλαντοι που εξαρχής προσποιούνται είναι αδύνατον να αθροισθούν, όσο περιεκτικό κι αν είναι το θεωρητικό σχήμα του κριτικού. Τρίτον, και παρόλο που κατανοώ την αγωνία του Δημοσθένη Κούρτοβιχ να εγγράφει τους νέους συγγραφείς μας σε μια μοντερνιστική παράδοση προστατεύοντάς τους παρά τη θέλησή τους από το ευτελές άλλοθι του μεταμοντερνισμού, ο ίδιος ο μοντερνισμός εδώ μεταποιείται σε άλλοθι. Η συζήτηση είναι περί όνου σκιάς: οι άνθρωποι δεν είναι μοντέρνοι ή μεταμοντέρνοι, μερικοί είναι καλοί συγγενείς κι οι περισσότεροι είναι άσχετοι που ασχολούνται να διαμορφώσουν τη δημόσια εικόνα τους δια των MASS MEDIA με πρόσχημα τα βιβλία τους. Προπάντων όμως κανείς τους δεν ασχολείται αυτή τη στιγμή με τις θεωρητικές προϋποθέσεις της εργασίας του, ενώ ο κριτικός τους τις αντικαθιστά με ασφυκτικές κοινοτοπίες περί ρήξης με την παράδοση. Άλλο το πρόβλημα παρακάμπτεται με αυτόν τον τρόπο. Αναρωτήθηκες ποτέ, διαβάζοντας τα περισσότερα μυθιστορήματα της «γενιάς του '80», τι γίνεται παρακάτω ή αν θα τα ξαναδιάβαζες; Κι όμως αυτός είναι ο πυρήνας κάθε αφήγησης, κι όταν ήμασταν πιτσιρίκια το ξέραμε, με, ρωτάγαμε «και μετά;» όποτε πήγαινε να τελειώσει το

παραμύθι και θέλαμε να το ξανακούσουμε πάντα.

● Θέλεις να πεις ότι διαβάζοντας Μπέκετ, ας πούμε, ρωτάς «και μετά;»

— Σου απαντώ αναλόγως. Ναι, όταν διαβάζω Μπέκετ ρωτάω «και μετά;» —χι απάντηση δεν υπάρχει, ούτε καν χώρος να διατυπωθεί το ερώτημα. Αυτό σημαίνει ότι ο Μπέκετ προφέρει το όνομα του Θεού με σφραγισμένα χείλη. Ο DUCHAMP κουβάλησε τον μπιντέ του ή δεν ξέρω τι στην αίθουσα τέχνης γιατί έτσι μπορούσε να διαρρήξει ή να ομολογήσει την περίσκεπτη, εναγώνια σχέση του με μια ισχυρή παράδοση. Λέει αυτό ότι όποιος κουβαλήσει τον μπιντέ του σήμερα στην γκαλερί έγινε και DUCHAMP; Αφού μάθαμε να απολαμβάνουμε την τέχνη δια της ερμηνείας της, καταλήξαμε να διαβάζουμε τα βιβλία επειδή ο συγγραφέας τους έλαβε από τις εφημερίδες εγκωμιαστικές κριτικές. Ε, το περί νέων τάσεων επιχείρημα δεν αποκρύπτει αυτή την πλήρη αντιστροφή, αυτή την κατάντια; Κι είναι αυτός ο τρόπος να υπερβούμε τον Καραγάτση, τον Ταχτσή, τον Πεντζίκη;

● Υποστηρίζεις δηλαδή ότι το ζήτημα της καλλιτεχνικής έκφρασης δεν τίθεται προς την κατεύθυνση του προσανατολισμού της, αλλά σε σχέση με την καταγωγή της, με τις επιρροές της...

— Λέω απλώς ότι πρέπει να ανακαλύψουμε ξανά το θέλημα της αφήγησης, ειδικά οφείλουμε να τελούμε —δια του έργου μας— εν επιγνώσει του αδιεξόδου, όχι να σκηνοθετούμε ανύπαρκτες διεξόδους σε ατελή ελληνικά και αδιάφορο στυλ. Λέω ότι η πρακτική τύπου Κούρτοβικ είναι αντιθεωρητική γιατί υποδύεται τη θεωρία. Λέω ότι πριν αναγγείλουμε νέες τάσεις θα έπρεπε να διαβάσουμε προσεκτικά τα κείμενα που προσγράφονται σε αυτές —τόσο προσεκτικά και εύστοχα όσο διάβασε ο ίδιος ο Κούρτοβικ, όταν εγκατέλειψε τις γενικεύσεις του, το τελευταίο βιβλίο του Νόλλα ας πούμε.

Να σου δώσω ένα παράδειγ-

μα; Στο *Αδιανόητο τοπίο* του, ο Θεοδωρόπουλος, της γενιάς του '80 κι αυτός με κάποιες χρονολογικές αβαρίες, παραλαμβάνει έναν κοινό τόπο, ένα τετριμμένο εύρημα. Καλά ως εδώ. Το ζήτημα όμως, από τη στιγμή που όλα τα θέματα φαίνονται πια τετριμμένα, είναι η ίδια η λογοτεχνικότητα: όχι πια αν θα αναμασήσεις κάτι τετριμμένο (θα το κάνεις κατ' ανάγκην), αλλά με πόσο ενδιαφέροντα τρόπο θα το αναμασήσεις. Ε, λοιπόν, στο *Αδιανόητο τοπίο* εκείνο που πρωτίστως αναμασάται είναι η λογοτεχνικότητα, κι αυτό το καταστατικό σφάλμα ολοκληρώνεται στα ημερολογιακά εμβόλιμα ή στις περιγραφές των ζωγραφικών έργων του ήρωα. Όσο για τον πάλαι ποτέ «αντικειμενικό παρατηρητή», εκατόν πενήντα χρόνια μετά τον Σταντάλ και τον Χένρυ Τζαϊμς, τι απογίνεται εδώ, τι είναι; η παρωδία του; η καρικατούρα του; ο εξορκισμός του; Τίποτα από όλα αυτά. Είναι δημοσιογράφος. Δηλαδή, αντί να επινοηθεί (ως ιδρυτική συνθήκη της λογοτεχνικότητας ακριβώς) μια προβληματική συνθήκη αντικειμενικότητας που καθ' οδόν θα αποκαλύπτει το προβληματικόν της υφής της, εδώ καταναλίσκεται ένα ιδεολόγημα αντικειμενικότητας, δηλαδή ένα προϊόν ψευδούς συνειδήσης. Πώς θα ανατραπεί αυτό το ιδεολόγημα ώστε να ιδρυθεί η αφήγηση; Απλώς δεν θα ανατραπεί. Θα επιμολυνθεί —παράγοντας έναν ήρωα που καταντά υποχείριο μιας αντιδραστικής πολιτικής ανάγνωσης του έργου του όχι επειδή ειρωνικά συστρέφεται η αφήγηση αλλά επειδή το ίδιο το βιβλίο του Θεοδωρόπουλου είναι αντιδραστικό όσον αφορά στην ουσία και το νόημα της λογοτεχνίας. Σε ποια νέα τάση

εγγράφεται πραγματικά αυτό το βιβλίο; Κι αν το εγγράφει η κριτική, δεν εκφυλίζεται κι αυτή σε ψευδή συνειδηση με τη σειρά της; Η ρήξη με την παράδοση δεν είναι απλή υπόθεση.

● Γι' αυτό εσύ ασχολείσαι με γυμνάσματα μίμησης της φόρμας «ακαδημαϊκών» αφηγηματικών τρόπων; Γι' αυτό γίνεσαι ριμαδόρος στιχοπλόκος;

— Πρέπει τελικά να μιλήσω για τον εαυτό μου, και μάλιστα απαντώντας σε ένα ερώτημα που δεν αποδέχομαι; Ο Στρατής Πασχάλης τουλάχιστον, στο *Βήμα*, προσφάτως, το μέτρεσε σε αφορισμό: όσοι (και ποιοι είναι αυτοί οι πολλοί και ανώνυμοι; εγώ ξέρω ελάχιστα κι έχουν όνομα και επώνυμο), όσοι επιστρέφουν στον παραδοσιακό στίχο θυμίζουν αυτούς που χτίζουν νεοκλασικές βίλες στις Κουκουβάουνες ή νοσταλγούν τη βασιλεία. Κι εγώ λέω ότι με μωρολογίες και δημοσιογραφική λογική τύπου «*ih*» και «*oui*» κουβέντα δεν γίνεται. Τι θα πει «παραδοσιακός στίχος», ποιος σου είπε ότι η μίμηση φόρμας (αν υποθέσουμε ότι πρόκειται για μίμηση, δηλαδή για επιφανειακή προσέγγιση, όπως το εννοείς) δεν είναι φόρμα, ποιοι τρόποι δεν είναι ακαδημαϊκοί ώστε να αποφασίσουμε ποιοι είναι, ποια εύρεσις δεν ξεκίνησε ως εναγώνια υποταγή, ποιος μίλησε για γυμνάσματα (εκτός από τον Σεφέρη), ποιος είπε πως η τέχνη εξελίσσεται, ποιος λέει πως μπορούμε απλώς να «ασχολούμαστε» με την τέχνη; Στους αντίποδες του κονφορμισμού και του μεταμοντερνισμού, η φόρμα εξακολουθεί να υποκρύπτει νόημα και ηθική. Αν εγώ είμαι ριμαδόρος στιχοπλόκος, φταίει που δεν είμαι ικανός για κάτι καλύτερο, γράφω άσχημα ποιήματα που δεν αρέσουν και κρύ-

βω την ανικανότητά μου πίσω από μια επίδειξη τεχνικής δεξιότητας. Αλλά δεν σε ξεγελώ, τα ποιήματά μου δεν είναι καλά κι επειδή είσαι επαρκής αναγνώστης δεν σου αρέσουν κιόλας. Αν όμως βγει ο δεινά κριτικός και πει ότι τα ποιήματά μου δεν είναι απολαυστικά διότι η ποίηση είναι παρωχημένη ή διότι η λογοτεχνία οδηγήθηκε σε αδιέξοδο και αυτό το αδιέξοδο καταδεικνύουν, τότε η προσωπική μου καχεξία γίνεται όρος ανάγνωσης της λογοτεχνίας, εξελίσσεται σε όρο παραγωγής της, και τα δικαιώματά σου ως αναγνώστη υπαρπάζονται.

Αν πούμε, εκείνος είτε εγώ, ότι γράφοντας κακά ποιήματα καινοτομώ, ή το αντίστροφο, τότε εκείνος χρεώνεται απαιδευσία, εγώ διασύρομαι, εσύ όμως χάνεις τον μπούσουλα. Γιατί σου δείχνω τον κόσμο αντεστραμμένο και (όπως οι ειδήσεις στην τηλεόραση) προσποιούμαι ότι αυτή η ψευδής εικόνα είναι η μόνη αντικειμενική. Όμως τα πάντα είναι τεχνάσματα, μιμήσεις και επιστροφές σε μια παραδοσιακή πρωτοπορία ή σε μια παράδοση που την ανακαλύπτουμε πρωτόπορο ξανά, τα πάντα είναι ψευδή, αν είναι σαθρό το αποτέλεσμα. Και τίποτα δεν είναι παρωχημένο ή αθέμιτο, αν το αποτέλεσμα το δικαιώνει. Ασφαλώς η φόρμα φορτίζεται και ιστορικά και ιδεολογικά, όπως και τα είδη, ασφαλώς ο κριτικός οφείλει να αναζητά και τους όρους εμβέλειας των κειμένων πέραν των όρων απόλαυσής τους. Αλλά κανένα επιχείρημα δεν αθώνει τον κακό συγγραφέα, όπως και καμιά σχηματική λογική δεν προστατεύει τον κριτικό από ενδεχόμενη θεωρητική ανεπάρκεια. Η λογοτεχνία δεν μπορεί να αναπαράγει τις βεβαιότητές της χωρίς να αναρωτιέται, δια των έργων και της κριτικής τους, τι αναπαράγουν αυτές οι βεβαιότητες με τη σειρά τους. Κι αυτό που αναπαράγουν σχεδόν πάντοτε υπερβαίνει τη λογοτεχνία, γι' αυτό και την αφορά.

Την συνέντευξη πήρε
ο Ηλίας Κανέλλης

Από τις νέες φωνές στην ποίηση και στην κριτική, ο Γιώργος Καραπούλης, μιλώντας στο ANTI, δεν αποφεύγει να είναι προκλητικός αναφερόμενος στη λογοτεχνική παραγωγή και στην κριτική των καιρών μας. Είναι μια πρόκληση που την δικαιούται, ωστόσο —εφόσον προσπαθεί να τεκμηριώνει συμπεράσματα και ισχυρισμούς.

Οικογενειακή

Ο θρίαμβος της οικογένειας
και ο οικογενειακός θρίαμβος

Σ' αυτό το σχήμα χιαστί
συμπυκνώνεται, εν ο-

45ου Φεστιβάλ Κινηματογράφου στις Κάννες. Όπως προκύπτει, βέβαια, από την ετυμολογία της Κριτικής Επιτροπής του Φεστιβάλ αλλά και από όλη την τελετή της λήξης του.

Αρχίζοντας πρώτα απ' όλα, από τα βραβεία που δεν βγήκαν έξω από τις πύλες της κλειστής «οικογένειας» των μεγάλων και περιώνυμων σκηνοθετών. Ακόμη περισσότερο: Τέσσερις από τους φετινούς βραβευθέντες σκηνοθέτες ήταν οι τροπαιούχοι των Καννών.

Ο Αργεντινός Φερνάντο Σολάνας είχε πάρει το βραβείο Καλύτερης Σκηνοθεσίας για την ταινία του «Νότος» (1988), ο Ρώσος Βιτάλι Κανιέβσκι είχε κερδίσει την Χρυσή Κάμερα το 1989 («Ζήσε, πέθανε, αναστήσου»), ο Ρόμπερτ Άλτμαν είχε τιμηθεί με το Χρυσό Φοίνικα για την ταινία του «ΜΑΣΗ» (1970) και, τέλος, ο Μπίλυ Όγκαστ, στην προηγούμενή του συμμετοχή στις Κάννες, πριν από τέσσερα χρόνια, είχε αποσπάσει επίσης τον Χρυσό Φοίνικα με την ταινία του «Πελέ, ο κατακτητής». Και ήταν ακριβώς τα έργα των δύο αυτών, ήδη «χρυσών», σκηνοθετών που βραβεύτηκαν... διπλά στο φετινό φεστιβάλ! Βραβείο καλύτερης σκηνοθεσίας και καλύτερης αν-

δρικής ερμηνείας για τον «Παικτη» του Άλτμαν, βραβείο καλύτερης γυναικείας ερμηνείας και —σφαιρικά— ο Χρυσός Φοίνικας για τις «Καλύτερες Προθέσεις» του Όγκαστ.

Δύο επί δύο κάνουν τέσσερα, τέσσερα επί δύο κάνουν οχτώ και, όπως εύστοχα ειπώθηκε στο γαλλικό τηλεοπτικό κανάλι F3, «αυτή δεν είναι επιβράβευση, είναι πλεονασμός».

Και όμως, λίγο πριν από την απονομή των βραβείων, ο πρόεδρος της κριτικής επιτροπής Ζεράρ Ντεπαρντιέ βεβαίωσε από μικροφώνου ότι «είναι θλιβερό που δεν υπάρχουν αρκετά βραβεία για να τιμηθούν όλοι».

Πέρα από την άμεση διάφηση των δηλώσεων του προέδρου, είναι άξιο απορίας γιατί οι εκάστοτε επιτροπές του Φεστιβάλ επιμένουν στις διπλές ή ακόμη και τριπλές διακρίσεις των ιδίων ταινιών, όπως για παράδειγμα συνέβη πέρυσι με την ταινία «Burton Fink» των αδελφών Κοέν. Πρόθεση των κριτών είναι πάντα η απονομή δικαιოსύνης απέναντι στους δημιουργούς και στους ερμηνευτές ή η αποποίηση μιας τολμηρής επιλογής και της ευθύνης της;

Και εν τέλει ποιός είναι ο σκοπός ενός φεστιβάλ κινηματογράφου; Η απονομή μιας σολομώντειας δικαιოსύνης στον κόσμο της 7ης τέχνης; Η επιβράβευση —εφησυχαστική και εύκολη— των γνωστών και κατεστημένων αξιών του χώρου;

Ή η αποκάλυψη της νέας πνοής και η ενδυνάμωσή της;

**Αλλού τα βραβεία,
αλλού οι εμπνεύσεις**

Πάντως, το 45ο Φεστιβάλ των Καννών απέδειξε πως, εκεί που τελειώνουν τα βραβεία, αρχίζουν οι εμπνεύσεις. Έτσι, οι κριτές εφηύραν ένα «Ειδικό Βραβείο του 45ου Φεστιβάλ Καννών» για να τιμήσουν το συνολικό σκηνοθετικό έργο του Τζέιμς Άιβορι και συνέχισαν τις πρωτοτυπίες με ένα διπλό «βραβείο της Κριτικής Επιτροπής» που το μοίρασαν «ex aequo» στον ισπανό σκηνοθέτη Βικτόρ Ερίθε, και στον ρώσο Βιτάλι Κανιέβσκι. Με αυτό τον τρόπο χώρεσαν —έστω και στριμωγμένα— στον οικογενειακό θρίαμβο και κάποιοι παραπανήσιοι μακρινοί συγγενείς...

Υπάρχει, όμως, και ο «θρίαμβος της οικογένειας», όπως προέκυψε από την τελευταία πράξη του Φεστιβάλ, την τελετή της απονομής των βραβείων. Ο Χρυσός Φοίνικας παραδόθηκε στον κύριο Όγκαστ, το βραβείο της καλύτερης γυναικείας ερμηνείας στην σύζυγό του, κυρία Όγκαστ —για τις επιδόσεις τους στην ταινία «Οι καλύτερες Προθέσεις» και παρά το γεγονός ότι, στην πραγματικότητα, πρόκειται για κινηματογραφική περικοπή μιας εξάωρης τηλεοπτικής σειράς. Το σενάριο είναι κι αυτό οικογενειακό: ο «συνάδελφος» και συμπατριώτης τους Ίνγκμαρ Μπέργκμαν διηγείται την ιστορία των γονιών του (μια ιστορία αγάπης που θα οδηγηθεί παρά τις αντιξοότητες στο γάμο και στη συνέχεια θα διασωθεί από το διαζύγιο) προσπαθώντας, όπως είπε ο ίδιος ο σουηδός

σκηνοθέτης, «να αποδώσει δικαιοσύνη στα δύο αυτά πρόσωπα τα οποία αντιπαθούσε για πολλά χρόνια». Χάρη λοιπόν σε αυτήν την «κάθαρση» οικογενειακών λογαριασμών, το ζεύγος Όγκαστ βρέθηκε τροπαιοφόρο πάνω στην πανηγυρική σκηνή της «Κρουαζέτ» μαζί με τον Τζ. Άιβορι, βραβευμένο επίσης για κάποια άλλη, παλιά ιστορία («Επιστροφή στο *Howards End*», και μαζί με όλους τους άλλους δημιουργούς που είχαν τις ανθρώπινες σχέσεις αιτία ή αφορμή για τις ταινίες τους κερδίζοντας έτσι μια διάκριση σε αυτό το 45ο Φεστιβάλ Κινηματογράφου.

Ακριβά γούστα

Πάντως, τα γούστα της κριτικής επιτροπής χαρακτηρίστηκαν από όλο σχεδόν το γαλλικό Τύπο «κλασικά». Θα συμπληρώναμε ότι ήταν και ακριβά...

Η αιτία που οδήγησε στις τιμητικές διακρίσεις εξακολουθεί

«συνωμοσία»

της Γλυκερίας Μητροπούλου

Σκηνή από την ταινία της Τώνιας Μαρκετάκη «Κρυστάλλινες νύχτες» που εκπροσώπησε την χώρα μας στο τμήμα «Ένα κάποιο βλέμμα» του φεστιβάλ των Καννών —χωρίς να κάνει, δυστυχώς, ιδιαίτερη εντύπωση.

να υφίσταται πάντα. Υπάρχει ένας πλούσιος κινηματογράφος, των πλουσίων, που έχει την πολυτέλεια να μιλά για το παρελθόν, να αναπαριστά εποχές, να χρησιμοποιεί μεγαλοπρεπή ή θεαματικά ντεκόρ, να σαγηνεύει και να αποσπά βραβεία. Όπως υπάρχει κι ένας φτωχός κινηματογράφος, των μη πλουσίων, που μιλά κυρίως για το σκληρό παρόν και αγωνιά για το μέλλον, που συχνά κουράζει ή ενοχλεί και που, κάπου - κάπου, επιβραβεύεται «για την προσπάθειά» του.

Η Γαλλία φέρεται ως υπερασπιστής (και χρηματοδότης) ενός εναλλακτικού κινηματογράφου όπου θα μπορούν να βρίσκουν έκφραση χώρες όπως της Ανατολικής Ευρώπης, της Νότιας Αμερικής και της Αφρικής.

Όμως, παρά τη συμμετοχή της στην παραγωγή 80 ταινιών διαφόρων «εθνικοτήτων» και παρά την επένδυση 325 εκατομμυρίων φράγκων για την κινηματογραφική παραγωγή

στην Αν. Ευρώπη, παρά το γεγονός ότι το μεγαλύτερο Φεστιβάλ Κινηματογράφου οργανώνεται στην έδρα της, στις Κάννες, το παιχνίδι βρίσκεται στα χέρια του «Παίκτη». Εκείνου που, όπως στην ομώνυμη ταινία του Ρόμπερτ Άλτμαν, θρονιασμένος στα στούντιο του Χόλλυγουντ, ανάμεσα σε κινητά τηλέφωνα και υπεραυτόματα fax, διαπραγματεύεται τα συμβόλαια παραγωγής ταινιών, περνά τον καιρό του ακούγοντας 50.000 ανόητα σενάρια το χρόνο για να επιλέξει 12, δέχεται απειλητικές κάρτες από αποτυχημένους σεναριογράφους και απειλητικές προκλήσεις από φιλόδοξους συναδέλφους του, αλλά μπορεί να ξεπερνά τα εγκλήματα του και το νόμο και να κερδίζει την μάχη για την εξουσία.

Ένας «Παίκτης», (προϊόν ευφυές του Χόλλυγουντ και τέκνο ενός ικανού σκηνοθέτη όπως ο Ρ. Άλτμαν) μπορεί να αποκαλύπτει και να απογυμνώνει όλα του τα φοβερά μυστικά με ψυχραιμία και κυνισμό χωρίς να παύει να είναι —επικινδύνως— συμπαθής. Η αυτοσατίρα και ο αυτοσαρκασμός μέσα από ένα παραμορφωτικό καθρέφτη (όπως εκείνος στο τούνελ του λούνα παρκ) απελευθερώνει το γέλιο και τις εμπάθειες οδηγώντας σε ένα αίσθημα «κάθαρσης». Έχοντας, έτσι, χλευάσει τον εαυτό του, το Χόλλυγουντ αποτρέπει κάθε άλλη εξωτερική κριτική και... εξακολουθεί να αρέσει. Όπως στο σινεμά, δεν αρέσουν μόνο τα ωραία παραμύθια αλλά και οι αλήθειες που λέγονται ωραία. □

Σημειωματάριο

● Συμπληρώνονται φέτος 500 χρόνια (1492-1992) από την εκδίωξη των Εβραίων από την Ισπανία και την εγκατάστασή τους, κυρίως, στη Θεσσαλονίκη.

Με αφορμή την επέτειο αυτή η εκπομπή «ΠΑΡΑΣΚΗΝΙΟ» της ET 1, θέλησε να διερευνήσει τη σημασία της παρουσίας της εβραϊκής κοινότητας στην πόλη αυτή. Το 1492 στη Θεσσαλονίκη που, τότε, είχε πληθυσμό 2.000 κατοίκους εγκαταστάθηκαν, περίπου, 15.000 Ισπανοεβραίοι, για να προστεθούν σε αυτούς αργότερα και άλλοι. Έφεραν μαζί τους, εκτός από τον πολιτισμό τους, νέες τεχνικές όπως την υφαντουργία, την τυπογραφία, τη μεταλλουργία κ.λπ. Η Θεσσαλονίκη αναγεννήθηκε δημογραφικά, άνθισε οικονομικά και έγινε ένα από τα κυριότερα λιμάνια της οθωμανικής αυτοκρατορίας.

Ποιος ήταν, όμως, ο ρόλος της εβραϊκής κοινότητας στη Θεσσαλονίκη όλους αυτούς τους αιώνες; Με ποιο τρόπο αντέδρασε η κοινότητα όταν ενσωματώθηκε η Θεσσαλονίκη στο ελληνικό κράτος; Πώς αντιμετώπισαν οι ελληνικές κυβερνήσεις τους Εβραίους της πόλης; Υπήρξε αντισημιτική παράδοση στη Θεσσαλονίκη; Ποιοι είναι οι κυριότεροι σταθμοί στην ιστορία της εβραϊκής κοινότητας μέχρι το ολοκαύτωμα; Πόσο, άραγε, έχουμε συνειδητοποιήσει ότι με το ολοκαύτωμα χάθηκαν 50.000 Εβραίοι της Θεσσαλονίκης, δηλαδή ο ένας στους πέντε κατοίκους της πόλης; Σε όλα αυτά τα ερωτήματα απαντούν διαπρεπείς επιστήμονες. Η εκπομπή, σε σκηνοθεσία Τάκη Χατζόπουλου, θα προβληθεί στις 3 Ιουνίου.

ΕΙΚΑΣΤΙΚΑ

□□□ Εικονογραφήματα, λωρίδες σχεδιασμάτων, ιλαρότητες, συννεφάκια, ζωγραφική των παραμυθάδων, λογοτεχνία των αναλφάβητων... τα κόμικς είναι τα κόμικς, είναι τα κόμικς και με οποιοδήποτε άλλο όνομα.

Είναι τα κόμικς που θα παρουσιαστούν από τις 29 Μαΐου έως και τις 21 Ιουνίου, στη Β' Πανελλήνια Έκθεση Κόμικς θα γίνει και πάλι στη Θεσσαλονίκη. Πενήντα έξι Έλληνες δημιουργοί κόμικς θα παρουσιάσουν μακέτες από πρωτότυπα έργα τους, σε μια εκδήλωση που θα πραγματοποιηθεί στους εκθεσιακούς χώρους του Μύλου.

Εκτός από την έκθεση των πρωτοτύπων των Ελλήνων δημιουργών, θα πραγματοποιηθούν στον ίδιο χώρο και πολλές άλλες εκδηλώσεις και happenings σχετικά πάντα με τα κόμικς. Η έκθεση θα φιλοξενήσει επίσης δύο πολύ μεγάλους Ευρωπαίους δημιουρ-

γούς κόμικς, τον Milo Manara και τον Alex Varenne.

□□□ Εγκαινιάστηκε στην Αίθουσα Τέχνης ΑΣΤΡΟΛΑΒΟΣ (Ανδρούτσου 140 - Πειραιάς - τηλ.: 4128002, 4111127) έκθεση ζωγραφικής του Αγαπητού Αγαπητάκη.

Στην πρώτη του αυτή έκθεση στην Ελλάδα ο Αγαπητάκης θα δείξει μια σειρά από τριάντα περίπου πίνακες.

Διάρκεια έκθεσης μέχρι 9 Ιουνίου.

□□□ «Εκ βαθέων» η έκθεση ζωγραφικής της Μαρίας Χρηστιά, στην αίθουσα τέχνης Κρεωνίδης (Κανάρη 24, Κολωνάκι, τηλ. 3606552) που ξεκινά στις 4.6 και τελειώνει στις 22.6

□□□ Εφαρμοσμένη γλυπτική του Μηνά στην γκαλερί Ζουμπουλάκη (πλ. Κολωνακίου 20, τηλ.: 3608278) θα λειτουργεί ως τις 20.6

ΘΕΑΤΡΟ

□□□ Γιώργος Κουρουπός, συνθέτης, Διονύσης Φωτόπουλος, σκηνοθέτης - σκηνογράφος - ενδυματολόγος και Γιώργος Χειμωνάς, ο συγγραφέας του λιμπρέτου, συνεργάστηκαν για να αποκαλύψουν το ανυπόστατο πρόσωπο του Πυλάδη, που σιωπηλός και σκοτεινός καθοδηγεί αποφασιστικά τον Ορέστη.

Μια όπερα δωματίου, η ελληνική παραγωγή του Μεγάρου Μουσικής Αθηνών για τον Κύκλο ΗΛΕΚΤΡΑ.

31 Μαΐου, 3, 5 και 6 Ιουνίου οι παραστάσεις του ΠΥΛΑΔΗ, που ήδη, και μόνο οι κυκλοφορούσες φήμες έχουν «ταράξει τα νερά» της πολιτιστικής Αθήνας!

ΣΤΗ ΔΙΝΗ ΤΗΣ ΙΔΕΟΛΗΨΙΑΣ

Το «Θέατρο της Άνοιξης» ανεβάζει με φροντίδα και προσοχή αλλά χωρίς πάθος το έργο του

Τ. Μπέρνχαρντ, «Η δύναμη της συνήθειας».

«Κωμωδία» για το κοχλάζον υλικό της ανθρώπινης επιθετικότητας που, καθηλωμένο μέσα μας, δημιουργεί στροβίλους εμμονής, πριν να εκτραπεί προς μια ακατάσχετο τάση πειθαναγκασμού των άλλων.

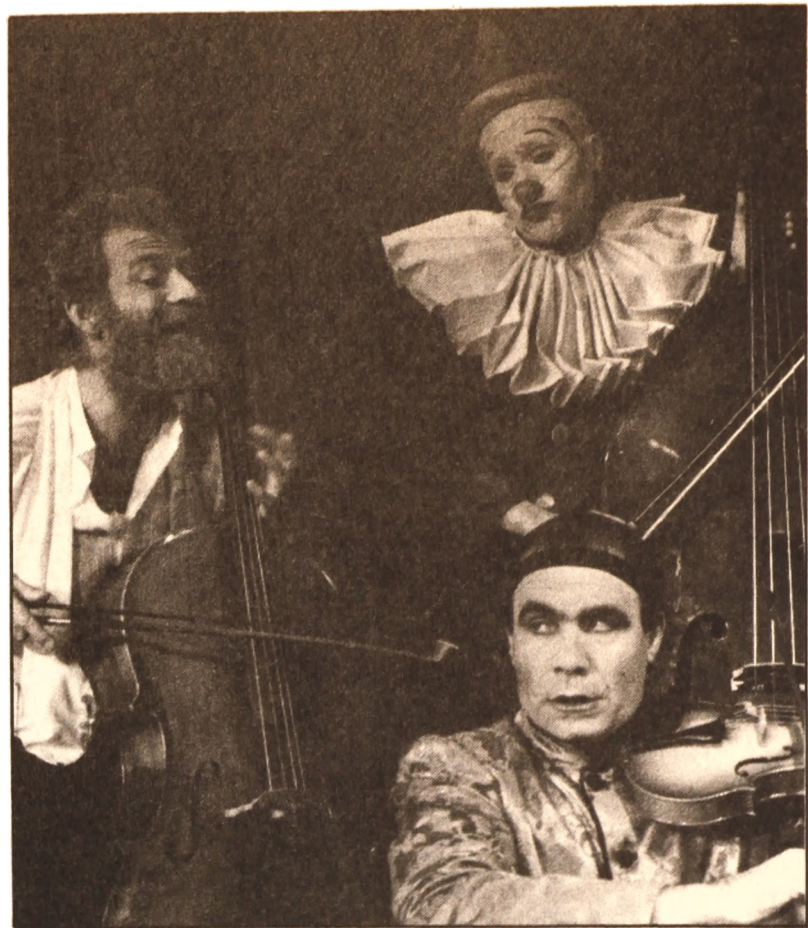
Όταν ένα έργο είναι ηθελημένο προκλητικό, ρηξικέλευθο ως προς τη μορφή και το περιεχόμενο, δύο είναι οι πιθανοί τρόποι υποδοχής του: πλήρης απόρριψη ή ανεπιφύλακτη επικρότηση, σχεδόν θυμικά χωρίς να σταθμίζονται αρετές και μειονεκτήματα. Παράδειγμα, η θεατρική παραγωγή του Αυστριακού Τ. Μπέρνχαρντ που γνώρισε τις επευφημίες και τη βράβευση των γερμανόφωνων, ενώ εκτός συνόρων υπερίσχυσε η αποδοκιμασία, ιδιαίτερα στην Αγγλία. Μόνο μετά θάνατο, οι Γάλλοι, σε μια περίοδο γενικευμένης αμφισβήτησης της γηγενούς διανόησης, φαίνεται να εκστασιάζονται με τον ξένο αιρετικό.

Με καθυστέρηση, η ιστορία επαναλαμβάνεται στην Αθήνα: πέρυσι την άνοιξη, ο Λ. Βογιατζής θέλγεται από τον Τ. Μπέρνχαρντ και ανεβάζει ένα από τα τελευταία του έργα, το «Ρίττερ, Ντένε, Φος». Εφέτος, ο Γ. Μαργαρίτης επιλέγει τη «Δύναμη της συνήθειας», έργο γραμμένο το 1974. Και

στις δυο περιπτώσεις, ο σχολιασμός στον Τύπο ακραίος: οι μεν αναγνωρίζουν ένα σημαντικό συγγραφέα και ανακαλύπτουν πλήθος φιλοσοφικών και κοινωνικών μηνυμάτων στο έργο του, ενώ άλλοι επιμένουν πως πρόκειται για ένα στρυφνό δραματοποιό με θεατρικό λόγο ως επί το πλείστον ανιαρό και απλοϊκό.

Απουσιάζουν οι ενδιαμέσοι τόνοι που θα ανταποκρίνονταν περισσότερο στον Τ. Μπέρνχαρντ και την αγωνία του. Τα είκοσι θεατρικά του έργα που καλύπτουν περίπου μια εικοσαετία, αποτελούν ουσιαστικά παραλλαγές στον τρόπο προβολής κάποιων σταθερών εμμονών και μιας πεισιθάνατης διάθεσης. Στη «Δύναμη της συνήθειας», οι θαυματοποιοί ενός περιπλανώμενου τσίρκου κάνουν καθημερινά πρόβα στο κουιντέτο της Πέτροφας του Σούμπερτ: μια αυτοσχέδια ορχήστρα με τους καλλιτέχνες άβουλα όργανα και απόλυτο κύριο το μαέστρο. Η αλληγορία χρησιμοποιείται εδώ για την εκδραμάτιση ενός βιώματος, μοναδικού στις αποχρώσεις του: η πειθαναγκαστική σχέση του υπερεγώ με το σώμα και το κεφάλι που πρέπει να βρίσκονται υπό αδιάκοπο έλεγχο, βασανιστικό κατάλοιπο από την τρομοκρατία της παιδικής ηλικίας. Και η προβολή αυτού του καταναγκασμού στις σχέσεις με τους άλλους που καταλήγουν σε σαδο-μαζοχιστικές συγκρούσεις.

Ο Τ. Μπέρνχαρντ εμπνέεται από τη μουσική για τη δόμηση του έργου του: εικόνες επανέρχονται, φράσεις επαναλαμβάνονται. Το παράλογο της ιδεοληψίας τελείται με τη φυσικότητα της υγιούς συμπεριφοράς, ενώ ο λόγος προσπαθεί να μεταδώσει άμεσα τη βιασιότητα της εμμονής. Η μεταγλώττιση του Σ. Βελέντζα διατηρεί τη ρυθμική εκφορά και τη νοηματική α-

Π. Μουστάκης
Χ. Στέργιουγκ
και Χ. Δούζη
στην πρόβα.

κρίβεια του πρωτότυπου. Όμως από τους καταϊγιστικούς διαλόγους που αναδιπλώνονται σε σχοινοτενείς μονολόγους λείπει η οξύτητα που δίνει την αίσθηση του θρυμματισμού, γλωσσικού και κατ' επέκταση υπαρξιακού.

Απόσβεση του παροξυσμού και της φρενιτιδας φαίνεται να βασανίζει ολόκληρη την παράσταση, η ένταση όπως και η μουσική αναχαίττονται. Ο Γ. Μαργαρίτης μάλλον δεν εκτίμησε στο εύρημα του τσίρκου τον προνομιούχο χώρο για το πλασματικό όσο και κραυγαλέο γέλιο, με ηθοποιούς ανδρείκελα, όπου ο συγγραφέας ξεδιπλώνει φιλοσοφικά αποφθέγματα σαν τις μεταξωτές κορδέλες ταχυδακτυλουργού. Άλλωστε, κωμωδία χαρακτήριζε το έργο του ο Τ. Μπέρνχαρντ σε μια λάμψη αυτοσαρκασμού.

Το υπερρεαλιστικό στοιχείο εισάγεται στην παράσταση με το στρεβλό σκηνικό του Π. Ζωγράφου, ένα παίγνιο λοξών γραμμών που τονίζει το ανοίκειο του συνηθισμένου χώρου. Αντίθετα, τα κοστούμεια της Α. Αρσένη μάλλον απαιτούσαν μεγαλύτερη δόση τρέλας. Όμοια, οι μουσικές παρεμβάσεις της Β. Γκέκα φαίνονται συγχορδίες που θα μπορούσαν να παραταθούν μέχρι την έκρηξη, όπως η πρόβα αδιάκοπα ματαιούται, λίγο πριν την τελείωση.

Φιγούρες που κατατρώγον-

ται από την ηδονή του φόβου τους, ο σπασμωδικός και δουλκός ζογκλέρ του Χ. Στέργιουγκ και η νοσηρά άκαμπτη υποτακτική εγγονή της Ν. Ρέτη. Δύο θαυμάσιες εκδοχές πηθητικής ενδοτικότητας, σε αντίστιξη με το θηριοδαμαστή και τον κλόουν που αμύνονται με τον τρόπο τους στην επιθετικότητα. Όμως, ο θηριοδαμαστής του Γ. Μακρή διστάζει να καταλειφθεί στη βαναυσότητα της φύσης του και ο κλόουν του Χ. Δούζη, μάλλον άχρωμος, δεν διογκώνει την υπονομευτική υστερία της παντομίμας.

Το μάτι που εποπτεύει πάντα, ο τυραννικός και μοναχικός Καριμπάλντι, είναι ένα συνεπέστατος παρανοϊκός. Π. Μουστάκης βρίσκεται στο γινώριμο έδαφος, υποχθόνιος παίζει στην εντέλεια σε όλες τις κλίμακες την επωδό, «Αύρη στο Άουγκσμπουργκ» — φιλικό νεύμα στην μπρεχτιανή γλώσσα, όσο και εχθρική χειρονομία προς το θέατρο Μπρεχτ.

Μοντέρνος ή παρωχημένος τουλάχιστον ο Τ. Μπέρνχαρντ είχε συνείδηση συγγραφέα: τα έργα του ήταν αποτέλεσμα της ανάγκης να εκφραστεί. Μια κρία από τα κατά παραγγελία δράματα που τον τελευταίο χρόνο εκπονούν κάποιοι θεατρικοί μας συγγραφείς.

Μ. Θεοδοσοπούλου

Μια διδακτική πρόταση

Χριστόφορος Μηλιώνης

Με το νήμα της Αριάδνης. Μεταπολεμική Πεζογραφία. Ερμηνεία κειμένων. (Εκδ. «Σοκόλη»), Αθήνα 1991

Από τους σημαντικότερους πεζογράφους μας της «δεύτερης μεταπολεμικής γενιάς», ο Χριστόφορος Μηλιώνης παρουσιάζει το δεύτερο δοκιμιακό του έργο μετά τις «Υποθέσεις» του 1983. Με το τελευταίο του εγχείρημα δεν παρουσιάζει μία κριτική προσέγγιση της Μεταπολεμικής Πεζογραφίας αλλά μία διδακτική πρόταση. Πρόταση που αρχικά απευθύνεται στους καθηγητές της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας της Μέσης Εκπαίδευσης και για τον λόγο αυτό χρησιμοποιεί για τον παραδειγματικό σχολιασμό κείμενα που προέρχονται από τα «Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας» που συντάχθηκαν από Ομάδα Εργασίας φιλολόγων - εκπαιδευτικών, μέλος της οποίας αποτέλεσε και ο Χ.Μ., και η οποία εργάστηκε για την ολοκλήρωση του έργου που της είχε ανατεθεί από το 1977 έως το 1982. Στόχος, επομένως, του παρόντος έργου είναι να αποτελέσει ένα χρήσιμο βοήθημα για τους εκπαιδευτικούς κατά την ανάλυση των έργων μέσα στην τάξη, προτείνοντάς τους όχι έτοιμες λύσεις αλλά αντίθετα ανοίγοντας μπροστά τους όλους τους πιθανούς ορίζοντες προσέγγισης ενός πεζογραφήματος, πράγμα που μοιάζει αναγκαίο μια και ακόμη και σήμερα η ανάλυση του λογοτεχνικού κειμένου περιορίζεται, όπως επισημαίνει ο συγγραφέας, σε μόνη την μελέτη των ιδεών, του «περιεχομένου», αγνοώντας παντελώς την τεχνική. Κάτι τέτοιο, φυσικά, δεν περιορίζεται μόνο στην διδασκαλία του σχολείου αλλά επεκτείνεται και στο Πανεπιστήμιο ενώ αυτά-ρεσκα ακολουθείται και από μερίδα της κριτικής. Αυτή την μονομέρεια προσπαθεί να άρει ο Χ.Μ. προσδίδοντας στην αφηγηματική τεχνική την θέση που της αρμόζει παραθέτοντας στο εισαγωγικό του κεφάλαιο αποσπάσματα διαφόρων θεωρητικών της λογοτεχνίας και επεξηγώντας τις όποιες θεωρητικές τοποθετήσεις με γλώσσα απλή και άμεση. Η ιδιότητα του ίδιου του συγγραφέα ως λογοτέχνη δίνει μεγαλύτερη πειστικότητα στην εμμονή του τόσο στον δεσπίζοντα ρόλο της τεχνικής του αφηγηματικού λόγου («αυτή είναι που τον καθιστά τέχνη και όχι οι ιδέες», θα τονίσει ο ίδιος, σελ. 14) όσο και στην προσήλωση πάνω στο ίδιο το κείμενο. Στόχος του καθηγητή είναι να ασκεί τους μαθητές του να διαβάζουν σωστά ένα κείμενο και να μην αυθαιρετούν εις βάρος του (σελ. 78). Ως εργαλεία για την σωστή αυτή προσέγγιση του κειμένου δεν αποκλείει καμιά από τις σύγχρονες ερμηνευτικές σχολές (Νέα Κριτική ή Δορισμό, Σημειολογία ή Ψυχαναλυτική και Κοινωνιολογική θεωρία), αρκεί ο καθηγητής να διαθέτει την κατάλληλη πάρεια.

Ο Χ.Μ. δεν αγνοεί ότι η κάθε Σχολή απαιτεί μια ειδική ενασχόληση όπως επίσης ότι η κάθε μία ανοίγει νέες οπτικές για την κατανόηση του κειμένου. Αφού, σε ένα δεύτερο εισαγωγικό κεφάλαιο προβεί σε μια σύντομη αναφορά και κατάταξη των βασικότερων ελλήνων πεζογράφων σε Πρώτη και Δεύτερη Μεταπολεμική Γενιά, προχωρά στην διδακτική ανάλυση αποσπασμάτων έργων των Μπεράτη, Τσίρκα, Χατζή, Σαμαράκη, Ιωάννου, Χάκκα και Βασιλικού τα οποία εμπεριέχονται στα ΚΝΛ. Εισάγει, έτσι, εδώ, δείγματα προσέγγισης που ανέφερε στην θεωρητική εισαγωγή του αποκαλύπτοντας στον αναγνώστη τα δομικά στοιχεία που τα συνθέτουν, την λειτουργία της αφηγηματικής φωνής, την σχέση ήρωα - αφηγητή - συγγραφέα κ.λπ. Είναι προφανές ότι ο Χ.Μ. δεν θέλει να εξαντλήσει όλες τις θεωρητικές προεκτάσεις που προσφέρουν τα αναλυόμενα έργα εμμένοντας σε ορισμένα από αυτά περισσότερο στην θεματική ανάλυση παρά στα προβλήματα της αφηγηματικής τεχνικής τους. Έτσι, δεν εκμεταλλεύεται π.χ. τα ίδια τα λόγια του Γ. Μπεράτη για να δείξει την διαφοροποίηση μεταξύ συγγραφέα και αφηγητή ή τον συμφυρμό των αφηγηματικών επιπέδων όπως αναφαινεται στο έξοχο απόσπασμα του μονολόγου της Αριάδνης του Στρατή Τσίρκα ή την έννοια του «Δρώντος» που μπορεί να εφαρμοστεί και σε μη - πρόσωπο με ευκαιρία το «Φύλλο» του Βασιλικού. Στο θεωρητικό, τέλος, όσο και στο επίπεδο των εφαρμογών, διαπιστώνουμε την έλλειψη της σημαντικής διάκρισης μεταξύ της αφηγηματικής κατηγορίας της «φωνής» και εκείνης της «οπτικής», διάκριση ιδιαίτερα λειτουργική για την κατανόηση ορισμένων αφηγηματικών τεχνικών των αναλυόμενων έργων. Σε αυτές, ωστόσο, τις «παραλείψεις» έρχεται για τον ενδιαφερόμενο δάσκαλο ή τον ανήσυχο αναγνώστη αρωγός η κατατοπιστική και ανοικτή σε όλες τις σύγχρονες θεωρητικές τάσεις βιβλιογραφία που προτείνει ο συγγραφέας με την ένδειξη της προσωπικής του σύστασης. Δεν θα πρέπει, τέλος, να παραλειφθεί η πολύτιμη για τον αναγνώστη παράθεση των αποσπασμάτων που αναλύονται σε ειδικό παράρτημα που παρατίθενται στο τέλος του βιβλίου και του οποίου η χρησιμότητα είναι αυταπόδεικτη. «Με το νήμα της Αριάδνης», ο Χ.Μ. δεν παραθέτει την προσωπική του κριτική ανάλυση αλλά προτείνει αντικειμενικούς τρόπους ανάλυσης της πεζογραφίας. Και είναι αυτή του η θέση που διαφοροποιεί το δοκίμιό του αυτό από άλλα κριτικά δοκίμια για την λογοτεχνία μας όπου ο υποκειμενισμός του εκάστοτε «γράφοντος» επιβάλλεται ως αναντίρρητη αυθεντία πάνω στο έργο.

Δημήτρης Τσατσούλης

Με το νήμα της Αριάδνης του Χριστόφορου Μηλιώνη (εκδ. Σοκόλη, Αθήνα 1991): Ένα βιβλίο που στόχο του έχει τη διδασκαλία της πεζογραφίας και μάλιστα των μεταπολεμικών χρόνων· εγχείρημα αξιού λογοτέχνη και εκπαιδευτικού, του Χ.Μ., που κατορθώνει το σημαντικό έργο να μας «ερμηνεύσει» κείμενα, δίχως να αμελήσει τα ίδια τα κείμενα. Βέβαια, τα προβλήματα που θέτει η διδασκαλία της λογοτεχνίας γενικότερα, παραμένουν και στο τέλος της ανάγνωσης του προσεγμένου αυτού βιβλίου, αλλά πώς θα μπορούσε να γίνει αλλιώς; Δεν υπάρχει ούτε μία, ούτε εύκολη απάντηση γι' αυτό το ζήτημα.

Νέα Πορεία, αλλά όχι οποιαδήποτε! Το περιοδικό Νέα Πορεία και οι εκδόσεις του (1955-1992), Θεσσαλονίκη 1992 (εκδ. Δήμος Θεσσαλονίκης - Βαφοπούλειο Πνευματικό Κέντρο). Μια ωραία έκδοση / κατάλογος της Έκθεσης του περιοδικού και των εκθέσεων της Νέας Πορείας. Συνοπτική αλλά χρήσιμη η δουλειά του Κ.Ν. Πλαστήρα, που έχει και το κύριο βάρος αυτής της έκδοσης: την Βιβλιογραφική περιγραφή.

Ξαναφέρνω στο μυαλό μου την Κύπρο:

Όνομα δ' αυτής μακαρία. Ποιήματα του Κυριάκου Πλησή (εκδόσεις των φίλων, Αθήνα 1991): «Να μνημονεύονται Αχάμας, Αίπεια, Σόλοι, Λάμπουσα, Λάπηθος, Κερύνεια, Χύτροι, Αφροδίσιον, Ουρανία, Αχαιών, Αχτή, Σαλαμείς, Αλάσια, Άγιος Αντιφωνητής, Γλυκιώτισσα, Κανακαριά, Απόστολος Ανδρέας, Απόστολος Βαρνάβας, Άγιος Επιφάνιος». Ονόματα που τελειωμό δεν έχουν...

Μια αναδρομή στη σκέψη του Baudrillard

Πρόσω ολοταχώς.
Ράδιο Σίτυ (όχι στην
Αθήνα ούτε στη
Θεσσαλονίκη αλλά στη
Νέα Υόρκη) και *Ella
Fitzgerald*. Η υπέροχη
γηραιά κυρία της τζαζ
συμπλήρωσε τα 60 χρόνια
από τις πρώτες εμφανίσεις
της στο θέατρο *Apollo* του
Χάρλεμ. Το ίδιο και το
Ράδιο Σίτυ, η υπέροχη *art
deco* αίθουσα μουσικής,
συμπλήρωσε τα 60 χρόνια
στην υπηρεσία του
θεάματος.

Σε άλλη γειτονιά, στο
East Village αυτή τη
φορά, στο γνωστό θέατρο
La Mama παρουσιάστηκε
η *Ιφιγένεια εν Ταύροις*
του Ευριπίδη. Ο
σκηνοθέτης Γιάννης
Χουβαρδάς μας αιφνidiάσε
κι αυτή τη φορά με τα
ευρήματά του: ούτε μία,
ούτε δύο, αλλά οκτώ
Ιφιγένειες (η μία, βέβαια,
είναι του Ευριπίδη, οι
υπόλοιπες μάλλον
αγνώστου πατρός!). Ο
Διονύσης Φωτόπουλος
έστησε ένα γοητευτικό
σκηνικό.

Τα προβλήματα που
αντιμετώπισαν και ακόμη
αντιμετωπίζουν οι
Έλληνες της Τουρκίας
είναι το θέμα
που συνοπτικά αλλά με
ακρίβεια και αποδεικτική
δύναμη πραγματεύεται η
έκδοση του *Human Rights
Watch* (Νέα Υόρκη,
1992). Ακολουθώντας τις
Συμφωνίες του Ελσίνκι
για τα Ανθρώπινα
Δικαιώματα, μια
αποστολή από το *Helsinki
Watch* επισκέφθηκε την
Τουρκία τον Οκτώβριο
του 1991 και κατέγραψε
τα περιστατικά εκείνα που
αποδεικνύουν τις
παραβιάσεις των Διεθνών
Συμφωνιών από μέρους
των Τούρκων και εις
βάρος της ελληνικής
μειονότητας: ακόμη και
σήμερα που οι διωγμοί
των Ελλήνων τους
συρρίκνωναν σε 2.500
ψυχές, ενώ το 1923 με
την υπογραφή της
Συνθήκης της Λωζάνης
ήταν 110.000!

Jean Baudrillard
Η Έκσταση της
Επικοινωνίας
Μτφρ.: Βαγγέλης
Αθανασόπουλος
(εκδ. Καρδαμίτσα)
Αθήνα 1991

Με την «Έκσταση της Επικοι-
νωνίας», η σχετικά πρόσφατη,
προσεγμένη και εύχρηστη σειρά
που επιμελείται ο Β. Αθανασό-
πουλος, συνεπής με την αρχική
της κατεύθυνση να παρουσιάσει
σύγχρονες θεωρητικές τάσεις και
ερμηνευτικά μοντέλα της κριτικής
σκέψης, προσφέρει στον αναγνώ-
στη ένα συνοπτικό αλλά χαρακτη-
ριστικό δείγμα της μεταμοντέρνας
θεωρίας του *Jean Baudrillard*, ε-
νός από τους πλέον συζητημένους
Γάλλους αποδομιστές και οπα-
δούς του *J. Derrida* στις κοινωνι-
κές επιστήμες.

Το συγκεκριμένο κείμενο (με
πρωτότυπο τίτλο «*L'Autre par
lui-même*»), συντάχθηκε, όπως
σημειώνεται στην ελληνική μετά-
φραση, με σκοπό να παρουσιάσει
το συνολικό έργο του *J.B.* έως το
1987 (χρονολογία κατά την ο-
ποία εκδόθηκε στη Γαλλία) κατά
τη διεκδίκηση ενός διδακτορικού
τίτλου στη Σορβόνη. Είναι επομέ-
νως ευνόητο ότι αποτελεί μια ανα-
δρομική επισκόπηση του έργου
του συγγραφέα του και ταυτόχρο-
να έργο πολύπλευρο που ως κείμε-
νο παραπέμπει σε προηγούμενα
κείμενα τα οποία, δυστυχώς, απ'-
όσο μπορώ να γνωρίζω, παραμέ-
νουν αμετάφραστα στα ελληνικά
και, κατά συνέπεια, άγνωστα, σε
μεγάλο βαθμό, για τους αποδέ-
κτες του παρόντος βιβλίου. Το γε-
γονός αυτό δημιουργεί αναμφι-
σβήτητα ένα «κενό» πρόσληψής
του, μεθοδικής προσέγγισης και
κατανόησής του από τον ανύποπτο
αναγνώστη αφού το πραγματικό
αντικείμενο αναφοράς του ελλεί-

πει, έχοντας αντικατασταθεί από
«σπαράγματα» της ανασύστασής
του.

Αυτό δε εντείνεται, όταν ο λό-
γος του *Baudrillard*, που υποστη-
ρίζει ότι όλα τα γεγονότα, όλοι οι
χώροι, όλες οι μνήμες που καταρ-
γούνται στη μια και μόνη διάστα-
ση της επικοινωνίας συνιστούν το
«άσημνο», αυτός ο ίδιος ο λόγος
αποφεύγει την απόλυτή του έκ-
θεση στο ορατό διατηρώντας έ-
τσι το «μυστικό του». Ας ση-
μειωθεί, ωστόσο, εδώ, ότι ο Έλ-
ληνας αναγνώστης θα αναγνωρί-
σει πιθανόν σε αυτή τη μεταμον-
τέρνα προσέγγιση των κοινωνικών
φαινομένων την οικεία μέσα στην
ανοικειότητά της «γλώσσα» του
καθηγητή Γ. Βέλτσου.

Η «αποδιαφοροποίηση» μεταξύ
αισθητικού και πραγματικού, η α-
πόρριψη των δυαδικών σχέσεων
του δομισμού και η αντικατάστα-
σή τους από αυτή τούτη την
αλληλο-υπονόμηση ή «αλληλο-
αποπλάνησή» τους, η «προ-
σποίηση», τέλος, της ίδιας της
γλώσσας του κειμένου που προ-
σπαθεί να ανασυνθέσει μιαν άλλη
«γλώσσα» (εκείνη των προϋπαρ-
χόντων κειμένων - βιβλίων) συνι-
στούν τον κορμό των έξι επιμέρους
κεφαλαίων που συνθέτουν αλλά-
και συν-έχουν το παρόν μελέτημα,
προκαλώντας τον αναγνώστη του
να αναρωτηθεί για την αλήθεια
της αναντίρρητης αλήθειας της
γνώσης του.

Δημήτρης Τσατσούλης

Η ευθύνη του πολιτικού

Βασίλης
Κοντογιαννόπουλος,
Στην Πρώτη Γραμμή,
Πολιτικά κείμενα 1991-92,
ΟΔΥΣΣΕΑΣ, σελ. 188

Είναι το δεύτερο βιβλίο του
πρώην υπουργού Παιδείας μέσα
σε ένα χρόνο («Παιδεία: εκσυγ-
χρονισμός υπό αναστολή»,
Gutnberg, 1991 ήταν το πρώτο)
που αποτελείται από σειρά άρ-
θρων, συνεντεύξεων, δηλώσεων
και ομιλιών. Κείμενα για την
πολιτική, το ύφος και την άσκη-
σή της, την ευθύνη του πολιτι-
κού, τη βαθεία κρίση και τη βα-
θεία τομή που απαιτείται. Από
τους πολιτικούς που δεν τους
λείπει ούτε το θάρρος ούτε το
θάρος της γνώμης, ο Κοντο-
γιαννόπουλος κινείται σε μια
εκσυγχρονιστική και ευρωπαϊκή
λογική για την πολιτική ζωή,
τη δημόσια διοίκηση και την οι-
κονομία. Καθαρή σκέψη, σαφής
διατύπωση. Θεωρώντας ότι ο
λαϊκισμός έχει εισδύσει σε όλα

τα κόμματα, αντίπαλος του
«πολιτικού κόστους» ο βουλευ-
τής της Νέας Δημοκρατίας βα-
σανίζει καίρια θέματα και βασα-
νίζεται από αυτά. Με την αϊ-
σθηση του πολιτικού επισημαί-
νει τις προϋποθέσεις που πρέπει
να εκπληρωθούν και τους στό-
χους που πρέπει να επιτευχθούν
εντός της προσεχούς πενταε-
τίας, για να μπορέσει η χώρα
να παρακολουθήσει ενεργά και
ισότιμα το ευρωπαϊκό γίγνε-
σθαι. Το ερώτημα είναι πόσοι
εντός του κόμματός του συμμε-
ρίζονται τις ιδέες και τις αγω-
νίες του. Η κυβερνητική πρα-
κτική και τα διετή πλέον πε-
πραγμένα μάλλον διαφεύδουν
τις προσδοκίες του κατά τον
πλέον εμφανή τρόπο.

Δεν αρκεί η ποσοτική καταγραφή...

Βίκυ Πάτσιου

Τα πρόσωπα του παιδιού
στην πεζογραφία (1880-
1930)

Πρόλογος Σπύρου Δοξιάδη
Ίδρυμα Ερευνών για το
Παιδί

Εκδ. «Δωδώνη», Αθήνα
1991

Η εκδοτική προσπάθεια του Ιδρύματος Ερευνών για το Παιδί με μια σειρά βιβλίων γύρω από το παιδί και πολύτιμη είναι και αναγκαία. Το ίδιο θα μπορούσε να υποστηρίξει κανείς και για την απόπειρα της Β. Πάτσιου, η οποία εξετάζει την εμφάνιση και την θέση του παιδιού στην πεζογραφία της κρίσιμης περιόδου, που επιλέγει μέσα από το έργο των σημαντικότερων πεζογράφων μας. Στην εξέτασή της όμως αυτή προβαίνει σε έναν διαχωρισμό επτά κεφαλαίων που δημιουργεί εύλογες απορίες ως προς τον κατευθυντήριο άξονα μια και άλλοτε μοιάζει να ακολουθεί ειδολογική διάκριση (κεφ. Β, «Το διήγημα και η ακμή της ηθογραφίας» ή κεφ. Ε, «Το αστικό πεζογράφημα»), άλλοτε χρονολογικό κριτήριο (κεφ. Γ, «Οι πεζογράφοι της ποιητικής γε-

νιάς του 1880»!) και άλλοτε γλωσσικά ή κοινωνικά κριτήρια (κεφ. Δ, «Ο εκπαιδευτικός δημοτικισμός» ή κεφ. ΣΤ, «Η κοινωνική αδικία»). Η εισαγωγή μοιάζει αρκετά ενδιαφέρουσα ως τοποθέτηση απέναντι σε ένα ζητούμενο, δηλ. την είσοδο του παιδιού στην πεζογραφία της εν λόγω περιόδου και την τυχόν εξέλιξή του ως αφηγηματικού προσώπου αλλά και ως καθρέφτη των κοινωνικών εξελίξεων και στάσεων και νοοτροπιών απέναντί του. Σχέδιο ενδιαφέρον όσο και φιλόδοξο που όχι μόνον μένει ανεκμετάλλευτο από τη συγγραφέα αλλά και χωρίς επισημονική τεκμηρίωση στον τρόπο προσέγγισης.

Τα επιμέρους κεφάλαια δεν αποτελούν παρά μία σύντομη περιληψη έργων όπου κάτω από οποιεσδήποτε αφηγηματικές συνθήκες εμφανίζονται παιδιά από 3-15 ετών. Από άποψη αφηγηματολογικής προσέγγισης, η συγγραφέας δεν εκμεταλλεύεται ως κριτήριο τις περιπτώσεις όπου ο πεζογράφος επιλέγει το πρόσωπο του παιδιού ως «αφηγηματική φωνή» ή έστω ως «αφηγηματική οπτική», πράγμα που θα συνεισέφερε στην κατανόηση της εξέλιξης της αφη-

γηματικής τεχνικής και τις επιδράσεις που πιθανόν αυτή δέχτηκε από την αναβάθμιση της θέσης του παιδιού κατά το 19ο αιώνα. Έτσι το έργο κρίνεται από φιλολογική ανεπάρκεια ενώ όροι όπως «αφηγηματικό παρόν», που επαναλαμβάνεται κατά κόρον από τη συγγραφέα, ελέγχονται ως τουλάχιστον αμφιλεγόμενοι μια και αφηγηματικό παρόν σημαίνει το χρόνο γραφής της ιστορίας και όχι το «χρόνο της ιστορίας» όπως κακώς υπονοείται. Θα περίμενε, όμως, κανείς ότι η έρευνα θα διέθετε κάποιες κοινωνιολογικές προεκτάσεις μέσα από τη θεματική ανάλυση του παιδιού, πράγμα που θα δικαιολογούσε και το στόχο της έκδοσης. Μια τέτοια ανάλυση θα μπορούσε να αναδείξει όχι μόνο τις αντιστοιχίες μεταξύ κοινωνικών εξελίξεων της εποχής και περιεχομένου των λογοτεχνικών έργων αλλά και τις δομικές ομοιογένειες μεταξύ έργου και κοινωνίας. Τίποτε απ' όλα αυτά όμως δεν συμβαίνει. Έτσι, η μόνη συνεισφορά του βιβλίου περιορίζεται σε μια ποσοτική καταγραφή των εμφανίσεων παιδιών στα έργα και στους πίνακες επεξεργασίας αυτών των εμφανίσεων από τον υπολογιστή χωρίς την παραμικρή ποιοτική ανάλυση όλων αυτών των στοιχείων. Κάτι τέτοιο, όμως, ελάχιστα προωθεί τη μελέτη και την κατανόηση του αρχικού ζητούμενου, όπως τουλάχιστον την εννοεί το Ίδρυμα Ερευνών για το Παιδί που, όπως διευκρινίζει και ο κ. Σπύρος Δοξιάδης στον πρόλογό του, τοποθετείται στη μελέτη των στάσεων και των αντιλήψεων της ελληνικής κοινωνίας απέναντι στο παιδί. Η κ. Β. Πάτσιου, παρά τα αναμφισβήτητα προσόντα της που αναγράφονται στο αυτί του εξωφύλλου, δεν μπόρεσε ή δεν θέλησε, δυστυχώς, να ανταποκριθεί στο στόχο που η ίδια και το Ίδρυμα, που υποστήριξε το εγχείρημα, έθεσαν. Αποτέλεσμα; Μια καλαίσθητη έκδοση χωρίς αντικείμενο.

Δημήτρης Τσατσούλης

Υφάδι, ένα περιοδικό από την Κύπρο με ελληνικό προσανατολισμό «αρχίνησε και πάλι του αργαλειού το ρυθμικό το πάλεμα» (τχ. 3): Στέλιος Ράμφος, Κώστας Ζουράρις κ.ά. ντουκ, ντουκ!

Φαίνεται πως εκτός από τις ομφαλοσκοπήσεις υπάρχουν και διαφωτιστικότερες αντιμετώπισεις των προβλημάτων που θέτει διαρκώς η τουρκική διπλωματία. Μια εξαιρετική παρέμβαση είναι αυτή του καθηγητή Σπύρου Βρυώνη: *The Turkish State and History. Clio meets the grey wolf* (Institute for Balkan Studies, Θεσσαλονίκη 1991). Η καταπληκτική ιστορία του Torgut Ozal ως ιστοριογράφου, η συστηματική παραχάραξη της ιστορίας από μέρους της τουρκικής «επιστήμης» και η ιστορία αυτής της παραχάραξης περιγράφονται με τρόπο που δεν αφήνει καμιά αμφιβολία στον αναγνώστη, καθώς τα επιχειρήματα στηρίζονται στα ίδια τα κείμενα και τα ιστορικά πεπραγμένα. Για τη χρήση της ιστορίας, λοιπόν, από τις Πολιτικές...

Χωρίς αυτό να σημαίνει, βέβαια, πως τελικά δεν τα κατάφερε ο Ozal να γίνει στο μεταξύ επίτιμος διδάκτορας του Πανεπιστημίου της Πολιτείας της Νέας Υόρκης (S.U.N.Y.)...

Ψάχνοντας, πάντως, κανείς βρίσκει τις ενδιαφέρουσες δραστηριότητες των Ελλήνων της διασποράς. Το *Journal of the Hellenic Diaspora*, ένα περιοδικό που έχει διαγράψει μια σημαντική ιστορία ήδη από την πρώτη του έκδοση το 1974 συνεχίζει ακάθεκτο μια νέα περίοδο της ζωής του με τη σταθερή παρουσία του εκδότη Λεάνδρου Παπαθανασίου πλαισιωμένου από τον Αλέξανδρο Κιτρούφ και τον Κώστα Μυρσιάδη.

ο χαρτοκόπτης

ΤΟ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟ

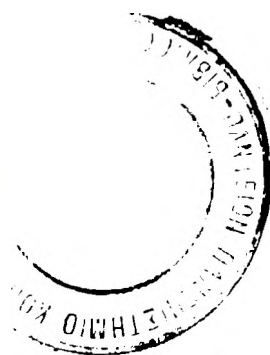
Μιχάλης
Παπακωνσταντίνου,
Η Μακεδονία μετά τον
Μακεδονικό Αγώνα
Ερμείας 1992, σελ. 123

Πρόκειται για την τρίτη έκδοση του βιβλίου του σημερινού υπουργού Δικαιοσύνης, βουλευτή Κοζάνης. Περιέχει δύο διαλέξεις του το 1984 για το λεγόμενο «μακεδονικό ζήτημα». Και γι' αυτό εξαιρετικά επίκαιρο και πολύτιμο. Σύντομο, περιεκτικό, επί της ουσίας αναλύει το πρόβλημα με σοβαρά ιστορικά επιχειρήματα και στοιχειοθετεί τα όσα σήμερα προβάλλουμε για τη δικαίωση των απόψεών μας περί του ψευδεπίγραφου και επίπλαστου της Δη-

μοκρατίας των Σκοπίων. Το πρώτο άρθρο τιτλοφορείται «Η Μακεδονία μετά τον Μακεδονικό Αγώνα» και το δεύτερο «Ο Μακεδονικός Αγώνας», συμπληρώνονται δε με δύο πρόσφατα άρθρα του κ. Παπακωνσταντίνου στο περιοδικό «Ελ्लειμακά» της Θεσσαλονίκης (1991) και στην εφ. «ΤΟ ΒΗΜΑ ΤΗΣ ΚΥΡΙΑΚΗΣ» (Φεβρ. 1992) που επισκοπούν τις πρόσφατες εξελίξεις.

Στοιχεία και χάρτες καθώς και προπαγανδιστικό υλικό των Σκοπίων συμπληρώνουν μια μεστή, απλή και κατανοητή έκδοση, που αξίζει να συμβουλευτούν όλοι.

Βασίλης Καπετανγιάννης

ΠΟΙΑ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΠΡΩΤΕΥΟΥΣΑ;

Ως εθνικό θρίαμβο —ούτε λίγο, ούτε πολύ— έσπευσαν να χαιρετίσουν την ανακήρυξη της Θεσσαλονίκης σε πολιτιστική πρωτεύουσα της Ευρώπης για το 1997 οι επικεφαλής του υπουργείου Πολιτισμού. Το περίσσευμα, ωστόσο, σε εθνικές κορώνες μας έκαναν να μας ζώσουν τα φιδία. Και έκαναν ορατό τον κίνδυνο οι εθνικιστικές ιαχές να γίνουν το κύριο χαρακτηριστικό της ελληνικής διοργάνωσης.

Λίγα χρόνια μετά την Αθήνα (πρώτη πολιτιστική πρωτεύουσα της Ευρώπης, μια που ο θεσμός ξεκίνησε από την ελληνική πρωτεύουσα), όπου αναδείχθηκαν σε κυρίαρχα γεγονότα τα «ντεσου» κάθε αντιστοιχίας διοργάνωσης (οι φιέστες στη ρωμαϊκή αγορά, τα πυροτεχνήματα που αποζητούσαν το

κέρδιμα των εντυπώσεων και αποκόμισαν μια φιλοπυρκαγιά στον Φιλοπάππου...), πάλι μοιάζει αποπροσανατολισμένος ο θεσμός. Με αποτέλεσμα, η έκθεση των πολιτιστικών επιτευγμάτων κάθε τόπου, η δημιουργική συνάντηση και ο διάλογος των ζωντανών ευρωπαϊκών δυνάμεων των γραμμών και της τέχνης να μπαίνει σε δεύτερη μοίρα. Αντ' αυτών, εμείς είμαστε έτοιμοι να ανασύρουμε το αναχρονιστικό «εθνοπατριωτικό» οπλοστάσιο, ιδεολογήματα περί του τρισχιλιετούς της ιστορίας μας (της επίσημης ιστορίας —όπως άλλωστε, έχει αποφανθεί και το δικαστήριο), την εθνοκαπηλεία, σιδερόφρακτους μακεδονομάχους και το ...Βουκεφάλα.

Ο Φρανκ Σινάτρα
—ο ...Στράτος
Διονυσίου της
Αμερικής (!),
κατά δήλωσιν του
εκλιπόντος
αιδού— στην
Ελλάδα με μια
μεγάλη συναυλία
στο Ολυμπιακό
στάδιο. Ο Πολ
Άνκα, άλλος
γερόλυκος του
τραγουδιού, σε
κέντρο, μαζί με
τον ΛΕ-ΠΑ και
την Άντζελα
Δημητρίου.
Φαίνεται ότι τα
μωρά στην πίστα
αντιμετωπίζουν
(οικονομικά)
προβλήματα και
αποφάσισαν να
προστρέξουν στη
φήμη των
...δεινοσαύρων.

ΠΟΙΗΤΕΣ ΚΑΙ ΣΠΙ-
ΤΙΑ Νο 2. Αφού ο Δήμος
Νέας Ιωνίας έκανε τις
προθέσεις του διακηρύξεις,
και αυτό με τη συνδρομή
επωνύμων φίλων του ποι-
ητή Τάκη Σινόπουλου,
τελικά σφράγισε το σπίτι.
(Κληροδότημα της Μα-
ρίας Σινοπούλου στο
Δήμο με την προϋπόθεση
να μετατραπεί σε χώρο
μελέτης της ελληνικής
ποίησης).

Όμως το ξεσφράγισαν
λάθρα, γυρεύοντας τιμαλ-
φή. Μάλιστα, αναζητών-
τας χρήματα, έφεραν κά-
τω το αρχείο, φύρδην μί-
γδην. Καθμένη Μαρία,
που είχες κάνει σκοπό ζω-
ής την ταξινόμηση και α-
ξιοποίηση του αρχείου, τη
δεκαετία που κατάφερες
να επιζήσεις μετά τον ποι-
ητή.

Ωστόσο, άτυχοι καμιά
φορά και οι μικροδιαρρή-
χτες, αφού γέμισαν κανά
δύο ημιφορτηγάκια με
ό,τι βρήκαν εμπρός τους,
οδηγήθηκαν στο αυτόφω-
ρο. Ελλείπει μαρτύρων
—οι φίλοι φαίνεται πως
ολιγώρησαν— που θα
μπορούσαν να εξηγήσουν
το ανεπανόρθωτο της ζη-
μιάς και να υπογραμμί-
σουν την πολυτιμότητα
του αρχείου, καταδικά-
στηκαν σε 40 ημέρες φυ-
λάκιση.

Το ANTI πρόκειται να
συστήσει επιτροπή φίλων
του ποιητή για την ανα-
σύνταξη του αρχείου, μό-
λις βέβαια πάρει άδεια α-
ποσφράγισης από το Δή-
μο!

«...Ποιος αλήθεια θα με
παραστέκει; / Τα βιβλία
μου ξερά γεμάτα σκόννη
στα ράφια. / Τα χαρτιά
μου σκόρπια πεταμένα
δώθε κείθε, θα τα /
κάνουν ένα πακέτο, θα
τα φάει η υγρασία, τα
ποντίκια...».

Ευτυχώς, προφητικός ο
ποιητής.

ΤΕΡΝΕΡ - ΦΟΝΤΑ. Το
βραβείο «για τον άνθρω-
πο και την κοινωνία», Α-
ριστοτέλης '92, επέδωσε
το Ίδρυμα Ωνάση στον
Τεντ Τέρνερ, ιδιοκτήτη
του τηλεοπτικού καναλιού
CNN. Το κανάλι του κυ-
ρίου Τέρνερ, γνωστό από
την κάλυψη του πολέμου
στον Περσικό Κόλπο, πα-
ρουσιάζει ειδήσεις εικονο-
γραφημένες που, με γρή-
γορους ρυθμούς, διαδέ-
χονται η μια την άλλη.
Κορυφαία εφαρμογή της
παγκόσμιας τηλεοπτικής
γλώσσας, που, χάρις στην
αέναη ροή εικόνων εντυ-
πωσιοθηρικών, που μέσω
της κατάδειξης αποσκο-
πούν στην απόδειξη, ο τη-
λεθεατής δεν προσλαμβάνει

παρά μια σειρά από
κοινούς τόπους, εικόνες -
ογκόλιθους, που αδυνατεί
να κατατάξει, εικόνες τις
οποίες αδυνατεί να δει κρι-
τικά, εικόνες στις οποίες
είναι αδύνατον να αντιπα-
ρατεθεί.

Το κανάλι του κ. Τέρ-
νερ ασκεί πολιτική —συ-
νήθως την επίσημη πολι-
τική του αμερικανικού
κράτους. Πρόκειται για
την πολιτική εκείνη που
θέλει τον πολίτη μακρινό
τηλεθεατή, νουμεράκι που
προσμετράται αθροιστικά
στα ποσοστά θεαματικό-
τητας. Η κοινωνία του αν-
θρώπου που απεργάζεται
το CNN είναι η κοινωνία

του τηλεθεατή —χι οι δη-
μοκρατικές αρχές τις ο-
ποίες υποστηρίζει οι αρχές
μιας δημοκρατίας της τη-
λεόρασης.

Όλα αυτά ο κ. Γεωρ-
γάκης της Ακαδημίας Α-
θηνών αλλά και οι υπόλοι-
ποι πνευματικοί άνθρωποι
της επιτροπής που αποφά-
σισε τις βραβεύσεις, δεν τα
σκέφτηκαν; Δεν σκέφτη-
καν, τουλάχιστον, ότι οι
αρχές και τα αξιακά πρό-
τυπα της σκέψης του Αρι-
στοτέλη, το όνομα του ο-
ποίου φέρει το βραβείο, α-
πάδουν των προτύπων που
επιβάλλουν εμφατικά τα
τηλεοπτικά δίκτυα, όποι-
της;

Ο ΔΙΣΤΗΛΟΣ!

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

Ρέιμοντ Κάρβερ

Ο ΚΑΘΕΔΡΙΚΟΣ ΝΑΟΣ

«Ένας από τους μεγαλύτερους διηγηματογράφους της εποχής μας – όλων των εποχών».

The Philadelphia Inquirer

«Οι ιστορίες του Κάρβερ μπορούν να καταταγούν στα αριστουργήματα της αμερικανικής λογοτεχνίας».

The New York Times Book Review

Αγκουστίν Γκομέζ- Άρκος

ΤΟ ΤΥΦΛΟΠΟΥΛΙ

Μια ελεγεία για την παιδική ηλικία που ματώνει μεγαλώνοντας. Μια μαγεμένη ματιά στον μαροκινό κόσμο. Μια περιπέτεια των αισθήσεων στη Βόρεια Αφρική, όπου διασταυρώνονται τα παραμύθια της Χαλιμάς με τη μουσική ροκ.

Μέλβιν Μπραγκ

ΩΡΑ ΓΙΑ ΧΟΡΟ

Οι βασανιστικές και αισθησιακές συνέπειες της σχέσης ενός πενηντάχρονου άντρα με μία δεκαοχτάχρονη κοπέλα. Εκείνος, βλέπει τον τακτικό και προγραμματισμένο κόσμο του να καταρρέει. Εκείνη, από την ανάγκη της να υπερβεί μια παλιά τραυματική εμπειρία οδηγείται σε πράξεις παράτολμες.

Χανίφ Κιουρέισι

Ο ΒΟΥΔΑΣ ΤΩΝ ΠΡΟΑΣΤΙΩΝ

Το πρώτο μυθιστόρημα του εμπνευσμένου σεναριογράφου των ταινιών του Φρύαρς *Ωραίο μου πλυντήριο* και *Ο Σάμι και η Ρόζι κάνουν έρωτα*.

Μαρία Ρίτα Πάρσι

ΕΞΟΜΟΛΟΓΗΣΕΙΣ ΜΙΚΡΩΝ ΚΟΡΙΤΣΙΩΝ

Είκοσι πέντε δραματικές ιστορίες κακοποίησης σε πρώτο πρόσωπο, από κορίτσια ηλικίας οκτώ μέχρι δεκαπέντε χρονών.

ΔΟΚΙΜΙΟ

Π. Παπακωνσταντίνου – Α. Ανδρέου

**ΤΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΕΙΑ ΚΑΙ Η ΑΝΑΠΤΥΞΗ
ΤΗΣ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗΣ ΣΚΕΨΗΣ**

Οι κοινωνικές λειτουργίες των δασκάλων και η εκπαιδευτική τους ταυτότητα. Οι δάσκαλοι ως εκπρόσωποι της εξουσίας, παράγοντες οικονομικής ανάπτυξης και παράλληλα οργανικοί διανοούμενοι.

Αιμίλιος Μεταξόπουλος

ΠΟΛΙΤΙΚΟΣ ΣΚΕΠΤΙΚΙΣΜΟΣ

Ο ΜΥΘΟΣ ΤΟΥ ΘΕΜΕΛΙΟΥ

Το βιβλίο εξετάζει κατά πόσον είναι δυνατή η ορθολογική θεμελίωση των αξιών, ανασυγκροτώντας ιδεατά τις κυριότερες σκεπτικιστικές ενστάσεις εναντίον του δογματισμού. Με κύρια αναφορά στο πρόβλημα της ορθολογικότητας της πολιτικής επιλογής εξετάζονται τρία μοντέλα πολιτικής φιλοσοφίας (Μαρξισμός, Κριτικός ορθολογισμός, Επικοινωνιακή θεωρία) και αναλύεται η δομή των πολιτικών μυθολογιών που τα υποβασιάζουν. Ο συγγραφέας με αφετηρία τη θέση της «ισοδυναμίας» όλων των αξιακών συστημάτων επεξεργάζεται ένα τριφυές ερμηνευτικό σχήμα που φιλοδοξεί να απαντήσει στο πρόβλημα του πρακτικού προσανατολισμού στο σίβηρο της πολιτικής δράσης. Το σχήμα αυτό ονομάζεται νεοπραγματιστικό, αλλά δεν έχει καμία σχέση με τον κλασικό φιλελεύθερο πραγματισμό.

Ευγενία Κουτσουβάνου

**Η ΜΕΘΟΔΟΣ MONTESSORI
ΚΑΙ Η ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ**

Τα καίρια σημεία της μεθόδου Montessori και ο ευρύτερος επιστημονικός προβληματισμός για την εφαρμογή και άλλων προγραμμάτων προσχολικής εκπαίδευσης στην Ελλάδα.

Δήμητρα Κατή

ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ ΣΤΟ ΠΑΙΔΙ

Ένα ζήτημα-κλειδί για τη μελέτη της ψυχικής, γνωστικής και κοινωνικής ανάπτυξης του παιδιού εφόσον η γλώσσα διαδραματίζει θεμελιακό ρόλο στη διαμόρφωση του ψυχισμού.

Αλεξάνδρα Κορωναίου

**ΝΕΟΙ ΚΑΙ ΜΕΣΑ ΜΑΖΙΚΗΣ
ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ**

Γιατί άραγε τα παιδιά μοιάζουν κυριολεκτικά γοητευμένα από τα σύγχρονα Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας; Υπάρχει ή όχι μια «νεολαία» με τυποποιημένες και ομοιογενοποιημένες προτιμήσεις που εκφράζουν τα μέσα της εικόνας;

Αλεξάνδρα Ζερβού

**ΛΟΓΟΚΡΙΣΙΑ ΚΑΙ ΑΝΤΙΣΤΑΣΕΙΣ ΣΤΑ
ΚΕΙΜΕΝΑ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΚΩΝ ΜΑΣ ΧΡΟΝΩΝ**

Μια νέα θεώρηση και επαναξιολόγηση κλασικών παιδικών βιβλίων, όπως ο *Ροβινσώνας Κρούσος*, η *Αλίκη*, το *Παραμύθι χωρίς όνομα* της Π. Δέλτα, κλπ. Μια οπτική που αποκαλύπτει ότι το παιδικό ανάγνωσμα υπόκειται σε λογοκρισία, ηθική, σεξιστική ή παιδαγωγική, γνωστή με το όνομα δεοντολογία, και οπωσδήποτε σε ένα σύνολο κανόνων και δεσμεύσεων που επηρεάζουν τη συγγραφή των έργων για παιδιά.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ

ΟΔΥΣΣΕΑΣ

Εκδόσεις Κέδρος

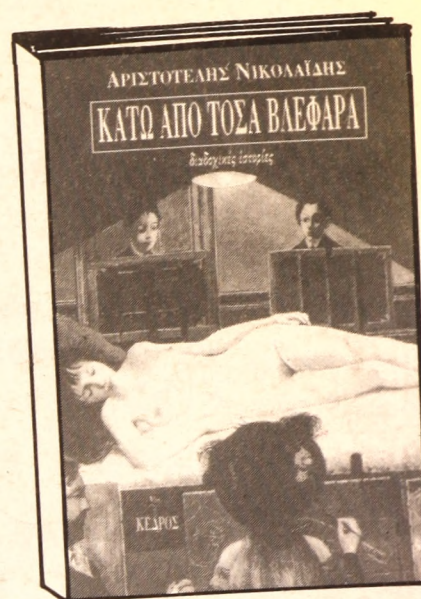
Γ. Γενναδίου 3 – Τηλ. 36.02.007

ΚΑΛΟΚΑΙΡΙ '92

ΠΟΙΗΣΗ

ΒΑΣΙΛΗΣ ΚΟΥΤΕΑΣ

Όλο και πιο λίγες

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

ΠΕΤΡΟΣ ΑΜΠΑΤΖΟΓΛΟΥ

Μια συνηθισμένη μέρα

ΔΕΣΠΟΙΝΑ ΛΑΛΑ-ΚΡΙΣΤ

Νόστος

ΓΙΩΡΓΟΣ ΜΑΝΙΩΤΗΣ

Ορίστε τα ρόδα, μαμά!

Διηγήματα

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ

Κάτω από τόσα βλέφαρα

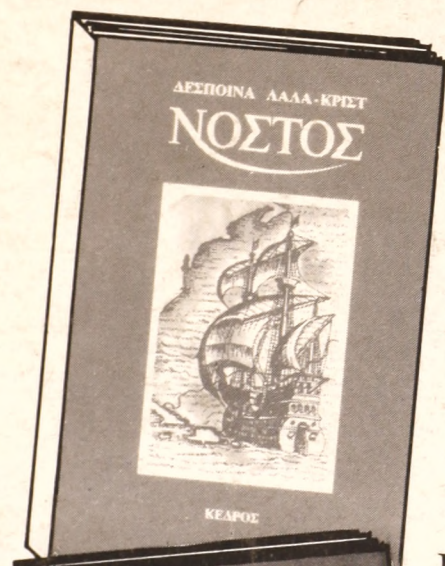
Διαδοχικές ιστορίες

ΒΑΓΓΕΛΗΣ ΡΑΠΤΟΠΟΥΛΟΣ

Η αυτοκρατορική μνήμη του αίματος

1. Ποιος είμαι και
από πού ξεκίνησαν όλα

ΑΓΓΕΛΙΚΗ ΣΜΥΡΛΗ

Η επιστροφή του Αγαπήνορα

ΕΡΣΗ ΣΩΤΗΡΟΠΟΥΛΟΥ

Χοιροκάμηλος

